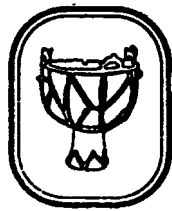

**ЗВІД ПАМ'ЯТОК
ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Комсомольська міська рада

DEPARTMENT OF CULTURE OF POLTAVA REGION
STATE ADMINISTRATION
THE CENTER OF SITES STUDY OF THE NASU AND THE UKRAINIAN SOCIETY
FOR PRESERVANCE THE SITES OF THE HISTORY AND THE CULTURE
REGIONAL MUSEUM OF POLTAVA
THE CENTER FOR PRESERVANCE AND STUDY OF ARCHAEOLOGICAL SITES
OF DEPARTMENT OF CULTURE OF POLTAVA REGION
STATE ADMINISTRATION

**REGISTER
OF MONUMENTS OF HISTORY
AND CULTURE OF UKRAINE:
POLTAVA REGION**

Komsomol'sk town council

Kyiv-Poltava
Poltavsky Literator
2008

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЦЕНТР ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ І УКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ
ЦЕНТР ОХОРОНИ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

**ЗВІД
ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ**

Комсомольська міська рада

Київ–Полтава
«Полтавський літератор»
2008

УДК 908+902 (477.53.4)
ББК 63.3.4 (4Укр-4Пол) 7
З 43

Рекомендовано до друку Вченою Радою Центру пам'яткознавства
НАН України і УТОПК, протокол № 12 від 23 грудня 2008 р.

Рецензенти:

Гаврилук Н.О. – доктор історичних наук (Інститут археології НАН України),
Гриффен Л.О. – доктор технічних наук, професор (Центр пам'яткознавства
НАН України і Українського Товариства охорони пам'яток історії та культури),
Нестуля О.О. – доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти Украї-
ни (Полтавський університет споживчої кооперації України),
Титова О.М. – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
заслужений працівник культури України (Центр пам'яткознавства НАН України
і Українського Товариства охорони пам'яток історії та культури).

Обласна редакційна колегія з підготовки тому
«Зводу пам'яток історії та культури України: Полтавська область»:

Близнюк І.Ф. (голова редколегії), **Ворона П.В.**, кандидат наук з державного управління,
Годзенко В.Д. (заступник голови редколегії), **Петрук Ю.О.** (заступник голови редколегії),
Андрієць В.А. (секретар редколегії), **Білоус Г.П.**, заслужений працівник культури України,
Білоусько О.А., заслужений вчитель України, **Гаврилук Н.О.**, доктор історичних наук,
Кулатова І.М., **Курчакова О.М.**, **Мирошниченко В.І.**, кандидат педагогічних наук, за-
служений працівник освіти України, **Мокляк В.О.**, **Нестуля О.О.**, доктор історичних наук,
професор, заслужений працівник освіти України, **Пащенко В.О.**, доктор історичних наук,
професор, академік АПН України, **Пошивайло О.М.**, доктор історичних наук, заслужений
працівник культури України, **Пустовгар О.М.**, **Русін О.М.**, **Супруненко О.Б.**, кандидат іс-
торичних наук, старший науковий співробітник, заслужений працівник культури Украї-
ни, **Терпиловський Р.В.**, доктор історичних наук, професор, **Фесик К.Б.**, заслужений пра-
цівник культури України, **Ханко В.М.**, доцент, заслужений працівник культури України,
Якименко М.А., доктор історичних наук, професор.

Авторський колектив висловлює щирю вдячність за допомогу в організації обстежень
і фотографування Комсомольському міському голові **С.А.Супруну**, заступнику
міського голови **Л.М.Биндич**, голові Дмитрівської сільської ради **А.І.Прядко**
і директору Комсомольського історико-краєзнавчого музею **Т.А.Стахів**.

ЗВІД ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ: ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ Комсомольська міська рада.

З 43 Упорядн., наук. ред. Супруненко О.Б. – Авт.: Андрієць В.А., Башкатов Ю.Ю.,
Бережна В.В., Гавриленко І.М., Каркач Г.І., Кириченко В.Я., Кулатова І.М.,
Лісняк В.М., Лямкін В.В., Мироненко К.М., Мокляк В.О., Некрасова Г.М., По-
ляков В.М., Прибутько О.Є., Прядко А.І., Сидоренко О.В., Стахів М.П., Супру-
ненко О.Б., Шерстюк В.В. – Укл. покажчиків: Пуголовок Ю.О., Хорев С.В., Шер-
стюк В.В.; укл. схем: Менчинська Т.В., Супруненко О.Б., Тимошук А.І., Шер-
стюк В.В. – Київ–Полтава: Полтавський літератор, 2008. – 148 с.: іл. + 4 с. вкл.

ISBN 978-966-192-010-0

ББК 63.3.4 (4Укр-4Пол)-7

Пропоноване увазі читача видання входить до серії публікацій матеріалів «Зводу па-
м'яток історії та культури України», що знаходяться на території Полтавської облас-
ті. Цей випуск присвячений пам'яткам природи, археології, історії, монументального
мистецтва, котрі розташовані в адміністративних межах Комсомольської міської ради
Полтавської області.

ISBN 978-966-192-010-0

© ЦОДПА, 2008.
© Автори статей, 2008.
© Полтавський літератор, 2008.

МІСТО КОМСОМОЛЬСЬК

Комсомольськ – наймолодше місто Полтавської області, один з найбільших промислових та культурних центрів краю. Це місто обласного підпорядкування. Розташоване на лівому березі р. Дніпро, на Придніпровській низовині у лісостеповій зоні, нижче гирла р. Псел, на відстані 105 км від м. Полтава та 280 км – від м. Київ. Залізнична станція – Золотнишине. Площа – 7 845 га, територія, адміністративно підпорядкована Комсомольській міській раді, займає близько 10 тис. га. Населення, станом на 01 листопада 2008 р., складає 54,4 тис. чол.

Комсомольськ заснований 29 листопада 1960 р., у зв'язку з будівництвом Дніпровського (згодом – Полтавського) гірничо-збагачувального комбінату, на місці колишніх хуторів Горішні Плавні, Бурдеї, Пашки, Тищенки. З 25 грудня 1961 р. – селище міського типу. 15 грудня 1962 р. селище передане у підпорядкування Кременчуцькій міськраді. З 1972 р. Комсомольську наданий статус міста.

Древній унікальний розлам кристалічного щита Землі, що утворився близько 2,5 млрд. років тому в архейських породах, проліг від Кривого Рогу до Курська саме через місце розташування майбутнього Комсомольська і відзначений покладами залізорудних кварцитів. Саме тут, у межиріччі Псла і Сухого Кобелячка, близько 15-12 тис. років тому з'явилися перші поселенці, а носії середньостогівської культури в IV тис. до н.е. вперше приручили коня. За символами, залишеними у поховальних комплексах і курганах-святилищах, споруджених племенами енеоліту – раннього бронзового віку в середині III – на початку II тис. до н.е., археологи визначають пониззя Псла як один із центрів формування ідеології індо-європейської мовної та культурної спільноти.

З II тис. до н.е. територію сучасного Комсомольська перетинали водні і суходільні торгові шляхи: «бурштиновий» доби бронзового віку, «грецький шлях» VIII-III ст. до н.е., дніпровський шлях «З варяг у греки» останньої чверті I – початку II тис. н.е., насамкінець, великий «Солоний шлях» XVI-XIX ст.

Неподалік Комсомольська знаходяться визначні пам'ятки давньої історії України – рештки Дерев'яного енеолітичного поселення, Компанійцівський могильник доби пізнього бронзового віку та черняхівської культури, а також менш відомі багаточисельні поселення в ур.Барбара,

Алювіальні дюни
на місці Горішне-
Плавнівського кар'єру.
1956 р.

Андре Олек-
сандрович
Строна
(1891-1945) –
один із першо-
відкривачів
Кременчуцької
магнітної
аномалії.
1920-ті рр.

поблизу с. Дмитрівка та ін. Ряд курганів широкої округи міської території входять до переліку пам'яток археології місцевого значення: група курганів «Зозулиної могили» і «Стогніївська могила», група «Шведської могили» над Шматківським гранітним кар'єром та ін. В курганах і культурних нашаруваннях поселень залишили сліди життєдіяльності племена, які у різні епохи населяли цю місцевість: киммерійці, скіфи, сармати, готи, гуни, болгари, ранні слов'яни, мадяри, представники різних народів зі складу населення Золотої Орди.

З кінця XII ст. узбережжя Дніпра (район між гирлом Псла, Комсомольськом і Келебердою) ввійшов до складу Переяславського князівства. А на межі з Диким полем, у поліетнічному середовищі литовських володінь XV-XVI ст., складався один з осередків формування української народності. Важливе у військовому й торговельному відношеннях містечко – сотенний центр Полтавського полку – Келеберда (сучасне село Кременчуцького району, на південно-західній околиці міста) стає осередком заселення мікрорегіону впродовж XVII – XIX ст. Омріяна ще у XVII ст. «домівка» кошового Івана Сірка, вона довгий час залишалася козацькою «вольницею».

Улітку 1709 р., рятуючись від військ Петра I, нижче Келеберди, біля гирла Ворскли, переправлялися через Дніпро гетьман Іван Мазепа і шведський король Карл XII. А після падіння Кримського ханства лівобережне Дніпровське узбережжя починає інтенсивно заселятися. Наприкінці XVII – у XVIII ст. з'являються села Салівка, Низи, Єристівка, Пришиб та ін., що утворилися з хутірських господарств мешканців Келеберди. На цій території процвітають торгівля і ремесла.

Початок вивчення Кременчуцької магнітної аномалії видатним українським ученим-магнітологом П.Я.Армашевським і всесвітньо відомим природознавцем В.І.Вернадським припадає на останню чверть XIX ст. (1882, 1890 рр.). Неподалік від Кременчука 1928 р., в сипучих пісках на лівому березі Дніпра, ленінградський геофізик А.О.Строна дослідив магнітну аномалію, яка ховала в собі запаси залізної руди на сотні років. Ця аномалія отримала назву Кременчуцької. Вона складається з дев'яти родовищ залізистих кварцитів та багатих залізних руд,

Інформаційний щит про будівництво міста. 1961 р.
Подарунок комсомольців Кременчука будівельникам міста.

Наметове містечко першопрохідників.
Квітень 1961 р.

що простяглися вздовж Псла від Комсомольська до території Решетилівського району Полтавської обл.

З Дніпром місто пов'язане не тільки першою назвою – Комсомольськ-на-Дніпрі, а й своїм розташуванням. Воно побудоване на місці жорстоких боїв. Під час оборони та форсування Дніпра в роки Великої Вітчизняної війни – у вересні 1941 та вересні – листопаді 1943 рр. – ішли у безсмертя бійці: 300-ї, 297-ї, 84-ї, 89-ї гвардійської, 92-ї гвардійської, 116-ї, 233-ї, 252-ї, 299-ї, 375-ї стрілецьких дивізій. На дніпровській переправі загинуло багато місцевих жителів, які були мобілізовані та без належної підготовки направлені до участі у бойових діях.

У 1967 р., за рішенням Комсомольської селищної ради, в місті споруджено пам'ятник воїнам-визволителям, біля підніжжя якого 1972 р. запалений «Вічний вогонь». Від тих, хто залишився живим, хто став спадкоємцем слави батьків, 11 жовтня 1974 р., в знак подяки загиблим, був урочисто відкритий обеліск Слави радянським воїнам на острові Мужності (Слави). Події Другої світової війни увічнені в Комсомольську рядом пам'ятних знаків та обелісками на братських могилах.

У середині 50-х років ХХ ст. доктор геолого-мінералогічних наук М.Н.Доброхотов, поєднавши результати багаторічних досліджень геологів і магнітологів, прийшов до висновку про доцільність промислової розробки залізорудних родовищ Кременчуцької магнітної аномалії. На базі перших двох родовищ – Горішне-Плавнінського і Лавриківського, – розпочате будівництво первістка гірничо-видобувної промисловості Полтавській області – Дніпровського (а з 1981 р. – Полтавського) гірничо-збагачувального комбінату.

Наприкінці 1960 р. розгорнулося будівництво комбінату та міста Комсомольськ. Сюди з'їхалися будівельники зі всього колишнього СРСР, які прибували на надніпрянські простори за комсомольськими путівками і за велінням власного серця. Морозного січневого дня 1961 р. в центрі майбутнього селища, віддаючи данину подвигу комсомольців на Амурі, встановили перший своєрідний пам'ятний знак – залізний щит з написом: «Тут буде споруджене місто Комсомольськ-на-Дніпрі».

Розкривні роботи на Горішне-Плавнівському кар'єрі. 1963 р.

На будівництві комбінату. 1967 р.

Майже десять років велось будівництво. Був підготовлений до експлуатації кар'єр, побудований дробильно-збагачувальний комплекс, житловий масив. На збагачувальній фабриці всі вісім технологічних секцій уведено до експлуатації за один рік. 27 лютого 1970 р. отриманий перший залізорудний концентрат на збагачувальній фабриці, а 25 березня того ж року відвантажені перші два ешелони концентрату на Макіївський металургійний завод. Перша черга комбінату введена в дію 1970 р. А в 1974 р. була відвантажена споживачам двадцятип'ятимільйонна тона концентрату, розпочате розширення й реконструкція підприємства, будівництво фабрики огрудкування.

У 1980 р. введені в дію всі проектні потужності з видобутку 34 млн. тон сирової залізної руди, виробництва 14 млн. тон концентрату і 12 млн. тон окотишів. За обсягом виробництва, застосуванням високопродуктивного устаткування і передової технології видобутку, збагачення й огрудкування залізних руд, комбінат став у ряд найбільших підприємств вітчизняної гірничо-рудної галузі й в цілому всього світу. В 1981-1991 рр. комбінат досяг апогею в становленні колективу, освоєнні проектних потужностей і високої рентабельності виробництва.

Це дало можливість розвивати не тільки промислове виробництво, а й перетворити невелике селище на Дніпрі у квітуче місто обласного підпорядкування.

За рахунок централізованих джерел і прибутку підприємства, в місті з 50-тисячним населенням побудовано 12872 квартири з житловим фондом 684020 кв. метрів, Палац культури й техніки, міський автобусний парк, автовокзал, поштамт, яхт-клуб, створене кабельне телебачення, споруджений Свято-Миколаївський собор з парафіяльним будинком і багато інших об'єктів соціально-побутового призначення.

Економічну основу розвитку міста складає саме промисловість. Виробничу сферу представляють 26 промислових підприємств, які за видами економічної діяльності відносяться до видобувної та обробної галузей, процесу виробництва і розподілу електроенергії, тепла і води. Провідним видом економічної діяльності є гірничовидобувна промисловість, на яку припадає 94% всього виробництва промислової продукції.

Вулиця Леніна.
Поч. 1970-х рр.

ції. Підприємством, яке представляє добувну галузь та визначає рівень промислового виробництва міста, виступає ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», що є місто- та бюджетоутворюючим і входить до переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки Полтавщини й України.

Комбінат є виробником та експортером залізорудної сировини (90% продукції підприємства спрямовується на експорт), що спеціалізується на видобуванні залізорудної сировини кар'єрним способом. Головні споживачі продукції знаходяться у країнах Центральної і Східної Європи, основний обсяг поставок здійснюється за довгостроковими контрактами з «Viest-Alpine» (Австрія), «Mital Steel/ISPAT» (Румунія та Польща) і «US Steel Kosice» (Словаччина та Сербія). ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» стало першим підприємством в Україні, яке 2007 р. у складі компанії «Fergexro» розмістило свої цінні папери на Лондонській фондовій біржі, і, таким чином, комбінат не просто увійшов у світове економічне співтовариство, а й здобув реальну можливість інтенсивно розвиватися в найближчі п'ять-десять років.

На сьогодні розпочате освоєння Лавриківського й Єристівського родовищ залізорудних кварцитів. Готуються проекти на розробку Біланівського та Галещинського родовищ. Розпочате будівництво металургійного комбінату «Ворскла Сталь». Планується будівництво нового гірничо-збагачувального комбінату на базі нових родовищ. ВАТ «Полтавський ГЗК» та інші підприємства Комсомольська відроджують славу древнього торгового шляху «З варяг у греки», експортуючи продукцію до країн Центральної та Східної Європи, Балтії і на Балкани, налагодили власний «Шовковий шлях» до далеких Індії та Китаю. А сучасне вбрання, виготовлене у численних трикотажних виробництвах Комсомольська, із задоволенням носять модниці Європи і Сполучених Штатів Америки.

Комсомольчани люблять своє місто й роблять усе можливе, щоб воно й надалі залишалось взірцем для сусідів та одним із найгарніших малих міст України.

Деякі статистичні дані певним чином доповнюють наведені факти. Так, за обсягами реалізації промислової продукції на душу населення

Палац
культури
та техніки.
1991 р.

Баптистська
церква
на розі вул.
Конституції
та Першо-
прохідників.
2008 р.

Комсомольськ посідає друге місце в Полтавській області. Середня чисельність штатних працівників облікового складу на жовтень 2008 р. на великих і середніх підприємствах міста становила 16916 осіб. Фактичний рівень зареєстрованого безробіття станом на 1 грудня 2008 р. склав 0,42 %. За січень – листопад 2008 р. у місті введено в експлуатацію 9471 кв. метр загальної площі житла та 586 кв. метрів загальної площі індивідуальної забудови. Працює міський транспорт, забезпечуючи внутрішньоміські та приміські перевезення, кожен куточок Комсомольська й округи обслуговують понад 200 таксомоторів, чимало маршрутних приватних перевізників.

Розроблена проектна документація на проведення гідронамивних робіт з розширення затоки Дніпра – Барбара, створення водного дзеркала веслувального каналу, як перший етап реалізації проекту з будівництва акваторії майбутнього веслувального каналу міжнародного рівня.

Міське самоврядування Комсомольська посідає одне з провідних місць в області. Тут вперше 1998 р. проведені громадські слухання з питань, що найбільше турбують громадськість, а 1999 р. комсомольчани одними з перших в Україні прийняли Статут територіальної громади. З 2001 р. Комсомольськ розвивається за стратегічним планом, що розрахований до 2013 р. Міський бюджет формується за програмно-цільовим принципом. У місті успішно реалізується велика кількість програм, активно впроваджуються реформи у житлово-комунальному господарстві, галузі охорони здоров'я, сфері зайнятості населення, які спрямовані на досягнення ефективної моделі розвитку міського господарства і бюджетної сфери, працюють 80 громадських організацій та об'єднують громадян, що налічують більше 20 тис. чоловік, 14 релігійних громад.

Наявність і стан збереження пам'яток в адміністративних межах Комсомольської міської ради зумовлені процесом розвитку молодого міста й особливостями діяльності його основних підприємств. За останні роки споруджені нові пам'ятники і пам'ятні знаки, з міського бюджету та за рахунок підприємств-забудовників фінансується проведення

Майдан перед будинком
Комсомольської міської ради.
2008 р.

Нове житлове будівництво
по вул. Першопрохідників.
2008 р.

науково-рятівних археологічних досліджень пам'яток і археологічних об'єктів, що потрапляють на території проєктованих землевідводів. Щорічно, з 2003 р., тут працюють 2-3 археологічні експедиції кількох науково-пошукових та пам'яткоохоронних закладів.

У місті Комсомольськ і на території Комсомольської міської ради знаходиться 61 пам'ятка історії та культури, а також 1 природоохоронний об'єкт:

- пам'ятки археології та археологічні об'єкти – 26;
- пам'ятки історії – 30;
- пам'ятки монументального мистецтва – 5;
- природоохоронні об'єкти – 1.

З них один історико-меморіальний комплекс у Придніпровському парку (№№ 7-9), що складається з трьох пам'ятних знаків, може вважатися комплексною пам'яткою. Територіально до нього тяжіє і розташований поряд щойно споруджений пам'ятний знак загиблим на виробництві (№ 17).

Загальні кількісні показники для археологічних пам'яток наступні:

- залишки стародавніх поселень – 10;
- місцезнаходження – рештки частково або повністю зруйнованих поселень – 3;
- курганні групи – 9, в їх складі 22 насипи курганів;
- окремі кургани – 4;
- всього курганів – 26.

Більшість археологічних пам'яток та об'єктів на території міської ради входить до числа порівняно добре збережених поселень епохи бронзового – фіналу раннього залізного віку, з наявністю стратифікованих культурних нашарувань. З-поміж курганів необхідно виокремити чотири досить значні, задерновані і добре збережені стародавні насипи, висотою 2,4 – 5,0 м у складі груп I, II та IV поблизу мікрорайону Піддубне, серед яких вирізняється найбільший – Могила Складарівська (№№ 31, 32 і 34).

На особливу увагу заслуговує поселення в ур. Барбара I (№ 2), що репрезентує залишки селища початку складання черняхівської культури

Завантаження гірничої маси.
2008 р.

рубежу III – IV ст. н.е., з яскравими вельбарськими комплексами та знахідками пізньоскіфської кераміки, а також рештки поселень епох неоліту, енеоліту, бронзового віку. На більшості багатошарових поселень поряд із Комсомольськом виявлені уламки гончарного посуду і знаряддя праці землеробського населення з давньоруськими традиціями господарювання післямонгольської доби – другої половини XIII – XIV ст. – Барбара I і II, Золотнишине I-III, Низи II (№№ 2-3, 26-28, 49), є й досить цікаві об'єкти фіналу козацької епохи – Редути I (№ 55).

Пам'ятки історії типологічно представлені будівлями, пам'ятними місцями, пам'ятниками і пам'ятними знаками, похованнями та ін. 11 пам'яток відображають події воєнної історії – Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. Це переважно братські могили радянських воїнів (№№ 6, 11, 29, 38, 40, 53) і жертв фашизму (№ 54), а також пам'ятні знаки воїнам-односельцям (Комсомольськ, мікрорайони Золотнишине, Піддубне, Низи). Пам'ятними знаками відмічені місця форсування Дніпра і жорстоких боїв у вересні-листопаді 1943 р. («Долина Смерті», кол. острів Крячок – острів Слави) (№№ 7, 10, 12).

У місті увічнена пам'ять воїнів, які загинули під час бойових дій у Демократичній Республіці Афганістан, зокрема, у професійно-технічному училищі (сучасний Будівельний ліцей), де навчалися В.М.Титов (1963-1983) і С.Д.Каптей (1963-1982), та в холі приміщення Політехнічного технікуму, де навчалися О.М.Ложко (1963-1984), М.А.Петренко (1964-1984) і І.І.Федюра (1963-1982), – встановлені меморіальні дошки (№№ 14-15).

Меморіальні дошки увічнюють пам'ять видатних земляків-комсомольчан: лікаря В.І.Бугаєвського (1996) і директора гірничозбагачувального комбінату, заслуженого металурга України В.П.Мартиненка (2007) (№№ 18, 30).

На міському кладовищі, поряд з мікрорайоном Піддубне, знаходяться могили: Героя Радянського Союзу М.С.Лебедева (1919-1992), Героїв Соціалістичної Праці Д.М.Тихоненка (1923-1986) і О.П.Черкашина (1922-1993), воїнів – учасників бойових дій в Афганістані С.Д.Каптея (1963-1983), О.М.Ложка О.М. (1963-1984), В.М.Титова (1963-1983) (№№ 41-46).

Свято-Миколаївський собор.
2007 р.

У Комсомольську споруджені пам'ятники і пам'ятні знаки відомим ученим: винахіднику, одному з піонерів космонавтики, полтавцю Ю.В.Кондратюку (1999) та археологу – досліднику околиць міста Ю.О.Шилову (2005) (№№ 13, 24).

У місті розташовані й досить рідкісні за тематикою в Україні пам'ятні знаки, зокрема, «Козацькі могили» (1992-2004) – місце перепоховання козацького населення XVIII-XIX ст. з кладовищ на курганах біля давно полишених хуторів навколо Комсомольська (№ 5) та стела-пересторіг «Загиблим на виробництві» (2008) (№ 17). Оригінальним є комплекс скансену «Святині» (2005), що поєднує в собі умовно рухомі археологічні пам'ятки – зразки мегалітичної монументальної пластики доби енеоліту – бронзового віку і пам'ятки матеріальної культури української історії XIX-XX ст. (№ 25).

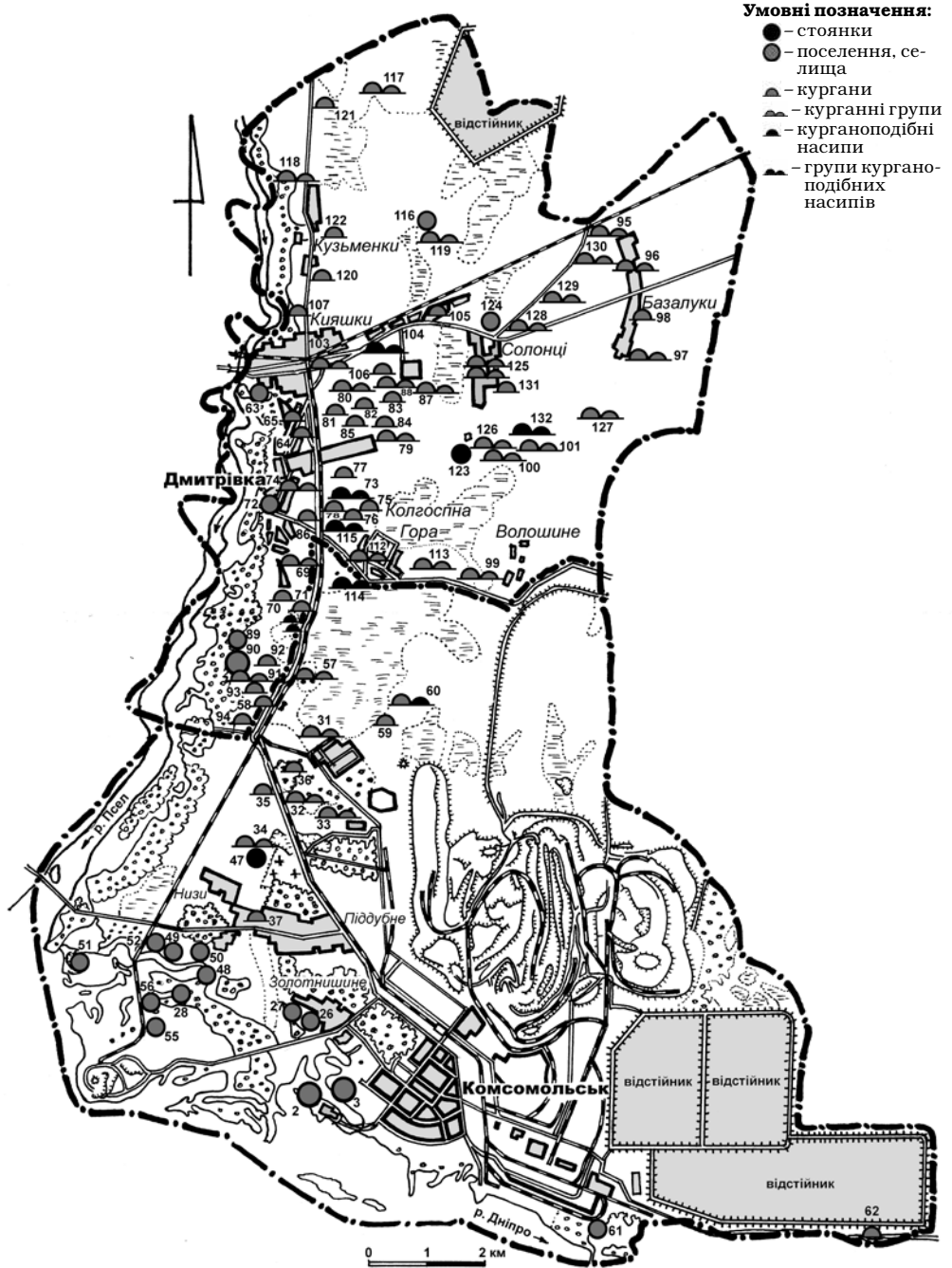
Монументальне мистецтво представлено пам'ятниками В.І.Леніну (1989), Т.Г.Шевченку (2006) і небесному покровителю міста Св. Миколаю-Чудотворцю (2007), скульптурою «Гірник» (1968), а також мозаїчним панно зі смальти на стелі «Любіть своє місто...» (1976) (№№ 19-23).

Джерела та література: Кашеев Ю.Б. Город моей мечты. – Рукопис. – Комсомольськ, 1981 // Архів Комс. ІКМ – 209 арк.; Величко С. Летопись событий в Юго-Западной России в XVII веке. – Киев, 1851. – Т. II. – С. 356; Падалка Л.В. Прошлое Полтавской территории и её заселение: Исследование и материалы. – Полтава: изд. ПУАК, 1914. – С. 138-170; Беляева С.А. Южнорусские земли во второй половине XIII – XIV вв. – Киев: Наук. думка, 1982. – С. 106-109; Боплан Гійом Левассер де. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воен. – Київ: Наук. думка, 1990. – С. 37; Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. – Київ: Наук. думка, 1990-1993. – Т. I. – С. 68; Т.2. – С. 363; Полтавщина: Енциклопедичний довідник. – Киев: Укр. енциклопедія, 1992. – С. 335; Шилов Ю.А. Арийские святилища и курганы из устья Псла // ПАЗ. – Полтава: Полтав. літератор, 1995. – Ч. 3. – С. 37-41; Шилов Ю.А. Ведическое наследие Поднепровья. – Москва, 1995. – С. 153; Келеберда – село на Полтавщині / Под ред. Шилова Ю.А. – Кременчуг, 1995 – 42 с.; Шилов Ю.А. Святилища енеоліта – бронзи в устьє Псла // АДУ 1993 г. – Киев: изд. ИА НАНУ, 1997. – С. 145-148; Бенько Н.П., Журавель В.Н., Квасница В.Д., Стахив Н.П. Полтавская магнитка. История рождения и развития. – Комсомольськ, 2000. – 144 с.; Власюк І.М. Заселення пониззя р.Сухий Кобелячок у часи пізнього середньовіччя. – АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 143-144; Єремеев С.О. Розвідки поблизу с. Дмитрівка // Там само. – С. 84; Лугова Л.М., Мироненко К.М. Поселення XIII-XIV ст. поблизу Комсомольська // Там само. – С. 122-124; Стахив М.П. Колодязь XVII-XVIII ст. з Горішніх Плавнів поблизу Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – №2 (10). – С. 141-142.

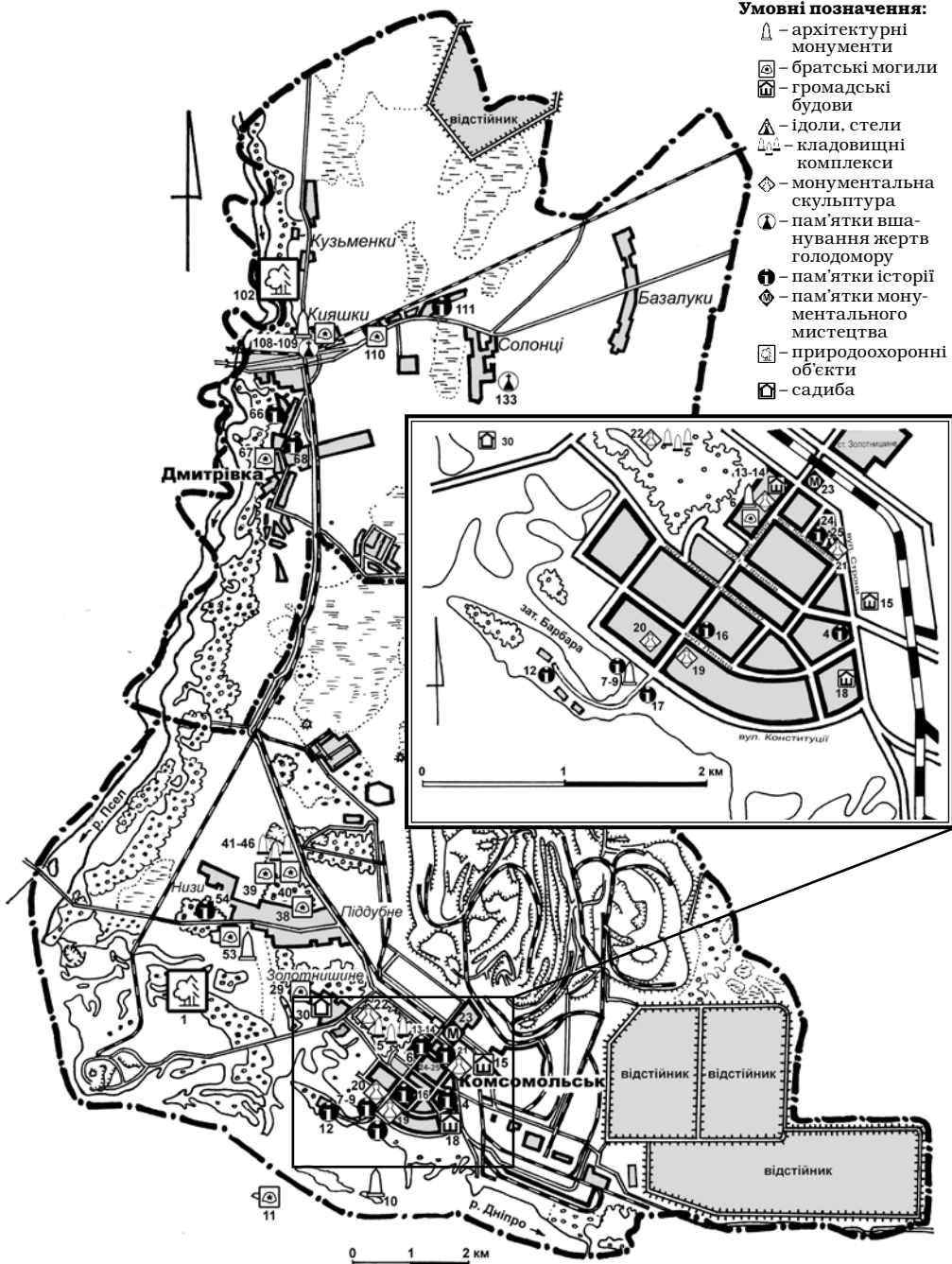
М.П.Стахів

КАРТА-СХЕМА розташування пам'яток археології

КАРТА-СХЕМА розташування пам'яток історії, монументального мистецтва та природоохоронних об'єктів

АРХЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ НА ТЕРИТОРІЇ КОМСОМОЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

З історії вивчення археологічних пам'яток

Мікрорегіон лівобережжя Нижнього Припсілля є однією з найкраще вивчених в археологічному відношенні територій Полтавської області. Це, у значній мірі, стосується й адміністративних меж Дмитрівської сільської ради, де, все ж, залишилися окремі ділянки, ще остаточно не обстежені археологами, зокрема, у північній частині, на сьогодні щільно задерновані, а також заболочена смуга узбережжя Псла, зайнята лісонасадженнями.

Історія вивчення пам'яток археології території міської ради охоплює період більше 130 років. Так, кургани в межах колишнього Кременчуцького повіту стали предметом анкетування Центрального статистичного комітету 1873 р. й обстежень Статистичного бюро Полтавського губернського земства наприкінці XIX ст.

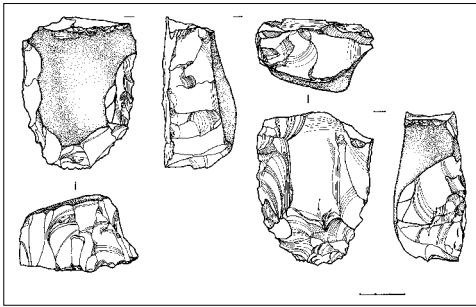
На початку XX ст. деякі поселення та кургани узбережжя Дніпра, між сс. Редути і Пришиб, оглянув професор В.Г.Ляскоронський, а 1915 р. невеликі розвідки у пониззі Псла здійснив завідувач відділу археології Природничо-історичного музею Полтавського губернського земства В.М.Щербаківський. Він обстежив околиці сс. Потоки та Горішні Плавні, у зв'язку зі знахідкою 1914 р. гончарного глека черняхівської культури на сільському кладовищі останнього села.

Восени 1922 р. кілька поселень доби бронзового віку понад кол. озером Барбара, на місці сучасного Комсомольська, відкрив М.Я.Рудинський.

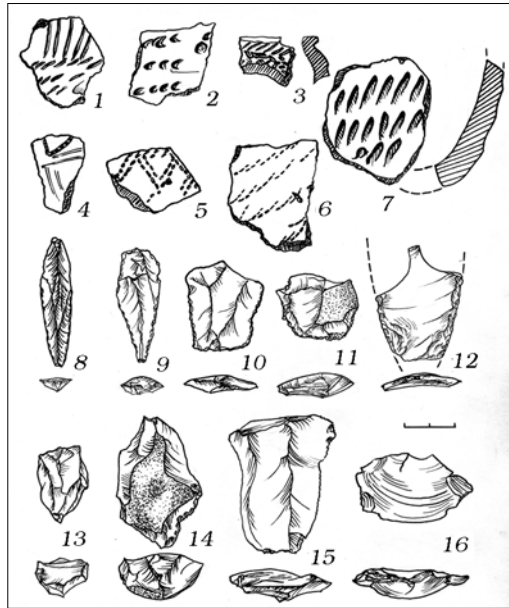
У 1930 р. кургани та поселення пониззя Псла обстежувалися завідувачем археологічного відділу Полтавського музею, пізніше знаним київським археологом канд. іст. наук І.М.Самойловським. Саме тоді й були відкриті поселення поблизу хут. Суки́(сучасні Дмитрівка II і III), на яких виявлені матеріали черняхівської культури і знахідки давньоруського часу. З їх приводу місцезнаходження у 1940-х рр. відвідав ленінградський дослідник, тоді канд. іст. наук І.І.Ляпушкін, який пізніше опублікував відомості про одну з пам'яток (1961).

Узбережжя Дніпра наприкінці 1950-х – на початку 1960-х рр. було охоплене розвідковими обстеженнями вчених Інституту археології АН УРСР (керівник – на той час канд. іст. наук Д.Я.Телегін, канд. іст. наук Є.В.Махно, І.М.Шарафутдінова, В.І.Митрофанова (Непріна), І.Ф.Ковальова), пов'язаними із заповненням котловану Дніпродзержинського водосховища. Внаслідок цих

Солонці, с., Карасеве болото, ур.
Нуклеус. Пізній палеоліт. Кремійнь.
Розвідки О.Б.Супруненко, І.М.Кулатової,
К.М.Мироненка, 2005 р. ПКМ.

Солонці, с., курган «Цегельня».
Знахідки неолітичного часу
в основі насипу. Розкопки
Ю.О.Шилова, 1992 р. Комс. ІЖМ.

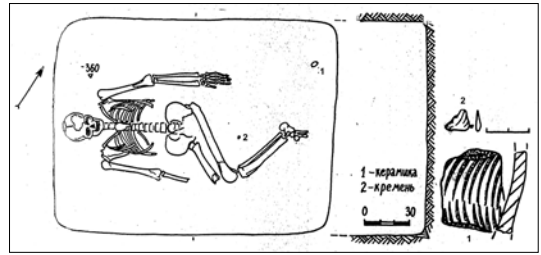
робіт були відкриті і частково досліджені ряд поселень епох неоліту, ранньої та пізньої бронзи, скіфського часу і ранньослов'янської доби, окремі давньоруські селища тощо. В пониззі Псла виявлена група поселень і місцезнаходжень з культурними нашаруваннями зрубної та білозерської культур, окремі поховання, а також відзначена наявність решток частково збереженого городища скіфського часу поблизу кол. с. Золотнишине. В гирлі р. Сухий Кобелячок у 1960-1965 рр. Є.В.Махно проведені археологічні розкопки ґрунтового некрополя білозерської та черняхівської культур, кургану з окремими похованнями раннього етапу культури багатоваликової кераміки і зрубної культури.

Узагальнені дані про відомі на кінець 1970-х рр. археологічні об'єкти включені до «Довідника з археології України. Полтавська область», підготовленого Г.О.Сидоренко, канд. іст. наук Є.В.Махно і докт. іст. наук, професором Д.Я.Телегіним (1982).

На будівництвах міста Комсомольськ і Горішне-Плавнівського кар'єру впродовж 1960-х – початку 1970-х рр. ніяких археологічних досліджень не проводилося, хоча окремі знахідки, випадково виявлені під час робіт, засвідчували існування тут значної кількості курганів і стародавніх поселень. Зокрема, до збірок Полтавського та Кременчуцького краєзнавчих музеїв потрапили уламки ліпного посуду доби бронзового віку, бронзові наконечники стріл ранньоскіфського часу тощо. За наслідками моніторингу, здійсненого О.Б.Супруненком 2005 р., мінімальний перелік знищених внаслідок будівельних і гірничо-видобувних робіт за останні 40 років археологічних об'єктів включає 57 курганів і два поселення доби бронзового – раннього залізного віку.

Під час укладання матеріалів першої редакції тому «Зводу пам'яток історії та культури України» по Полтавській області київською дослідницею Г.М.Некрасовою 1986 р. оглянуті більшість помітних курганів, начерки статей про які пізніше були підготовлені Л.М.Луговою і І.С.Мельниковою (1988).

Кормилиця, ур., курган № 1.
Енеолітичне поховання 2, знахідки.
Кремій, кераміка. Розкопки
Ю.О.Шилова, 1993 р.

Волошине, с., курган № 1 групи I.
Перекриття поховання пізньонеолітичного часу. Граніт.
Розкопки О.Б.Супруненко, 2004 р.
Перенесене до скансену Комс. ІКМ.

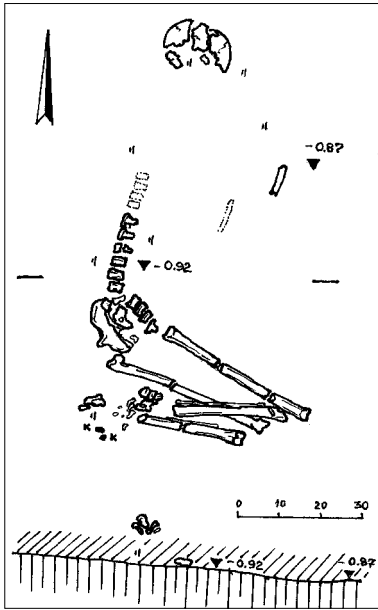
За результатами цих розвідок між сс. Кириленки і Кузьменки, на межі Дмитрівської сільської ради, І.С.Мельниковою 1989 р. досліджений насип напівзруйнованого кургану, де виявлені 2 ямних, катакомбне і зрубне поховання, а також рештки знищеною позицією часу Другої світової війни поховального комплексу пізньоскіфського часу.

У зв'язку із розбудовою Комсомольська здійснені й перші рятівні археологічні дослідження на його території, котрі провела влітку 1990 р. експедиція Полтавського краєзнавчого музею на чолі з Л.М.Луговою. Об'єктом розкопок стало багатоярусне поселення в ур. Барбара II із залишками нашарувань ямної, катакомбної, бабинської (культури багатовалякої кераміки), сабати-нівської і білозерської культур, археологічними об'єктами давньоруського і післямонгольського часу.

Рятівні дослідження поряд із двома селами Дмитрівської сільської ради – Підлужжям та Солонцями – здійснила влітку 1992 р. експедиція київського дослідника, канд. іст. наук Ю.О.Шилова. Об'єктом цих робіт став пошкоджений кар'єром насип великого кургану «Цегельня», розміщеного край відрог мису третьої тераси лівого берега р. Псел на південь від с. Солонці. Під час цих робіт вивчався значний стратифікований насип, що містив в основі залишки решток стійбища неолітичного населення, святилища середньостогівської культури (за іншою атрибуцією – стоянки квітянської культури), 1 – поховання постмаріупольської, 2 – нижньомихайлівської, 4 – ямної, 1 – донецької і 5 – інгульської катакомбних культур, 1 – культури багатовалякової кераміки та жертвний комплекс зрубної культури, а також поховання золотоординського кочівника і рештки кладовища українського населення XVIII-XIX ст., останки похованих з якого перенесені до Свято-Успенського собору в Комсомольську (див. № 5).

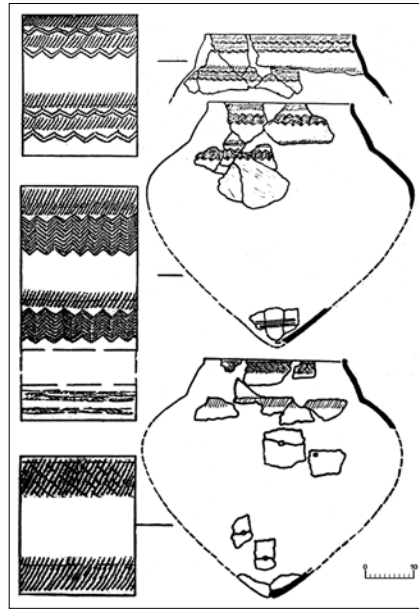
У 1991-1992 рр. комсомольські музейники С.О.Єремєєв, М.П.Стахів, В.В.Лямкін детально обстежили територію с. Дмитрівка, де розгорталася

Волошине, с.,
курган № 5
групи III.
Поховання
енеолітичного
часу. Розкопки
О.Б.Супруненка,
2003 р.

Солонці, с., курган
«Цегельня».
Ліпні корчаги
середньостогів-
ської культури з
основи насипу.
Розкопки
Ю.О.Шилова,
1992 р.
Комс. ІКМ.

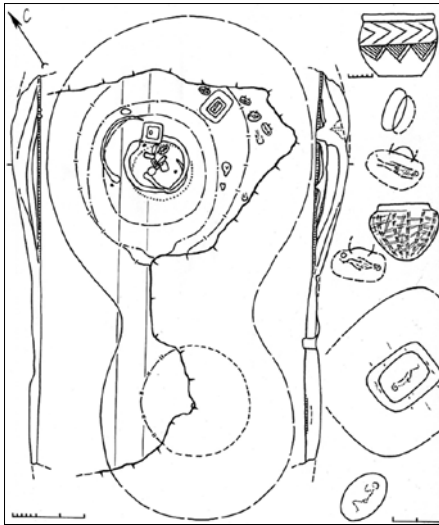

житлова забудова в надзаплаві вздовж Псла, оглянули ділянки в районі дачних масивів між с-щем Піддубне та хут. Суки́. Результатом цих розвідок став підготовлений разом із Ю.О.Шилівим звіт 1993 р., де до наукового обігу вперше вводилася інформація про групу поселень Дмитрівка I-V, окремі кургани і місцезнаходження. Пізніше відомості про ці багат шарові пам'ятки були опубліковані С.О.Єремєєвим (1998). На той час об'єкт Дмитрівка V вже був знищений житловою забудовою.

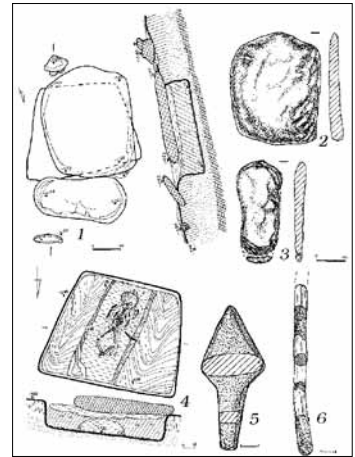
1993 р. на території Комсомольської міської ради, у межах Лавриківського кар'єру ВАТ «Полтавський ГЗК» та неподалік від знесеного с. Стара Чирвівка (сучасний дачний кооператив «Маяк»), Ю.О.Шилівим проведені рятівні дослідження трьох курганів групи в ур. Кормилиця і чотирьох насипів Чирвівської групи курганів I. Внаслідок цих робіт отримані наочні уявлення про курганні поховальні пам'ятки мікрорегіону, виявлені перші виразні матеріали енеолітичної епохи, численні стели доби енеоліту – раннього бронзового віку та перші поховання золотоординських кочівників у пониззі Псла.

Наступний етап вивчення старожитностей мікрорегіону розпочався за новітнього періоду сучасної української історії. У 2001 р. південні околиці с. Дмитрівка та ур. Суки́ обстежені київським археологом Ю.Ю.Башкатовим. Особливу увагу дослідника привернуло багат шарове, з переважанням матеріалів черняхівської культури, поселення Дмитрівка III. На цій пам'ятці експедицією ІА НАН України та Комсомольського історико-краєзнавчого музею проведені 4 сезони польових досліджень 2003-2004 та 2007-2008 рр., внаслідок чого виявлені цікаві та науково важливі матеріали з історії краю пізньоримської епохи. Дослідження поселення заплановано продовжити й у наступні роки. Ще одна пам'ятка часу складання черняхівської культури, розташована на території м. Комсомольськ в ур. Барбара I, також стала об'єктом досліджень Ю.Ю.Башкатова у 2005-2006 рр.

Солонці, с., курган «Цегельня».
План і перетини, окремі знахідки.
Розкопки Ю.О.Шилова, 1992 р.

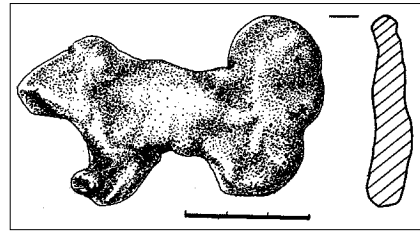
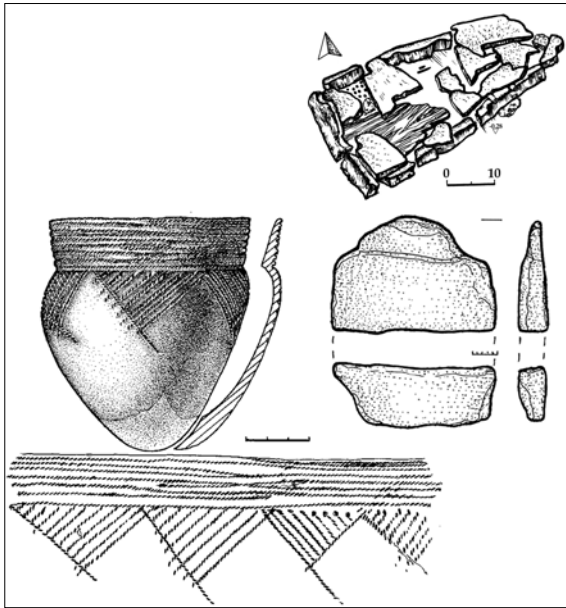

Дуканичі, кол. хут., курган № 1 групи I.
Поховання широчансько-баратівського типу
нижньомихайлівської культури зі стелами,
статуетка серезлієвського типу. Розкопки
О.Б.Супруненко, 2005 р. Граніт, вохристо-
органічна маса. Комс. ІКМ.

З 2002 р. на теренах міської та Дмитрівської сільської ради щорічно веде науково-рятивні археологічні дослідження й експертизу ділянок для укладання проектів землевідведення Охоронна археологічна експедиція Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації, а з 2005 р. – Полтавська археологічна експедиція ДП «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» ІА НАН України, які очолює канд. іст. наук, заслужений працівник культури України О.Б.Супруненко. У складі цієї експедиції працюють відомі українські археологи: докт. іст. наук, професор С.А.Скорий, канд. іст. наук О.П.Журавльов, полтавські археологи І.М.Кулатова, К.М.Мироненко, Ю.О.Пуголовок, В.В.Шерстюк, краєзнавці: комсомольчанин В.В.Лямкін і лубенець О.В.Сидоренко та ін. Наслідком роботи цього колективу вчених і дослідників стало проведення суцільних розвідок, а також вивчення чималої кількості курганів, місцезнаходжень, об'єктів новітньої археології.

Так, в ході підготовчих робіт до будівництва Єристівського кар'єру залізистих кварцитів проведено суцільні обстеження його території та округи на площі понад 2000 га, досліджені три групи курганів у складі більше 30 насипів поблизу с. Волошине, в т.ч. великий курган «Стовбувата Могила» (курганні групи I, II і III), розпочаті розкопки групи курганів IV на північ від цього села (7 насипів), вивчені групи курганів I та II поблизу с.Солонці (5 насипів). Детально обстежені ділянки під будівництво I-ї черги металургійного комбінату «Ворскла Сталь» (300 га) між сс. Солонці, Кияшки, Дмитрівка і Колгоспна Гора, електростанції ТОВ «Комсомольська когенераційна компанія» (65 га) між сс. Колгоспна Гора і Дмитрівка, проммайданчика Єристівського кар'єру (260 га) між Солонцями, Волошиним і Колгоспною Горою, ділянки під розширення Західних відвалів Дніпровського рудоуправління ВАТ «Полтавський ГЗК» (210 га) та ін. На останній з них досліджені залишки трьох курганів у складі групи I біля кол. хут. Дуканичі (2005). Рятівні роботи

Дуканичі, кол. хут., курган № 1
групи I. Статуетка собаки
з поховання ямної культури.
Розкопки О.Б.Супруненко,
2005 р. ІКМ.

Солонці, с., курган № 2 групи I.
Дитяче поховання у кам'яній
гробниці репінської культури.
Розкопки О.Б.Супруненко, 2006 р.
План, уламки гранітної стели, ліпна
посудина. Комс. ІКМ.

проведені й на кургані (№ 87) в зоні будівництва комбінату «Ворскла Сталь» на Чирвинському горбі (2007). На майбутньому проммайданчику Єристівського кар'єру, безпосередньо у кол. хут. Дуканичі (с.Волошине), вивчалися курганоподібні насипи від хатищ початку ХХ ст. та ділянка стійбища доби раннього залізного віку (2008). Весь цей комплекс дослідницьких робіт дозволив отримати важливі дані щодо історії заселення і поховального обряду населення епох енеоліту, бронзового і раннього залізного віків, розвинутого середньовіччя та початку пізньосередньовічної доби, розкрити специфіку об'єктів археологічного характеру новітньої епохи української історії – ХVІІІ – ХІХ ст.

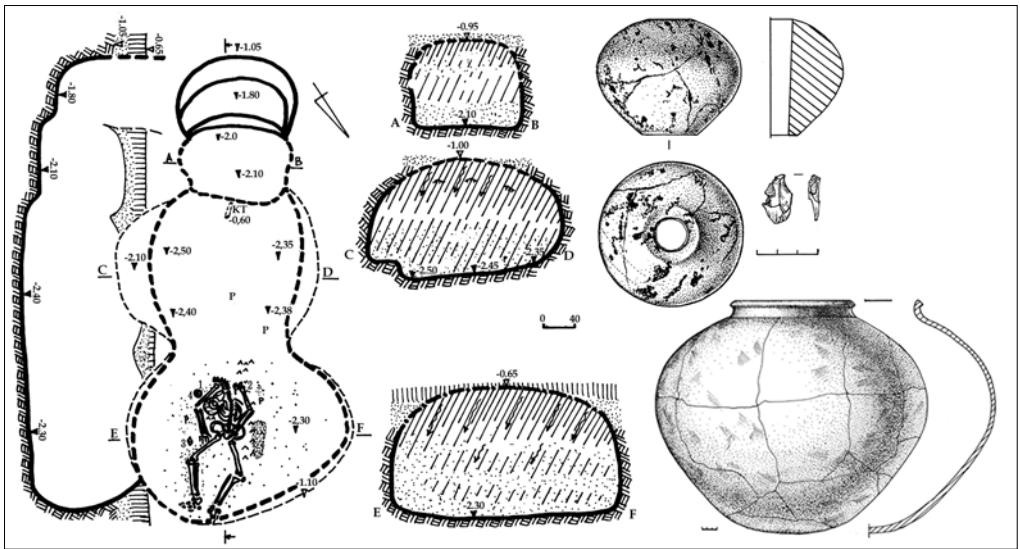
Насамкінець, останнє обстеження всіх, описаних у цьому виданні пам'яток, здійснене фахівцями Полтавського обласного Центру охорони та досліджень пам'яток археології у грудні 2008 р. Воно було пов'язане з підготовкою матеріалів до запропонованого читачеві видання. Проте, і в цьому випадку, у північній частині території Дмитрівської сільської ради вдалося виявити кілька курганів поблизу сс. Кияшки та Кузьменки (№№ 107, 121).

Пам'ятки археології понижзя Псла та лівобережжя Дніпра

У результаті проведених археологічних досліджень встановлено, що в межах Комсомольської міської та Дмитрівської сільської рад наявні археологічні свідчення заселеності лівобічного узбережжя Дніпра і пониззя Псла від пізньопалеолітичної до новітньої епох включно.

Найдавніші знахідки датуються часом пізнього палеоліту. Це – однопласадковий масивний нуклеус з чорного моренного кременю, виявлений в ур. Карасеве болото між сс. Солонці та Колгоспна Гора, на майданчику будівництва металургійного комбінату «Ворскла Сталь» 2005 р. До пізньомезолітич-

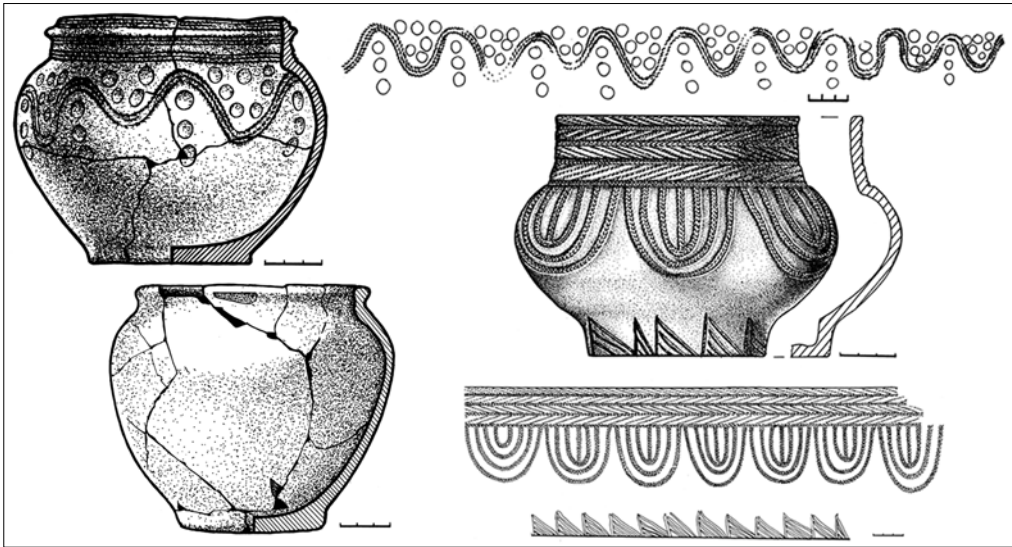
Солонці, с., курган № 1 групи I. Комплекс поховання вождя, катакомбна культура. План, перетин, знахідки. Мармур, кремій, кераміка. Розкопки О.Б.Супруненко, 2006 р. Комс. ІКМ.

ного часу, рубежу VI-V тис. до н.е., відносяться рештки стоянки з культурними нашаруваннями «Комсомольська», залишеної населенням кукрецької культури на схилі мису неподалік від сучасної тракторної бригади с. Солонці. Пам'ятка має перспективу на дослідження у зв'язку із майбутньою розбудовою 2-ї черги металургійного комбінату «Ворскла Сталь». Окремі місцезнаходження виробів з кременю пізньомезолітичного часу відомі й у Комсомольську, навпроти ур. Барабара, на північному березі сучасної затоки Дніпра, та поблизу с. Волошине.

Неолітичні старожитності відзначені на північному сході й заході території Дмитрівської сільської ради та в ур. Барбара I. Під насипом кургану «Цегельня» Ю.О.Шиловим 1992 р. виявлені уламки ліпної кераміки і вироби з кременю, які належать киево-черкаській культурі дніпро-донецької неолітичної спільноти V тис. до н.е. Сліди стійбищ неолітичного населення відзначені й на багаточисельних поселеннях Дмитрівка I, II і III. До фінально-неолітичної епохи рубежу V-IV тис. до н.е. відносяться і два комплекси дитячих захоронень під насипом північно-західного сектору кургану «Стовбувата Могила» у Волошиному, досліджені 2004 р. Ці поховання здійснені у підпрямокутній формі неглибоких ямах зі скругленими кутами. В них поховані діти у випростаному на спині положенні, які супроводжувалися окремими виробами з кременю, уламками ліпного посуду і вуглинями. Скелети похованих були вкриті товстим шаром вохри яскраво-червоного кольору, а перекриття поховань складали стелоподібні плити місцевого сірого граніту, що викладалися горизонтально на краї поховальних ям. Одне з них віддалено нагадувало, за викладкою каменів, обриси своєрідної фігури бичка. Такі комплекси можуть належати носіям пізньонелітичної культури типу Маріупольського могильника в Приазов'ї.

Доба енеоліту (IV – початок III тис. до н.е.) представлена в Нижньому Прип'іллі окремими фрагментами ліпного посуду середньостогівської та постмаріупольської культур, виявленими на поселеннях Барбара I, Дмитрівка III,

Волошине, Солонці, сс., кургани груп I та III. Липна кераміка з поховань катакомбної культури. Розкопки О.Б.Супруненко, 2003, 2005 рр. ПЛМ, Комс. ІКМ.

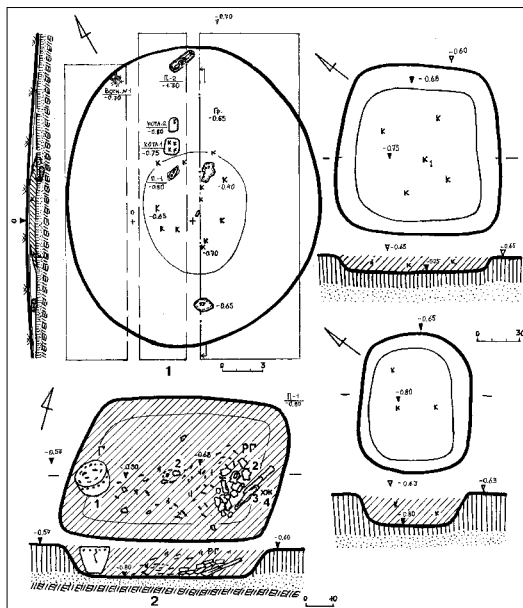
а також похованнями у досліджених курганах. Зокрема, групу населення, вірогідно, споріднену із культурою засухського типу, репрезентують кілька поховальних комплексів на стародавньому горизонті у невеликих курганах, де поховані викладалися на лівому боці, головою на північ, з підігнутими ногами (Волошине, група I, кург. 5, пох.10; група III, кург. 5, пох.2). Розвали трьох великих липних багато орнаментованих корчаг носіїв середньостогівської культури виявлені у жертвовному комплексі під курганом «Цегельня». Близько 10 поховань постмаріупольської культури, досліджених у курганах неподалік Волошиного та на Чирвинському горбі біля кутка Новоселівка с. Дмитрівка, мають північну або наближену до неї орієнтацію, їх рештки засвідчують випростане на спині положення небіжчиків, використання в обряді кармінової мінеральної фарби та, інколи, виробів з остео-крейдяної або охристо-органічної маси.

Серед поховань фінальноенеолітичної епохи заслуговує на увагу єдиний і рідкісний для Дніпровського лісостепового Лівобережжя комплекс широчансько-баратівського типу нижньомихайлівської культури, відкритий на погорбі в основі кургану № 1 групи I поблизу кол. хут. Дуканичі. Це поховання дитини 5-8 років, що перекривалося масивною гранітною антропоморфною плитою-стелою, над якою встановлена архаїчна монументальна скульптура у формі стопи людини. Дитина вміщена головою на південь до трапецієподібної неглибокої ями, вистеленої корою, посеред якої були встановлені ноші, густо вкриті червоно-коричневою вохристою масою. Тіло дитини свого часу всуціль вимазали товстим шаром болотяного мулу, вірогідно, виготовивши таким чином примітивне гробовище. Із супроводжуючих знахідок відзначимо розвал статуетки з вохристо-органічної маси так званого серезлієвського типу, рештки жезлу у вигляді палички, орнаментованої смужками червоної мінеральної фарби, уламок ліпної посудини. Нижньомихайлівські поховання відомі також і за дослідженнями кургану «Цегельня».

Волошине, с., курган № 5 групи III.
Керамічний штамп (з відбитками)
з дитячого поховання 9 катакомбної
культури. Залістий кварцит.
Розкопки О.Б.Супруненко, 2003 р. ПКМ.

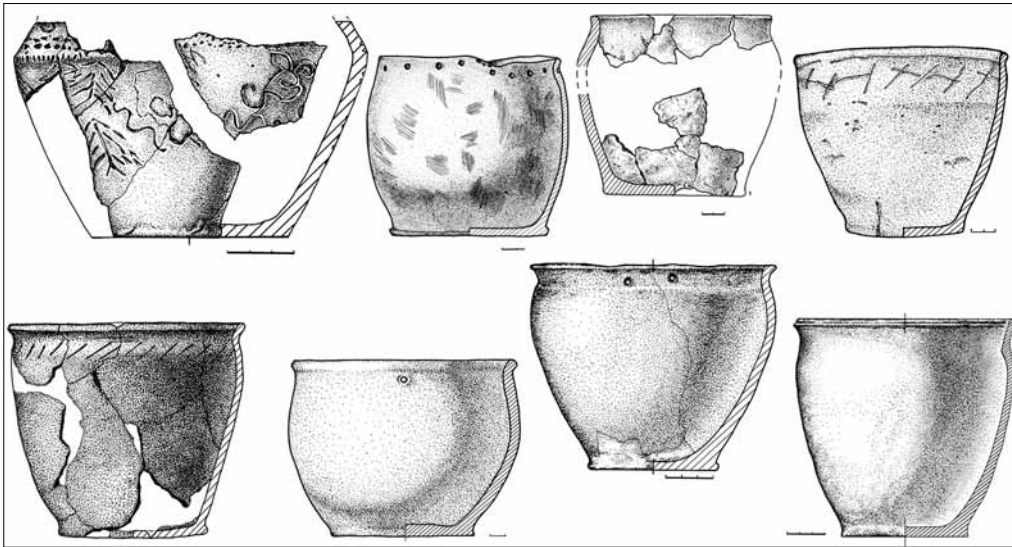

Волошине, с., курган № 3 групи I.
Поховання-кремації зрубної культури.
План кургану, перетин, плани поховань.
Розкопки О.Б.Супруненко, 2004 р.

Час складання ямної культурно-історичної спільноти та поширення впливів репінської культури ілюструє унікальний комплекс 3 з кургану № 2 групи 1 поблизу с. Солонці. Він влаштований під невеликим насипом на стародавньому горизонті для маленької дитини. Містився у підтрапецієподібної форми скрині-саркофазі, викладеній з уламків плит і колотого граніту. З південно-західного боку в головах дитини встановлена перебіта навпіл антропоморфна стела, а поряд, поза кам'яним «ящиком», лежала ліпна посудинка. Зі знахідок у похованні – уламки мушлі беззубки звичайної та підтрикутний виріб із крейджано-органічної маси.

Епоха бронзи (друга чверть III – початок I тис. до н.е.) представлена в мікрорегіоні групою основних і впускних поховань у численних курганах, насипи більшості з яких споруджені або значно підсипані в час розселення на цій території населення ямної культурно-історичної спільноти. Носії ямної культури залишили під грандіозними та часом скромними «земляними пірамідами» поховання, здійснені у глибоких, прямокутної форми ямах, перекритих дерев'яним накатником, інколи навіть у кілька шарів. Відзначені поховання раннього, середнього і пізнього етапів існування культури, зі вміщенням померлих у випростаному положенні на спині, з підігнутими ногами, викладеними вздовж тулуба руками, проте, відмінним орієнтуванням головою на схід, південний захід і південь, використанням вохри в обряді, уламками ліпної кераміки у заповненні та знарядь з кременю, прикрасами з ікол тварин, намистом з кістки. В одному з поховань, у кургані поблизу Дуканичів, виявлена статуетка собаки, виконана з вапнякової конкреції, в іншому (Волошине, група IV, кург. 7, пох. 5) – наконечник стріли з кременю, у дитячому – рештки дерев'яної чаші («Стовбувата Могила»). З частиною поховань пов'язане встановлення примітивних масивних гранітних стел на насипах, влаштування закладів з брил і плит, масивного каміння та яйцеподібних великих стел. В останньому кургані виявлені також свідчення появи

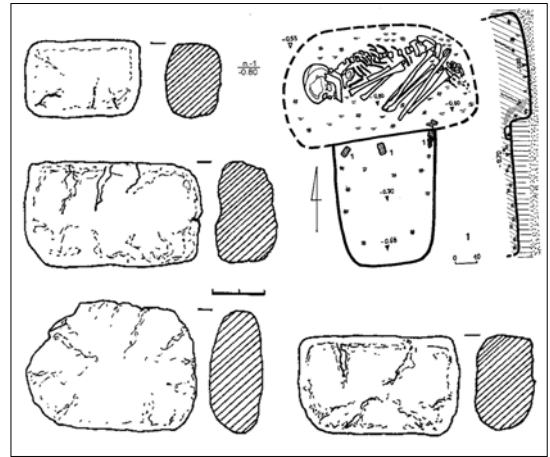
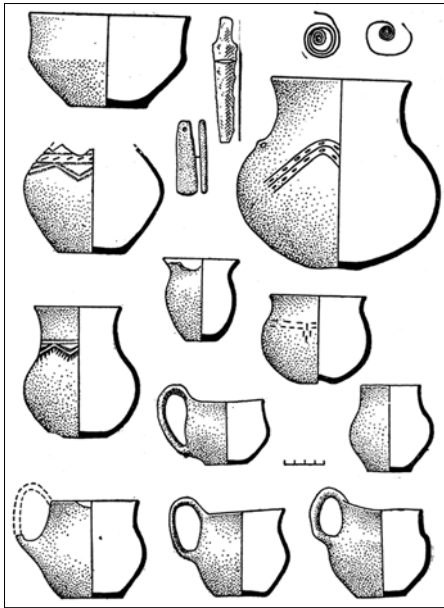
Волошине, Солонці, сс., Дуканичі, кол. хут. Липні горщики з поховань зрубної культури. Розкопки 2004-2006 рр. ПІКМ, Комс. ІКМ.

окремих груп населення наприкінці III тис. до н.е., що добре було обізнане з використанням колеса, тяглових тварин (дерев'яні деталі упряжі, візка і колеса), в іншому (Волошине, група IV, кург. 1, пох. 3) – кістки віслюка.

Про поширення на пониззя Псла обряду поховання представників елітарного прошарку ямного суспільства у кам'яних скринях свідчить відкриття у «Стовбуватій Могилі» двох масивних гробниць з великих плит граніту під величезними досипками насипу. Це – найпівнічніший пункт в Україні з подібними знахідками. У дитячих похованнях виявлені й одні з перших на території краю металевих виробів – бронзові намистини (Дмитрівка, Чирвинський горб, кург. 1, пох. 8). Липна кераміка пізньоямного часу відома за знахідками на поселеннях в ур. Барбара, Золотнишине I, II, Низи у Комсомольську, Дмитрівка I, III та VI.

Під час розкопок курганів на території Дмитрівської сільської ради виявлені й більше 30 поховань катакомбної культурно-історичної спільноти носіїв двох археологічних культур (донецької та інгульської), а на поселеннях поблизу Комсомольська, Дмитрівки, Низів і Кузьменок – уламки ліпного посуду катакомбного часу. З-поміж інших вирізняється поховальний комплекс 5 у кургані № 1 групи I поблизу с.Солонці, що належав вождю донецької катакомбної культури (кінець XIX – середина XVIII ст. до н.е.). Для його влаштування край насипу споруджені вхідний колодязь, дромос та дві заглиблені у материк поховальні камери, загальною площею 18,5 кв. м, поряд із похованням – жертвна яма. Похований, обезголовлений молодий чоловік віком 18-20 років, вміщений посеред більшої з камер у випростаному положенні на спині, зі злегка підігнутими в колінах ногами. Він супроводжувався у тойбічний світ виразним інвентарем – булавою з мармуровим наверхшям, скребачкою з кременю та великою ріпоподібною ліпною посудиною. Поховання майстра інгульської культури (друга половина XVIII – початок XVII ст. до н.е.), здійснене у підземній камері овальної форми, виявлене в кургані на

Дуканичі, кол. хут., курган № 2 групи I.
 Поховання білозерської культури, знахідки.
 Розкопки О.Б.Супруненко, 2005 р. ПКМ.
 Компанійцівський могильник. Кераміка та вироби
 з бронзи білозерської культури. За Є.В.Махно
 та І.М.Шарафутдіновою, 1972 р. Фонди ІА НАНУ.

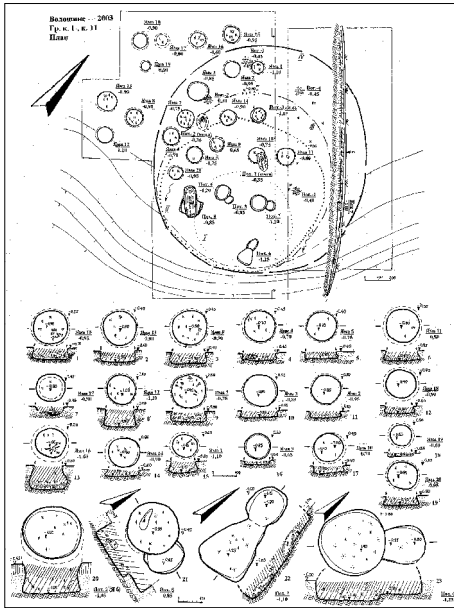
Чирвинському горбі, і містило, поряд із залишками скелета чоловіка у виро-
 станому на спині положенні, точильний брусок і залишки дерев'яної тарелі,
 всипаної вохрою.

Відомо й більше 10 поховань культури багатоваликової кераміки (кінець
 XVII – XVI ст. до н.е.), впуцених до насипів курганів доби раннього бронзово-
 го віку. Всі вони здійснені в невеликих ямах у зібганому положенні на боці,
 супроводжувалися характерними цілими формами або жуламками посудин
 з багатоваликовим орнаментуванням, чашеподібними мисками відкрито-
 го типу, виробами з кременю, в одному випадку, – характерним бронзовим
 браслетом. Є й поховання раннього етапу складання культури, здійснені в
 ямах з підбоем (Волошине, група I, кург. 2). Керамічні матеріали культури
 засвідчені знахідками на поселеннях в ур. Барбара I, II в Комсомольську,
 Дмитрівці III та Солонцях I. Поряд з поселенням Барбара II виявлені й кілька
 поховань носіїв цієї культури.

Наймасовіше у курганах представлені поховання зрубної культурно-
 історичної спільноти (XV-XIV ст. до н.е.), яких досліджено більше 40. Зде-
 більшого, це поховальні комплекси бережнівсько-маївської зрубної куль-
 тури, в яких, поряд із викладеним у дуже зібганій позі на боці похованим,
 знаходився ліпний горщик. Серед поховань (переважають дитячі) в кур-
 ганах поблизу Волошиного, основним в одному з них (група I, курган № 2)
 виявився комплекс-кремація, що належав, вірогідно, служителю культури –
 жерцю.

Ліпна кераміка зрубної культури представлена практично на всіх посе-
 леннях, відомих в околицях Комсомольська, Дмитрівки, поблизу Кузьменок
 (№№ 2, 26, 48, 55, 61, 63, 72, 90, 116). З поселення Дмитрівка III походять зна-
 хідки металевих знарядь – бронзовий серп, виготовлений у Лобойківській
 майстерні в Пооріллі, – характерний тип землеробських знарядь зрубної
 культури, та бронзова бритва. Неподалік групи курганів III поблизу Волоши-

Волошино, с., курган № 1 «Стовбувата Могила» групи I. Поховання жриці, чорноліська культура. Розкопки О.Б.Супруненко, 2004 р.
Волошино, с., курган № 11 групи I. План, перетин та ділянка з ямами чорноліської культури. Розкопки О.Б.Супруненко, 2003 р.

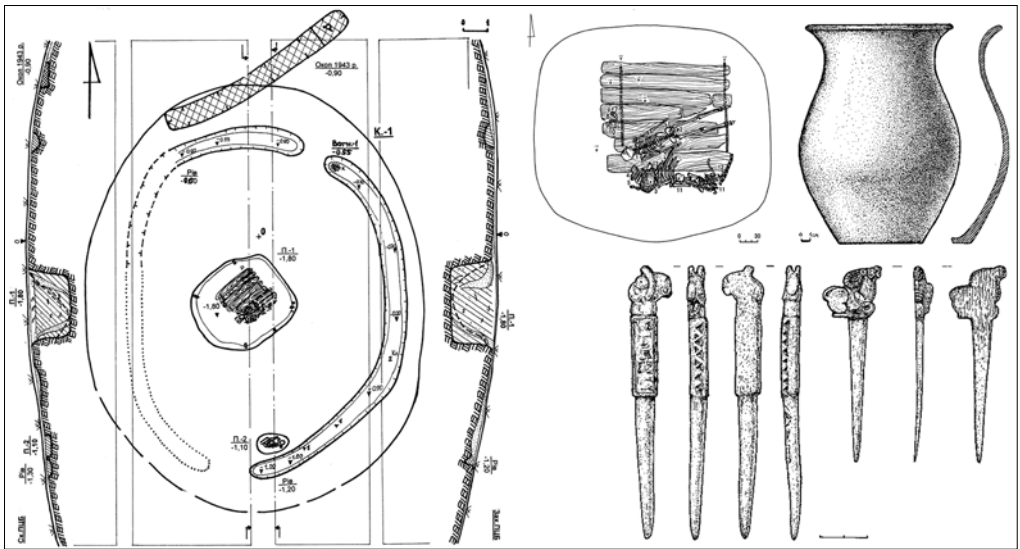
ного досліджувалася й ділянка стійбища скотарів зрубної культури з господарськими ямами та слідами вогнищ.

Сусідами зрубних племен на узбережжі Дніпра виступали носії сабатинівської культури (кінець XVI – XIII ст. до н.е.), які першими опанували Дніпровські переправи і використовували для господарювання легкі ґрунти в надзаплав'ї ріки. Кераміка сабатинівської культури представлена серед зборів та у матеріалах розкопок з поселень в ур. Барбара I і II, Золотнишине I, II, Низи II, Дмитрівка III, а ці пам'ятки є, швидше, винятковим явищем існування сабатинівських поселень на лівому березі Дніпра, між гирлами Псла і Сухого Кобелячка.

Фінальний період бронзового віку репрезентований на території Комсомольської міськради відомими ще з 1960-х рр. пам'ятками білозерської культури. Цей мікрорегіон виступає одним з найпівнічніших районів її поширення вверх по Дніпру. Білозерський ліпний посуд представлений в уламках на поселеннях Дмитрівка II і III. З курганів в околицях Дуканичів і Волошиного походять й кілька поховань дорослих людей та дітей білозерської культури, а дещо південніше Комсомольська на початку 1960-х рр. досліджений еталонний для старожитностей білозерської культури ґрунтовий некрополь в Компанійцях.

Наприкінці бронзового віку з Надтясминня до Дніпровського лісостепоного Лівобережжя відбувається переселення групи пізньобілогрудівських та ранньочорноліських племен, які поступово розселялися вздовж лівого берега Дніпра – від гирла Сули і Псла до Ворскли та Поорілля. Носії чорноліської культури (XII–IX ст. до н.е.), яких фахівці пов'язують із праслов'янським етнічним масивом населення, щільно заселяють підвищення другої-третьої терас Псла, менших річок лівого берега Дніпра на відстані 8–10 км від останнього. Рештки ранньочорноліських поселень відомі та досліджувалися неподалік Волошиного (2005), сусіднього с. Єристівка Кременчуцького р-ну (2008),

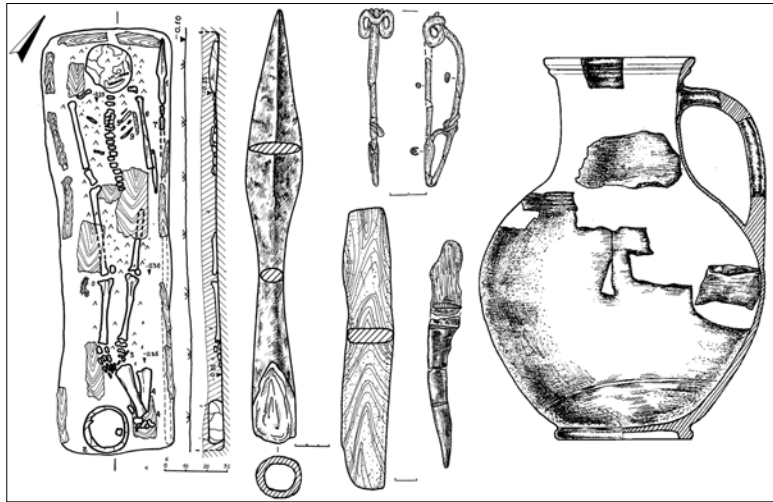
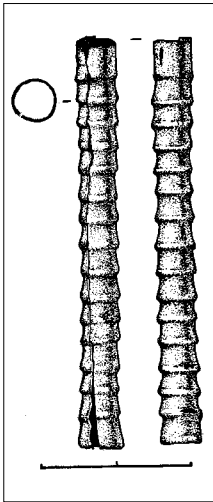

Волошине, с., курган № 1 групи II. План і перетин, поховання 1 ранньоскіфського часу. Розкопки І.М.Кулатової, С.А.Скорого, О.Б.Супруненко, 2005 р. Знахідки (ріг, кераміка). ЛКМ.

де розкопками розкриті 2 житла й група господарських ям (2008), Солонців (№ 124). Поряд із насипом кургана № 11, у складі групи I, поблизу с. Волошине виявлена ділянка з 20 господарськими ямами, що належали одному з житлово-господарських комплексів поселення на останці біля «Стовбуватої Могили». Численні уламки ліпного кухонного і столового посуду населення цієї культури виявлені на більшості надзаплавних підвищень та мисів в окрузі сс. Волошине (3 пункти), Дуканичі (досліджені 2 господарські ями і вогнище, 2008), Дмитрівка (2 пункти), Золотнишине, Низи (2 пункти), Солонці (3 пункти), Редути, на майданчику будівництва комбінату «Ворскла Сталь» та в ур. Кормилиця, поряд із Лавриківським кар'єром. Є вони й серед знахідок в ур. Барбара у Комсомольську. Внаслідок досліджень курганів виявлені 5 поховань населення цієї культури (Волошине, група I, кург. 1, 2, 5 та кург. на Чирвинському горбі). З-поміж них унікальним є комплекс поховання жінки-жриці з кургану «Стовбувата Могила» у Волошиному, здійснений у великій ямі, впущеній на глибину 2,2 м в центрі ямно-катакомбного насипу. Поховану, викладену зібгано на боці, супроводжували бронзові сережки, велика ліпна корчага, кварцитова зернотерка і нижня частина дерев'яного рала.

Надзвичайно цікавими є поховальні комплекси ранньоскіфського часу (кінець VIII – перша половина VII ст. до н.е.), зокрема, поховання 1 кургану № 1 групи II у Волошиному. Воно здійснене у підпрямокутній ямі, площею близько 12 кв. м, і впущене в насип кургану на глибину 1,8 м. На помості з плах, розміром 1,9 x 1,5 м, знаходився скелет жінки віком 25-30 років, покладеної випростано, на животі, обличчям донизу, головою на захід, діагонально до напрямку дошок настилу. Руки випростані вздовж тулуба, ноги прямі. Поховання супроводжувалося ліпною корчагою, двома шпильками з рогу, в т.ч. унікальною, із реалістичним зображенням гірського козла, виконаною у різьбярських традиціях передньоазійських майстрів, рештками шкатулки з прикрасами, декорованої срібними й залізними пластинами, залишками

Волошине, с., курган № 1 групи III. Підвіска скіфського часу. Золото. Розкопки О.Б.Супруненка, 2003 р. ПЛМ.

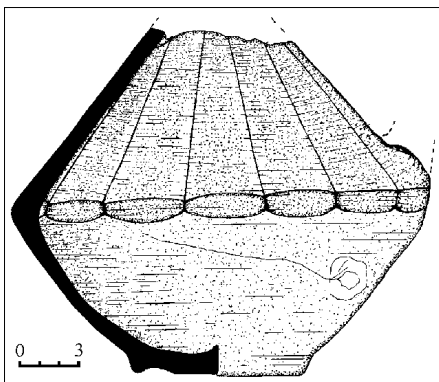
Волошине, с., курган № 5 групи III. План поховання фіналу середньосарматського часу, знахідки (залізо, дерево, кераміка). Розкопки О.Б.Супруненка, 2003 р. ПЛМ.

тарелі з каменю, шматочком реальгару. Дерев'яний накатник над похованням мав невеликий стародавній пролом від проникнення до могили невдовзі після спорудження, проте, помітних слідів пограбування не відзначено. Поряд із похованою знаходилися кістки частини туші молодого кобили, вівці, кілька кісток зайця-русака, поряд із ними – два великі вотивні піщано-органічні «хлібці». Комплекс належить до числа найраніших скіфських поховань у Придніпровському терасовому лісостепу Лівобережної України, а похована – зі слідами ушкодження кісток черепа пухлиною, – могла виконувати функції ворожки або жриці. Поховання датується першою половиною – серединою VII ст. до н.е.

На придніпровських поселеннях Барбара II, Золотнишине I, Дмитрівка III та ін. виявлені окремі уламки ліпного посуду скіфської епохи, частина з яких належала ліпному посуду жаботинського та ранньоскіфського часу. На місці сучасного мікрорайону Золотнишине житловою забудовою знищені рештки городища скіфської доби. З території міської ради походять більше десятка бронзових наконечників стріл VII-IV ст. до н.е., з округи поселення Редути II (№ 56) – залізний кинджал V-IV ст. до н.е.

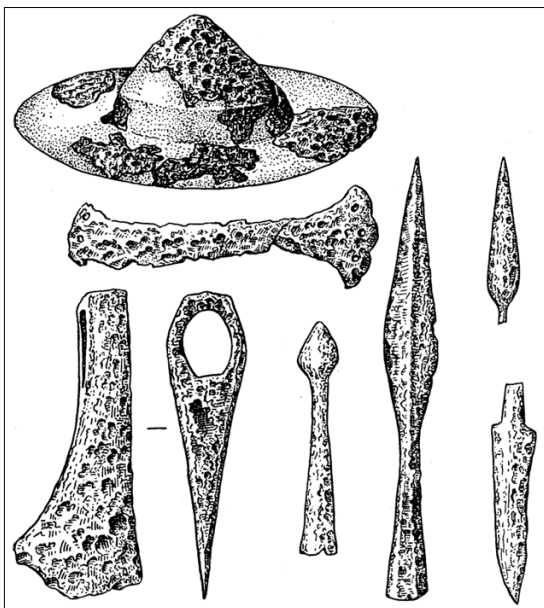
Поряд з пам'ятками осілого наддніпрянського населення терасового лісостепу скіфського часу, за 5-8 км на північний схід від місць його розселення, на степових ділянках відомі й поховальні старожитності кочових скіфів. Так, два поховання групи курганів III поблизу Волошиного належать до другої половини V – початку IV ст. до н.е. і залишені родиною скіфів-кочівників. Такі підкурғанні комплекси з прямокутними видовженими ямами із заплічками, дерев'яним накатником і дощатою обшивкою поховальної камери добре відомі у Дніпровському Надпоріжжі. І хоча могили пограбовані за доби пізнього українського середньовіччя та в 1920-ті рр., внаслідок досліджень отримані цікаві дані щодо складу супутнього інвентаря, захисного обладунку і текстилю костюмів похованих – дитини та молодого чоловіка з дівчин-

Горішні Плавні, кол. с. Частина гончарного глека черняхівської культури. Випадкова знахідка, 1914 р. ПЖМ.

Компанійцівський могильник. Залізні вироби часу становлення черняхівської культури. За Є.В.Махно, 1970 р. Археол. музей ІА НАНУ.

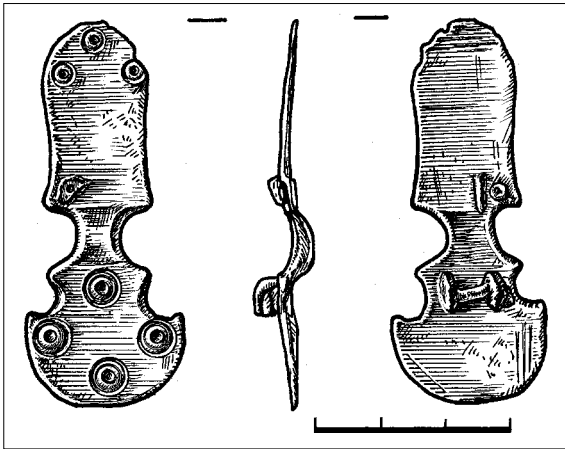
кою. Ці поховання – перші з виявлених у прямокутних ямах з накатником кочівницькі поховальні старожитності у межах Полтавщини. На дні ями дитячого поховання збереглася масивна золота підвіска до головного убору, рештки дерев'яної таці з кістками вівці, залізний ніж і пряслице. Під насипом кургана на Чирвинському горбі поблизу Дмитрівки відкрита могила-кенотаф V ст. до н.е. Переважна більшість досліджених поховань скіфської епохи вцент пограбовані у пізньому українському середньовіччі та на початку XX ст.

Пізнюскіфський час (III – I ст. до н.е.) також має кілька хронологічних відповідників серед поховальних старожитностей Нижнього Припсілля. Це не тільки рештки поховання з амforoю III ст. до н.е. в кургані поблизу Кузьменок, а й поховальний комплекс з останками дитини у глибокому низькому підбої кургану № 2 у Волошиному. Липна кераміка II-III ст. н.е., виконана у традиціях гончарства пізнюскіфського населення, виявлена під час розкопок нашарувань селищ Барбара I у Комсомольську і Дмитрівка III, окремі знахідки – на поселенні Дмитрівка VI.

Поява у Придніпровському терасовому лівобережному лісостепу сарматів (II ст. до н.е. – III ст. н.е.) позначена лише підкурганними поховальними пам'ятками – двома комплексами фіналу середньо- та пізнюсарматського часу, дослідженими поблизу с. Волошине. Заслугове на увагу перший з них, впущений у центр кургану № 5 групи III.

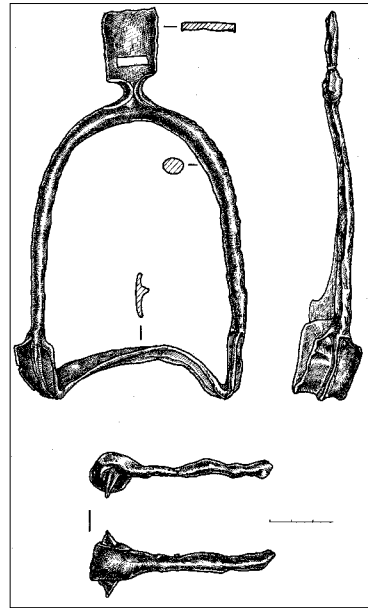
Поховання знаходилося безпосередньо під поверхневим розораним супіском, у насипу кургану скіфського часу, в меридіонально орієнтованій прямокутній ямі. В дощатому гробовищі з повздовжним перекриттям лежав скелет молодої людини віком до 18 років, викладеної горілиць на спині, головою на північний захід; з випростаними вздовж тулуба руками, кисть правої – на миску. На дні ями відзначені сліди шкіряного тліну від підстилки та деталей одягу, навколо черепа, на кістках грудей і тазу – сліди посипки крейдою.

Павлівка, ур. Уламок фібули. VIII ст. Знахідка В.В.Лямкіна. 2007 р. *Комс. ІЖМ.*

Волошине, с., неподалік курганної групи III. Стремено й уламок пряжки салтівської культури (залізо). Розвідки О.Б.Супрунєнка, І.М.Кулатової, К.М.Мироненка, 2003 р. *Комс. ІЖМ.*

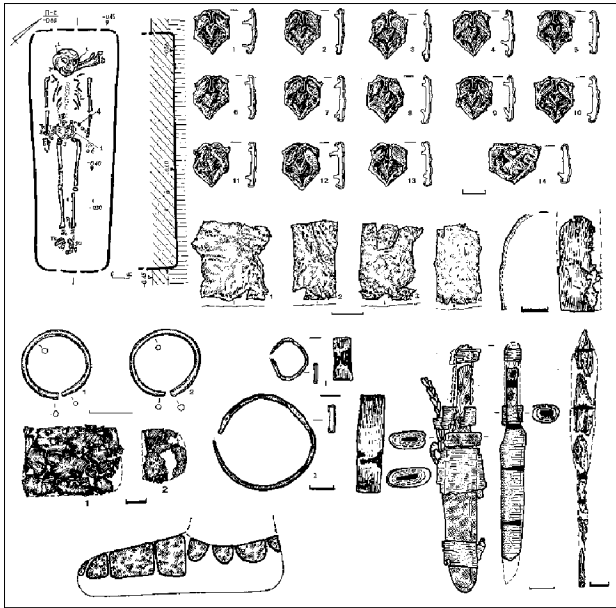
Поховання супроводжувалося кількома досить виразними знахідками. Зліва від скелета юнака знаходився спис із залізним наконечником і деревком довжиною близько 2,0 м. Поряд з лівим плечем похованого лежав дерев'яний предмет у вигляді плаского шматочка струганої гілки, зі скругленими торцевими краями. На грудині виявлений розвал дротяної залізної прогнутої підв'язної фібули, зі збереженими відбитками фрагментів тканин. Поряд із правим коліном похованого, на дні гробовища, збереглися сліди згорілого шкіряно-текстильного виробу, а на кисті лівої ноги – розвал невеликого залізного ножа з дерев'яним руків'ям. У кутку ями лежали кістки ніг бичка – рештки напутньої їжі, ближче до протилежного – стояв гончарний одnorучний глек на кільцевому піддоні.

На рештках застібки відзначені залишки трьох типів тканин: вовняної від залишків плаща, шовкової поліхромної – від його підкладки, простого полотняного переплетення – від савану. На черешку ножа є відбитки грубої льняної і полотняної тканин.

За типом поховальної ями, характерним набором інвентаря, хронологією побутування окремих виробів, поховання належить до кінця середньосарматського часу і може датуватися серединою – другою половиною II ст. н.е.

Сусідами сарматів у лісових масивах узбережжя Псла були представники пізньозарубинецьких племен, з культурними традиціями населення пам'яток типу Картамишевого 2 (друга половина I – кінець II ст. н.е.), які залишили в мікрорегіоні сліди свого перебування у вигляді уламків характерного ліпного посуду на поселенні Дмитрівка II (№ 88) та на пагорбі в ур. Карасеве болото, між сс. Колгоспна Гора і Солонці, на місці будівництва металургійного комбінату ТОВ «Ворскла Сталь». На селищі Дмитрівка III виявлені рештки господарської будівлі з керамікою київської культури (рубіж II – III ст. н.е.). На сьогодні – це найпівденніший пункт просування вздовж Дніпра носіїв цієї до-стеменно першої з відомих слов'янських культур у Середньому Подніпрів'ї.

Дмитрівка, с., Чирвинський горб, ур., курган № 1 групи I. План поховання 2 давньоугорського часу і знахідки. Золото, срібло, бронза, залізо, шкіра. Розкопки О.Б.Супруненка, 2007 р. ПМК.

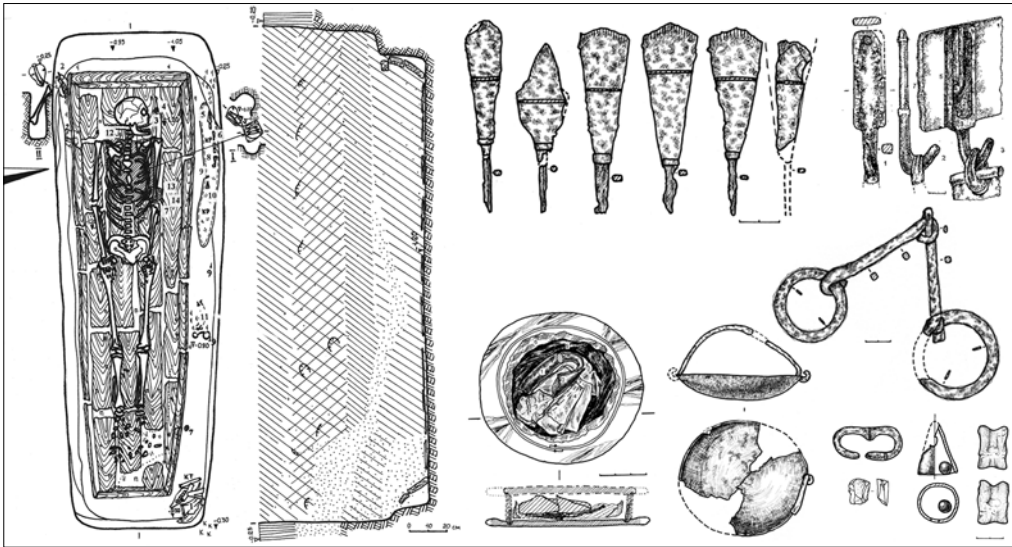
Старожитності черняхівської культури (кінець III – початок V ст.) добре відомі в басейні Псла. На території міської ради вони представлені поселенськими пам'ятками Барбара I та Дмитрівка III, що добре збереглися і на яких проводилися дослідження (№№ 2 і 90). На обох селищах виявлені рештки житлово-господарських комплексів як часу складання культури, так і знахідки розвинутого етапу її існування. На селищі Дмитрівка III відзначені і сліди гунської навали у вигляді залишків пожежі, останків дитини, яка загинула під час погрому, та залізного наконечника стріли гунського часу. Є відомості про випадкове виявлення одного з поховань на сільському кладовищі знесеного кар'єром кол. с. Горішні Плавні. Поодинокі уламки гончарного посуду черняхівської культури також зібрані на поселеннях Дмитрівка II і поблизу Трубопрокатного цеху у Комсомольську (№№ 61, 89).

Поки що найменш репрезентативно у мікрорегіоні представлені середньовічні старожитності. Знахідки часу поширення пеньківської культури (початок V – VII ст.) пониззя Псла обмежуються залишками зруйнованого поховання кочівника на вершині насипу кургана «Стовбувата Могила», а також окремими уламками ліпного посуду на частині з названих вище поселень.

Знахідки залізних стремена й уламка пряжки від вузди належать до кола старожитностей салтівської культури (VII-IX ст.). Вони виявлені неподалік курганів групи III поблизу с. Волошине і засвідчують, принаймні, входження лівобічного узбережжя Дніпра до сфери інтересів Хозарського каганату та намагання останнього контролювати дніпровські переправи на межі зі степовими районами.

Під час досліджень кургану в ур. Чирвинський горб поблизу Дмитрівки виявлений унікальний для території Лівобережжя Дніпра дитячий некрополь давньоугорського населення кінця IX ст. у складі трьох могил, що належали до числа найпізніших в межах України поховальних старожитностей угрів. Він супроводжувався виразними предметами інвентаря, більш харак-

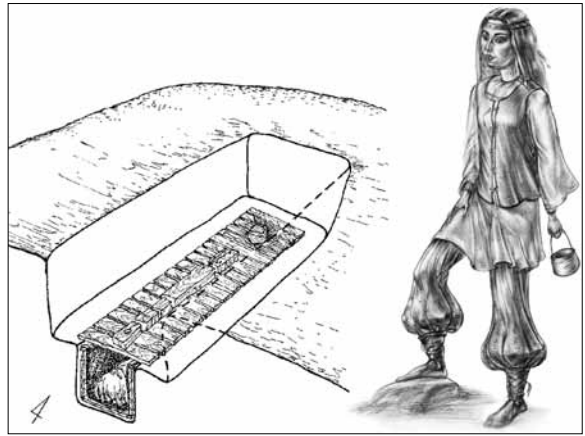
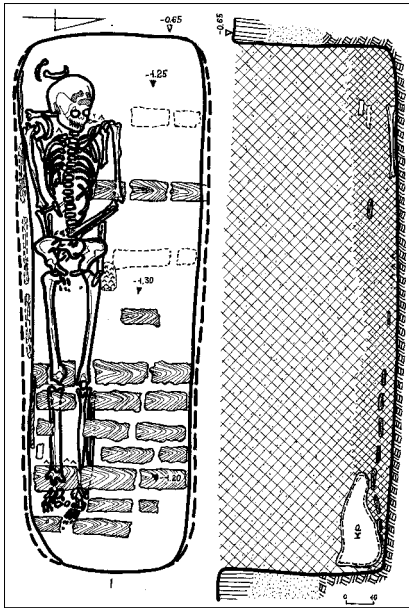
Волошине, с., курган № 11 групи I. План поховання кочівника золотоординського часу, знахідки (залізо, шкіра, дерево, текстиль, кістка, кремень). Розкопки О.Б.Супруненка, 2003 р. ЛКМ.

терного для території переселенців-мадяр у Придунайських степах початку X ст. Серед знахідок – золоті сережки, накладки на обличчя до посмертної маски, плаковані сріблом бронзові браслет і перстень, срібні бляшки та наконечники ременів – деталі поясного набору, залізні пряжки, наконечники стріл, ножі в орнаментованих срібними платівками шкіряно-текстильних піхвах, частина плоду каштану кінського звичайного, срібні деталі прикрас взуття, фрагменти шовкових та ін. тканин тощо. Поховання здійснені у підпрямокутних ямах зі скругленими кутами. Поховані діти розміщувалися випростано на спині горілиць, головою на північний захід.

Єдине впускне печенізьке поховання номада (X – початок XI ст.), у супроводі частини туші коня, характерних зразків спорядження вершника і коня, залізного ножа, кресала з кременем, досліджене посеред насипу кургану № 5 групи I у Волошиному. Знахідка вказує на місцезнаходження у степових просторах, поза межами терасового лісостепу, зон традиційних кочівок представників одного з печенізьких племен.

Перші спроби освоєння цієї території давньоруським населенням, вірогідно, відбувалися вже наприкінці X – на початку XI ст. Вони пов'язані з укріпленням центральною князівською владою пониззя Сули – основного напрямку нападів печенігів на Русь. Це знайшло своє відображення у спорудженні «змійового» валу вздовж лівого берега Дніпра – від гирла Сули до району сучасної Келеберди, нижче Комсомольська, існування якого до затоплення водосховищем надзаплави Дніпра засвідчили дослідники укріплень давньоруського порубіжжя В.Г.Ляскоронський і М.П.Кучера. Серед населення цієї ділянки узбережжя Дніпра, можливо, були й носії салтівської культури, які після припинення існування Хозарського каганату влилися до печенізьких орд або шукали захисту від них поряд з місцями помешкання слов'яно-руського населення. Принаймні, біля с. Дмитрівка розвідками виявлені виразні зразки давньоруської гончарної кераміки поряд із уламками типового салтівського глека.

Волошине, с., курган № 9 групи І. Реконструкція поховання та вбрання дівчинки-кочівниці золотоординського часу. Розкопки О.Б.Супруненко, 2003 р., реконструкція костюма С.В.Маєвської, 2005 р.

Волошине, с., курган № 3 групи І.
План поховання кочівника золотоординського часу. Розкопки О.Б.Супруненко, 2004 р.

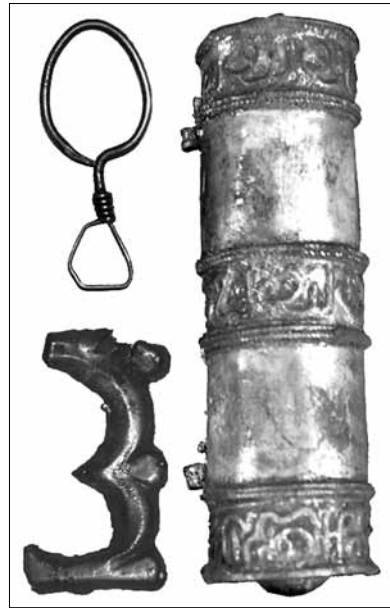
Більш масово представлені у пониззі Псла та на узбережжі Дніпра пам'ятки наступного етапу давньоруської епохи (XII – початку XIII ст.). Останні з'являються тут, починаючи з XII ст., у зв'язку із послабленням натиску половців та переміщенням напрямку їх масованих нападів до середньої і верхньої течії Сули. Таким чином, вузький лісистий «коридор» вздовж берега Дніпра і нижні течії його лівобережних допливів, острови стають опорними пунктами в освоєнні території Середнього Подніпров'я, заснування поселень поблизу зручних місць зупинок купців вздовж Дніпровського шляху і на переправах. Просуваючись углиб степу вздовж узбережжя від гирла Сули, давньоруське населення Переяславської землі порівняно щільно заселило надзаплаву: зручні півострови та острови. Виникли й укріплені центри – городища, яким було, наприклад, Городище (Градизьк), котре можна розглядати як імовірний сотенний центр наддніпрянської території. Менш значні поселення розкидані своєрідними куцями поряд з лісовими масивами біля гирл дніпровських притоків. У пониззі Псла – це Потоки, Дмитрівка II і III, Низи II, поряд з устям Золотнишинського струмка – Барбара I та II, Золотнишине I, II і III, в гирлі Сухого Кобелячка – Келеберда, Павлівка, Компанійці. Більшість з цих селищ відомі, здебільшого, за розвідками. Невеликі рятівні дослідження проводилися лише на Барбарі II, де в ході будівельних робіт дослідниками вивчена частина котловану підкліту давньоруського житла. Матеріальна культура населення названих селищ досить подібна до пам'яток дніпровських бродників і берладників, проте, весь масив пам'яток тягнє все ж до володінь переяславських князів.

Післямонголькй час (друга половина XIII – XIV ст.) також репрезентований на теренах Комсомольської міської ради залишками селищ землеробського населення в ур. Барбара I і II, Золотнишине I-III, Низи III, Дмитрівка III. Низка решток подібних поселень опускається нижче по Дніпру до прикомсомольських околиць – кол. сс. Павлівка, Григоро-Бригадирівка, хут. Компанійці на

Волошине, с., курган № 2 групи I. Поховання золотоординського ґрунтового некрополю в наспу і знахідки. Розкопки О.Б.Супруненка, 2004 р.

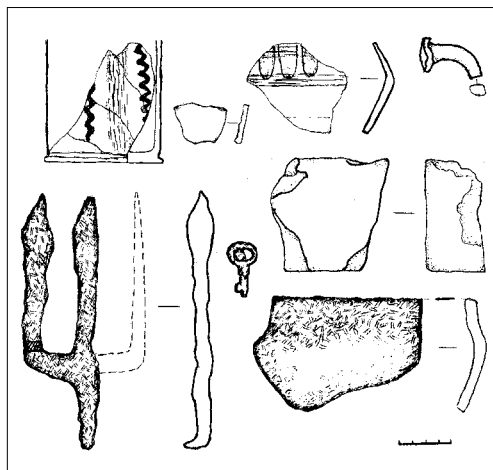
межі Кременчуцького і Кобеляцького р-нів. На них зібрані уламки характерного гончарного посуду з масивними вінцями округлої конфігурації, що м'яко переходять в округлі плічка, часом з круглими вушками, а також пряслиця, виточені зі стінок гончарних посудин, окремі вироби із заліза – ножі, пряжка, залізна ручка посудини тощо. На селищі в ур. Барбара II 1991 р. виявлені рештки заглибленої в ґрунт частини напівземлянкової господарської будівлі, де, можливо, виконувалися ковальські роботи. Група поселень неподалік переправи через Псел, імовірно, знаходилася поряд із місцем розташування одного з прикордонних пунктів митних зборів золотоординської адміністрації. Тут, поряд із селищами землеробського населення з давньоруськими традиціями господарювання, знаходилися стійбища кочівників зі складу загону охорони митниці.

Такі стійбища, вірогідно розміщувалися за 4-5 км на північний захід від поселень – в районі між сс. Волошине, Солонці і кол. хут. Дуканичі. Саме там у курганах групи I і II біля Волошиного, групи I поблизу Дуканичів, «Цегельні», в ур. Кормилиця виявлені близько двох десятків поховань золотоординських кочівників другої половини XIII – початку XIV ст., а на кургані № 2 першої з груп – ґрунтовий некрополь кочового населення (друга-третья чверті XIV ст.), за мусульманським поховальним обрядом. У могилах кочівників, споруджених з ремінісценціями половецького поховального обряду, виявлені виразні зразки предметів озброєння, спорядження вершника і коня, численні речі туалету і прикраси, притаманні матеріальній культурі кочівницького за походженням населення. В одному з дитячих поховань досліджені рештки вишуканого текстильно-шкіряного костюму дівчинки, вірогідно, виготовленого в одному зі значних золотоординських центрів на замовлення. Комплекс цього костюму реконструйований графічно. З кожним польовим сезоном досліджень число відомих золотоординських поховальних комплексів збільшується.

Горішні Плавні, кол. с. Нижня частина колодязя початку XVIII ст. та знахідки з нього (залізо, кераміка, камінь). Дослідження М.П.Стахіва, 2001 р. *Комс. ІЖМ.*

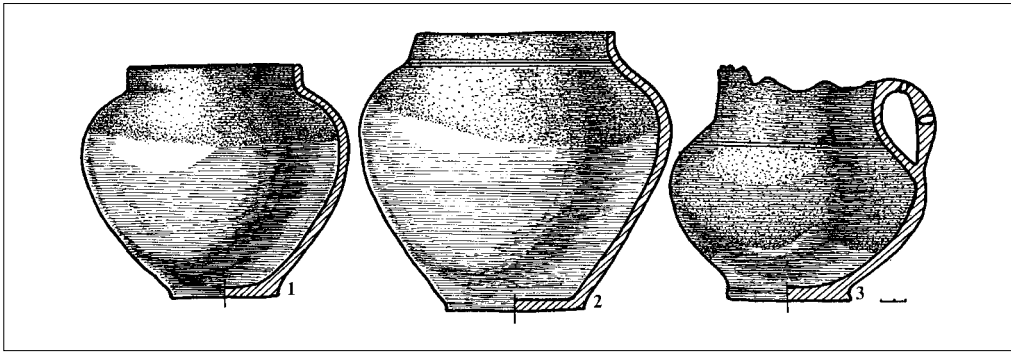

Археологічні пам'ятки козацької епохи межиріччя Псла і Сухого Кобелячка почали вивчатися лише впродовж останнього десятиліття. Проте, вже перші знахідки засвідчили наявність у мікрореєоні доволі неординарних старожитностей останньої третини XVII – початку XVIII ст. Зокрема, під час розкопок кургану № 2 групи I поблизу с. Солонці виявлені сліди пограбування одного з поховань доби раннього залізного віку, датовані мідною посрібною полушкою часу правління Олексія Михайловича (1646-1676). Перші пограбування поховань скіфського часу в більшості курганів території здійснені однією ватагою скарбощукачів середини – останньої третини XVII ст., що влаштовували однотипні довгі ходи-підкопи до могил в насипу у пошуках імовірних дорогоцінностей.

Край південно-східної межі території міськради, поряд з ур. Коноплянка, розташоване кладовище козацького сотенного центру – містечка Келеберди (с. Келеберда Кременчуцького р-ну), частина могил якого має менгіро- і стелоподібні гранітні надгробки, в т.ч. з прокресленими прямими хрестами та написами, встановлені над могилами козаків у XVIII-XIX ст. На західному борту Горішне-Плавнівського кар'єру досліджена і перенесена до Комсомольського музею частина зрубу дерев'яного колодязя початку XVIII ст., а на поселенні Редути I (№ 55) – рештки оселі, що загинула внаслідок татарського набігу наприкінці 1730-х – на початку 1740-х рр.

В ур. Кормилиця, на схід від кол. с.Стара Чирівка, в межах сучасного Лавриківського кар'єру, виявлені залишки котлованів двох напівземлянкових жител другої чверті – середини XVIII ст., споруджених, вірогідно, переселенцями, що прибули до околиць с. Єристівка сучасного Кременчуцького р-ну разом із грузинським кн. Єриставі (2008). Встановлено, що поява більшості кладовищ на насипах значних курганів округи («Цегельня», «Велика Кормилиця», «Стовбувата Могила», кург. № 1 групи I поблизу хут. Дуканичі) відбувалася саме у другій та останній чвертях XVIII ст. і пов'язана із заселенням пустуючих заплачних солонцевих ділянок новими власниками – поміщиками. Відтоді ця етнографічна традиція – використання насипів стародавніх курганів як місця розташування кладовищ – стала домінувати в цій частині історичної Кременчуччини.

Волошине, с., кол. хут. Сольони, курган № 7 групи IV. Полив'яна гончарна кераміка 1920-х рр.
Розкопки О.Б.Супруненко та С.А.Скорого, 2006 р. *Комс. ІКМ.*

Археологічними методами вивчалися й рештки окремих будівель новітніх українських хуторів кінця XIX – початку XX ст., знищених у нижньопсільських теренах горезвісним голодомором. З-поміж досліджених під час розкопок об'єктів поблизу сс. Волошине, Колгоспна Гора, Солонці, хут. Дуканичі, в ур. Кормилиця і навпроти кол. с. Лавриківка є: кілька насипів, споруджених для влаштування хат та господарських споруд, льохи і погрібники, ями для збереження вапна та глини, значна кількість господарських зернових і сміттєвих ям, групи поховань. Між кол. хут. Дуканичі і с. Стара Чирвівка, вивчалися курганоподібні насипи з дерну, зведені у XIX – на початку XX ст. для розміщення копиць сіна на затоплюваних під час дощів і весняних повеней ділянках.

Отже, дослідження пам'яток археології на території Комсомольської міської і Дмитрівської сільської рад Полтавської області значно розширюють уявлення про характер заселення, перебіг історичних процесів у пониззі Псла та специфіку пам'яток мікрорегіону, дозволяють більш об'єктивно оцінити наймасовіший пласт місцевих старожитностей як пам'яток найдавнішої культурної спадщини України.

Джерела:

1. Башкатов Ю.Ю., Ивченко А., Тараненко С.П. Отчёт об археологической разведке у с. Дмитровка (Кременчугский р-н Полтавской обл.) с 09 по 12 октября 2001 г. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 318. – 14 арк.
2. Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – 73 арк.
3. Самойловський І.М. Звіт за археологічні розвідки року 1930 // НА ІА НАНУ. – Ф. ВУАК. – № 327. – 13 арк.
4. Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Звіт про археологічні обстеження ділянки землевідводу Єриств'яського родовища залізистих кварцитів та під розширення Західних відвалів Дніпровського рудоуправління ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», на землях Дмитрівської і Пришибської сільських рад Кременчуцького району та Комсомольської міської ради Полтавської області, у липні 2002 і квітні 2003 рр. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 2003/2; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 357. – 64 арк.
5. Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Сидоренко О.В. Звіт про археологічні обстеження у пониззі Псла та в гирлі р. Сухий Кобелячок на території Кременчуцького району Полтавської області у вересні 2007 р. (розвідки по «Зводу пам'яток історії та культури»). // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 496. – 127 арк.
6. Супруненко О.Б., Пуголюков Ю.О., Тимошук А.І. Звіт про археологічні розвідки у Полтавській області у 2005-2006 рр. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 457. – 95 арк.
7. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – 220 арк.
8. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження ділянки під розміщення проммайданчика Єриств'яського кар'єру ВАТ «Полтавський ГЗК» на території Дмитрівської

сільради Комсомольської міської ради Полтавської обл. у 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 530. – 59 арк.

9. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічне обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540. – 82 арк.

10. Телегин Д.Я., Махно Е.В., Шарфутдинова І.Н. Отчёт о разведке в зоне Днепродзержинского водохранилища в 1960-61 гг. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1960-61/4. – 89 арк.

11. Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Звіт про археологічне обстеження в околицях м. Комсомольськ в 2005 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 437. – 40 арк.

12. Шилов Ю.А., Шкляр П.Н., Еремеев С.А. Отчет о раскопках курганов и разведках поселений в Кременчуком р-не Полтавской области [1993 г.] // Архів Комс. ІКМ. – Б.н. – 37 арк.

Література:

13. Антонович-Мельник К. Археологічні дослідження на Кременчуччині // Короткі звіттовлення ВУАК за 1925 р. – Київ: вид. ВУАК, 1926. – С.81-86.

14. Артемьев А.В. Антропологические материалы из раскопок курганов у с.Волошино в окрестностях Комсомольска на Полтавщине // АБУ 2003-2004 рр. – Запоріжжя: Дике поле, 2005. – Вип. 7. – С. 393-397.

15. Артем'єв А.В., Мироненко К.М., Супруненко О.Б. Обстеження золотоординських пам'яток на Полтавщині // АБУ 2002-2003 рр. – Київ: Шлях, 2004. – Вип.6. – С.68-73.

16. Башкатов Ю.Ю. Дослідження Комсомольської ранньослов'янської археологічної експедиції // Свічадо Подніпров'я: Краєзнавчий альманах. – Комсомольськ: вид. Комс. ІКМ, 2005. – Кн. 1. – С. 63-65.

17. Башкатов Ю.Ю. Археологічні дослідження поселення Барбара-І поблизу Комсомольська // Свічадо Подніпров'я: Краєзнавчий альманах. – Комсомольськ: вид. Комс. ІКМ, 2006. – Кн. 2. – С. 51-54.

18. Башкатов Ю.Ю. Матеріали пізньоримського часу півдня Полтавської області // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2008. – № 1-2 (23-24). – С. 45-49.

19. Башкатов Ю.Ю., Стахів М.П. Археологічні дослідження поселення Барбара І поблизу м.Комсомольськ Полтавської області // АДУ 2004-2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Вип. 8. – С. 66-70.

20. Башкатов Ю.Ю., Стахів М.П. Археологічні дослідження поселення Барбара І поблизу м.Комсомольськ Кременчуцького району Полтавської області // АДУ 2005-2006 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2007. – Вип. 9. – С. 91-96.

21. Білоусько О.А., Супруненко О.Б. Давня історія Полтавщини (XX тисячоліття до н.е. – V століття): Підручник. – Полтава: Оріяна, 2004. – 160, 8 с.

22. Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини (V – перша половина XVI століття): Підручник. – Полтава: Оріяна, 2004. – 200, 8 с.

23. Етнічна історія України / Толочко П.П., Козак Д.Н., Моця О.П., Мурзін В.Ю., Отрошенко В.В., Сегеда С.П. – Київ: вид. ІА НАНУ, 2000. – 280 с.

24. Еремеев С.О. Розвідки поблизу с.Дмитрівка // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 84.

25. Жуков Ю.С. Середньовічна зброя у зібранні Комсомольського музею // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2003. – № 2/2002 – 1/2003 (12-13). – С. 101.

26. Кулатова І.М. Старожитності козацької доби на Полтавщині // Козацькі старожитності Полтавщини. – Полтава: Криниця, 1993. – Вип.1. – С.6-16.

27. Кулатова І.М., Лямкін В.В. Ранньочорнольське поселення у пониззі Псла // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2007. – № 1-2 (21-22). – С. 47-52.

28. Кулатова І.М., Мироненко К.М., Охріменко А.І., Супруненко О.Б. Археологічні розвідки в зоні Єристовського родовища залізистих кварцитів у Кременчуцькому районі на Полтавщині // АБУ 2002-2003 рр. – Київ: Шлях, 2004. – Вип. 6. – С. 23-26.

29. Кулатова І.М., Мироненко К.М., Супруненко О.Б. Давньоруські старожитності Кременчуцького Подніпров'я // Наукові записки з української історії: Зб. статей, присвяч. пам'яті В.В.Седова. – Переяслав-Хмельницький: вид. Пер.-Хм. держ. пед. ун-ту, 2005. – Вип. 16. – С. 228-234.

30. Кулатова І.Н., Скорый С.А., Супруненко А.Б. Раннескифское погребение на юге Приднепровской левобережной террасовой лесостепи (к вопросу переднеазиатских инноваций в восточноевропейском зверином стиле) // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2006. – № 1 (19). – С. 46-60.

31. Кулатова І.М., Супруненко О.Б. Старожитності доби раннього залізного віку Кременчуцького Подніпров'я // Старожитності Степового Подніпров'я і Криму. – Запоріжжя: вид. ЗДУ, 2004. – Вип.ХІ. – С. 143-149.

32. Кулатова І.М., Супруненко О.Б., Терпиловський Р.В. Пізньоскіфські та пізньозарубинецькі старожитності Полтавщини. – Київ-Полтава: Археологія, 2005. – 100 с.

33. Кучера М.П. Змиевые валы Среднего Поднепровья. – Киев: Наук. думка, 1987. – 208 с.

34. Кучера М.П., Драчук В.С. Памятники раннеславянского времени и Киевской Руси в зоне водохранилища Днепродзержинской ГЭС // КСИА АН УССР. – Киев: изд. ИА АН УССР, 1962. – Вип. 12. – С.100-102.

35. Кучера М.П., Сухобоков О.В. и др. Древнерусские поселения Среднего Поднепровья: Археол. карта. – Киев: Наук. думка, 1984. – 196 с.

36. Лугова Л.М., Мироненко К.М. Поселення XIII-XIV ст. поблизу Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 122-124.

37. Луговий Р.С., Ткаченко О.М. Археологічні знахідки з Кременчуччини у збірці Полтавського краєзнавчого музею // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2003. – № 2 (14). – С. 72-80.

38. Лямкін В.В. Повідомлення про знахідки передскіфського (кіммерійського) часу // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 60-61.

39. Ляпушкин И.И. Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа // МИА. – Москва-Ленинград: Изд-во АН СССР, 1961. – № 104. – 382 с.

40. Ляскоронский В.Г. Городища, курганы и длинные (змиевые) валы по течению рр. Псла и Ворсклы // Тр. XIII АС. – Москва: изд. МАО, 1907. – Т.І. – С.158-198. – Передрук: Вид. 2-е, репр., доп. – Передмова Супруненка О.Б. – Полтава: Археологія, 1995. – Препринт, вип.9. – 56 с.

41. Ляскоронский В.Г. Городища, курганы, майданы и Змиевые валы в области Днепровского Левобережья // Тр. XIV АС. – Москва: изд. МАО, 1911. – Т.ІІІ. – С.1-82.

42. Макаренко Николай. Городища и курганы Полтавской губернии: (Сборник топографических сведений). – Полтава: изд. ПУАК, 1917. – 105, XIX с.

43. Махно Е.В. Памятники черняховской культуры на территории УССР: (М-лы к археологической карте) // МИА. – Москва-Ленинград: Изд-во АН СССР, 1960. – № 82. – С.9-83, 329-345.
44. Махно Е.В. Раскопки на Компаниевском могильнике // АИУ 1965-1966 гг. – Киев: Наук. думка, 1967. – Вып 1. – С.160-163.
45. Махно Е.В. Типи поховань та планування Компаніївського могильника // Середні віки на Україні. – Київ: Наук. думка, 1971. – Вип. 1. – С.87-95.
46. Махно Е.В., Братченко С.Н. Пастове намисто з катакомбного поховання на Компаніївському могильнику // Археологія. – Київ: Наук. думка, 1977. – № 24. – С.53-60.
47. Махно Е.В., Шарафутдінова І.М. Могильник епохи пізньої бронзи поблизу хутора Компаніїці на Дніпрі // Археологія. – Київ: Наук. думка, 1972. – № 6. – С.70-81.
48. Мельникова І.С. Раскопки курганов у сёл Мушты и Кирилени // АИП. – Полтава: изд. ПКМ, 1990. – С.59-65.
49. Мельникова І.С. Деякі підсумки підготовки археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури Полтавської області» // АЗ ПКМ. – Полтава: вид. ПКМ, 1992. – Вип.1. – С.136-137.
50. Мироненко К.М., Супруненко О.Б. Розвідки в окрузі м. Комсомольськ // АБУ 2002-2003 рр. – Київ: Шлях, 2004. – Вип. 6. – С. 220-223.
51. Митрофанова В.И., Телегин Д.Я., Шмаглей Н.М. Обследование памятников неолита и бронзы в районе Днепродзержинского водохранилища в 1959 году // КСИА АН УССР. – Киев: изд. ИА АН УССР, 1962. – Вып. 12. – С.94-99.
52. Обломский А.М. Днепровское лесостепное Левобережье в позднеримское и гуннское время (середина III – первая половина V в. н.э.). – Москва: Наука, 2003. – 256 с.
53. Обломский А.М., Терпиловский Р.В. Среднее Поднепровье и Днепровское Левобережье в первые века нашей эры. – Москва: изд. ИА РАН, 1991. – 175 с.
54. Падалка Л.В. Одревних городках, городищах и насыпных валах на территории нынешней Полтавской губ. // Тр. ПУАК. – Полтава: изд. ПУАК, 1905. – Вып. 1. – С. 153-214.
55. Падалка Л.В. Прошлое Полтавской территории и её заселение: Исследование и материалы. – Полтава: изд. ПУАК, 1914. – 239 с.
56. Приймак В.В. О взаимоотношениях славян Днепровского Левобережья с населением салтовской культуры // Охрана и исследования памятников археологии Полтавщины: [Первый] Обл. науч.-практ. семинар / ТДС. – Полтава: изд. ПКМ, 1988. – С. 34-36.
57. Пуголюк Ю.О. Работы на некрополи доби пізнього українського середньовіччя в околицях с.Келеберда Кременчуцького р-ну Полтавської обл. у 2005 р. // АБУ 2004-2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Вип. 8. – С. 320-322.
58. Пуголюк Ю.О., Тимошук А.І. Нововиявлені пам'ятки на території Полтавської області // АБУ 2005-2007 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2007. – Вип. 9. – С. 317-320.
59. Рассмакін Ю.Я. Келеберда – забуте поселення з керамікою квітянського типу на Дніпрі // АБУ 2001-2002 рр. – Київ: Шлях, 2003. – Вип. 5. – С. 235-240.
60. Рейда Р.М., Лямкін В.В., Єремеев С.О. Випадкові знахідки черняхівської культури та території Полтавської області // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2002. – № 1 (11). – С. 173-174.
61. Ромашко В.А. Поздний бронзовый век в пограничье лесостепи и степи Левобережной Украины (XII-X вв. до н.э.). – Днепропетровск: Изд-во ДГУ, 1985. – 96 с.
62. Рудинський М. Археологічні збірки Полтавського музею // Збірник, присвячений 35-річчю Музею. – Полтава: вид. ПДМ, 1928. – Т.1. – С.29-62.
63. Рудинський М.Я. Результати екскурсії в Кременчуцький та Кобеляцький повіти 20.IX – 29.X.1922 р. // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2003. – № 2/2002 – 1/2003 (12-13). – С. 23-29.
64. Сидоренко Г.О., Махно Е. В., Телегин Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. – Київ: Наук. думка, 1982. – 108 с., 2 карти.
65. Стахів М.П. Колодязь XVII-XVIII ст. з Горішніх Плавнів поблизу Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 141-142.
66. Стахів М.П. Розвідки 80-90-х років біля Комсомольська // Свічадо Подніпров'я: Краєзнавчий альманах. – Комсомольськ: вид. Комс. ПКМ, 2006. – Кн. 2. – С. 55-59.
67. Стахів М.П., Гейко А.В. Кинджал з фондів Історико-краєзнавчого музею м. Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 89. – Рис. на с. 4 обкл.
68. Супруненко А.Б. Археологические исследования Полтавского краеведческого музея: (к 100-летию со дня основания) // АИП. – Полтава: изд. ПКМ, 1990. – С.5-42.
69. Супруненко О.Б. Перше десятиріччя діяльності Полтавського Центру археології // Археологія та історія Північно-Східного Лівобережжя. – Суми: вид. Сум. ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2003. – С.60-69.
70. Супруненко О.Б. Кургани між сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2006. – 128 с.
71. Супруненко О.Б. З історії археологічних досліджень на Полтавщині: Короткий нарис. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – 124, 12 с.
72. Супруненко О.Б. Катакомбне поховання у кургані в пониззі Псла // АБУ 2005-2007 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2007. – Вип. 9. – С. 349-355.
73. Супруненко О.Б. Кургани поблизу с.Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.V. – Київ-Полтава: Вид-во «Друкарня «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – 142 с.
74. Супруненко О.Б., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Унікальний комплекс золотоординського часу поблизу Волошиного / Старожитності околиць Комсомольська, ч.II. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2005. – 80, 2 с.
75. Супруненко О.Б., Гавриленко І.М., Кулатова І.М. Розвідки на території будівництва металургійного комбінату «Ворскла-Сталь» у понизі Псла // АДУ 2004-2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Вип. 8. – С. 346-348.
76. Супруненко О.Б., Гавриленко І.М., Кулатова І.М., Лямкін В.В., Мироненко К.М. Мезолітична стоянка «Комсомольська» поблизу с.Підлужжя на Кременчуччині // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2003. – № 2/2002 – 1/2003 (12-13). – С. 43-45.
77. Супруненко О.Б., за участю Маєвської С.В., Артем'єва А.В., Горбенка С.О. Кургани з похованнями золотоординського часу поблизу Волошиного у пониззі Псла / Старожитності околиць Комсомольська, ч.III. – Київ-Полтава: Археологія, 2006. – 140 с.

78. Супруненко О.Б., за участю Кулатової І.М., Маєвської С.В., Шерстюка В.В. Курган з угорським некрополем у пониззі Псла / Старожитності околиць Комсомольська, ч. VI. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – 110 с.
79. Супруненко О.Б., Кулатова І.М. Розкопки курганів на території розширення Західних відвалів Дніпровського рудоуправління Полтавського гірничо-збагачувального комбінату під Комсомольськом // АБУ 2004-2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Вип. 8. – С. 349-355.
80. Супруненко О.Б., Кулатова І.М., за участю Маєвської С.В. Кургани поблизу Волошиного у пониззі Псла (група курганів III) // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2004. – № 1-2 (15-16). – С.47-135.
81. Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Маєвська С.В. Сарматське поховання у пониззі Псла // АБУ 2003-2004 рр. – Запоріжжя: Дике поле, 2005. – Вип. 7. – С. 286-289.
82. Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – 140 с.
83. Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Кракало І.В., Тітков О.В. Старожитності Кременчука: Археологічні пам'ятки території та округи міста. – Полтава-Кременчук: Археологія, 2004. – 160, IV с.
84. Супруненко О.Б., Маєвська С.В. Давньоугорське поховання в кургані у пониззі Псла // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2007. – № 1-2 (21-22). – С. 32-45: 2 кол. вкл.
85. Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Розвідки в окрузі м.Комсомольськ // АБУ 2002-2003 рр. – Київ: Шлях, 2004. – Вип. 6. – С. 220-223.
86. Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Полтавщина за первісної доби // Полтавщина: Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С. 1-37.
87. Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Курган зі «змієподібним» рівчаком у пониззі Псла // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2008. – № 1-2 (23-24). – С. 151-162.
88. Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Лямкін В.В., Сидоренко О.В. Розвідки у пониззях Сухого Кобелячка і Псла // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2008. – № 1-2 (23-24). – С. 89-93.
89. Супруненко О.Б., Приймак В.В., Мироненко К.М. Старожитності золотоординського часу Дніпровського лісостепового Лівобережжя. – Київ-Полтава: Археологія, 2004. – 82 с.
90. Супруненко О.Б., Телегін Д.Я., Тігова О.М. Із робіт експедиції «Славутич» на Середньому Дніпрі // Археологія. – Київ: вид. ІА НАНУ, 1989. – № 2. – С.131-136.
91. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Курган зрубного часу поблизу с.Волошине на Полтавщині // АБУ 2004-2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Вип. 8. – С. 39-44.
92. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – 146 с.
93. Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів у Кременчужському р-ні на Полтавщині // АБУ 2005-2007 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2007. – Вип. 9. – С. 360-362.
94. Сухобоков О.В., Юренко С.П. Археологические памятники Полтавщины // Историко-культурное наследие Полтавщины: М-лы к Своду памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР, вып.5. – Киев: изд. ИИ АН УССР, УООПИК, ПГПИ, 1987. – С. 135-162.
95. Телегін Д.Я. Дніпро-донецька культура. – Київ: Наук. думка, 1968. – 254 с.
96. Телегін Д.Я. Середньостогівська культура епохи міді. – Київ: Наук. думка, 1973. – 172 с.
97. Телегін Д.Я., Нечитайло А.Л., Потехина І.Д., Панченко Ю.В. Среднеостоговская и новоданиловская культуры энеолита Азово-Черноморского региона: Археолого-антропологический анализ материалов и каталог памятников. – Луганск: Шлях, 2001. – 152 с.
98. Телегін Д.Я., Тігова Е.Н. Поселения днепродонецкой этнокультурной общности эпохи неолита. – Киев: Наук. думка, 1998. – 143 с.
99. Терпиловський Р.В. Про культурно-історичну ситуацію першої половини і середини I тис. н.е. // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 1998. – № 1-2 (3-4). – С. 44-49.
100. Шарафутдінова І.Н. Степное Поднепровье в эпоху поздней бронзы. – Киев: Наук. думка, 1982. – 160 с.
101. Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Археологічні пам'ятки західної околиці м.Комсомольськ // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 64-66.
102. Шерстюк В.В., Шерстюк І.В. Козацькі кладовища на курганах Полтавщини // М-ли Всеукр. наук. конф. «Інноваційні технології у наукових дослідженнях і навчальному процесі вищого закладу освіти» (20-21 квітня 2006 р.). – Полтава: вид. Полтав. ін-ту екон. і права, 2006. – Т. 1. – С. 147-150.
103. Шилов Ю.А. Курган-святилище «Цегельня» // АДУ 1992 р. – Київ: вид. ІА НАНУ, 1993. – С.142-144.
104. Шилов Ю.А. Святилища енеолита – бронзи в устьє Псла // АДУ 1993 г. – Київ: изд. ИА НАНУ, 1997. – С. 145-148.
105. Шилов Ю.А. Арийские святилища и курганы устья Псла // ПАЭ. – Полтава: Полтав. літератур. 1995. – Ч.3. – С.37-41.
106. Шилов Ю.А. Курганные древности окрестностей Комсомольска. – Киев-Комсомольск: Аратта, 2007. – 72 с.
107. Щербаківський В. Діяльність музеїв // Записки Українського наукового Товариства дослідження й охорони пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині. – Полтава, 1919. – Вип. 1. – Хроніка. – С.96-97.
108. Щербаківський В. Провідник по Археологічному відділу Полтавського Народного Музею з коротким описом передісторичного життя на Полтавщині. – Полтава: вид. Полтав. Народн. музею, 1919. – 25 с.
109. Telegin D.Ya. Dereivka. A settlement and Cemetery of Copper Age horse keepers on Middle Dnieper // British Archaeological Reports. – Oxford, 1986. – 185 p.

О.Б.Супруненко

Комсомольська міська рада

Комсомольськ, м.

1. «ЛІСОВІ ОЗЕРА» – ландшафтний заказник місцевого значення (природа).

Розташований на лівому березі р. Псел, на землях Салівського лісництва (кв. 5-7), на північно-західній околиці міста.

Знаходиться у віданні ДП «Кременчуцький лісгосп» (467 га) та Комсомольської міської ради (247,7 га).

Обстежувався О.М. Байрак, Н.О. Стецюк, В.В. Попельнюх.

Площа – 714,7 га. Охороняється, згідно із рішенням Полтавської обласної ради від 20.12.1993 р. Розширений за рішенням обласної ради від 04.09.1995 р.

Найбільші площі заказника займає лісова рослинність. Серед дерев домінують: тополя біла та чорна, в'яз гладенький, клен американський, груша дика. З чагарників – крушина ламка, бруслина європейська, жостір проносний, різні види глоду. У трав'яному покриві зустрічаються регіонально рідкісні види: проліска сибірська, конвалія звичайна.

На лучно-болотних ділянках є види, занесені до Червоної книги України: зозулинець болотяний, пальчатокорінник м'ясо-червоний, а також регіонально рідкісні види – півники сибірські, валеріана висока.

До складу заказника входить система замкнених водойм, що утворились як залишки старого річища. Їх площі зайняті водною рослинністю: сальвінія плаваюча, водяний горіх дніпровський,

що включені до Червоної книги України; латаття біле, пухирник звичайний, занесені до регіонального списку рідкісних видів.

На піщаних гривах, в т.ч. зайнятих археологічними об'єктами, поширені сухі луки з подорожником ланцетоподібним, горошком волохатим, смілкою

1. Ландшафтний заказник «Лісові озера».

татарською, комишівником звичайним, молочаєм Сегієровим, веронікою коло-систою; з червонокнижних видів: рястка Буше, рябчик малий; з регіонально рідкісних – гадюча цибулька занедбана.

На ділянках, позбавлених насаджень сосни, представлені всі стадії заростання пісків. Серед мохово-лишайникових угруповань численні популяції утворюють рідкісні лишайники: пармелія темно-бура, включена до регіонального списку; вільнокочуючий – целокаулон степовий, занесений до Червоної книги України. Біорізноманіття псамофітів включає: жито лісове, цмин пісковий, деревій дрібноквітковий, гвоздика плоскозуба, смілка татарська, козельці дніпровські, занесені до європейського Червоного списку, цетрарія степова – червонокнижна.

Фауна хребетних тварин нараховує 175 видів. Орнітофауна заказника представлена двома фауністичними комплексами: лісовим, водно-болотним та лучним. Серед тварин зустрічаються

види, що включені до європейського Червоного списку: вушан звичайний, видра, орлан білохвіст; горностай, чернь білоока, гоголь, крохмаль довгоносий, чапля жовта, скопа, гадюка степова, ящірка зелена, занесені до Червоної книги України; з регіонально рідкісних: лебідь-шипун, чапля біла мала, крячок малий, чернь чубата, чернь червонодзьоба, широконіска, шилохвіст, сиворакша, голуб синяк, вуж водяний та ін.

Джерела та література: НА ПКМ. – Спр. П. 01-116. – Арк. 67, 94; Андрієнко Т.Л., Байрак О.М., Залудяк М.І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА «Астрей», 1996. – С. 109, 111, 163, 177; Байрак О.М., Стецюк Н.О., Попельнюх В.В. Біорізноманітність заказника Лісові озера (Полтавська область) // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Полтава, 2004. – С. 115-118; Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2005. – С. 27, 31, 70, 104, 126, 155, 156, 162, 168, 169, 170, 172, 181, 199, 212, 223; Полтавщина: Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С. 533.

В.В.Бережна

Центральна частина міста

2. БАРБАРА I – багатошарове поселення – неоліт (V-IV тис. до н.е.), енеоліт (IV тис. до н.е.), доба бронзи (XX-XIX, XVII-XII ст. до н.е.), черняхівська культура (руб. III-IV – 2 пол. IV ст.), Київська Русь (XII – 1 пол. XIII ст.), 2 пол. XIII – XIV ст, пізнє середньовіччя (XVII-XVIII ст.) (археол.).

Знаходиться у південно-західній частині міста, за 1,2 км на південний захід від приміщення міськради, в 0,3 км на захід – північний захід від профілакторію ВАТ «Полтавський гірничозбагачувальний комбінат».

Відоме за обстеженнями М.Я.Рудинського 1922 р., неодноразово оглядалося місцевими музейниками С.О.Єремєєвим, М.П.Стахівим та В.В.Лямкіним у 1992-2000 рр., обстежувалося І.М.Кулатовою, К.М.Мироненком і О.Б.Супрунєнком 2003 р. Розкопки південно-західної ді-

лянки на площі понад 480 кв. м здійснені Ю.Ю.Башкатовим у 2005-2006 рр.

Залишки багатошарового різночасового поселення епохи неоліту, енеоліту, бронзи, пізньоскіфського часу, черняхівської культури, давньоруського і післямонгольського часу розташовані на стрілці мису першої тераси лівого берега р. Дніпро – свого часу перешийку надзаплавного озера Барбара.

Рештки перешийку здіймаються на 0,5-1,7 м над рівнем ріки, береги розмиті та задерновані, місцями перекриті шарами намівного піску. На західній стрілці мису наявне підвищення – близько 1,8 м, площею 50 x 80 м. Загальна площа мису, де збереглися культурні нашарування, наближається до 1,8 га (80-90x200 м), задернована, береги вкриті щільними насадженнями кущів і деревами.

На західному відрозі мису, в обриві берега, відзначений культурний шар у вигляді гумусованого супіску різної інтенсивності чорно-сірого забарвлення,

2. Барбара I.
Вигляд поселення зі сходу.

що залягає під тонким прошарком дерну, загальною товщиною 0,8 м. З шаром чорного супіску пов'язане: у верхній частині (до 0,5 м) залягання черняхівської гончарної кераміки; зі всім масивом темного прошарку відкладень – ліпного посуду доби пізньої бронзи, в т.ч. сабатинівської культури; з сірим піском нижче – неолітичної та енеолітичної кераміки і виробів з кременю. З розмиву походять також окремі уламки пізньоямного посуду та ліпних черепків культури багатоваликової кераміки, деякі рештки пізньосередньовічної епохи – XVII – XVIII ст.

З огляду на результати розвідок, пам'ятка має культурні нашарування дніпро-донецького неоліту, енеолітичного часу (середньостогівська культура), доби бронзи – культури багатоваликової кераміки, сабатинівської культури, а також черняхівської культури і XII – початку XIV ст. Вона на 70 відсотків зруйнована розмивом берегів Дніпра і прокладанням протоки до оз. Барбара в 1960-ті рр. До речі, з цієї пам'ятки походять: кам'яний, так званий «човник», неолітичної епохи, бронзова фібула першої половини IV ст., давньоруський залізний наконечник на спис XII-XIII ст., що зберігаються, як і всі матеріали розвідок та розкопок, у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

У трьох розкопах, двох шурфах і прирізці, в межах східної частини поселення, виявлені культурні нашарування у вигляді сірого гумусованого піску, потужністю 0,5 м, що залягали під дерновим шаром і намівами повеней Дніпра, товщиною, відповідно, 0,25 і 0,40 м. На-

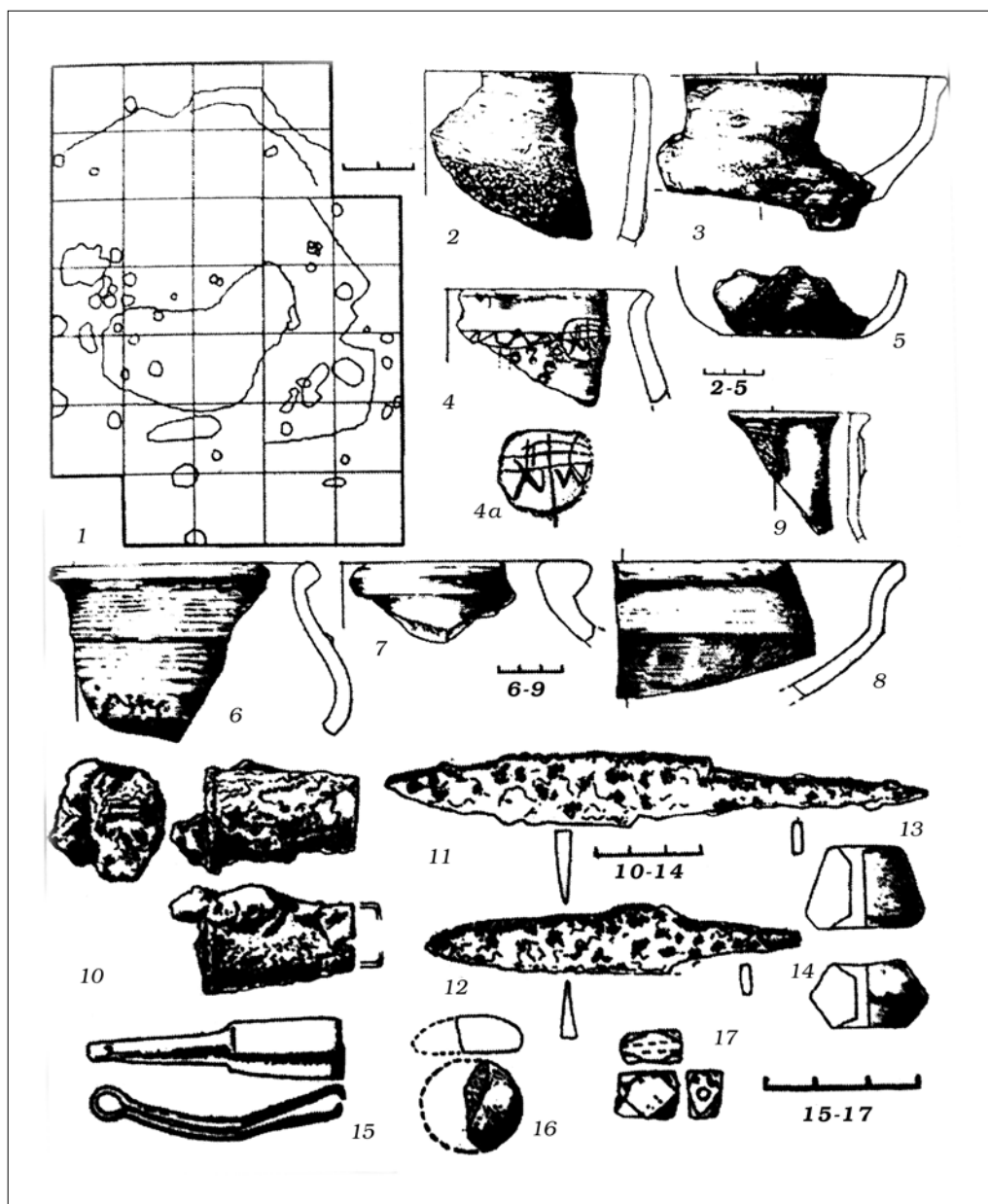
2. Барбара I. Вигляд поселення з північного сходу, через затоку Барбара.

шарування містили окремі матеріали доби неоліту, бронзи, ліпну кераміку з пізньоскіфськими традиціями виготовлення і, переважно, знахідки черняхівської та вельбарської культур. Крім кількох господарських та стовпових ям, колії давньої дороги, виявлені рештки великої наземної будівлі, позначеної рядом стовпових ямок, залишками відкритого вогнища, скупченням культурних решток, а також господарської споруди та сліди огорожі.

Житлово-господарська будівля була орієнтована довгою віссю майже з півночі на південь, мала розміри 6,4-6,8 х 9,8 м. Її контур позначали стовпові ямки, діаметром 0,35-0,55 м, глибиною 0,2-0,5 м, причому найбільшу глибину мали кутові ямки від стовпів. За сукупністю ознак, будівля мала каркасно-плетену чи каркасно-стовпову конструкцію, із закладами деревом, обмазану глиною. Вона поділялася на дві, приблизно рів-

2. Барбара I. Археологічні дослідження 2005 р. Розкопки Ю.Ю. Башкатова.

2. Барбара I. Загальний план розкопів та знахідки. За Ю.Ю.Башкатовим і М.П.Стаховим. 1 – план розкопів; кераміка: 2-5 – ліпна; 6-9 – гончарна; 10-17 – індивідуальні знахідки; 11-12 – залізо; 13-14 – кераміка; 15 – бронза; 16 – склопаста; 17 – сердолік. *Комс. ІЖМ.*

ні, частини внутрішньою перегородкою, від якої залишився ряд стовпових ямок меншого розміру. Північна частина була господарською, а південна – житловою, виходячи з концентрації знахідок і розташування залишків відкритого вогнища у південному «приміщенні». Вхід зна-

ходився у південній стіні, неподалік від якої виявлений уламок залізного римського замка.

Рештки будівлі відносяться до великих наземних жител, характерних як для черняхівської, так і для вельбарської культур, котрі традиційно пов'язують з

германським населенням. Кілька таких житлово-господарських споруд утворювали ряд помешкань поселення, витягнутого вздовж схилу берега ріки.

Комплекс знахідок з розкопів складають уламки ліпного і гончарного посуду черняхівської культури, фрагменти амфор пізньоримського часу, залізних виробів, в т.ч. замка, бронзовий пінцет, сердолікова намистина, скляний гральний жетон тощо. Співвідношення гончарної та ліпної кераміки становить 55 і 45 відсотків. З дослідженої будівлі походить традиційний для вельбарської культури набір кераміки, який має аналогії як на Правобережжі Дніпра, так і в Дніпровському Лівобережжі (Білопілья). Особливу групу складають знахідки уламків мисок на ніжках, характерних для вельбарського керамічного комплексу, орнаментованого вінця посудини з тамгоподібним знаком. За знахідками, досліджена будівля датується рубежем III-IV ст. н.е., тобто часом остаточного складання матеріального комплексу черняхівської культури.

Виявлені на селищі матеріали належать до кола старожитностей маловідомої групи пам'яток Середнього Подніпров'я, яка ще потребує вивчення. Вони належать групі населення, яке, вірогідно, залишило Компанійцівський могильник, розташований децю нижче за течією на лівому березі Дніпра.

Література: Лугова Л.М., Мироненко К.М. Поселення XIII-XIV ст. поблизу Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 123, 124. – Рис. 4:4; Рейда Р.М., Лямкін В.В., Єремеев С.О. Випадкові знахідки черняхівської культури та території Полтавської області // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2002. – № 1 (11). – С. 174. – Рис. 1:7; Рудинський М.Я. Результати екскурсії в Кременчуцький та Кобеляцький повіти 20.IX – 29.X.1922 р. // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2003. – № 2/2002 – 1/2003 (12-13). – С. 24; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Кракало І.В., Тітков О.В. Старожитності Кременчука: Археологічні пам'ятки території та округи міста. – Полтава-Кременчук: Археологія, 2004. – С. 116; Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Розвідки в окрузі м.Комсомольськ // АЛУ 2002-2003 рр. – Київ: Шлях, 2004. – Вип. 6. – С. 220-223; Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини (V – перша половина XVI століття): Підручник. – Полтава: Оріяна, 2004. – С. 161, 163; Супруненко О.Б., Приймак В.В., Мироненко К.М. Старожитності золотоординського часу Дніпровського лі-

состепового Лівобережжя. – Київ-Полтава: Археологія, 2004. – С. 11-12; Кулатова І.М., Мироненко К.М., Супруненко О.Б. Давньоруські старожитності Кременчуцького Подніпров'я // Наукові записки з української історії: Зб. статей, присвяч. пам'яті В.В.Седова. – Переяслав-Хмельницький: вид. Пер.-Хм. держ. пед. ун-ту, 2005. – Вип. 16. – С. 228-234; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 21-22. – № 27; Башкатов Ю.Ю. Дослідження Комсомольської ранньослов'янської археологічної експедиції // Свічадо Подніпров'я: Краєзнавчий альманах. – Комсомольськ: вид. Комс. ІКМ, 2005. – Кн. 1. – С. 63-65; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 21-22; Башкатов Ю.Ю. Археологічні дослідження поселення Барбара-I поблизу Комсомольська // Свічадо Подніпров'я: Краєзнавчий альманах. – Комсомольськ: вид. Комс. ІКМ, 2006. – Кн. 2. – С. 51-54; Башкатов Ю.Ю., Стахів М.П. Археологічні дослідження поселення Барбара I поблизу м.Комсомольськ Полтавської області // АДУ 2004-2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Вип. 8. – С. 66-70; Башкатов Ю.Ю., Стахів М.П. Археологічні дослідження поселення Барбара I поблизу м.Комсомольськ Кременчуцького району Полтавської області // АДУ 2005-2006 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2007. – Вип. 9. – С. 91-96; Супруненко О.Б. З історії археологічних досліджень на Полтавщині: Короткий нарис. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – С. 72; Башкатов Ю.Ю. Матеріали пізньоримського часу півдня Полтавської області // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2008. – № 1-2 (23-24). – С. 45-49.

Ю.Ю.Башкатов, І.М.Кулатова, М.П.Стахів

3. БАРБАРА II – багатошарове поселення – неоліт (V-IV тис. до н.е.), доба бронзи (II – поч. I тис. до н.е.), ранній залізний вік (IX – VII ст. до н.е.), Київська Русь (XII – I пол. XIII ст.), 2 пол. XIII – XIV ст. (археол.).

Знаходиться у південно-західній частині міста, за 0,9 км на південний захід від приміщення місьради, в 0,5 км на захід – північний захід від приміщення протестантської церкви на розі Першопрохідників і Конституції вул., за 0,7 км на південь від забудови мікрорайону Золотнишине.

Відоме за обстеженнями М.Я.Рудинського 1922 р., Д.Я.Телегіна, Є.В.Махно, І.М.Шарафутдінової 1960 р., комсомольських краєзнавців С.О.Єремеева,

3. Барбара II. Вигляд поселення із заходу.

М.П.Стахіва і В.В.Лямкіна 1989-1991 рр. Рятівні розкопки на площі 420 кв. м проведені експедицією Полтавського краєзнавчого музею на чолі з Л.М.Луговою 1990 р., невеликі роботи такого ж характеру – С.О.Єремєєвим, М.П.Стахівим і В.В.Лямкіним 1991 р. Розвідками 2003 р. К.М.Мироненком і О.Б.Супруненко констатоване перекриття значної частини території пам'ятки піщаними намивами і нагорнутими масивами піску.

Залишки багатощарового і різночасового поселення епохи пізнього неоліту,

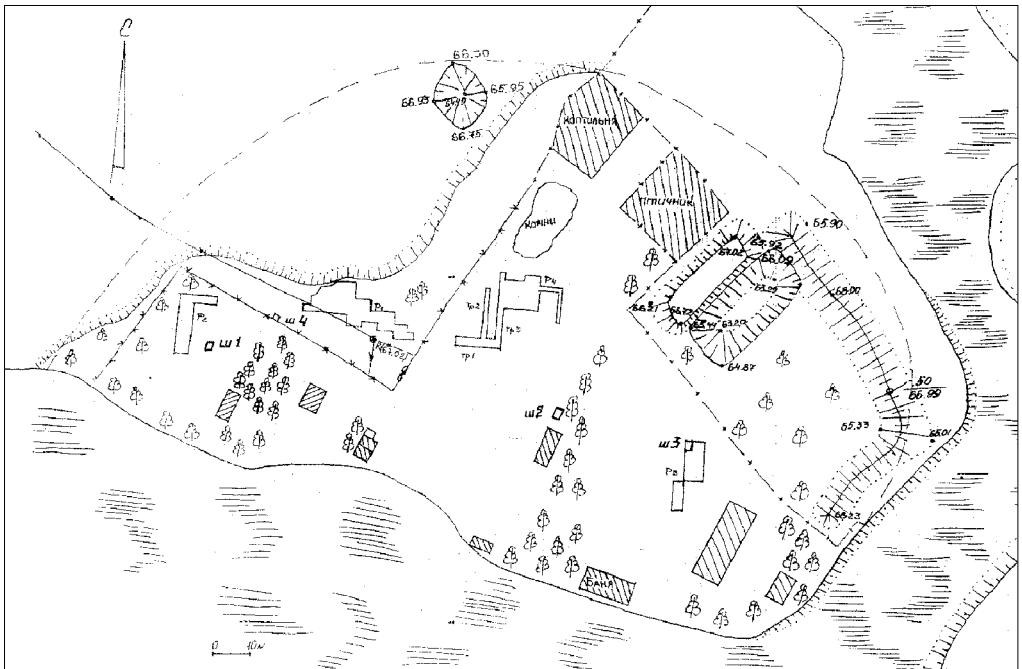
енеоліту, бронзи, ранньоскіфського, давньоруського і післямонгольського часу розташовані на підвищенні мису другої надзаплавної тераси р. Дніпро, на лівому березі затоки (колишнього озера) Барбара, зі сходу і заходу обмеженого невеликими протоками, висотою 1,4-3,5 м.

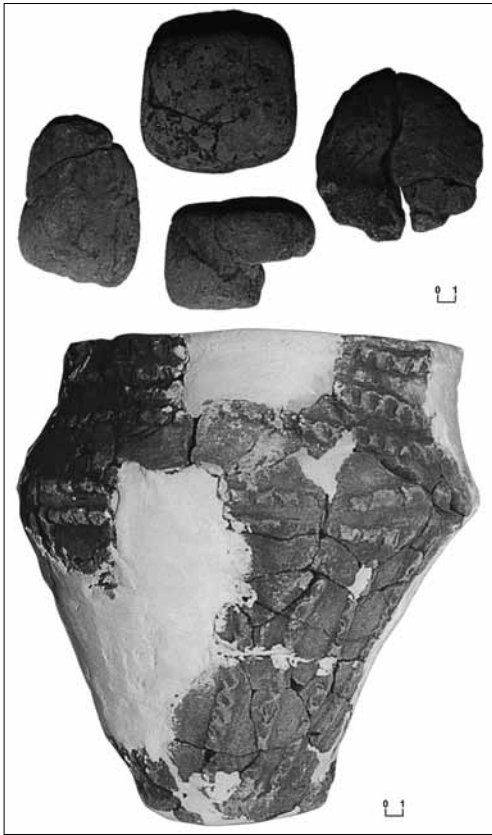
Площа поселення становила близько 0,75 га (50 x 150 м). На час проведення рятівних досліджень 1990 р. придатних для дослідження ділянок збереглося небагато: його північно-західна частина була зруйнована кар'єром, решту – займала спортивна база «Динамо», під час будівництва якої вся площа навколо була перекрита товстим шаром піску. Закладені 4 шурфи, 4 розкопки і 4 траншеї.

Товщина культурного шару, який склався із темно-сірого слабо гумусованого супіску, становила 0,2-1,5 м. Більш потужним він був на берегових схилах, однак містив не надто багато археологічних матеріалів.

Досліджені культурні нашарування поселення, в основному, склали сліди від життєдіяльності населення культури багатоваликової кераміки (бабинської) та сабатинівської культури епохи бронзи,

3. Барбара II. Загальний план розташування розкопок. Дослідження Л.М.Лугової, 1990 р.

3. Барбара II. Знахідки епохи бронзи. «Хлібці» білозерської культури та ліпний горщик культури багатоваликів кераміки. Комс. ІЖМ.

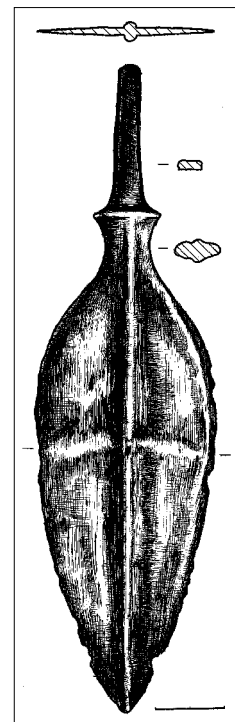
поодинокі матеріали білозерської культури (XVI–IX ст. до н.е.) і, в значно меншій кількості, пошкоджені видувими ділянками заповнення об'єктів давньоруського та післямонгольського часу (XII–XIV ст. н.е.). З об'єктів епохи бронзи на поселенні досліджені залишки житла, 3 господарські ями, 2 вогнища і 2 поховання. 1991 р. зібрані знахідки із заповнення напівземлянки другої половини XIII – XIV ст., а також жертівника та вогнища білозерської культури доби пізнього бронзового віку.

Виразною є добірка матеріалів давньоруського часу, що розподіляються на дві групи, характерні для селищ Середньодніпровського узбережжя. Першу складають знахідки уламків гончарного посуду, пряслиця зі стінок посуду XII – початку XIII ст., другу – фрагменти кераміки і вироби із заліза та каменю піс-

лямонгольського часу – другої половини XIII–XIV ст. Виявлений також залізний черешковий броньбійний наконечник стріли X–XI ст.

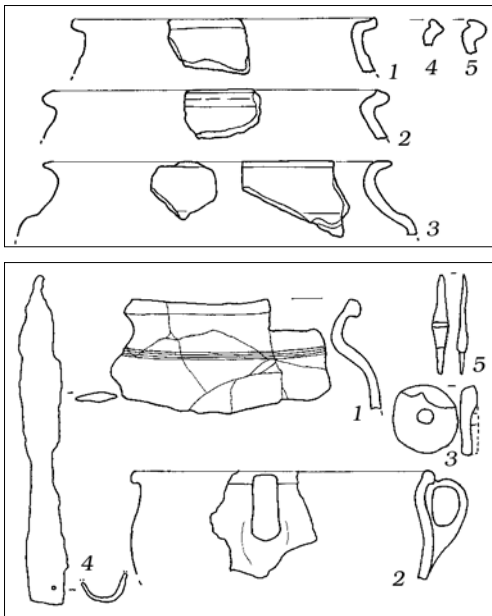
На 2008 р. збереглася ділянка пошкоджених культурних нашарувань площею близько 0,5 га, зайнята базою «Динамо» і прилеглими до неї береговими насадженнями. Спорадично знахідки трапляються й на пляжах, уздовж сучасної затоки Барбара на березі, за 100–200 м в обидва боки від бази.

Колекції знахідок з розкопок і рятивних зборів зберігаються у Полтавському краєзнавчому (5094 од. зб., в т.ч. уламки ліпного і гончарного посуду, кістки тварин, фрагменти кістяного псалія, кам'яних сокир і прив'язного молота, пряслиця тощо), Комсомольському історико-краєзнавчому (понад 400 од. зб., в т.ч. цілі форми горщиків бронзового віку, уламки знарядь і виробів із заліза, каменю та кістки, фрагменти кераміки, кремені) музеях. До Кременчуцького краєзнавчого музею потрапив бронзовий кинджал сабатинівської культури, випадково знайдений неподалік на пісках 2003 р. Частина предметів з колекцій Комсомольського музею опублікована.

3. Барбара II. Кинджал сабатинівської культури. Бронза. Кр. ІЖМ.

3. Барбара I та II. Знахідки XII-XIV ст. Залізо, кераміка. Комс. КМ, ПКМ.

Література: Телегін Д.Я., Махно Е.В., Шарафутдінова І.Н. Отчёт о разведке в зоне Днепродзержинского водохранилища в 1960-61 гг. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1960-61/4. – Арк. 61-62; Сидоренко Г.О., Махно Е.В., Телегін Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. – Київ: Наук. думка, 1982. – С. 60; Лугова Л.М., Мироненко К.М. Поселення XIII-XIV ст. поблизу Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 122-124; Рудинський М.Я. Результати екскурсії в Кременчуцький та Кобеляцький повіти 20.IX – 29.X.1922 р. // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2003. – № 2/2002 – 1/2003 (12-13). – С. 24; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Кракало І.В., Тітков О.В. Старожитності Кременчука: Археологічні пам'ятки території та округи міста. – Полтава-Кременчук: Археологія, 2004. – С. 31, 110-112, 114; Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Розвідки в окрузі м.Комсомольськ // АБУ 2002-2003 рр. – Київ: Шлях, 2004. – Вип. 6. – С. 222-223; Білоусько О.А., Супруненко О.Б. Давня історія Полтавщини (ХХ тисячоліття до н.е. – V століття): Підручник. – Полтава: Оріяна, 2004. – С. 102, 116; Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини (V – перша половина XVI століття): Підручник. – Полтава: Оріяна, 2004. – С. 136, 161; Супруненко О.Б., Приймак В.В., Мироненко К.М. Старожитності золотоординського часу Дніпровського лісостепового Лівобережжя. – Київ-Полтава: Археологія, 2004. – С. 11, 12-14; Кулатова І.М., Мироненко К.М., Супруненко О.Б. Давньоруські старожитності Кременчуцького Подніпров'я // Наукові записки з української історії: Зб. статей,

присвяч. пам'яті В.В.Седова. – Переяслав-Хмельницький: вид. Пер.-Хм. держ. пед. ун-ту, 2005. – Вип. 16. – С. 228-234; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 22; Башкатов Ю.Ю., Стахів М.П. Археологічні дослідження поселення Барбара I поблизу м.Комсомольськ Полтавської області // АДУ 2004-2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Вип. 8. – С. 66; Стахів М.П. Розвідки 80-90-х років біля Комсомольська // Свічадо Подніпров'я: Краєзнавчий альманах. – Комсомольськ: вид. Комс. ІКМ, 2006. – Кн. 2. – С. 55-59; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

*Л.М.Лугова, К.М.Мироненко, М.П.Стахів,
О.Б.Супруненко, О.М.Ткаченко*

4. ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК на честь першопрохідників – «палатка» (іст.).

Розміщений у східній частині міста, на розі Леніна і Гірників вул., у сквері Першопрохідників.

Відкритий напередодні 20-річчя міста, 28 листопада 1980 р. Право відкриття було надано екскаваторнику М.П.Катуніну і редактору комсомольської газети «Вперед до комунізму» Н.М.Каргаполовій.

Пам'ятний знак у вигляді стилізованого намету, утворений бетонними плитами, поставленими похило одна до одної. Відстань між похилими плитами 2,4 м, висота 2,1 м. Намет встановлено на горизонтальну бетонну плиту основи розміром 4,0 x 3,0 x 0,2 м, яка розміще-

4. Пам'ятний знак на честь першопрохідників.

на на чотирох бетонних стовпах-опорах, поставлених по кутах вертикально, висотою 1,35 м (1,10 х 0,2 м). Нижні плити встановлені по дві під прямим кутом одна до одної, зверненими до середини основи пам'ятного знака.

На горизонтальній плиті прикріплена табличка з нержавіючої сталі (1,00 х 0,25 м) з пам'ятним написом: «Первопроходцем посвящається».

На захід (праворуч) від знаку встановлена копія інформаційного щита (сталеві труби, лист, арматура) зразка 1961 р., з повідомленням про будівництво міста Комсомольська («Здесь будет построен город Комсомольск-на-Днепре, 1961»), пофарбованого сріблястою і червоною фарбами.

Пам'ятний знак виготовлений на полігоні залізобетонних виробів у Комсомольську.

Встановлений на місці розташування перших тимчасових господарських об'єктів на будівництві міста. Щорічно у сквері біля нього проводяться урочистості з нагоди Дня міста.

Література: Святкує Комсомольськ // Вперед до комунізму. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 1980. – 4 грудня. – № 49 (946). – С.1: 2 фото: Памятники города // Комсомольську – 40: Буклет. – Комсомольськ: РА «Рубикон», 2000. – С.12; Музей Полтавського ГОКа. Комсомольський историко-краеведческий музей / Стахов Н.П., Стахов Т.А., Дихтяр С.А. – Комсомольск, 2003. – С.14.

М.П.Стахів, Г.І.Каркач

5. КОЗАЦЬКІ МОГИЛИ (іст.)

Розташовані на гребені піщаного пагорбу другої тераси лівого берега р. Дніпро, за 120 м на схід від Свято-Миколаївського собору, навпроти парку Козацької слави і паркового озера.

Перепоховані останки козаків і селян XVIII-XIX ст. з кладовищ, виявлених під час археологічних розкопок курганів: «Цегельня» неподалік с. Солонці Дмитрівської сільської ради, біля кол. с. Стара Чирвівка (садівничий кооператив «Маяк») і вур. Кормилиця (керівник – канд. іст. наук Ю.О.Шилов, 1992-1993 рр.), досліджених в околицях м. Комсомольськ (понад 60 осіб). Під час археологічних досліджень великого кургану «Стовбувата Могила» поблизу с. Волошине Дмитрівської сільської ради влітку 2004 р. (ке-

рівник – канд. іст. наук О.Б.Супруненко) також виявлене козацьке кладовище на вершині і схилах насипу, останки більше 122 осіб з якого перепоховані ще в одній могилі.

У жовтні 1992, 1993 та 2004 рр. останки земляків були урочисто вміщені до трьох могил, за християнським звичаєм над ними встановлений сталевий прямий хрест (3,25 х 2,00 м). На могилах, розміром від 2,0 х 1,4 до 3,0 х 2,0 м, покладені плити з нержавіючої сталі (0,8 х 0,5 м) з пам'ятними написами: «Тут на Покрову перепоховано 17-Х-1992 останки козаків[,] знайдені при розкопках курганів біля с. Підлужжя. Упокой Господи душі усопших раб твоїх», «Тут на Покрову перепоховано 16-Х-1993 останки козаків, знайдені при розкопках курганів біля с. Чирвівки та х. Кормилиці. Упокой Господи душі усопших раб твоїх», «Тут на Покрову перепоховано 14-Х-2004 р. останки козаків, знайдені при розкопках кургану «Могила Стовбувата» біля с. Волошине. Упокой Господи душі усопших раб твоїх».

«Козацькі могили» – один із перших в Україні прикладів увічнення пам'яті та

5. Козацькі могили.

перепоховання земляків козацької доби, останки яких виявлені під час археологічних розкопок.

Література: Бурдим І. Велика козацька рада: Фрагменти з Козацького сходу на Покрову Дніпровського коша, жовтень 1992 року // Дніпровський гірник. – м.Комсомольськ. – 1992. – 27 жовтня. – № 37 (1092). – С. 1, 2; Лузан В. На возрождение, на воскресение // Вчера... Сегодня... Завтра... – г.Комсомольск Полтавской обл. – 1992. – 31 октября. – № 1. – С. 3; фоторепорт.; Шилов Юрий. Край ушедших лет. – Киев: Аратта, 2004. – С. 128; Шилов Юрий. Что Бог дал. – Киев: Аратта, 2005. – 208 с.

В.В.Лямкін, М.П.Стахів

6. БРАТСЬКА МОГИЛА радянських воїнів, **пам'ятний знак** учасникам бойових дій в Афганістані (іст.).

Розташована в центральній частині міста, біля колишнього кінотеатру, по Миру вул., 12.

Поховано більше 250 воїнів. Серед них воїни з підрозділів 300-ї стрілецької дивізії, які загинули в ході оборонних боїв з німецько-фашистськими загарбниками 3 вересня 1941 р., 84-ї стрілецької дивізії, 89-ї гвардійської стрілецької дивізії, 116-ї, 233-ї, 252-ї, 299-ї, 375-ї стрілецьких дивізій, загинув у жовтні-листопаді 1943 р. в боях під час форсування Дніпра та померли від ран у 102-му, 307-му медичних санітарних батальйонах, 193-му окремому медичному санітарному батальйоні, а також екіпаж льотчиків, які загинули у повітряному бою з німецько-фашистськими загарбниками восени 1941 р. Відомі прізвища 244 воїнів.

Переважна більшість – воїни, загинув у 1941 та 1943 рр. і поховані в різних місцях міста, в т.ч. біля кол. озера Барбара. 1967 р. їх останки перенесені до братської могили в центрі міста.

У 1967 р. на могилі встановлений залізобетонний обеліск, облицьований гранітними плитами (висота 7,3 м), з лівого боку – вертикальна залізобетонна стела, обкладена гранітною плиткою. В її центрі – дошка з нержавіючої сталі з пам'ятним написом і прізвищами полеглих. 9 травня 1972 р. біля могили запалений Вічний вогонь, а 9 травня 1973 р. сюди ж перенесені останки воїнів, які померли від ран у госпіталі с. Горішні Плавні, а також останки екіпажу льотчиків, загинув 1941 р. поблизу хут. Іскра.

У 1995 р. відбулася реконструкція – на могилі встановлено вертикальну стелу (10,0 x 2,5 м), облицьовану мармуровою плиткою, на якій закріплено 4 дошки з нержавіючої сталі (2,0 x 1,0 м) з прізвищами 244 воїнів. Навесні 2005 р., внаслідок чергової реконструкції, стели і дошки в тих же розмірах замінені на виконані у рожевому граніті. Дизайнери проекту – Порфір'єв В.П., Савченко Г.В.

До 2005 р. на могилі льотчиків також знаходилася гранітна плита з пам'ятним написом, що на сьогодні відсутня. На одній зі стел розміщений пам'ятний текст і прізвища 4-х загинув воїнів, учасників бойових дій в Афганістані:

«Погибшим в Афганистане
Бутенко Валерий Алексевич
Капитей Сергей Дмитриевич
Ложко Алексей Николаевич
Титов Вячеслав Михайлович».

Біля п'єдесталу центрального гранітного пілона оновленого монумента – рельєфна зірка, встановлена на гранітній

6. Братська могила радянських воїнів, пам'ятний знак учасникам бойових дій в Афганістані.

основі, виготовлена з нержавіючої сталі, в якій горить Вічний вогонь.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1237. – Оп. 1. – Спр. 24; Ф. 1318. – Оп. 4. – Спр. 8; Ф. 1252. – Оп. 2. – Спр. 27; Ф. 375-ї стрілецької дивізії. – Оп. 2. – Спр. 39; Ф.1512. – Оп.1. – Спр. 26; ДАПО. – Ф.р.-1876. – Оп. 8. – Спр. 62. – Арк. 32 зв.; Архів Санкт-Петербурзького військово-медичного музею. – Ф. 102 МСБ. – Арк. 5-10; Ф. 193 ОМСБ. – Арк. 28-29; Ф. 307 МСБ. – Арк. 20-23; НА ПКМ. – Спр. Н-11-29-1647-247; В Комсомольську // Кременчуцька зоря. – м.Кременчук Полтавської обл. – 1968. – 16 квітня. – № 45. – С.3; фото; Чермянин Г. Символ вечної пам'яті // Громадська думка. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 2002. – 19 квітня. – № 16 (640). – С.1: фото.

В.А.Андрієць

МЕМОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС у Придніпровському парку (іст.) (7-9).

7. ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК на честь воїнів, які обороняли Дніпровські рубежі в 1941 р. та форсували Дніпро у вересні-жовтні 1943 р. (іст.).

Розташований у Придніпровському парку, в центрі міста.

Пам'ятний знак утворюють: насипний курган Слави (висота 6,0 м), до вершини якого ведуть східці, вершина кургану увінчана оглядовим майданчиком, діаметром 14,0 м, в центрі якого встановлений залізобетонний постамент, облицьований базальтовими плитами (1,0 x 1,8 м), на якому встановлені три з'єднані між собою залізобетонні вітрилоподібні стели, облицьовані плитами білого пісковику (висота 12,0 і 10,5 м), на вершині середньої з них закріплена п'ятикутна зірка з міді, а в нижній частині розміщена дошка з нержавіючої сталі (1,1 x 0,6 м) з найменуваннями військових частин, що брали участь в обороні та визволенні території від німецько-фашистських загарбників у 1941 і 1943 рр.:

«300-я сд
501 осб
15-я сад
822-й ап
375-я хсд
299-я хсд
252-я хсд
84-я хсд
34 тп»

7. Пам'ятний знак на честь воїнів, які обороняли Дніпровські рубежі в 1941 р. та форсували Дніпро у вересні-жовтні 1943 р.

Урочисто відкритий навесні 1977 р. Архітектор – В.Т.Поддоскін.

На честь 60-річчя перемоги над німецько-фашистськими загарбниками 1995 р., за 100 м на захід від пам'ятного знака, вздовж алеї парку, встановлені зразки бойової техніки – танки «Т-10», «ІС-3» та артилерійська самохідна гармата «СУ-152».

Література: Полтавщина: Енциклопедичний довідник. – Київ: Укр. енциклопедія, 1992. – С. 374; Памятники города // Комсомольску – 40: Буклет. – Комсомольск: РА «Рубикон». 2000. – С.12; Туристична схема Комсомольська. – Комсомольськ: вид. Mart, 2005. – Фото на вкл.

М.П.Стахів

8. ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК ветеранам Великої Вітчизняної війни (іст.).

Пам'ятний знак встановлений з лівого боку при вході на центральну алею парку, що веде до кургану Слави.

Споруджено у лютому 2002 р. на честь воїнів-визволителів.

8. Пам'ятний знак ветеранам Великої Вітчизняної війни.

Це чотирикутна стела, облицьована з лицевого боку плитами базальту, а зі зворотного – декоративною цеглою (3,5 x 3,5 x 0,5 м).

З лицевого боку стели – барельєфна композиція з чотирьох фігур воїнів Радянської Армії часу Великої Вітчизняної війни (1,8 x 2,6 м), виготовлена з мінерального волокна, пофарбованого сірою фарбою, а з правого – 7 дошок із сірого габро (0,26 x 0,89 і 0,13 x 0,50 м) з пам'ятним текстом: «1941 – 1945», «Ветеранам Великої Вітчизняної війни», «Мне часто снятся те ребята – друзья моих военных дней...», «Благодійний фонд ПНЕРУ, 2002 р.».

Автори пам'ятного знака – кременчуцькі архітектори В.Г.Волкова, А.А.Котляр. Знак споруджений на кошти благодійного фонду Партії національно-економічного розвитку України.

Література: Імена, карбовані в граніті // Серп фонд. – м.Кременчук Полтавської обл. – 2002. – 15 березня. – Ч.4. – С. 1, 2; Поренко Л. Перший в Україні // Громадська думка. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 2002. – 1 березня. – № 9 (604). – С.1: фото.

Г.І.Каркач, М.П.Стахів

9. ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК воїнам, учасникам бойових дій в Афганістані (іст.).

Пам'ятний знак встановлено з правого боку при вході на центральну алею парку, що веде до кургану Слави.

Споруджено у лютому 2002 р. на честь комсомольчан, воїнів – учасників бойових дій в Афганістані.

9. Пам'ятний знак воїнам, учасникам бойових дій в Афганістані.

Це чотирикутна стела, облицьована з лицевого боку плитами базальту, а зі зворотного – декоративною цеглою (3,5 x 3,3 x 0,5 м). З лицевого боку – барельєфна композиція з двох фігур воїнів у камуфляжних костюмах і зображення БТР, виготовлених з мінерального волокна, пофарбованого сірою фарбою. У верхній частині – дошка з сірого габро (0,25 x 2,0 м) з пам'ятним написом: «Воїнам-інтернаціоналістам».

Автори пам'ятного знака – архітектори В.Г.Волкова, А.А.Котляр. Знак споруджений на кошти благодійного фонду Партії національно-економічного розвитку України.

Література: Хрещеним Кандагаром / Фото Поренко Л. // Громадська думка. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 2002. – 15 лютого. – № 7 (602). – С.1: фото.

Г.І.Каркач, М.П.Стахів

10. ПАМ'ЯТНЕ МІСЦЕ форсування ріки Дніпро (іст.).

Розташоване поблизу фарватера р. Дніпро, на острові навпроти м. Комсомольськ.

З цього місця, колишнього острова Крячек, у вересні-жовтні 1943 р. війська 53-ї армії здійснювали висадку десанту на плацдарм на правому березі Дніпра.

У 1974 р. споруджено меморіальний комплекс, в центрі якого три стели з листів нержавіючої сталі, повернуті одна до одної на 129° (висота 20,0 м), у верхній частині колони охоплені стилізованим лавровим вінком, на якому виділяється п'ятикутна зірка. Біля підніжжя – плита з нержавіючої сталі з пам'ятним написом:

10. Пам'ятне місце форсування ріки Дніпро.

«Вечная слава воинам 252-й Харьковско-Братиславской орденов Суворова и Богдана Хмельницкого стрелковой дивизии 53-й армии, павшим в боях за нашу Советскую Родину при форсировании р. Днепр в 1943 году. Этот обелиск возведен в 30-ю годовщину освобождения Советской Украины от немецко-фашистских захватчиков комсомольцами Полтавской магнитки. Октябрь 1974 года».

Меморіальний комплекс увінчує земляний курган (вис. 2,5 м). Ліворуч, за 50 м від нього, встановлені на постаменті артилерійська гармата «ЗІС-3», праворуч – танк «ІС-3».

Автори пам'ятника – Л.Д.Царгородський, М.І.Борисенко, Г.П.Буц.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф.1237. – Оп. 1. – Спр. 24; Ф.1252. – Оп. 1. – Спр. 12; Ф.1318. – Оп. 1. – Спр. 8; Ф.1604. – Оп. 1. – Спр. 7; Ф.1536. – Оп. 1. – Спр. 22; Комсомольську – 40: Буклет. – Комсомольськ: РА «Рубикон», 2000. – С.12: фото.

М.П.Стахів

11. БРАТСЬКА МОГИЛА радянських воїнів (іст.).

Розташована на острові Смерті, навпроти м. Комсомольськ.

У жовтні-листопаді 1943 р. на місті сучасного острова – в «Долині Смерті» – відбувалися жорстокі бої воїнів 53-ї армії з німецько-фашистськими загарбниками за оволодіння плацдармом на правому березі Дніпра. Вся територія «Долини» вважається суцільною братською могилою. Кількість похованих тут воїнів невідома.

У 1956 р. на місці боїв встановлений бетонний обеліск (висота 3,5 м), увінчаний металевою зіркою. На передній грані обеліска розташовані дві дошки з нержавіючої сталі (0,30 x 0,40 та 0,30 x 0,25 м) з пам'ятними написами: «Вечная слава солдатам, офіцерам 1245 стрелкового полка 375 ХСД, погибшим на Днепровском плацдарме осенью 1943 г.», «Защитникам Родины, павшим смертью храбрых при форсировании реки Днепр 1941-1943 гг.».

10. На відкритті меморіального комплексу. 9 травня 1974 р.

11. Братська могила радянських воїнів.

1958 р. прах виявлених 120 воїнів перенесений до братської могили у с. Чикалівка Кременчуцького р-ну.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1237. – Оп. 1. – Спр. 23; Ф. 1536. – Оп. 1. – Спр. 22; Ф. 1604. – Оп. 1. – Спр. 7; Шевченко Н. Долина смерті // Вперед до комунізму. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 1968. – 5 травня. – № 34 (329). – С. 2.

М.П.Стахів, Г.І.Каркач

12. ПАМ'ЯТНЕ МІСЦЕ форсування р. Дніпро у 1943 р. (іст.).

Розміщене у південно-західній частині міста, біля колишнього озера (тепер затоки) Барбара, в сквері на території профілакторію ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат».

Позначене пам'ятним знаком, встановленим на місці форсування Дніпра воїнами 299-ї стрілецької дивізії 53-ї армії 1-3 жовтня 1943 р.

Скульптурна аматорська композиція з нержавіючої сталі – «злітаючі журавлі», встановлена поряд із брилою залізного квациту, на якій розміщена гранітна дошка (1,0 x 0,4 м) з пам'ятним текстом:

12. Пам'ятне місце форсування р. Дніпро у 1943 р.

«С этого берега воины 299-й Харьковской стрелковой дивизии 1-3 октября 1943 года под командованием Травникова Николая Григорьевича ушли в бессмертие».

В основі композиції з нержавіючої сталі (труби, пластина, профіль, зварювання) пластина з написом: «Не в землю нашу полягли колись-то...» та «Героям переправи».

Автор і виготовлювач знаку – робітник В.А.Чечель.

Джерела: ЦАМО РФ. – Ф. 1604. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 40-42; Архів Комс. ІКМ. – Ф. 3 (ВВВ). – Арк. 3-5.

М.П.Стахів

13. ПАМ'ЯТНИК-ПОГРУДДЯ Ю.В.Кондратюку (іст.).

Розміщений у північній частині міста, перед головним корпусом Політехнічного технікуму, по Миру вул., 6.

Юрій Васильович Кондратюк (справж. Олександр Гнатович Шаргей, 1897 – 1942) – український учений-винахідник, один із піонерів розробки ракетної техніки та космічних польотів. Народився у Полтаві, в будинку на Стрітенській вул. (тепер Комсомольська, 4). У 1910-1916 рр. навчався у 2-й Полтавській чоловічій гімназії. 1914 р. почав працювати над рукописом, присвяченим теорії міжпланетних польотів. 1916 р. став студентом механічного відділення Політехнічного інституту в Петрограді. Був мобілізований до царської армії, потрапив до школи прапорщиків, де й закінчив рукопис. 1918 р. мобілізований до білої армії, звідки втік, деякий час переховувався у

13. Пам'ятник-погруддя Ю.В.Кондратюку.

Полтаві. 1921 р., щоб уникнути репресій, взяв ім'я померлого Ю.В.Кондратюка. 5 років працював на Маловисківському цукровому заводі. 1925 р. закінчив черговий рукопис «Завоювання міжпланетних просторів», який видав 1929 р. у Новосибірську. З 1932 р. працював над проектом Кримської вітроелектростанції, будівництво якої почалося 1936 р. У липні 1941 р. вступив до лав Московського народного ополчення. Загинув на фронті.

21 червня 1996 р., за ініціативою студентів Політехнічного технікуму, в день 99-ї річниці від дня народження Ю.В.Кондратюка, біля навчального закладу встановлено пам'ятник-погруддя.

Погруддя Ю.В.Кондратюку виконане із залізобетону, оковане червоною міддю (висота 1,5 м), встановлене на постамент з червоної цегли (1,90 x 0,78 x 0,65 м), з лицевого боку якого розміщена пластикова дошка (0,60 x 0,44 м) із написом: «Ю.В.Кондратюк (О.Г.Шаргей) 1897-1942. Видатний інженер-конструктор».

Автори погруддя: скульптор О.Ю.Рябо, архітектор В.Т.Поддоскін.

Література: Ігнатенко Олександр. Перший етап робіт завершено // Дніпровський гірник. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 1985. – 1 березня. – № 8 (1207). – С.2; Полтавщина. Енциклопедичний довідник. – Київ: Укр. енциклопедія, 1992. – С. 377-378; Граб В.И., Супруненко А.Б. Дело Ю.В.Кондратюка и др. – Полтава: Метоп, 1992. – 48 с.; Громадська думка. – м.Комсомольськ Полтавської обл.

– 1996. – 27 червня. – № 25. – С.1; Ігнатенко А.А. Український Цюлковський (клаузура біографії Ю.В.Кондратюка –А.И.Шаргей). – Київ: Альтернатива, 1999. – С.76.

М.П.Стахів

14. ПРИМІЩЕННЯ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО ТЕХНІКУМУ,

в якому навчалися учасники бойових дій в Афганістані **О.М.Ложко, М.А.Петренко, І.І.Федюра** (сучасний Політехнічний технікум) (іст.).

Розташоване у північній частині міста, по Миру вул., 6.

Приміщення побудоване 1971 р. за типовим проектом, у вигляді навчально-лабораторного корпусу, з'єданого наземною галереєю з виробничими майстернями. У плані Н-подібне. Лабораторний корпус цегляний, триповерховий, майстерні – одноповерхові. У приміщенні є спортивний та актовий зали.

У технікумі в 1978-1982 навчалися воїни – учасники бойових дій в Афганістані – О.М.Ложко (1963-1984), М.А.Петренко (1964-1984), І.І.Федюра (1963-1985).

Олександр Миколайович Ложко (24.05.1963 – 01.08.1984) народився в м. Кривий Ріг Дніпропетровської обл. Навчався у середній школі м. Комсомольськ, пізніше – у Комсомольському гірничо-металургійному технікумі. У листопаді 1982 р. місцевим військкоматом призваний на строкову службу. Після закінчення учбового підрозділу – сержант, навідник-оператор бойової машини піхоти. У Республіці Афганістан – з травня 1983 р. Брав участь у 14-ти бойових опе-

14. Приміщення гірничо-металургійного технікуму (сучасний Політехнічний технікум).

раціях і засідках. 19 разів у складі загону забезпечення проїзду супроводжував колони за маршрутом Кишим-Файзабад.

1 січня 1984 р. мотострілецький взвод, у складі якого діяв сержант Олександр Ложко, висувався до ущелини на бойові позиції. Противник із засідки почав вести інтенсивний вогонь. Взвод вступив у бій. О.М.Ложко вів вогонь із особистої стрілецької зброї. Надійшла команда про зміну позиції. Олександр почав виконувати наказ, перебігаючи вперед. Постріл снайпера обірвав його життя.

За мужність і відвагу його нагороджено орденом Червоної Зірки посмертно.

Похований у м. Комсомольськ, на міському кладовищі.

Микола Андрійович Петренко (19.03.1964 – 16.10.1984) народився в с. Світлогірське Кобеляцького р-ну Полтавської обл. Після закінчення 8-ми класів місцевої середньої школи вступив на навчання до Комсомольського гірничо-металургійного технікуму. З четвертого курсу був призваний на строкову службу. Після початкової підготовки службу проходив в Республіці Афганістан, у складі 40-ї Армії. Брав участь у проведенні 3-х бойових операцій, 5-ти реалізацій розвідувальних даних і нічних засідках, супроводі колон з військовим вантажем неподалік населених пунктів Кундуз, Баглан, Кишим, проявив при цьому стійкість, мужність, сміливість та рішучість.

10 жовтня 1984 р., під час проведення операції біля м. Баглан, отримав бойове завдання, й у складі десанту вилетів у район бойових дій. При висадці десанту особовий склад потрапив під прицільний вогонь супротивника. Зав'язався бій, в якому рядовий А.М.Петренко отримав смертельне поранення і помер на полі бою.

За мужність і відвагу, виявлені в боях, нагороджений орденом Червоної Зірки посмертно.

Похований Микола Петренко на кладовищі в рідному селі.

Іван Іванович Федюра (16.10.1963 – 06.02.1985) народився в с. Просняківка Кобеляцького р-ну Полтавської обл. Після закінчення 8-ми класів вступив на навчання до Комсомольського гірничо-металургійного технікуму. Піс-

ля його закінчення призваний на строкову службу. З серпня 1983 р. проходив службу в Республіці Афганістан, у складі військ 40-ї Армії.

Брав участь у 9-ти бойових операціях, у 17-ти реалізаціях розвідданих і нічних засідках, супроводі автомобільних колон з військовими вантажем поблизу Кундуза, Ханабада, Толчкану, Кишиму, Баглану.

6 лютого 1985 р., під час проведення бойової операції поряд із населеним пунктом Айбак, рядовий І.І.Федюра, діючи в головному дозорі, отримав бойове завдання вийти у фланг і знищити застін противника. Іван першим помітив вогневу точку і, підбравшись на мінімальну відстань, гранатою знищив обслугу гранатомета. Змінивши позицію, рядовий І.І.Федюра продовжував вести вогонь з кулемета по супротивнику. Раптово розірвалась граната і він отримав смертельне поранення, не приходячи до свідомості, помер.

Нагороджений орденом Червоної Зірки посмертно.

Похований І.І.Федюра у с. Просняківка Кобеляцького р-ну.

У 1988 р. в холі приміщення технікуму встановлено дошку з сірого граніту (0,7 x 0,5 м) з пам'ятним текстом і прізвищами загиблих воїнів – учасників бойових дій в Афганістані: «Установлено в пам'ять погиблих воїнів-інтернаціоналістів, учившихся в Комсомольском горно-металургическом техникуме: Ложко А.Н., Петренко Н.А., Федюра И.И. Пам'ять нетленна».

Джерела та література: ПА Полтав. ОВК. – ДГШ № 315/07/0756 від 24.05.1984 р.; Архів Комс. ІКМ. – Ф.1 Істор.-краєзн. музею політехн. технікуму. – Спр. 26. – Арк. 3-4; Комсомолець Полтавщини. – м.Полтава. – 1988. – 24 березня. – № 36. – С.4; «Пам'ять живе...». – Полтава, 1999. – С. 62, 72, 97.

М.П.Стахів

15. ПРИМІЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО УЧИЛИЩА № 18, в якому навчалися **В.М.Титов і С.Д.Капітей** (сучасний Будівельний ліцей) (іст.).

Розташоване у північній частині міста, по Строни вул., 21.

Приміщення побудоване 1970 р. за типовим проектом. Це комплекс із трьох окремих споруд, з'єднаних між собою наземними галереями. До нього входять: навчально-лабораторний корпус, корпус виробничих майстерень і побутовий. У плані Н-подібне. Навчально-лабораторний корпус чотириповерховий, цегляний, виробничі майстерні і побутовий – двоповерхові, в побутовому корпусі знаходяться їдальня, спортивний та актовий зали.

У професійно-технічному училищі в 1978-1982 рр. навчалися воїни, учасники бойових дій в Афганістані – В.М.Титов (1963-1983) і С.Д.Капітей (1963-1982).

Титов Вячеслав Михайлович (17.04.1963 – 15.10.1983) народився у м. Нижній Тагіл. Навчався у середній школі №2 м. Комсомольськ, потім – у професійно-технічному училищі №18. Після призову на дійсну військову службу – початкова підготовка, далі – з жовтня

1982 р. – Афганістан. Сміливий, рішучий, кмітливий молодший командир. Брав участь у 14-ти боях з противником. 27 червня 1983 р. група під командуванням молодшого сержанта В.М.Титова виконувала бойове завдання з блокування супротивника в районі м. Кандагар. Знаходячись у засідці, відділення Вячеслава відкрило вогонь. Особисто молодший сержант В.М.Титов знищив чотирьох душманів, захопив два автомати і дві гвинтівки «Бур» англійського виробництва. За цей бій він був нагороджений медаллю «За відвагу».

15 жовтня 1983 р. під час проведення засідки поблизу населеного пункту Махаджари під Кандагаром, підрозділ, у складі якого знаходився Вячеслав, потрапив під масований вогонь противника. Молодший сержант В.М.Титов зайняв бойову позицію, відкрив вогонь у відповідь, знищив дві кулеметні обслуги. В цьому бою він був тяжко поранений і помер. Посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки. Похований на міському кладовищі у Комсомольську.

Сергій Дмитрович Капітей (16.07.1963 – 08.09.1983) народився в с. Бокове Петрівського р-ну Кіровоградської обл. У 1978 р., після трагічної загибелі батька, сім'я переїхала до Комсомольська. Закінчивши 8 класів, вступив до Комсомольського професійно-технічного училища №18. 21 вересня 1982 р. Комсомольським міськвійськкоматом призваний на службу до лав Збройних Сил колишнього СРСР. Навчання проходив у Ашхабаді, а з квітня 1983 р. – у складі 40-ї Армії в Афганістані.

Під час виконання бойового завдання у складі розвідувальної роти тяжко захворів на тиф. Кілька днів Сергій знаходився в бойових порядках, що не дало можливості своєчасно його госпіталізувати. Виходячи з оточення, знесилений хворобою, 8 вересня 1983 р. помер. Похований у Комсомольську, на міському кладовищі.

1988 р. у вестибюлі училища встановлено бетонну тоновану вертикальну дошку-стелу (3,0 x 1,2 м) з пам'ятним текстом і прізвищами загиблих воїнів-випускників, учасників бойових дій в Афганістані:

15. Приміщення професійно-технічного училища №18 (сучасний Будівельний ліцей).

«Память о павших в сердцах живых
Титов Вячеслав Михайлович
Капитей Сергей Дмитриевич –
выпускники училища».

Джерела та література: ПА Полтав. ОВК.
– ДГШ № 315/07/56 від 24.05.1984 р.; Архів
Комс. ІКМ. – Ф.1 Істор.-краєзн. музею полі-
техн. технікуму. – Спр. 26. – Арк. 2-4; Комсо-
молець Полтавщини. – м.Полтава. – № 9. – 20
січня 1990 р. – С.4; «Память живе...» – Полта-
ва, 1999. – С. 39, 95.

М.П.Стахів

16. ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК на честь ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС (іст.).

Розміщений у центральній частині міста, у сквері на розі вул. Леніна і Миру.

Пам'ятний знак відкрито 26 квітня 1996 р., на 10-ті роковини Чорнобильської трагедії, реконструйовано – 2005 р.

На постаменті з сірого граніту (2,0 x 2,0 м) встановлений металевий куб (1,5 x 1,5 м), розколотий за діагоналлю кутовими конструкціями з нержавіючої сталі, – стилізованим символом вибуху 4-го енергоблоку. На лицевій площині – дошка з сірого граніту (0,4 x 0,7 м) з пам'ятним написом: «Ліквідаторам наслідків Чорнобильської катастрофи. Вдячні комсомольчани».

Автори пам'ятного знака – дизайнери В.П.Порфір'єв, Г.В.Савченко, архітектор – В.Т.Поддоскін.

Література: Героям-ліквідаторам // Громадська думка. – м.Комсомольськ. Полтавської обл. – 1996. – 5 травня. – № 18. – С.1; фото; Памятники города // Комсомольску – 40; Буклет. – Комсомольск: РА «Рубикон». 2000. – С.12; Завадська Світлана. Пам'ятаймо! //

16. Пам'ятний знак на честь ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС.

Телеекспрес. – м. Комсомольськ. – 2008. – 30 квітня. – № 16 (632). – С.10: фото.

Г.І.Каркач, М.П.Стахів

17. ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК загиблим на виробництві (іст.).

Розміщений у південній частині міста, майже навпроти входу на центральну алею Придніпровського парку, що веде до кургану Слави, і пам'ятних знаків ветеранам Великої Вітчизняної війни та учасникам бойових дій в Афганістані.

Відкритий 25 квітня 2008 р., напередодні Всесвітнього Дня охорони праці. Споруджений силами й за рахунок ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат».

Пам'ятний знак має вигляд прямокутного видовженого блоку (1,76 x 2,50 x 0,40 м), встановленого на призматичну, дещо меншу за розмірами, опору (1,50 x 0,30 x 0,15 м), розміщену на триступінчастому постаменті (2,6 x 4,7 м, висота 0,45 м). Матеріал – рожевий граніт.

Постамент навколо оточений майданчиком, вимощеним рожевогранітною плиткою (6 x 4 м). На лицевому боці прикріплена лабрадоритова плита (1,76 x 2,50 м) зі стилізованим зображенням захмареного неба і написом посередині в два рядки: «Загиблим на виробництві».

Автор проекту – О.Г.Позивай.

Пам'ятний знак є першим з подібних меморіальних комплексів вшанування загиблих на виробництві в Україні.

Література: Кравчук Дар'я. Цените жизнь // Телеекспрес. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 2008. – 30 квітня. – № 18 (632). – С.10: фото.

В.В.Лямкін, О.Б.Супруненко

17. Пам'ятний знак загиблим на виробництві.

18. ПРИМІЩЕННЯ САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНОЇ СТАНЦІЇ, в якій працював В.І.Бугаєвський (іст.).

Знаходиться у південно-східній частині міста, по Леніна вул., 3.

Приміщення двоповерхове, з білої цегли, дах – під шифером.

У 1967-1969 рр. в цьому будинку розміщувалася перша в місті станція швидкої допомоги, а з 1969 р. – Міська санітарно-епідеміологічна станція. З 1969 по 1999 рр. на посаді головного санітарного лікаря м. Комсомольськ працював Валерій Іванович Бугаєвський (1941 – 1999) – незмінний організатор санітарної профілактики та протиепідеміологічних заходів.

1999 р., за ініціативою колективу, біля входу, на фасаді станції, встановлена дюралева, пофарбована у чорний колір, дошка (0,30 x 0,47 м) з пам'ятним написом: «Тут з 1969 р. по 1999 р. працював головним лікарем Бугаєвський Валерій Іванович».

18. Приміщення санітарно-епідеміологічної станції.

Джерела та література: Архів Комс. ІКМ. – Ф. 1/п. – Спр. 12. – Арк. 3; Башинська Олена. 30 років на варті здоров'я // Громадська думка. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 1999. – Квітень. – № 17. – С.11: фотопортр.

В.Я.Кириченко, М.П.Стахів

19. ПАМ'ЯТНИК-ПОГРУДДЯ Т.Г.Шевченку (МИСТ.).

Розміщений у південно-західній частині міста, у сквері на розі Леніна і Миру вул., навпроти будинку по Леніна вул., 65.

Встановлений 25 квітня 2006 р. як визнання геніальності поета, його внеску у світову літературу та у формування національної свідомості українського народу.

Існують перекази про перебування Великого Кобзаря у с.Келеберда влітку 1843 р., неподалік Комсомольська. Буцімто Т.Г.Шевченко зупинявся в цьому селі, подорожуючи до Катеринослава, і навіть намалював портрет надзвичайно вродливої дівчини Одарки Іванівни Муравйової, який подарував їй разом із автографом на малюнку. Жінка зберегла портрет довгі роки і вже в досить літньому віці показала його письменнику Ю.Яновському. Він і зберіг цей факт у своїх спогадах і творах. Малюнок не зберігся. Відомо, що О.І.Муравйова не розлучалася з портретом. Померла у 120-річному віці, переховуючись у дніпровських плавнях від фашистів.

19. Пам'ятник-погруддя Т.Г.Шевченку.

Погруддя Т.Г.Шевченка встановлене на бетонний постамент прямокутної призматичної форми (2,0 x 0,6 x 0,6 м), декорований плитами з рожевого граніту, вміщений на гранітну основу (0,18 x 1,24 x 1,24 м). Лицевий бік постаменту профільований трьома уступами. На ньому заглиблений напис: «Тарас Григорович Шевченко». Облицювання основи погруддя виготовлене в Кременчуці, у майстернях ТОВ «Володимир».

Погруддя (висота 0,98 м) виконане з оргскла, пофарбоване під патиновану бронзу.

Автор скульптури – О.Ю.Рябо, архітектор – Є.В.Ширай.

На сьогодні сквер поряд із пам'ятником є одним із найулюбленіших місць відпочинку комсомольчан.

Література: Яновський Юрій. Наречена // Яновський Юрій. Твори: в 5-ти т. – Київ: Держ. вид-во худ. літ.: 1958. – Т. I: Оповідання. – С. 230-231; Терен Тетяна. Пам'ятник Т.Г.Шевченку в Комсомольську // Громадська думка. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 2006. – 28 квітня. – № 17 (820). – С.1: фото.

О.Б.Сугруненко

20. ПАМ'ЯТНИК В.І.ЛЕНІНУ (МИСТ.).

Розташований у центрі міста, біля головного входу до будинку міської ради (Миру вул., 24).

Пам'ятник В.І.Леніну споруджено згідно дозволу Ради Міністрів УРСР від 06.10.1987 р.

20. Пам'ятник В.І.Леніну.

Бронзова скульптура В.І.Леніна в повний зріст у пальто встановлена на постамент з червоно-коричневого граніту. Загальна висота – 7,4 м. Скульптура виготовлена Київським творчо-виробничим об'єднанням «Художник».

Автори пам'ятника – скульптори Б.М.Лисенко та М.І.Олексієнко, архітектор – В.Т.Поддоскін.

Відкрито пам'ятник у квітні 1989 р.

Література: Полтавщина. Енциклопедичний довідник. – Київ: Укр. енциклопедія, 1992. – С.374; Пам'ятники города // Комсомольську – 40: Буклет. – Комсомольськ: РА «Рубикон», 2000. – С.12.

В.А.Андрієць

21. СКУЛЬПТУРА «ГІРНИК» (МИСТ.).

Розміщена у північно-східній частині міста, на перехресті Строни, Космонавтів і Молодіжної вул.

Встановлена у серпні 1968 р., виготовлена у скульптурній майстерні Харківського худфонду.

Скульптура у повний зріст займає постамент зі рваного каменю (сірий граніт), скріпленого цементним розчином, висотою 0,85 м, шириною 2,7 м і довжиною 2,7 м. По краю постамент обкладений тротуарною плиткою. Посередині є невелике підвищення з бетону, розміром 0,90 x 0,90 x 0,06 м, на якому стоїть скульптура. Вона виготовлена з цементу і пофарбована під бронзу. Її висота 2,6 м.

Література: Скульптура «Гірник» // Вперед до комунізму. – м.Комсомольськ Полтавської

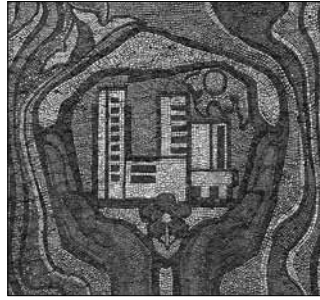

21. Скульптура «Гірник».

22. Пам'ятник Святителю Миколаю.

23. Стела «Любіть своє місто...».

обл. – 1968. – 16 серпня. – № 31 (326). – С.1: фото; Пам'ятники міста // Комсомольську – 40: Буклет. – Комсомольськ: РА «Рубикон», 2000. – С.12; Музей Полтавського ГОКа. Комсомольський історико-краєведческий музей / Стахов Н.П., Стахов Т.А., Дихтяр С.А. – Комсомольськ, 2003. – С.14; Туристична схема Комсомольська. – Комсомольськ: вид. Mart, 2005. – Фото на вкл.

М.П.Стахів, Г.І.Каркач

22. ПАМ'ЯТНИК Святителю Миколаю (мист.).

Розміщений у північно-західній частині міста, біля огорожі Свято-Миколаївського собору, на схилі берега паркового озера, по Добровольського вул.

Відкритий 29 квітня 2007 р. в День міста його небесному покровителю.

Скульптура Святого Миколая у канонічній позі святителя у повний зріст, виготовлена з кованої міді (3,2 x 1,2 м), має мідну прямокутну основу (0,71 x 0,78 м). Встановлена на двоступінчастому постаменті з сірого бутового каменю, висотою 2,05 м. Основа пам'ятника циліндрична, з трьома сходинками з північного боку (висота 1,50 м, діаметр 2,34 м). На ній знаходиться циліндричне підвищення, в тому ж матеріалі (висота 0,55 м, діаметр 1,15 м). По центру постаменту – дошка з сірого граніту (0,42 x 0,30 м) з текстом: «Святитель Ніколай Архієпископ Мирликийский Чудотворец».

Автори пам'ятника – полтавські скульптори Д.О.Коршунов, В.П.Голуб.

Література: Епархиальные ведомости Полтавской епархии. – г.Полтава. – 2007. – 29

апреля. – С.2; Ількова Віра. Святий Миколай – покровитель Комсомольська // Зоря Полтавщини. – м.Полтава. – 2007. – 4 травня. – № 64-65 (20910-20911). – С.3: фото.

В.А.Андрієць, В.В.Лямкін

23. СТЕЛА «Любіть своє місто, бережіть його красу!» (мист.).

Розміщена у північно-східній частині міста, на розі Строни і Миру вул., неподалік від вокзалу залізничної станції Золотнишине та міського автовокзалу.

Відкрита у вересні 1976 р. Споруджена БУ «Промбуд» тресту «Кременчукрудбуд».

Стела прямокутна, вертикальна встановлена на призматичний залізобетонний постамент, обкладений цеглою (0,40 x 4,00 x 1,23 м). Матеріал – залізобетон. Поверхня оштукатурена. У верхній частині розміщене мозаїчне панно (3,95 x 3,90 м) із зображенням двох рук людини, що утримують ділянку з новою міською забудовою і квітку; над ними – стилізовані відвали кар'єру, в оточенні берегів Дніпра (смальта білого, жовтого, помаранчевого, салатого, синього, темно-зеленого і червоного кольорів). Нижче – напис з накладених, пофарбованих у білий колір, металевих літер на сталевій арматурі: «Любіть своє місто, бережіть його красу!».

Автор панно – Л.Д.Царгородський.

Джерела та література: Спогади В.М.Лісняка; Комсомольську – 40: Буклет. – Комсомольськ: РА «Рубикон», 2000. – С. 12, 20.

В.М.Поляков

24. ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК на честь археолога Ю.О.Шилова (іст.).

Розташований справа біля входу до приміщення Відділу підготовки кадрів ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» та об'єднаних Комсомольського історико-краєзнавчого музею і Музею ВАТ «Полтавський ГЗК», по Космонавтів вул., 4.

Встановлений 15 серпня 2005 р. на честь українського вченого, археолога і письменника Ю.О.Шилова – автора ряду наукових праць і науково-публіцистичних робіт про старожитності Комсомольська, дослідника курганів в окрузі міста 1992-1993 рр.

Юрій Олександрович Шилов (нар. 04.10.1949, с.Обиточне Приморського р-ну Запорізької обл.) – канд. іст. наук, дослідник курганних пам'яток епохи енеоліту – бронзи України, академік Української Академії оригінальних ідей та Російської Православної академії, член спілок письменників України і Російської Федерації, професор, завідувачий кафедрою Міжрегіональної Академії управління персоналом, провів поблизу Комсомольська розкопки ряду курганів, у т.ч. великих – «Цегельні» біля с.Солонці Дмитрівської сільської ради та в ур. Кормилиця неподалік сучасного с.Єристівка Кременчуцького р-ну. Автор 8 монографій, 5 науково-популярних і 10 художньо-публіцистичних праць, значна частина змісту яких присвячена опису й інтерпретації старожитностей пониззя Псла.

Пам'ятний знак (загальна висота 2,15 м) встановлений на земляному пагорбі у вигляді кургану (близько 1,0 м), оточеного гранітними рваними каменями на кшталт кромлеху. На вершині вміщена стелоподібна брила сірого граніту (висота 1,14 м), зверху, з лицевого боку, в центрі – барельєфне зображення обличчя вченого в фас, виготовлене зі сталі (0,40 x 0,25 м), нижче – прямокутна табличка з сірого полірованого граніту (0,60 x 0,10 м) з написом: «Академіку Шилову Ю.О.».

Автори: скульптор М.П.Стахів, архітектор В.М.Поддоскін.

На північний схід від знаку розташований комплекс скансену Комсомольського ІКМ «Святині», де просто неба та в

24. Пам'ятний знак на честь археолога Ю.О.Шилова.

павільйоні розміщені зразки мегалітичної архаїчної монументальної скульптури, виявлені в околицях міста.

Література: Увидеть связь времён / Интервью Шилова Ю., Стахова Н., записала Корниенко А. // Горняк. – г.Комсомольск Полтавской обл. – 2005. – 19 августа. – № 32 (78). – С.4: фото; Шилов Юрий. Чого ми варті. – Київ: Аратта, 2006. – 292 с. – С.3 обкл.: фото на відкритті пам'ятного знаку; Стахів М.П. Про місто Комсомольськ // Довідник абонентів місцевої телефонної мережі м. Комсомольська. – Полтава: Друкарська майстерня, 2008. – С.10-14.

В.В.Лямкін

25. СКАНСЕН Комсомольського історико-краєзнавчого музею «Святині» (археол., іст.).

Розташований справа від входу до приміщення Відділу підготовки кадрів ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» та об'єднаних Комсомольського історико-краєзнавчого музею і Музею ВАТ «Полтавський ГЗК», по Космонавтів вул., 4.

Відкритий 15 серпня 2005 р., в День археолога, разом із пам'ятним знаком Ю.О.Шилову. Експозиція скансену складається з двох основних елементів: ряду мегалітичних стел (12), виставлених просто неба вздовж корпусу Відділу підготовки кадрів та музею, і групи стел, деталей кам'яних закладів, двох кам'яних скринь, надмогильних плит, великих

25. Скансен Комсомольського історико-краєзнавчого музею «Святині».

зернотерок тощо, вміщених у прямокутному, фігурно зарешітченому та вкритому пластиком павільйоні (5,0 x 12,0, висота 3,5 м, сталеві труби, профіль, арматура, склопластик). Зразки стародавньої монументальної скульптури, надгробки та архаїчні плитчасті саркофаги, встановлені в ущільненій гранітній крихті, без застосування бетонування. Ділянка території поряд із павільйоном та стелами вистелена художньою гранітною плиткою.

Групу стел просто неба складають зразки архаїчної стародавньої монументальної скульптури з місцевого граніту епох енеоліту – раннього бронзового віку, виявлені поблизу Комсомольська Ю.О.Шиловим, під час розкопок курганів «Цегельня» неподалік с.Солонці Дмитрівської сільської ради та в ур. Кормилиця (насип № 1, «Велика Кормилиця») у межах Лавриківського родовища залізистих кварцитів в 1992-1993 рр.

На схід від них виставлені зразки антропоморфних примітивних скульптур фінального енеоліту й ямної культури, зведені з курганів під час архео-

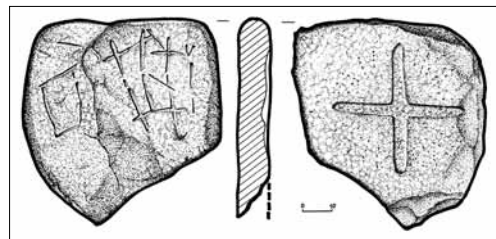
логічних розвідок у пониззі р. Сухий Кобелячок (розвідки О.Б.Супруненко, К.М.Мироненка, В.В.Шерстюка, 2007-2008 рр.), між сс. Махнівка, Петрашівка, Роботівка і Салівка Кременчуцького р-ну Полтавської обл. З-поміж них вирізняється уламок унікальної стели доби раннього металу з околиць с. Карпівка Салівської сільської ради Кременчуцького р-ну, зі стилізованим зображенням транспортного засобу і тяглової тварини, який перевикористовувався за нового часу в якості надгробку. Поряд із ним розміщені уламки й цілі зразки кварцитових жорнових поставів XIX – початку XX ст. (сс. Колгоспна Гора, Петрашівка та ін.).

Комплекс експонатів павільйону скансену складають мегалітичні знахідки з кургану «Стовбувата Могила» біля с.Волошине Дмитрівської сільської ради, курганів поблизу кол. с. Дуканичі неподалік Волошиного, кол. с. Лавриківка Пришибської сільської ради Кременчуцького р-ну з розкопок О.Б.Супруненка 2004-2008 рр. Основними з них є стелоподібні заклади двох поховань пізньонеолітичної епохи, рештки двох гранітних поховальних скринь-саркофагів пізнього етапу ямної культури, а також гранітні заклади-перекриття могил зі стелами широчансько-баратівського етапу нижньомихайлівської культури і ранньоямного часу.

Загалом, на грудень 2008 р., у скансені розміщені для огляду більше 25 зразків стародавньої монументальної скульптури і мегалітичних поховальних споруд кінця V – початку II тис. до н.е.

Автор ідеї та керівник спорудження скансену – М.П.Стахів, з участю О.Б.Супруненка, архітектор – В.М.Поддоскін.

25. Уламок стели з с.Карпівка під Комсомольськом, розміщеної в експозиції скансену. Розвідки О.Б.Супруненка, К.М.Мироненка, В.В.Шерстюка, 2007 р.

На 2009 р. готується проект розширення і часткової перебудови скансену (дизайнер Г.В.Савченко).

Література: Шилов Ю.А. Курган-святинище «Цегельня // АДУ 1992 р. – Київ: вид. ІА НАНУ, 1993. – С.142-144; Шилов Ю.А. Арийские святилища и курганы из устья Псла // ПАЗ. – Полтава: Полтав. літератор, 1995. – Ч.3. – С.22-29; Шилов Ю.А. Прародина ариев: История, обряды и мифы. – Киев: СИНТО, 1995. – 743 с.; Увидеть связь времён / Интервью Шиловой Ю., Стахова Н., записала Корниенко А. // Горняк. – г.Комсомольск Полтавской обл. – 2005. – 19 августа. – № 32 (78). – С.4: фото; Шилов Ю.А. Что Бог дал. – Киев: Аратта, 2005. – 208 с.; Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Полтавщина за первісної доби

// Полтавщина: Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С. 1, 5-12; Супруненко О.Б. Кургани між сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 31-37, 72-74; Супруненко О.Б. З історії археологічних досліджень на Полтавщині: Короткий нарис. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – С. 87-94. Шилов Ю.А. Курганні древності окрестностей Комсомольська. – Киев-Комсомольск: Аратта, 2007. – 72 с.; Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Лямкін В.В., Сидоренко О.В. Розвідки у низьких Сухого Кобелячка і Псла // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2008. – № 1-2 (23-24). – С. 89-93.

І.М.Кулатова, В.В.Лямкін

Золотнишине, мікрорайон

26. ЗОЛОТНИШИНЕ I – багаточарове поселення – неоліт, доба бронзи, ранній залізний вік, Київська Русь, пізні середньовіччя (археол.).

Знаходиться у західній частині міста, на межі приватної забудови і прибережних лісонасаджень, за 1,8 км на північний захід – захід від будинку Комсомольської міськради.

Виявлене розвідками Д.Я.Телегіна і І.М.Шарафутдинові 1960 р., обстежувалося С.О.Єремєєвим на початку 1990-х рр., О.Б.Супруненком, К.М.Мироненком і В.В.Лямкіним у 2003 р.

Займає присхилу ділянку і невеликий округлий мис правого берега струмка в основі другої тераси лівого берега р. Дніпро, утворений долиною цієї дніпровської притоки (Золотнишенський струмок), на північний захід від вул. Озерної.

Висота мису над заплавою – 1,1-2,0 м, його площа – 3,2 га (180 x 200 м). Зайнятий городами навпроти садиб за №№ 11-17. Мис наближається за формою в плані до рівнобедреного трикутника, має покаті схили, в основі – заболочені ділянки, зволожені струмком. Оточений із заходу і південного сходу луками, заростями кущів.

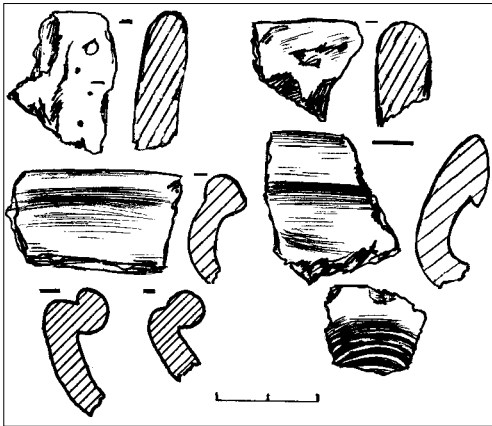
На поверхні, на площі близько 2,2 га (100-150 x 180 м), зібрані культурні рештки різних епох, із переважанням давньоруських матеріалів і кераміки XIX

– початку XX ст. Всі вони подрібнені внаслідок інтенсивного розорювання. Встановлена наявність культурних нашарувань у вигляді суцільних гумусованих відкладень потужністю 0,4-0,6 м, підстелених білим надувним піском.

Зібрані знахідки репрезентують кілька культурно-хронологічних комплексів. Перший – належить до епохи ранньої бронзи і представлений уламками ліпного товстостінного посуду пізнього етапу ямної культурно-історичної спільноти, в т.ч. з відбитками зернівок проса на поверхні. Кераміка доби пізнього бронзового віку представлена вінцями і стінками банкоподібних та дещо профільованих посудин зрубного часу, сабатинівської культури; скіфської доби – стінками ліпних горщиків із заглаженою поверхнею.

26. Золотнишине I. Вигляд поселення з півдня.

26. Золотнишине I. Знахідки епохи бронзи та 2-ї пол. XIII-XIV ст. Комс. ІКМ.

Найпізніший за часом комплекс складають уламки гончарного посуду XII – початку XIII, другої половини XIII – XIV ст., з-поміж яких є виразні фрагменти вінець й орнаментованих стінок із хвилястою, прокресленою гребінцем, горизонтально розташованою смугою.

Серед фрагментів кераміки, що походять із пам'яток та зберігаються у фондах Комсомольського історико-краєзнавчого музею, є дніпро-донецькі черепки, уламки посуду культури багатоваликової кераміки, фрагменти типових сабатинівських ліпних горщиків, посудин жаботинського етапу і скіфської доби, в т.ч. щідилок, гончарні – черняхівської культури.

Розкопки на поселенні не проводилися.

Джерела та література: Телегін Д.Я., Махно Е.В., Шарафутдинова И.Н. Отчёт о разведке в зоне Днепродзержинского водохранилища в 1960-61 гг. // НАІА НАНУ. – Ф.е. – 1960-61/4. – Арк. 48-49, 60-61; Сидоренко Г.О., Махно Є.В., Телегін Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. – Київ: Наук. думка, 1982. – С. 60; Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Розвідки в окрузі м.Комсомольськ // АБУ 2002-2003 рр. – Київ: Шлях, 2004. – Вип.6. – С. 220-223; Супруненко О.Б., Приймак В.В., Мироненко К.М. Старожитності золотоординського часу Дніпровського лісостепового Лівобережжя. – Київ-Полтава: Археологія, 2004. – С. 11-12; Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини (V – перша половина XVI століття): Підручник. – Полтава: Оріяна, 2004. – С. 161,163; Кулатова І.М., Супруненко О.Б. Старожитності доби раннього залізного віку Кременчуцького Подніпров'я // Старожитності Степового

Подніпров'я і Криму. – Запоріжжя: вид. ЗДУ, 2004. – Вип.ХІ. – С. 143-149; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 18-19. – № 25; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 18-19; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Лямкін, О.Б.Супруненко

27. ЗОЛОТНИШИНЕ II – багатопшарове поселення – доба бронзи, Київська Русь, пізні середньовіччя (археол.).

Знаходиться у західній частині міста, в зоні розміщення городів і прибережних лісонасаджень в ур. Золотнище, за 1,9-2,0 км на північний захід – захід від Комсомольської міськради.

Виявлене С.О.Єремеєвим у 1990 р., обстежувалося О.Б.Супруненком, К.М.Мироненком і В.В.Лямкіним у 2003 р., В.В.Шерстюком 2005 р.

Займає протилежний від поселення I, невисокий (близько 1,8 м) мис правого берега Золотнищенського струмка, позначений округлим виступом у вигляді останця, на підвищенні другої тераси лівого берега р. Дніпро, площею 4,5 га (180 x 260 м). Поверхня мису зайнята городями, розділена масивами дерев і кущів, луками. Схили здіймаються над заплавою на 0,8-1,0 м.

Внаслідок розорювання на поверхні наявні культурні рештки із переважан-

27. Золотнишине II. Вигляд на південну частину поселення.

ням ліпної кераміки і дві попелясті плями від пошкоджених оранкою попелищ сабатинівської культури. Потужність сушцано-чорноземних культурних на шарувань становить 0,3-0,4 м. Матеріали, зібрані на поверхні, представлені дрібними уламками ліпних пізньонеолітичних і пізньоямних посудин, а також фрагментами посуду доби пізньої бронзи – сабатинівської культури, давньоруською гончарною керамікою XII – початку XIII та другої половини XIII – початку XIV ст.

Розкопки поселення не проводилися. Колекція знахідок з розвідок зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Джерела та література: Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Розвідки в окрузі м.Комсомольськ // АБУ 2002-2003 рр. – Київ: Шлях, 2004. – Вип.6. – С. 220-223; Супруненко О.Б., Приймак В.В., Мироненко К.М. Старожитності золотоординського часу Дніпровського лісостепового Лівобережя. – Київ-Полтава: Археологія, 2004. – С. 11-12; Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Середньовічна історія Полтавщини (V – перша половина XVI століття): Підручник. – Полтава: Оріяна, 2004. – С. 161; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 20-21. – № 26; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 20-21; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 127. – № 65.

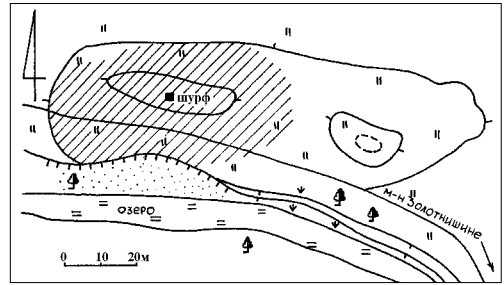
К.М.Мироненко, О.Б.Супруненко

28. ЗОЛОТНИШИНЕ III – поселення – доба бронзи, Київська Русь, пізні середньовіччя (археол.).

Знаходиться за 1,9 км на захід від північно-західної околиці забудови мікрорайону Золотнишине та в 2,45 км на північний захід від затоки Барбара.

Відкрите В.В.Шерстюком і В.В.Лямкіним у 2005 р.

Розміщується у центральній частині ландшафтного заказника «Лісові озера», на крутому високому правому березі Плоского озера, на піщаному донному підвищенні другої тераси лівого берега р. Дніпро.

28. Золотнишине III. План.

Поселення задерноване, місцями з видувами, площа складає близько 0,4 га (100 x 30-40 м). На підвищенні розміщені кілька курганоподібних пагорбів – решток садиб хутора XVIII-XIX ст.

У відслоненнях на пляжі виявлені фрагменти ліпної і гончарної кераміки. Шурфуванням та зачисткою встановлена наявність збережених культурних на шарувань потужністю 0,5-0,6 м.

У верхній частині, до глибини 0,30-0,35 м, залягають матеріали XVIII-XIX ст. Нижче – менш насичений прошарок піску, в якому трапляються уламки ліпного посуду доби бронзового віку та гончарного давньоруського часу, без стратиграфічного розмежування.

Колекція знахідок зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Джерела та література: Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Звіт про археологічні обстеження в околицях м. Комсомольська в 2005 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 437. – Арк. 6-7. – Рис. 1:3; 7-8; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 127. – Рис. 159-160; 161:1; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Археологічні пам'ятки західної околиці м.Комсомольськ // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 64; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

29. МОГИЛА радянського воїна (іст.).

Розташована на північній околиці мікрорайону, поблизу лісу, неподалік кладовища.

29. Могила радянського воїна.

Поховано воїна із підрозділу 300-ї стрілецької дивізії, який загинув 3 вересня 1941 р. в боях із німецько-фашистськими загарбниками.

Прізвище невідоме.

У 1958 р. на могилі встановлений металевий пірамідальний обеліск (висота 1,6 м). Насип могили (1,8 x 0,5 м) задернований, закріпленний сталевим надгробком.

Джерела: ЦАМО РФ. – Ф. 1247. – Оп. 1. – Спр. 159. – Арк. 101; ДАПО. – Ф.р.-1876. – Оп.8. – Спр. 62. – Арк. 33.

В.А.Андрієць, М.П.Стахів

30. БУДИНОК, в якому проживав **В.П.Мартиненко** (іст.).

Розташований у мікрорайоні Золотнишине, по Гагаріна вул., 20.

Володимир Петрович Мартиненко (14.05.1937, с-ще Саранівський Руд-

30. Володимир Петрович Мартиненко (1937-2007). Фото 2005 р.

ник Чусівського р-ну Пермської обл. – 16.03.2007, м. Комсомольськ) – колишній директор Полтавського гірничо-збагачувального комбінату, півстоліття віддав справі розвитку чорної металургії. Кандидат технічних наук, член Академії Інженерних наук України та Української Екологічної Академії наук, автор понад 50-ти наукових праць і винаходів у сфері розробки родовищ корисних копалин.

Протягом життя Володимир Петрович був удостоєний багатьох звань і нагород, зокрема, почесного звання заслужений металург України, нагороджений золотою та бронзовою медалями ВДНГ СРСР, орденом «Знак пошани», був лауреатом Державної премії УРСР.

Він сприяв створенню перших на Полтавщині молодіжних будівельних кооперативів, разом із підрядними організаціями побудував міську бібліотеку, поліклініку, хірургічний комплекс міської лікарні, Палац культури й творчості, Дмитрівську середню школу, Свято-Миколаївський собор.

Володимир Петрович обирався народним депутатом Верховної Ради України першого скликання, неодноразово представляв Комсомольськ у Полтавській обласній раді, п'ять скликань оби-

30. Будинок, в якому проживав В.П.Мартиненко.

рався депутатом міської ради і протягом трьох років очолював її.

Будинок, в якому проживав В.П.Мартиненко, одноповерховий, цегляний, оштукатурений, площею 100 кв. м. Дах з металочерепиці.

У листопаді 2007 р. на будинку встановлено дошку з чорного каменю (0,48 x 0,93 м) у вигляді розкритої книги з портретним зображенням В.П.Мартиненка, та пам'ятним написом: «Мартиненко Володимир Петрович. 14.05.1937 – 16.03.2007 р.» та «У цьому будинку проживав Почесний громадянин м. Комсомольськ, депутат Верховної Ради УРСР 12

скликання, депутат обласної ради 3 та 4 скликань, професор, академік інженерних наук України, генеральний директор Полтавського гірничо-збагачувального комбінату 1983-1996 рр.».

В.П.Мартиненко похований у Кременчуці.

Література: Казанцев В.А. Чему учит хозрасчёт? // [Интервью с В.П.Мартиненко] // Техника и наука. – Москва, 1989. – № 11. – С.16-19; З 60-річним ювілеєм [В.П.Мартиненко] // Дніпровський гірник. – м.Комсомольськ Полтавської обл. – 1997. – № 19 (1313). – С.1-3; Баранюк Т. Залишити про себе добру пам'ять // Зоря Полтавщини. – м.Полтава. – 2007. – 5 грудня. – № 187 (21033). – С.2.

В.А.Андрієць, М.П.Стахів

Піддубне, мікрорайон

31. КУРГАННА ГРУПА I (археол.).

Знаходиться на північний захід від складів Спеціалізованого цеху виконання вибухових робіт ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», за 0,9 км на схід від розгалуження залізничних колій на м. Комсомольськ і Редутський гранітний кар'єр та садівничого товариства «Придніпровське».

Найбільший курган оглядався Г.М.Некрасовою у 1986 р. Група обстежувалася О.Б.Супруненкою і І.М.Кулатовою 2003 р.

Група I (група «Скляревської могили») займає підвищення висотою 0,5-1,5 м, оточене старицями та з півночі – Чирвівським болотом, розташоване на підви-

щенні плато другої тераси лівого берега р. Псел.

Складається з шести курганів, висотою 0,3-5,0 м і діаметром 17-60 м. Найбільший з них – «Скляревська могила» (№ 1) – задернований, із рештками тригопункту на вершині, пошкоджений обриванням піл і норами. Добре помітний із шосе м. Полтава-Комсомольськ. Його абсолютна висота – 73,2 м. П'ять менших курганів групи – розорані, витягнуті скривленим ланцюжком вздовж краю підвищення, з північного сходу на південний захід – на 0,25 км. На північний схід від них помітні кілька курганоподібних підвищень, вірогідно, решток хатищ XIX – першої половини XX ст. Північно-східна частина ділянки з невеликими насипами використовується під городи.

Поряд зі «Скляревською могилою» та курганом № 3 виявлені уламки ліпної кераміки доби раннього бронзового віку.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ИА НАНУ. – Ф.е. 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – Арк. 53. – № 32; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 17-18, 40. – № 20. – Рис. 1:20. – Табл. 5; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. –

31. Піддубне, мікрорайон. Група курганів I. «Скляревська могила». Вигляд з південного сходу.

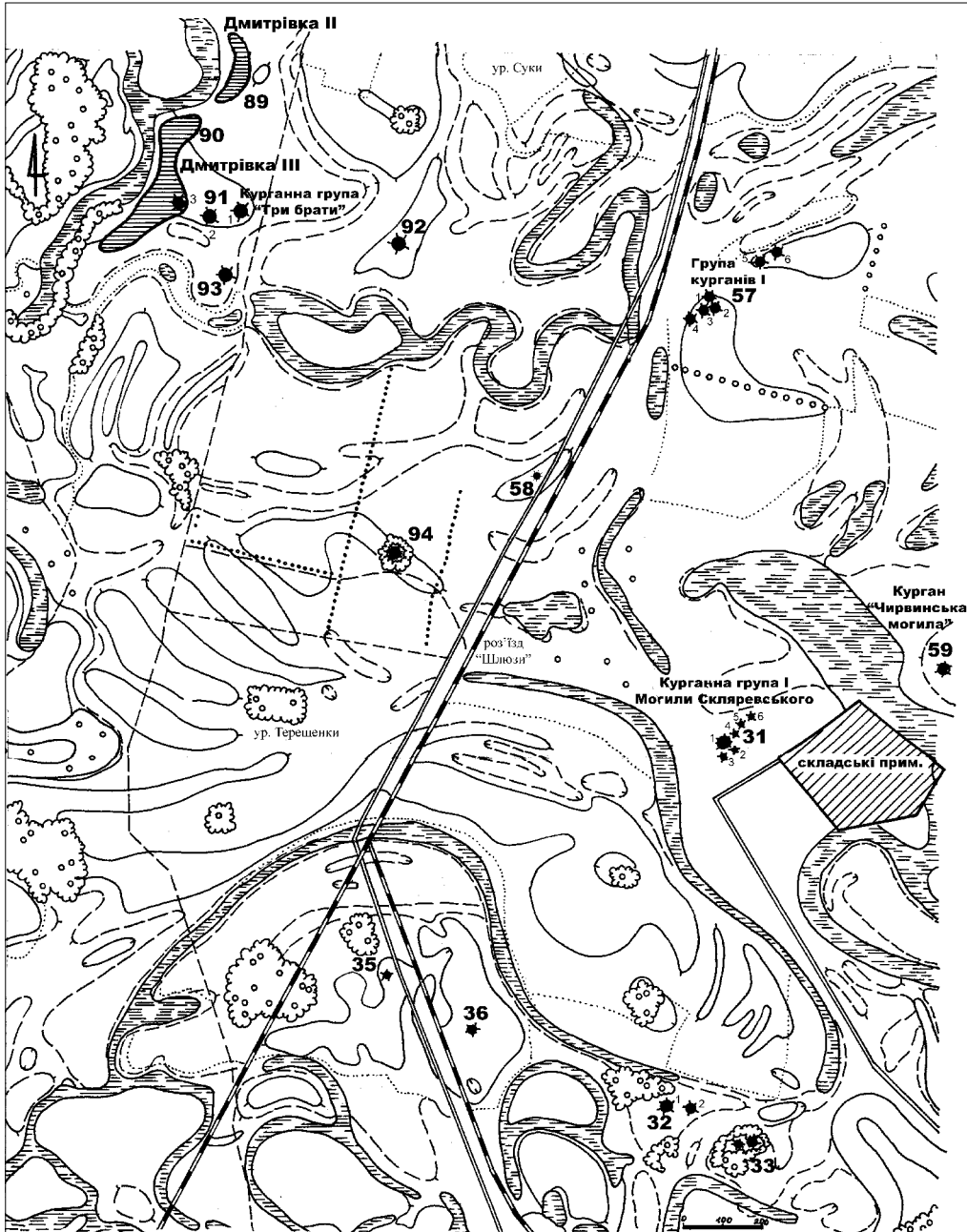
Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 17-18, 40; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

І.М.Кулатова

32. КУРГАННА ГРУПА II (археол.).

Знаходиться за 2,2 км на північний схід від житлової забудови селища (ур. «Посьолок», садівниче товариство «Придніпровське»), в 0,9 км на південний за-

31-33, 35-36, 57-59, 89-94. Схема розташування пам'яток археології між с. Дмитрівка та мікрорайоном Піддубне.

32. Піддубне, мікрорайон. Група курганів II. Насип № 1. Вигляд із заходу.

хід від складів Спеціалізованого цеху виконання вибухових робіт ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (схема на с. 69).

Один з курганів був помічений Г.М.Некрасовою 1986 р., група обстежувалася О.Б.Супруненко 2003 р.

Розташована на незначному підвищенні другої тераси лівого берега р. Псел, що огинається з півночі, заходу і півдня пересихаючою старицею.

Складається з двох задернованих насипів. Кургани розташовані за 60 м один від одного. Більший (№ 1) – має виразну напівсферичну форму, з пологими схилами; другий (№ 2) – займає південно-західний край незначного підвищення, насип більш оплилий. На обох насипах збереглися острівці ковили волосистої, на першому, з півночі, – сліди великої нори. Висота кургану № 1 – 2,4 м, його діаметр – 28 x 30 м; абсолютна позначка висоти на вершині – 69,8 м. Курган № 2 має висоту 0,6 м при діаметрі близько 20 м.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – Арк. 53. – № 33; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 18, 23. – № 21. – Рис. 1:21; 13; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. 1. – С. 18, 23; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологіч-

ні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко

33. КУРГАННА ГРУПА III (археол.).

Знаходиться за 0,2 км на південний схід від курганної групи II, в 0,85 км на південний захід – південь від складів Спеціалізованого цеху виконання вибухових робіт ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (схема на с. 69).

Виявлена 2003 р. О.Б.Супруненко, обстежувалася ним же 2008 р.

Розташована на підвищенні плато другої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел, що огинається з півночі, заходу і півдня пересихаючою старицею.

Складається з двох задернованих та оплилих насипів, висотою 0,6-0,7 м і діаметром 15-17 м. Кургани оточені деревами і кущами.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 18. – № 22. – Рис. 1:22; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч.1. – С. 18; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко

34. КУРГАННА ГРУПА IV (археол.).

Знаходиться за 0,65 км на північ від межі житлової забудови мікрорайону, в 0,3 км на північний захід від міського кладовища та за 0,1 км на захід від обвалувань старого стрільбища, край південно-східної частини одного з садівничих товариств.

Кургани виявлені В.В.Лямкіним у 2005 р., обстежувалися О.Б.Супруненко 2008 р.

Група займає дюне підвищення другої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел, висотою 3,5-4,0 м над рівнем заплави, оточене вибалком і старими кар'єрами. З південного заходу між курганами прокладена дорога з твердим покриттям, що веде до садівничого товариства від шосе і міського кладовища.

34. Піддубне, мікрорайон. Група курганів IV. Курган № 1. Вигляд із заходу.

Складається з трьох насипів, висотою 0,7-3,8 м і діаметром 15-35 м. Найбільший курган (№ 1) – задернований, вкритий випадковими лісонасадженнями, із рештками тригопункту на оголеній вершині, поли пошкоджені із західного і східного боку кар'єрами від вибирання ґрунту на будівництво дачних котеджів. Добре помітний від дачного масиву. Його абсолютна висота – 70,9 м. Ще один курган розташований за 15 м на південь, обабіч дороги, частково підрізаний нею. Його висота – 0,7 м, діаметр – 15 м. Насип вкритий деревами. Третій курган знаходиться на гребені підвищення, на захід від найбільшого, за 50 м. Він розтягнутий будівництвом дач та внаслідок прокладання дороги між ділянками. Його висота – 0,9 м, діаметр – понад 30 м. Використовується під садові насадження.

Поряд із курганами виявлені уламки ліпної кераміки доби раннього бронзового віку (див. № 47).

Джерела: Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540. – Арк. 5-6.

О.Б.Супруненко

35. КУРГАН I (археол.).

Знаходиться за 0,35 км на південь – південний схід від розвилки залізничних колій на м. Комсомольськ і Редутський гранітний кар'єр (схема на с. 69).

Обстежувався Г.М.Некрасовою 1986 р., О.Б.Супруненко 2003 р.

Займає піщане підвищення висотою понад 2 м над рівнем заплави.

Висота оплилого задернованого насипу, пошкодженого будівництвом залізниці, – 0,7 м, діаметр – 14 х 16 м.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – Арк. 53; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 18. – № 23. – Рис. 1:23; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 18; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко

36. КУРГАН II (археол.).

Знаходиться за 0,1 км на південний захід, на підвищенні, справа від залізничної колії на м.Комсомольськ (схема на с. 69).

Обстежувався О.Б.Супруненко 2003 і 2008 рр.

Задернований, оточений кущами. Висота близько – 0,5 м, діаметр – понад 15 м.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 18. – № 24. – Рис. 1:24; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

І.М.Кулатова

37. КУРГАН III (археол.).

Знаходиться на північній околиці центральної ділянки селища, в межах забудови.

Обстежувався В.В.Шерстюком і В.В.Лямкіним у 2005 р.

Розташований на підвищенні другої тераси лівого берега р. Псел, між ґрунтовою міжвуличною дорогою і садибами мікрорайону. Насип задернований, ви-

сотою 4,2 м і сучасним діаметром 25 м. Його поли знищені прокладанням дороги та облаштуванням навколишніх садиб.

На вершині насипу розміщений тригопункт, на поверхні помітні сліди могил кладовища XIX – початку XX ст. Абсолютна позначка підвищення вершини насипу – 71,2 м.

Джерела та література: Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Звіт про археологічні обстеження в околицях м. Комсомольська в 2005 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 437. – Арк. 10. – Рис. 1:9; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 130-131; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Археологічні пам'ятки західної околиці м. Комсомольськ // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 67; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

38. БРАТСЬКА МОГИЛА радянських воїнів (іст.).

Розташована у центрі старого сільського кладовища.

38. Братська могила радянських воїнів.

Поховані 3 воїни із підрозділів 300-ї стрілецької дивізії, які загинули у вересні 1941 р. в оборонних боях за село з німецько-фашистськими загарбниками.

У 1950 р. на могилі (1,7 x 0,5 м) встановлений обеліск зі сталевого листа (висота 1,3 м). Напис відсутній. Могила огорожена невисоким дерев'яним парканом.

Джерела: ЦАМО РФ. – Ф. 1247. – Оп. 1. – Спр. 159. – Арк. 101; ДАПО. – Ф. р-1876. – Оп. 8. – Спр. 62. – Арк. 34.

Андрієць В.А., Стахів М.П.

Піддубне, мікрорайон, міське кладовище

39. БРАТСЬКА МОГИЛА радянських воїнів (іст.).

Розташована в центральній частині кладовища.

Поховані 25 воїнів із підрозділів 299-ї стрілецької дивізії, які померли від ран, отриманих при звільненні хут. Шамури у вересні 1943 р. та в ході боїв під час форсування Дніпра у жовтні-листопаді 1943 р. в 270-му окремому медико-санітарному батальйоні.

Прізвища відомі. Їх останки перенесені 1968 р. з хут. Шамури.

У 1990 р. на могилі насипано курган (висота 2,5 м) і встановлено стелу із червоного граніту (1,5 x 2,0 м) з пам'ятним текстом: «Вечная слава павшим в боях за нашу Родину 1941-1945», на могилі –

плиту з нержавіючої сталі (1,2 x 1,2 м) з прізвищами полеглих воїнів.

Джерела: ЦАМО РФ. – Ф. 1512. – Оп. 1. – Спр. 28. – Арк. 121; Ф. 1536. – Оп. 2. – Спр. 32. – Арк. 267; Спр. 37. – Арк. 18; ДАПО. – Ф. р-1876. – Оп. 8. – Спр. 62. – Арк. 34.

В.А.Андрієць, М.П.Стахів

40. БРАТСЬКА МОГИЛА радянських воїнів (іст.).

Розташована у східній частині кладовища.

Поховані 3 льотчики, які загинули в повітряному бою з німецько-фашистськими загарбниками у вересні 1941 р.

Прізвища невідомі. Їх останки перенесені з території колишнього радгоспу ім. М.Ф.Ватутіна.

39. Братська могила радянських воїнів.

У 1968 р. на могилі (1,8 x 0,8 м) встановлений обеліск з біломармурової крихти (висота 1,9 м) з пам'ятним текстом: «Вечная слава героям-летчикам 1941-1945».

Джерело: Спогади жителя села М.П.Прача.
М.П.Стахів

41. МОГИЛА М.С.Лебедева (іст.).

Розташована у центральній частині міського кладовища.

Похований Микола Север'янович Лебедев (28.08.1919, с. Андріївка, тепер Вересень Іванківського р-ну Київської обл. – 06.04.1992, м. Комсомольськ) – Герой Радянського Союзу.

Народився в сім'ї робітника, незакінчена середня освіта. Працював на шахті. В Радянській Армії з 1939 р.

На фронтах Великої Вітчизняної війни – з липня 1942 р. Командир обслуги гармати 66-го гвардійського окремого винищувального протитанкового дивізіону (58-а Гвардійська стрілецька дивізія, 5-а гвардійська армія, 1-й Український фронт), гвардії старший сержант. М.С.Лебедев у бою 11.08.1944 р., поблизу населеного пункту Облеконь (південно-західна частина с. Сташув, Польща), в складі батареї, разом із передовим загonom, брав участь у захопленні мосту через Віслу. Відбиваючи контратаки противника, підбив два танки. Коли обслуга вийшла зі строю, а він із наводчиком були тяжко поранені, вдвох зуміли знищити ще один танк і велику групу німців.

41. Могила М.С.Лебедева.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 23.09.1944 р. М.С.Лебедеву присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Після війни демобілізувався. Жив і працював у м. Ватутіне Черкаської обл. З 1972 р. мешкав у м. Комсомольськ. До 1982 р. працював слюсарем на руднику гірничо-збагачувального комбінату.

Нагороджений орденом Леніна, Вітчизняної війни I ст., Червоної Зірки, медалями.

У 1993 р. на могилі (1,5 x 0,7 м) встановлена горизонтальна стела (висота 1,8 м) з червоного граніту з пам'ятним написом і портретним зображенням М.С.Лебедева. На могилі – плита з червоного граніту (1,5 x 0,7 м) з пам'ятним написом: «Лебедев Николай Северьянович. 28.08.1919 – 6.04.1992. Вечно будешь жить в наших сердцах».

Література: Герои Советского Союза. – Москва: Военное изд-во, 1987. – Т.1. – С.854.

В.А.Андрієць

42. МОГИЛА Д.М.Тихоненка (іст.).

Розташована в центральній частині міського кладовища.

Похований Дмитро Максимович Тихоненко (07.03.1923 – 25.06.1986) – Герой Соціалістичної Праці.

Водій комбінату «Печенганікель» Мурманського раднаргоспу. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 09.06.1961 р. № 256 Д.М.Тихоненку присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці за видатні досягнення у розвитку кольорової металургії.

Переїхав до Комсомольська у 1971 р. Проживав в одному з перших котед-

42. Дмитро Максимович Тихоненко (1923-1986).

42. Могила Д.М.Тихоненка.

жив міста, по Леніна вул., 3. Працював механіком і водієм автоцефу гірничо-збагачувального комбінату по 1973 р.

У 1987 р. на могилі (1,2 x 0,5 м) встановлено вертикальну стелу (висота 1,8 м) з чорного каменю з портретним зображенням і прізвищем Героя.

Література: Особисті картки робіників, звільнених у 1973 р. // Архів ВАТ «Полтавський ГЗК». – Т.1. – Буква «Т»; Ведомости Верховного Совета СССР. – Москва, 1961. – № 24 (1059). – 16 июня. – С. 535; Полтавщина. Енциклопедичний довідник. – Київ: Укр. енциклопедія, 1992. – С. 374.

В.М.Лісняк, В.О.Мокляк, М.П.Стахів

43. МОГИЛА О.П.Черкашина (іст.).

Розташована у центральній частині міського кладовища.

Похований Олексій Петрович Черкашин (29.03.1922 – 05.10.1993) – Герой Соціалістичної Праці.

Вибійник шахти ім. Ф.Дзержинського тресту «Дзержинськвугілля» на Донбасі. За його ініціативою на шахтах і заводах м. Дзержинськ Донецької обл. розпочате соціалістичне змагання за дострокове виконання планів та соціалістичних зобов'язань робітниками, бригадами, змінами, окремими підприємствами. Член КПРС.

За видатні успіхи, досягнуті в справі розвитку вугільної промисловості у роки 5-ї п'ятирічки, і в 1956 р. указом Президії Верховної Ради СРСР від 26.04.1957 р. О.П.Черкашину присвоєне звання Героя Соціалістичної Праці.

Проживав у Комсомольську з початку 1980-х рр. в сина, перебуваючи на пенсії.

У 1994 р. на могилі (1,2 x 0,6 м) встановлено вертикальну стелу (висота 2,0 м) з чорного каменю із портретним зображенням і прізвищем Героя, у нижній частині стели – зображення атрибутів праці шахтаря – каски, ліхтаря, відбійного молотка та пам'ятний напис: «Герой Соцтруда Черкашин Алексей Петрович 29.III.1922 – 5.X.1993. Помним, любим, скорбим. Родные и близкие».

Література: Зоря Полтавщини. – м.Полтава. – 1957. – 28 квітня. – № 85 (7763). – С.1; История городов и сел Украинской ССР. Донецкая область. – Киев: Гл. ред. УСЭ, 1976. – С.302-305.

В.О.Мокляк, М.П.Стахів

43. Могила О.П.Черкашина.

44. Могила
С.Д.Капітея.

44. МОГИЛА С.Д.Капітея (іст.).

Розташована у центральній частині міського кладовища.

Похований сержант Сергій Дмитрович Капітей (06.06.1963 – 08.11.1983), учасник бойових дій в Афганістані.

Уродженець с. Бокове Петрівського р-ну Кіровоградської обл. Навчався у Комсомольському професійно-технічному училищі № 18. У Радянську Армію призваний 29 вересня 1982 р. Службу проходив у Республіці Афганістан, в складі військ 40-ї Армії. Командир бойової машини.

Під час виконання бойового завдання тяжко захворів і помер 8 вересня 1983 р.

У 1984 р. на могилі (1,5 x 0,5 м) встановлені надгробна плита (1,2 x 0,6 м) й обеліск з чорного каменю (висота 1,7 м) з портретним зображенням воїна і пам'ятним текстом: «Младший сержант Капитей Сергей Дмитриевич. 16.07.1963 – 08.09.1983. Погиб при исполнении служебных обязанностей».

Джерела та література: ПА Полтав. ОВК. – ДГШ № 315 /07/0756 від 24.05.1984 р.; Архів Комс. ІКМ. – Ф.1. – Спр. 26 (Аф); «Пам'ять живе...». – Полтава, 1999. – С.39.

М.П.Стахів

45. МОГИЛА О.М.Ложка (іст.).

Розташована у центральній частині міського кладовища.

Похований сержант Олександр Миколайович Ложко (24.05.1963 –

45. Могила
О.М.Ложка.

01.08.1984), учасник бойових дій в Афганістані.

Уродженець Кривого Рогу Дніпропетровської обл. Навчався у середній школі м. Комсомольськ, потім – у Комсомольському гірничо-металургічному технікумі. 11 листопада 1982 р. призваний на строкову службу до Радянської Армії. Службу проходив у складі військ 40-ї Армії в Республіці Афганістан, наводчик-оператор.

Загинув під час виконання бойового завдання 1 серпня 1984 р.

У 1985 р. на могилі (1,5 x 0,5 м) встановлені надгробна плита (1,1 x 0,6 м) та обеліск (висота 2,5 м) із чорного каменю, з портретним зображенням воїна, орден Червоної Зірки та пам'ятним написом: «Сержант Ложко Александр Николаевич 24.05.1963 – 1.08.1984 погиб при исполнении служебных обязанностей. Помним, любим, скорбим. Папа, мама, сестра, родные, друзья».

Джерела та література: ПА Полтав. ОВК. – ДГШ № 315 /07/0756 від 24.05.1984 р.; Архів Комс. ІКМ. – Ф.1. – Спр. 26 (Аф); Комсомолец Полтавщини. – м.Полтава. – 1988. – 24 березня. – № 36. – С.2; «Пам'ять живе...». – Полтава, 1999. – С.62.

М.П.Стахів

46. МОГИЛА В.М.Титова (іст.).

Розташована в центральній частині міського кладовища.

Похований молодший сержант В'ячеслав Михайлович Титов (17.04.1963 –

46. Могила В.М.Титова.

15.10.1983), учасник бойових дій в Афганістані.

Уродженець Нижнього Тагілу. Навчався у середній школі № 2 м. Комсомольськ, потім – професійно-технічному училищі № 18. У Радянську Армію призваний 1 квітня 1982 р. Службу проходив у Республіці Афганістан, в складі військ 40-ї Армії. За життя нагороджений медаллю «За відвагу».

15 жовтня 1983 р. загинув під час виконання бойового завдання. Посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки.

У 1984 р. на могилі (1,5 x 0,6 м) встановлені надгробна плита (1,2 x 0,6 м) таobelіск (висота 1,8 м) із чорного каменю з портретним зображенням воїна і пам'ятним текстом: «Гвардії младший сержант Титов Вячеслав Михайлович. 17.04.1963 – 15.10.1983. Погиб при исполнении служебных обязанностей».

Джерела та література: ПА Полтав. ОВК. – ДГШ № 315 /07/0756 від 24.03.1982 р.; Архів Комс. ІКМ. – Ф.І. – Спр. 26 (Аф); «Пам'ять живе...». – Полтава, 1999. – С. 39, 95.

М.П.Стахів

47. ПІДДУБНЕ I – місцезнаходження – доба бронзи (археол.).

Знаходиться за 0,55-0,60 км на північ від межі житлової забудови мікрорайону, в 0,25-0,30 км на північний захід від міського кладовища та за 0,06 км на південний захід – захід від групи курганів IV, на південно-східній межі садівничого товариства.

Обстежувалося В.В.Лямкіним, Ю.О.Пуголовком та О.Б.Супруненьком 2006 р.

Займає схил дюнного підвищення другої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел, висотою 2,5-3,5 м над рівнем заплави, з боку вибалку і старого кар'єру, на південний захід від курганів, неподалік дороги з твердим покриттям і на городках дач садівничого товариства.

Площа – 0,6 га (50 x 120 м), розорюється. Виявлені розрізнені уламки ліпного посуду епохи бронзи (переважно пізньоямної, окремі – культури багатоваликової кераміки і зрубної культури), кілька фрагментів кременю.

Розглядається як рештки короткотривалого стійбища будівельників насипів курганів групи IV (див. № 34).

Джерела: Супруненько О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540. – Арк. 7.

О.Б.Супруненько

Низи, мікрорайон

48. НИЗИ I – поселення – доба бронзи (археол.).

Знаходиться за 0,15 км на південь від центральної частини селища, за 2,8 км на північний захід від ур. Барбара.

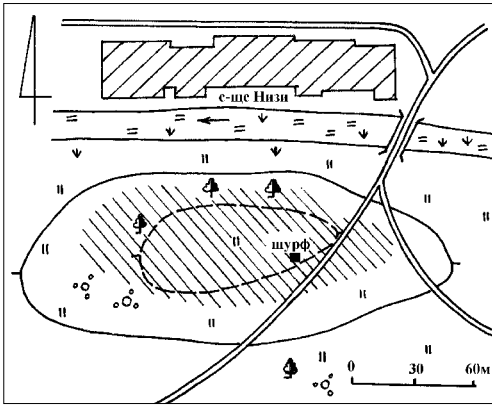
Відкрите В.В.Шерстюком і В.В.Лямкіним у 2005 р.

Розташоване у північно-центральної частині ландшафтного заказника «Лісові озера», на лівому березі Радківського

озера, на невеликому піщаному підвищенні берега.

Поселення задерноване, має площу 1,0 га (150 x 50-70 м). Шурфування виявило наявність збережених культурних нашарувань доби бронзи, потужністю 0,5 м. Досить численні подрібнені фрагменти кераміки належать епосі пізньої бронзи. Крім кераміки, виявлені численні уламки подрібнених кісток тварин, у т.ч. кальцинованих, шматки граніту.

48. Низи I. План.

Знахідки зберігаються у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Джерела та література: Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Звіт про археологічні обстеження в околицях м. Комсомольська в 2005 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 437. – Арк. 7-8. – Рис. 1:5; 9-10; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 127. – Рис. 162-163; 161:2; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Археологічні пам'ятки західної околиці м. Комсомольськ // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 64-65; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

49. НИЗИ II – поселення – доба ранньої бронзи, сабатинівська культура, Київська Русь, пізнє середньовіччя (археол.).

Знаходиться за 0,15-0,30 км на південь від околиці селища Низи та за 3,3-3,4 км на північний захід від ур. Барбара.

Відкрите В.В.Шерстюком і В.В.Лямкіним у 2005 р.

Розташоване на правому березі Радківського озера, понад його правим рукавом, у північно-західній частині ландшафтного заказника «Лісові озера», на півострові. Останній підвищується до півночі, посередині має заболочену ділянку, а в південній та північній його

частинах саме і розташовані залишки поселення.

У південній – площа пам'ятки розорюється під городи, у північній – частково зайнята ділянками, де розпочалося несанкціоноване будівництво. Загальна площа – 1,5 га (250x50-70 м).

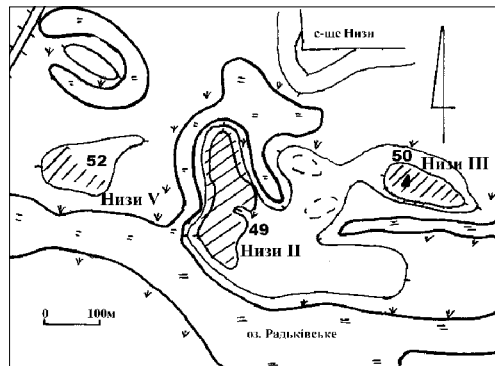
В невеликій кількості на обох частинах пам'ятки є знахідки кераміки катакомбної культури і знарядь з кременю, абразиви, в т.ч. з реутилізованого неолітичного «човника». В обох частинах виявлені матеріали сабатинівської культури з характерним набором фрагментів ліпного кухонного та столового лискованого посуду. У північній, підвищеній частині поселення, траплялися нечисленні, проте досить виразні, знахідки гончарної давньоруської кераміки та посуду фіналу пізнього середньовіччя.

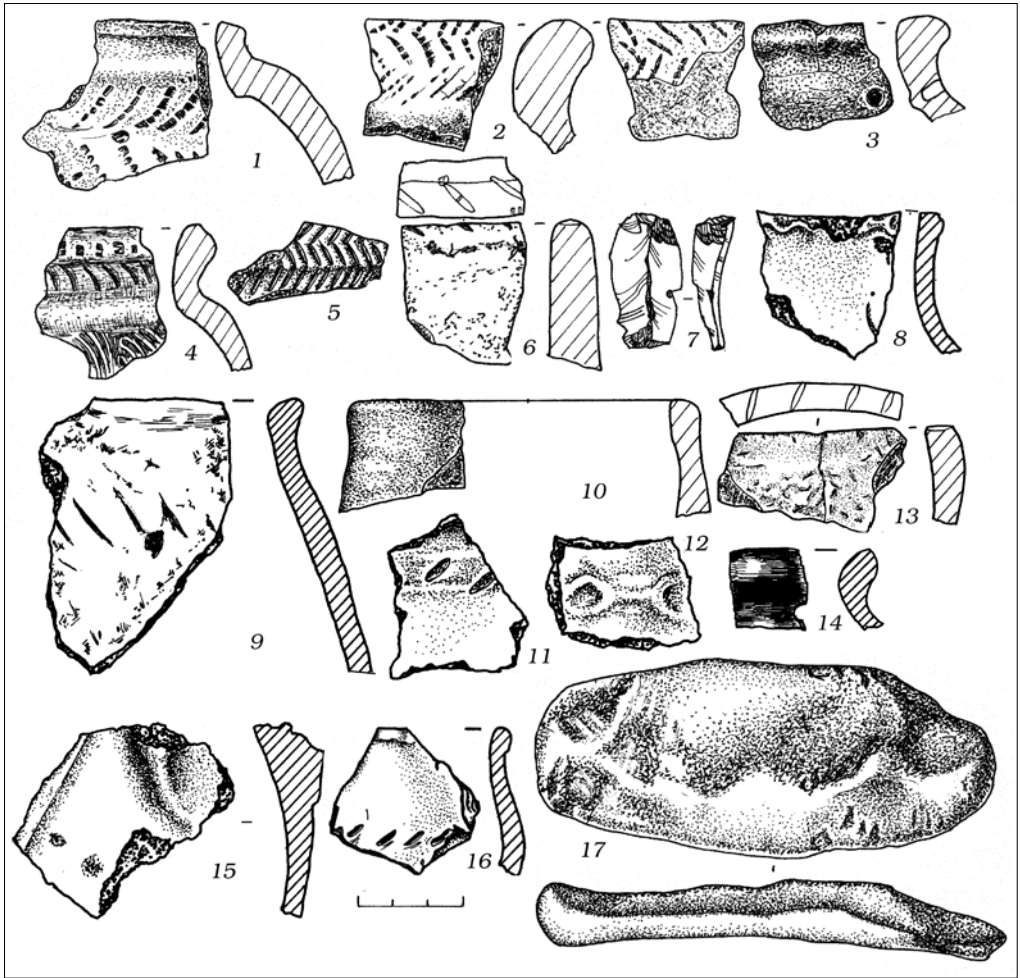
Колекція зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Джерела та література: Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Звіт про археологічні обстеження в околицях м. Комсомольська в 2005 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 437. – Арк. 7-8. – Рис. 12-13; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 127-129. – Рис. 165-167; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Археологічні пам'ятки західної околиці м. Комсомольськ // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 65-66; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

49, 50, 52. Низи II, III та V. План.

49. Низи II. Знахідки доби енеоліту, бронзи, давньоруського часу. Комс. ІКМ.

50. НИЗИ III – поселення, рештки кургану – доба ранньої бронзи, ранній залізний вік, пізніє середньовіччя (археол.).

Знаходиться за 0,15 км на південь від селища та за 3,3 км на північний захід від ур. Барбара.

Відкрито В.В.Шерстюком і В.В.Лямкіним у 2005 р.

Розміщене у північно-західній частині ландшафтного заказника «Лісові озера», на схід від поселення Низи II, на високому останцевому задернованому і залісненому підвищенні (схема на с. 77).

Його площа – близько 2 га (200x100 м). Між поселенням та пам'яткою Низи II

знаходиться ще кілька дюн з різночасовими місцезнаходженнями епохи бронзи – пізнього середньовіччя.

На південному схилі підвищення є залишки невеликого валу і рову, можливо, часу Великої Вітчизняної війни. Шурфуванням південно-західної частини пам'ятки встановлена значна потужність нашарувань (більше 1,0 м). У верхній їх частині виявлені фрагменти кераміки доби пізнього середньовіччя, а на глибині 0,7 м – уламки кераміки епохи ранньої бронзи.

На найвищій, західній, ділянці пагорбу знаходиться бетонний знак тригопункту, що позначає наявність останця насипу кургану, з невеликими підви-

щеннями, певно, від могил старого кладовища. Поряд, у зачистці відслонень заглибини навколо тригопункту, виявлені уламки стінок червоноглиняної античної амфори, кістки тварин, що, можливо, походять зі зруйнованого влаштуванням кладовища поховання доби раннього залізного віку.

Джерела та література: Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Звіт про археологічні обстеження в околицях м. Комсомольська в 2005 р. // НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 437; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 129-130. – Рис. 165-167; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Археологічні пам'ятки західної околиці м. Комсомольськ // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 66.

В.В.Шерстюк

51. НИЗИ IV – місцезнаходження – доба бронзи, ранне середньовіччя (археол.).

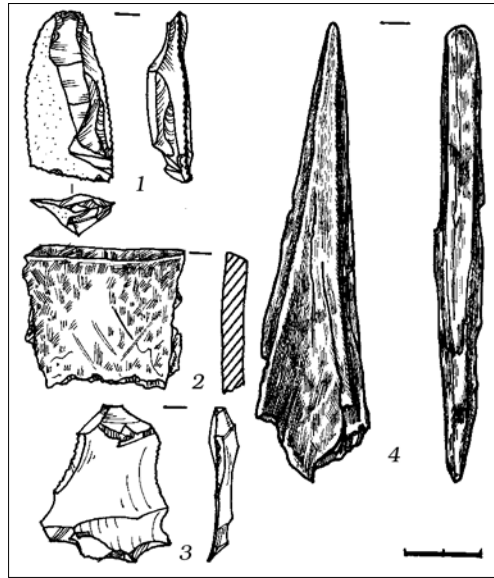
Знаходиться за 1,8 км на захід-південний захід від околиці селища, за 1,5 км у тому ж напрямку від залізничного переїзду та в 4,7 на північний захід від ур. Барбара.

Обстежувалося *В.В.Шерстюком* 2005 р.

Займає лівий берег р. Псел, в ур. Рижі (колишній хут. Рижі), на останцевому, складеному гранітами підвищенні, поряд і на території сучасного діючого Рижівського гранітного кар'єру. Під час огляду відвалів та в його стінках знайдені кілька уламків кременю, які мають сліди сколів, знаряддя з рогу і уламок вінцевої частини бронзового казана гунського часу, що зберігаються у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Можливо, місцезнаходження є рештками одного із виявленого Д.Я.Телегіним у 1960-х рр. поселень в околицях хут. Рижі.

Джерела та література: Телегін Д.Я., Махно Е.В., Шарафутдинова И.Н. Отчет о разведке в зоне Днепродзержинского водохранилища в 1960-61 гг. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – Спр. 1960-61/4. – Арк. 4, 16,17,18, 51; Сидоренко Г.О., Махно Є.В., Телегін Д.Я. Довідник з археології України: Полтавська область. – Київ: Наук. думка, 1982. – С. 62; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Звіт про археологічні обстеження в околицях м. Комсомольська в

51. Низи IV. Знахідки. Кремень (1, 3), бронза (2), кістка (4). Комс. ІКМ.

2005 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 437. – Арк. 10. – Рис. 1:8; 14; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 130. – Рис. 164; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Археологічні пам'ятки західної околиці м. Комсомольськ // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 66.

В.В.Шерстюк

52. НИЗИ V – поселення – доба бронзи (археол.).

Знаходиться за 0,4 км на південний захід від мікрорайону та в 3,5 км на північний захід від ур. Барбара.

Відкрите *В.В.Шерстюком* у 2007 р.

Розташоване у північно-західній частині заказника «Лісові озера», за 0,20 км на захід від поселення Низи II, на невисокому підвищенні (з відносною висотою 1,5-1,7 м) правого берега Радьківського озера. Задерноване (схема на с. 77).

Шурфуванням встановлена наявність незначних культурних нашарувань потужністю близько 0,4 м. Знахідки нечисленні, представлені керамікою епохи бронзи та уламками кісток тварин.

Джерела: Шерстюк В.В. Звіт про обстеження трас комунікацій ТОВ «Ворскла Сталь» на території Комсомольської міськради

Полтавської області в 2007 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 464. – Арк. 10-11; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

53. БРАТСЬКА МОГИЛА радянських воїнів, **пам'ятник** землякам (іст.).

Розташована у південно-західній частині мікрорайону, напроти початкової школи.

Поховано 20 воїнів із підрозділів 300-ї стрілецької дивізії, які загинули в оборонних боях за село 28 серпня 1941 р. з німецько-фашистськими загарбниками, воїни 375-ї стрілецької дивізії, які загинули при звільненні села у вересні 1943 р. під час наступальних боїв. Прізвища відомі 15.

У 1966 р. на могилі (3,0 x 1,5 м) встановлений металевий обеліск (висота 2,6 м), за ним – стела із лабрадориту (висота 1,3 м) на постаменті з сірого буттового каменю (0,54 x 1,19 м), у верхній частині якої – орден Вітчизняної війни, в центрі – пам'ятний напис: «Вічна пам'ять воїнам, загиним в Великій Вітчизняній війні 1941-1945».

У 2000 р. біля братської могили встановлено 6 дошок (1,2 x 0,6 м) з рожевого граніту із пам'ятним текстом («Вічна пам'ять і слава воїнам-односельчанам села Низи, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни від німецько-фашистських загарбників 1941-1945 рр.»)

53. Пам'ятник землякам.

53. Братська могила радянських воїнів.

кої Вітчизняної війни від німецько-фашистських загарбників 1941-1945 рр.) та прізвищами 248 воїнів-земляків і воїнів, полеглих при обороні та звільненні села від німецько-фашистських загарбників.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1232. – Оп. 1. – Спр. 9. – Арк. 1; Ф. 375-ї стрілецької дивізії. – Оп. 2. – Спр. 39, 41; Ф. 1536. – Оп. 2. – Спр. 22. – Арк. 1; Ф. 1696. – Оп. 2. – Спр. 33. – Арк. 1; ДАПО. – Ф. р-1876. – Оп. 8. – Спр. 86. – Арк. 85; Книга Пам'яті України. Полтавська область: Місто Комсомольськ. Місто Кременчук. Кременчуцький район. – Полтава: Полтав. літератор, 1998. – Т.6. – С.32.

М.П.Стахів, В.А.Андрієць

54. МОГИЛА жертви фашизму **А.П.Доці** (іст.).

Розташована у західній частині колишнього сільського кладовища.

Похований Андрій Профирович Доця (17.09.1893 – 31.12.1941) – колишній голо-

54. Могила жертви фашизму А.П.Доці.

ва Низянської сільської ради, розстріляний німецько-фашистськими загарбниками.

У 1958 р. на могилі (2,0 x 0,65 м) встановлений сталевий хрест (висота 1,9 м), на якому закріплена керамічна табличка з прізвисьцем і перенесеним

пізніше на кераміку фотознімком загиблого.

Джерела: Книга Вічної Слави Низянської сільської ради // Архів органу місцевого управління мікрорайонів Низи – Піддубне м. Комсомольськ; Архів Комс. ІКМ. – Ф. 1. – Спр. 1. – Арк. 12.

М.П.Стахів

Околиці міста

55. РЕДУТИ I – поселення – доба бронзи, пізніє середньовіччя (археол.).

Знаходиться за 2,9 км на північний захід від околиці міста (затока Барбара) та за 1,2 км на північ-північний схід від колишнього с. Редути.

Відкрите С.О.Єремєєвим і В.В.Лямкіним у 1990 р.

Розташоване у південно-західній частині ландшафтного заказника «Лісові озера», між дорогою на дачний масив «Вікторія» і залізницею на Редутський гранітний кар'єр.

Із заходу поселення обмежене насипом полотна залізниці, зі сходу – автодорогою, з півночі – западиною зволоженої стариці. Основна частина знаходиться на піщаному останці, висотою 4-5 м і розмірами близько 30 x 20 м. Разом із підніжжям, де містяться перевідкладені речові знахідки, площа пам'ятки становить близько 0,16 га (40 x 40 м).

У видувах край підніжжя пагорбу зібрані уламки ліпного посуду епохи бронзи, гончарної кераміки фінальної доби пізнього українського середньовіччя. Шурфуванням встановлена наявність збережених культурних на шарувань, два верхні горизонти з яких належать до початку і першої половини XVIII ст. Вони розділені стерильним надувним прошарком піску. У верхній частині на шарувань доби Гетьманщини виявлено значну кількість уламків гончарного посуду XVIII ст., в нижньому, поряд з керамікою, – численні включення попелу і вугілля від пожежі однієї з садиб хутора, знищеного внаслідок татарського набігу, напередод-

ні російсько-турецької війни кінця 1730-х рр.

В оголеннях виявлені два залізних наконечники стріл XVIII ст., мідні російські монети часу правління Анни Іоаннівни.

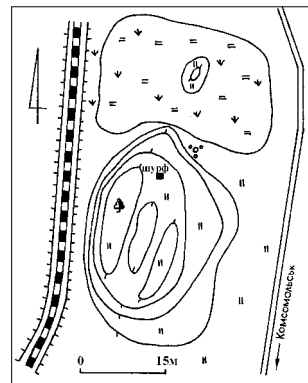
Найнижчий горизонт, що залягає на глибині 2,00-2,30 м від денної поверхні, належить епосі пізнього бронзового віку. З нього походять кістки тварин.

Колекція зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Джерела та література: Жуков Ю.С. Середньовічна зброя у зібранні Комсомольського музею // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2003. – № 2/2202 – 1/2003. – С. 101. – Рис. 1:1; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Звіт про археологічні обстеження в околицях м.Комсомольська в 2005 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 437. – Арк. 5. – Рис. 1:1; 3-4; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 125. – Рис. 155-156; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Археологічні пам'ятки західної околиці м. Комсомольськ // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 63-64.

В.В.Шерстюк

55. Редути I.
План.

56. Редути II. Загальний вигляд.

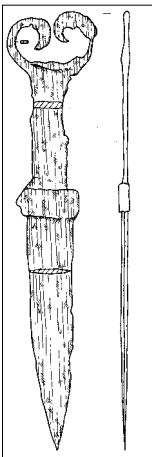
56. РЕДУТИ II – селище – ранній залізний вік (XI-IX, VII-IV ст. до н.е.) (археол.).

Знаходиться за 1,6 км на північ – північний схід від колишнього с. Редути та за 3,0 км на північний захід від затоки Барбара.

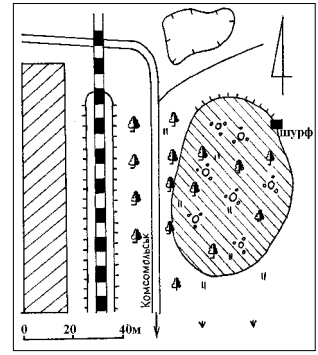
Відкрите В.В.Лямкіним 1998р., обстежувалося О.Б.Супруненко, В.В.Шерстюком і В.В. Лямкіним 2005 р.

Розміщене у західній частині заказника «Лісові озера», обабіч асфальтованої дороги до дачного товариства «Вікторія», поруч із залізничним переїздом.

Займає невелике останцеподібне підвищення у заболоченій заплаві лівого берега озера Плоске. Відносна висота підвищення – 1-2 м, поверхня задернована, вкрита лісом і чагарниками. Культурні нашарування збереглися на площі менше 0,4 га (65x50 м).

56. Редути II, околиці. Кинджал. Комс. ІКМ.

56. Редути II. План.

Шурфуванням у напівзруйнованій частині селища встановлена наявність збережених нашарувань потужністю 1,2-1,3 м, з численними знахідками кераміки майже винятково кухонних типів, із шерехатою «рустованою» поверхнею, значними домішками жорстви, піску і слюди, а також великої кількості трощених кісток тварин. Знайдені й окремі уламки ліпного посуду скіфської епохи, античних амфор.

Поселення місцями руйнується епізодичним вибиранням ґрунту дачниками. Неподалік від селища виявлений залізний кинджал скіфського часу (V-IV ст. до н.е.), що, разом з іншими знахідками, зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Джерела та література: Стахів М.П., Гейко А.В. Кинджал з фондів Історико-краєзнавчого музею м. Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава, 2001. – № 2. – С. 89. – Рис. на с. 4 облк.; Кулатова І.М., Супруненко О.Б. Старожитності доби раннього залізного віку Кременчуцького Подніпров'я // Старожитності Степового Причорномор'я і Криму. – Запоріжжя: вид. Запоріз. НУ, 2004. – С. 148. – Рис. 3:2; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Кракало І.В., Тітков О.В. Старожитності Кременчука: Археологічні пам'ятки території міста. – Полтава-Кременчук: Археологія, 2004. – С. 95. – Рис. 64:2; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Звіт про археологічні обстеження в околицях м. Комсомольська в 2005 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 437. – Арк. 5-6. – Рис. 1:2; 5-6; Лямкін В.В. Повідомлення про знахідки передскіфського (кіммерійського) часу // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 60-61. – Рис. 8:1-6; Шерстюк В.В., Лямкін В.В. Археологічні пам'ятки західної околиці м. Комсомольськ // Свічадо Придніпров'я. Краєзнавчий альманах. – Кременчук: Християнська зоря, 2006. – Кн. 2. – С. 64; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ

В.В.Шерстюк

57. КУРГАННА ГРУПА І (археол.).

Знаходиться за 0,3 км на північний схід від залізничного роз'їзду Шлюзи, в 0,5 км на південь від кутка Похилівка с. Дмитрівка та за 0,8 км в тому ж напрямку від перехрестя шосе мм. Полтава – Комсомольськ і сс. Дмитрівка – Єрситівка, зліва від першої автотраси, за 0,15-0,20 км на схід (схема на с. 69).

Обстежувалася О.Б.Супруненко у 2003 і 2008 рр.

Займає край підвищення другої надзапальної тераси лівого берега р. Псел, висотою 4,0-4,6 м над рівнем заплави, перерізаної пониженнями пересохлих стариць.

Складається з шести розораних насипів, два більших з яких (№№ 1-2) знаходяться на краю тераси, поряд з поворотом високовольтної лінії електропередач на м. Комсомольськ і коліном шосе. Висота курганів – 0,2-2,4 м, діаметри насипів – 14-40 м. На сьогодні всі кургани задерновані.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 12. – № 2. – Рис. 1:2; 9; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 12; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко

57. Шлюзи, роз'їзд. Група курганів І. Вигляд з півночі.

58. КУРГАН ІІ (археол.).

Знаходиться за 1,1 км на північ – північний схід від переїзду на шосе мм. Полтава-Комсомольськ через залізницю до Редутського гранітного кар'єру, в 1,4 км на північний схід від колишнього хут. Терещенки, за 1,9 км на південь від с.Дмитрівка (схема на с. 69).

Обстежувався О.Б.Супруненко 2003 і 2007 рр.

Розташований на дюнному підвищенні другої тераси лівого берега р. Псел, безпосередньо справа край шосе.

Збереглися рештки великого, пошкодженого прокладанням шосе та залізниці кургану, у вигляді задернованої частини насипу, що свого часу мав висоту понад 2,2 м і діаметр близько 30 м. Висота горбкуватого підвищення-останця – 0,8 м, розміри – 20 x 25 м.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 17. – № 19. – Рис. 1:19; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

І.М.Кулатова, О.Б.Супруненко

59. КУРГАН І («Чирвівська могила») (археол.).

Знаходиться за 0,8 км на північний захід – північ від забудови дачного кооперативу «Маяк», розташованого на північно-західній околиці міста, неподалік від місця розташування кол. с. Стара Чирвівка, в ур. Мервівка (схема на с. 69).

Обстежувався Ю.О.Шиловим 1993 р., О.Б.Супруненко у 2003, 2008 рр.

Займає західний край піщаного надзапального підвищення лівого берега безіменної стариці-болота на вододілі рр. Псел – Сухий Кобелячок, висотою близько 1,3-2,0 м.

Висота задернованого насипу – 2,3 м, діаметр – 26 x 30 м. Курган незначно пошкоджений функціонуванням садиби поряд, що існувала на початку минулого століття.

Вірогідно, входив до складу групи курганів поряд із сучасним дачним кооперативом «Маяк», рештки якої (3 насипи) були досліджені Ю.О.Шиловим 1993 р.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 36. – № 60; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. 1. – С. 36; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 117. – № 34; Шилов Ю.А. Курганные древности окрестностей Комсомольска. – Киев-Комсомольск: Аратта, 2007. – С. 44-48; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко

60. КУРГАННА ГРУПА II (археол.).

Знаходиться за 1,25 км на північ від дачного кооперативу «Маяк», на північно-східній околиці м. Комсомольськ в ур. Стара Чирвівка та 2,1 км на південний захід від колишнього с. Дуканичі (сучасне с. Волошине).

Обстежувалася О.Б.Супруненком у 2005 р.

Займає видовжене надзаплавне підвищення лівого берега безіменної стариці-болота на вододілі рр. Псел – Сухий Кобелячок, висотою 1,4-2,0 м.

Група складається з трьох невеликих: задернованого кургану і двох курганоподібних насипів, висотою 0,5-0,7 м і діаметром 20-30 м, розташованих ланцюжком вздовж підвищення – з північного заходу на південний схід, на відстані 0,3 км. На насипах ростуть поодинокі дерева і кущі, поряд є сліди споруд знесеного у 1930-х рр. хутора, неподалік пролягає польова дорога, що з'єднує колишнє с. Дуканичі з обвідною автотрасою Горішне-Плавнівського кар'єру та промисловою дорогою до будівництва металургійного комбінату ТОВ «Ворскла Сталь».

Література: Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 117; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко

61. МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ – рештки поселення – енеоліт, доба ранньої і пізньої бронзи, скіфський час, черняхівська культура (археол.).

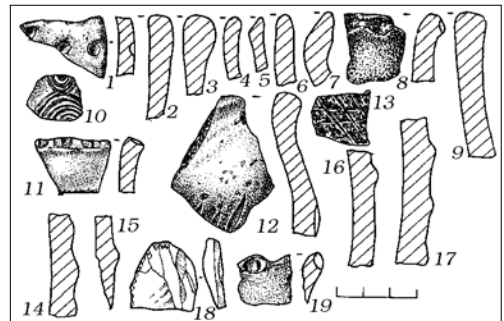
Знаходиться на південно-східній околиці міста (між Трубопрокатним цехом ВАТ «Полтавський ГЗК», Комсомольським заводом силікатної цегли та базою відпочинку «Чайка», на узбережжі Дніпродзержинського водосховища.

Відкриті В.В.Лямкіним 2005 р., обстежувалося В.В.Шерстюком 2006 р.

Розташоване на намивних піщаних кучугурах, які тягнуться двома масивами на відстані близько 0,5 км і утворилися внаслідок вимивання земснарядями піщаних нашарувань на місці сучасної затоки, розташованої поруч. Певно, знахідки з місцезнаходження на кучугурах позначають розташування тут раніше різночасового багатоповислового поселення, що зруйноване та затоплене (останець другої тераси лівого берега р. Дніпро).

Основний масив знахідок походить з південно-східних намивів на узбережжі затоки, у меншій мірі – північно-західних. Серед них – фрагменти ліпного енеолітичного посуду, кераміка катакомбної культури, найчисленніші – уламки ліпної кераміки доби пізнього бронзового віку (культури багатовалякової кераміки та зрубної культури). Серед підйомних матеріалів є окремі фрагменти посуду фінальної доби бронзового – початку раннього залізного віків, скіфського часу, черняхівської культури, новітнього часу.

61. Місцезнаходження. Знахідки. Комс. ІКМ.

Джерела та література: Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 135-137. – Рис. 169; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

62. КУРГАН «Стогніївська могила» (археол.).

Знаходиться за 4,2 км на схід від околиці міста, за 2,1 км в тому ж напрямку від повороту шосе на с. Келеберда та за 3,2 км на захід від с. Салівка.

Обстежувався О.Б.Супруненком у 1982 і 2007 рр., Г.М.Некрасовою 1986 р.

Розташований в ур. Шведівка, безпосередньо зліва від бетонованої автотраси до с. Салівка Кременчуцького району, між останньою та гідрозахисним каналом шламонакопичувачів ВАТ «Полтавський ГЗК». Курган огинається поворотом шосе. Має правильну округлу напівкулясту форму, природне задернування, висоту понад 3,5 м і діаметр 55 м. Північна покла поросла кущами, південно-західна – незначно підрізана спорудженням шосе. На вершині знаходиться триангуляційний знак та кілька металевих хрестів від поховань початку ХХ ст. Абсолютна висота вершини насипу – 71,3 м.

Має власну назву – «Стогніївська могила». Занесений до переліку пам'яток

62. Курган «Стогніївська могила». Вигляд з південного сходу.

археології місцевого значення за рішенням Полтавського облвиконкому № 165 від 22.04.1984 р., під № 1646.

Література і джерела: Супруненко А.Б. Отчет о работе Полтавского отряда археологической экспедиции «Славутич» в зоне Днепродзержинского водохранилища в 1982 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1982/38. – № 20416. – Арк. 6. – Рис. 2; Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 56. – Рис. 214; Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Сидоренко О.В. Звіт про археологічні обстеження у низині Псла та в гирлі р. Сухий Кобелячок на території Кременчуцького району Полтавської області у вересні 2007 р. (розвідки по «Зводу пам'яток історії та культури»). // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 496. – Арк. 36-37. – Рис. 52:32; 109.

В.В.Шерстюк

СЕЛО ДМИТРІВКА

Село в Нижньому Припсіллі, на історичній Кременчуччині, центр сільської ради, підпорядковане з жовтня 1986 р. Комсомольській міській раді. До складу сільської ради входять також сс. Базалуки, Волошине, Кияшки, Колгоспна Гора, Кузьменки, Солонці. Розташоване на лівому березі р. Псел, за 15 км від м. Комсомольськ та за 2 км від залізничної станції Потоки. На початок 2008 р. – 1700 жителів, у селах Дмитрівської сільської ради проживають: Базалуки – 57, Волошине – 21, Кияшки – 621, Колгоспна Гора – 97, Кузьменки – 54, Солонці – 166 чол. Всього у сільській раді нараховується 1137 домогосподарств. Територія сільської ради складає 6290,2 га, в т.ч. населені пункти займають 689,5 га.

Краєзнавча традиція відносить час заснування села Дмитрівка до кінця XVI ст., пов'язуючи його появу з діяльністю двох братів Дмитріїв – заможного козака і коваля. Проте, археологічні розвідкові дослідження на території сільської ради й досі не виявили жодного уламку керамічного посуду козацького часу раніше кінця XVII ст. Село згадується у складі Потоцької сотні Миргородського полку. В 1726 р. нараховувало 117 дворів, а на 1859 р. було 385 дворів і 3105 жителів, переважно вільних від власників.

У 1842 р. в селі побудована дерев'яна Покровська церква, при якій пізніше була заснована перша бібліотека і церковнопарафіяльне попечительство. Під час Великої Вітчизняної війни, за окупації, церква стала місцем утримання військовополонених. На початку 1960-х рр. розібрана з ініціативи тогочасної влади.

В 1900 р. у Дмитрівці, яка тоді належала до Потоцької волості Кременчущького повіту, було 167 дворів і 1027 мешканців, діяли земська і церковнопарафіяльна початкові школи. Друга з них була заснована 1878 р., в ній працювало два вчителі, в т.ч. священник місцевої церкви. Статистичні дані на 1910 р. зафіксували 177 дворів, 916 жителів, паровий вальцевий млин з олійницею і пророснушкою місцевого поміщика І.В.Василевського, кілька вітряків. Вітряні млини були і в сс. Попова Гора та Солонці. На кожне селянське господарство в середньому припадало близько 2 десятин землі.

Рубіж XIX-XX ст. став часом заснування навколо Дмитрівки численних хуторів, переселенці до яких прибували навіть з Правобережжя Дніпра. Цьому сприяло проходження поряд залізничні м. Кременчук – Полтава та функціонування залізничної станції Потоки. Статистичні описи і карти XIX – початку XX ст. зберегли назви новостворених чи поновлених населених пунк-

тів часу столипінської реформи – хуторів Балі, Волошине, Дуканичі, Зубри (Зубрі), Лиходії, Луцьківщина, Плескачівка, Рудики, Сольони, Сукий та ін. Специфічною особливістю заснування або поновлення хуторів на заплавах солонцевих ділянках і луках, підвищеннях між стариць струмків та малих річок стало будівництво спеціальних штучних насипів для зведення житла і господарських споруд. З новими господарями і черговими повенями Псла такі пагорби неодноразово підсипалися. Навіть для розміщення копиць сіна на заболоченій місцевості необхідно було споруджувати спеціальні насипи. Їх рештки й досі збереглися неподалік сс. Колгоспна Гора, Волошине, колишніх хут. Зубри, Дуканичі та ін., а залишки від хатищ і споруд в низинах масово оточують Дмитрівку і Колгоспну Гору. Проводилися й науково-рятівні археологічні дослідження таких об'єктів в зонах будівництва.

Поміщики і кілька заможних землевласників мали від 100 до 600 га орних угідь. Основна маса заплачних земель використовувалася для випасання худоби, овець.

Соціальне розшарування населення знайшло відображення у переважанні молоземельних і безземельних селян. Було чимало орендарів, які брали у поміщиків і власників землі в оренду, були і досить заможні селяни, проживало 15 представників сільської інтелігенції. Частина населення з кінця XIX ст. працювала на залізниці, одна з колій якої на початку XX ст. пролягла до Редутського гранітного кар'єру з північного боку повз село, а також на підприємствах Кременчука.

У січні 1918 р. в Дмитрівці була встановлена радянська влада. 1923 р. село стало центром сільської ради, до якої входили 12 населених пунктів, де налічувалося 2697 жителів (Дмитрівка, Волошине, Базавлуки, Кириленки, Кияшки, Кузьменки, Мурашки, Романюхи, Підлужжя, Попова Гора, Прядки, Солонці). За переписом 1926 р. у Дмитрівці Потоцького району Кременчуцької округи нараховувалося 110 господарств і 445 жителів. Динаміка наведених змін у кількості населення в цілому відповідала не тільки перебігу історичних подій періоду революцій та громадянської війни, а й була проявом внутрішньої міграції до сусіднього Кременчука, де безземельні селяни знаходили роботу.

Після революції відбувся перерозподіл наявних земель, розширилися чи зменшилися деякі хутори, з'явилися нові заможні господарства. На початку і в середині 1920-х рр. значного поширення набуло скарбошукацтво, внаслідок чого чимало стародавніх курганів грабувалося шукачами багатства і статку. В цей час здійснені й перші кроки у ліквідації неписьменності. На Поповій Горі (пізніше цей хутір перейменований на Колгоспну Гору) заснований патронат для дітей-сиріт. З 1930 р. почали створюватися колгоспи, яких на перших порах було аж 12. Їх примусово «укрупнювали», зганяючи до господарств мешканців хуторів. Така колективізація не мала успіху, а відтак чимало селян в якості куркулів було виселено до Якутії, зокрема, майже всі жителі хутора Сукий.

Авантюрна політика колективізації й індустріалізації колишнього СРСР призвела до голодомору 1932-1933 рр. І хоча, за офіційними даними, у Дмитрівці не відзначено фактів голоду, пам'ять односельців зберегла прізвища людей, які загинули у той час. Це жителі колишнього хутора Дейнівка на південно-східній околиці сучасного села: А.Лукаш, В.М.Січний, І.М.Січний,

Дмитрівка, с.
Покровська церква, 1842 р.
Знесена у 1960-х рр.
Фото сер. ХХ ст.

Д.Січна, М.Січний, П.П.Шаповал, Г.П.Шаповал, В.Юрченко, мешканці хутора Плескачівка С.С.Лукаш, його дружина Параска, п'ятеро їх дітей та ін. Жажливішими були наслідки голодомору в окремих хуторах, частина з яких зовсім зникла з припільських теренів – Булахи, Гажали, Плескачівка, Попова Гора, Сольони. Надзвичайно постраждали й села сільської ради – Кияшки, Солонці та ін., за свідченнями очевидців, до половини населення яких не пережило 1933 р. Рештки кількох господ так званих «одноосібників», пошлених внаслідок голодомору, у 2005-2006 рр. дослідили полтавські археологи під час розкопок поблизу с. Солонці та хут. Дуканичі.

За дворічної фашистської окупації (03.09.1941 – 28.09.1943) Дмитрівка й округи зазнали непоправних втрат. Майже всі чоловіки, багато жінок пішли на фронт, з них мало хто повернувся до рідних домівок. Восени 1941 р. село захищав зовсім невеликий загін радянських воїнів, які загинули на оборонних рубежах. До села гітлерівці ввірвалися з боєм з боку Келебердянського плацдарму. Для остраху відразу ж розстріляли п'ятох жителів. Пізніше вивезли на примусові роботи до Німеччини 86 чол. Під час відступу загарбники підпалили село...

Після звільнення від окупантів організовано колгосп, який очолив К.М.Лукаш. Головою сільської ради став колишній директор місцевої школи Ю.Д.Скоморох. У 1940-і рр. почали відновлюватися стайні для коней і волів, збудовані перші приміщення господарства, до села переведена МТС. У 1953 р. в Дмитрівці споруджено новий клуб, а в 1954 р. – сільську лікарню. Проводилася й електрифікація сіл. У Дмитрівці та Підлужжі діяли 7-ми, пізніше – 8-мирічні школи, дитячі садки. Заснована і лісозахисна станція, що займалася не тільки озелененням села, а й залишила більшість лісозахисних смуг навколо полів та доріг, закріпила узбережжя ріки.

Поступово зникали залишки колишніх хуторів і сіл, які в черговий раз поглинала нова забудова. Так, хутори Дейнівка, Новоселівка, Похилівка перетворилися на кутки сучасної Дмитрівки. Колгоспну Гору на початку 1960-х рр. було залюднено вихідцями з с.Жовнин в гирлі Сули, жителів якого переселяли у зв'язку із заповненням котловану Кременчуцького водосховища.

Будівництво з 1960-х рр. Комсомольська та величезного кар'єру поступово перетворило Дмитрівку на своєрідне «приміське» село, де певна кількість жи-

Дмитрівка, с.
Сільський клуб, 1953 р.
Фото 1960-х рр.

телів працювала і працює на гірничо-збагачувальному комбінаті. З'явився й зворотній «рух»: чимало міських жителів поверталось до землі, збудувавши господи над мальовничим берегом Псла. Через село пролягло шосе і залізниця, пізніше, за ініціативою директора комбінату В.П.Мартиненка і допомогою всього трудового колективу підприємства, у Дмитрівці 1989 р. побудована нова сучасна середня школа.

У селі на 1990 р. існував сільськогосподарський комплекс «Комсомольський», відділення райагробуду, меблевий цех, будинок побуту, відділення зв'язку та «Ощадбанку», середня школа, лікарня, аптека, дитсадок, клуб, бібліотека з фондом близько 10 тис. книг.

У сучасному селі діють середня школа на 200 дітей, дитячий садок на 3 групи малюків, амбулаторія сімейного лікаря, Будинок захищеної старості, Будинок молитв однієї з протестантських церков, чоловічий монастир, громадський музей історії села, відділення «Ощадбанку», відділення зв'язку, на території сільської ради – фельдшерсько-акушерські пункти, бібліотеки, чимало магазинів та бази відпочинку. Газифікавані сс. Дмитрівка і Кияшки, триває газифікація сс. Кузьменки і Солонці. Переважна більшість вулиць сіл має асфальтове чи тверде покриття.

В останні роки української історії розгорнулися масштабні будівництва великих промислових підприємств: Єристівського кар'єру залізистих кварцитів, металургійного комбінату ТОВ «Ворскла Сталь», потужної електростанції ТОВ «Комсомольська когенераційна компанія». У зв'язку з цим мережа шосейних доріг та залізничних колій поблизу сс. Дмитрівка, Колгоспна Гора і Солонці розширюється. З екологічно непривабливих об'єктів у північній частині території сільської ради ще з радянського часу залишився ставковипарювач стоків ТОВ «Укртатнафта». Природоохоронні об'єкти представлені в північно-західній частині земель заказником «Заплава Псла».

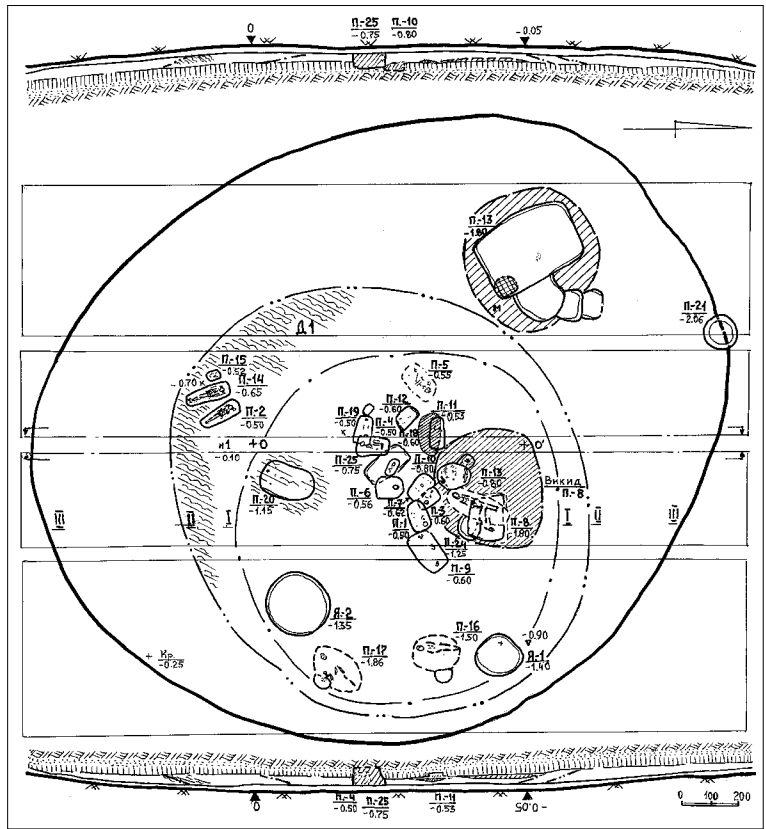
Перший огляд пам'яток села наведений у статті про село в енциклопедичному довіднику «Полтавщина» (1992), де зазначені кілька основних історичних та археологічних об'єктів.

Всього на території Дмитрівської сільської ради знаходяться 71 пам'ятка історії та культури та 1 природоохоронний об'єкт:

- пам'ятки археології та археологічні об'єкти – 63;
- пам'ятки історії – 7;

Дмитрівка, с.
 Чирвинський горб,
 ур. План і пере-
 тини кургану № 1
 групи курганів I
 (№ 87). Розкопки
 О.Б.Супруненко,
 2007 р.

- пам'ятка історії техніки – 1;
- природоохоронний об'єкт – 1.

З них тільки два археологічні – курганний могильник I в с. Солонці з 11-ти насипів (№ 124), а також поселення доби неоліту, бронзового віку, черняхівської культури, давньоруського і післямонгольського часу Дмитрівка III (№ 90), разом із групою курганів «Три брати» (№ 91), можуть вважатися комплексними пам'ятками.

Загальні кількісні показники для археологічних пам'яток такі:

- стоянка первісного населення – 1;
- залишки стародавніх поселень – 5;
- курганні групи – 26, в їх складі 93 насипи курганів;
- окремі кургани – 25;
- групи курганоподібних насипів – 6, в їх складі 12 насипів;
- всього курганів та курганоподібних насипів – 130.

Проте, чимало археологічних пам'яток та об'єктів на території сільської ради входить до числа унікальних чи найбільших за розмірами для території всієї Полтавської області. Це стосується пізньомезолітичної стоянки «Комсомольська» поблизу с. Солонці (№ 123), яка є поки що єдиним археологічним об'єктом зі збереженими культурними нашаруваннями пізньомезолітичного населення кукрецької культури на Полтавщині. Необхідно викремити сім великих і порівняно добре збережених курганів, висотою по-

над 4 м у сс. Дмитрівка, біля кол. хут. Суки́, Кияшки, Кузьменки (№№ 65, 91, 105, 118-120), два з яких (висотою понад 7 м) належать до числа найбільших у Дніпровському лісостеповому Лівобережжі (№ 65, 120) і розташовані далі від всіх степових на північ, позначаючи умовну межу поширення грандіозних за розмірами поховальних старожитностей Півдня України доби енеоліту – раннього бронзового віку.

На особливу увагу заслуговує і поселення Дмитрівка III (№ 90), що репрезентує залишки не тільки значного за розмірами селища черняхівської культури IV – початку V ст. н.е. з окремими будівельними традиціями пізньоскіфського населення, а й етапи становлення цієї яскравої культури пізньоримського часу в пониззі Псла, пов'язані з життєдіяльністю як носіїв пізньоскіфської, київської, так і проникненням на лівий берег Дніпра окремих представників вельбарської культур наприкінці III – на початку IV ст., а також артефакти часу гунської навали. Це ж поселення надає чимало фактів для розуміння взаємин осілого землеробського населення з давньоруськими традиціями господарювання і золотоординських кочівників у другій половині XIII – XIV ст.

Зовсім неординарним є відкриття в насипу одного з курганів групи I на Чирвинському горбі неподалік кутка Новоселівка у Дмитрівці ґрунтового некрополя давньоугорського населення кінця IX ст. – часу останнього переселення мадяр у Паннонські степи (№ 87). Ймовірність дослідження подібних поховальних комплексів у сусідніх невеликих курганах вимагає бережного ставлення до значної кількості подібних пам'яток, розкиданих вздовж на лівому березі Нижнього Псла.

Пам'ятки історії в межах сільської ради нечисленні. Вони, здебільшого, присвячені історичним подіям XX ст. Представлені переважно об'єктами увічнення пам'яті загиблих земляків у Великій Вітчизняній війні, радянських воїнів та ополченців, полеглих у боях 1941 і 1943 рр. на Дніпровських рубежах з німецько-фашистськими загарбниками (№№ 67, 108, 110). Більш віддаленим подіям історії кінця XIX ст. присвячений єдиний і нещодавно відкритий пам'ятний знак академіку В.І.Вернадському – досліднику не тільки природи та ґрунтового покриву пониззя Псла, а й одному з першовідкривачів покладів залізних руд у регіоні (№ 66). Заслужують на увагу і пам'ятки історії техніки: добре збережений трактор «Універсал» у Дмитрівці (№ 68) та, певним чином, місце загибелі бронепоїзду «Маршал Будьоний» у Кияшках (№ 110).

Симптоматичною ознакою новітньої епохи є вшанування пам'яті подій голодомору 1933 р., який залишив страшний слід на території сільської ради. В пам'ять злочинно знищених за протидію колективізації та невинних українських селян сс. Кияшки і Солонці постали на сільських кладовищах (№№ 109, 133), поряд із місцями поховань жертв, скромні хрести, зведені нащадками.

Джерела та література: ПА Дмитрівської сільської ради; Архів Дмитрівського громадського музею історії села: Дмитрівка // Історія міст та сіл Української РСР. – Київ: Гол. ред. УРЕ, 1967. – С. 508; Дмитрівка // Полтавщина: Енциклопедичний довідник. – Київ: Укр. енциклопедія, 1992. – С.247-248.

О.Є.Прибутько, А.І.Прядко, О.Б.Супруненко.

Дмитрівська сільська рада

Дмитрівка, с.

63. ДМИТРІВКА I – поселення – неоліт, доба бронзи (археол.).

Знаходиться у північно-західній частині села, на городах по вул. Фіалкова, біля огорож дачного кооперативу «Вуглець» Кременчуцького сажзаводу.

Відкрите С.О.Єремєєвим 1993 р., обстежувалося В.В.Лямкіним у 2008 р.

Розташоване на мису першої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел, що здійснюється на 1,6-2,0 м над рівнем запливи, за 0,1 км на південь від забудови.

Займає площу близько 0,25 га (40 x 70 м), неподалік від бетонного мосту через заболочену старицю. Розорюється під городи (схема на с. 93).

Культурні рештки представлені фрагментами ліпної кераміки, кістками тварин, уламками печини та обмазки. Підйомні матеріали належать до піз-

нього неоліту, раннього і пізнього бронзового віку.

Колекція знахідок зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Пам'ятка є залишками стійбища та поселення епох неоліту і бронзового віку.

Література: Шилов Ю.А., Шкляр П.Н., Єремєєв С.А. Отчет о раскопках курганов и разведках поселений в Кременчугском р-не Полтавской области [1993 г.] // Архів Комс. ІКМ. – Б.н. – Арк. 5-6; Єремєєв С.О. Розвідки поблизу с.Дмитрівка // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 84; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Лямкін, О.Б. Супруненко

64. КУРГАН I (археол.).

Знаходиться за 0,7 км на північ – північний схід від приміщення Дмитрівської загальноосвітньої школи, в 0,25 км на захід від шосе і залізниці мм. Полтава – Комсомольськ, між Комсомольською вул. та Щорса пров., на подвір'ї Денисенко О.І.

Обстежувався О.Б.Супруненком 2005 і 2008 рр.

Розташований на вододільному підвищенні другої надзаплавної тераси р. Псел з Новоселівським болотом. Розміщений на городах серед садіб, з меридіональних боків оточений парканами.

Висота – 1,35 м, діаметр – 28 м, абсолютна висота насипу – 69,9 м. У центрі

63. Поселення Дмитрівка I. Вигляд зі сходу.

64. Дмитрівка, с. Курган І.
Вигляд зі сходу.

встановлений металевий стовп для гнізда лелеки.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 112. – № 14; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

65. КУРГАН ІІ (археол.).

Знаходиться у західній частині села, за 0,25 км на схід від приміщень Дмитрівського будинку захищеної старості (Піонерська вул., 44) та в 0,4 км на північний схід від Дмитрівської сільської ради, між вул. Шевченка і Піонерською.

Обстежувався О.Б.Супруненком і К.М.Мироненком у 2004 та 2008 рр.

Розташований на підвищенні в 1,3 м мисоподібного виступу другої тераси

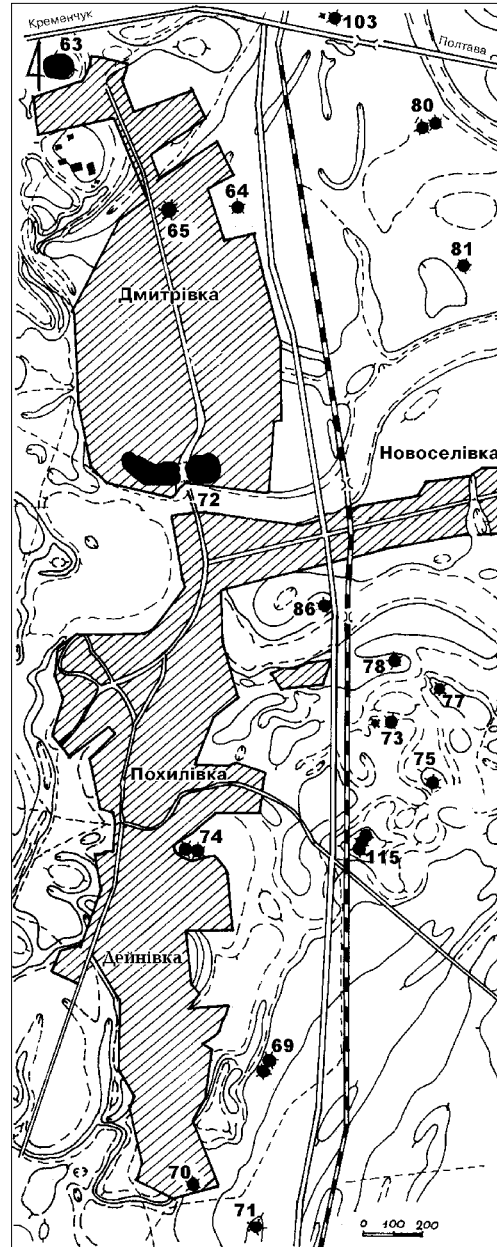
65. Дмитрівка, с., Курган ІІ.
Вигляд з південного заходу.

р. Псел, зверненому в бік заплави ріки, посеред скверу з діючим сільським кладовищем.

Висота – 7,1 м, діаметр – 65 x 76 м, абсолютна висота насипу – 75,0 м. Кладовище огорожене від вулиці сталевим, з

63-65, 69-75, 77-78, 80-81, 86, 103, 115.
Дмитрівка, с. Схема розташування поселень і курганів (археол.).

інших боків – дерев'яними парканами. На задернованій поверхні насипу кургану та на його вершині росте чимало дерев і кущів, встановлені огорожі навколо могил ХХ ст.

Курган є історико-ландшафтною домінантою села й однією з найзначніших, за розмірами, археологічною поховальною пам'яткою території Комсомольської міської ради.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.ІV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 112. – № 15; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

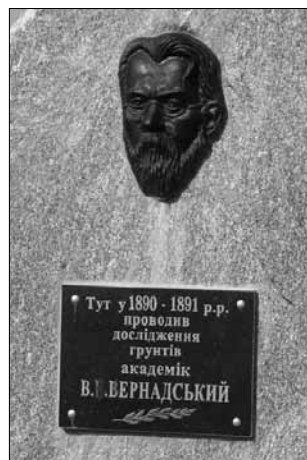
66. ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК В.І.Вернадському (іст.).

Розташований на мисоподібному підвищенні другої тераси р. Псел на південь від приміщення Дмитрівської сільської ради, по Шевченка вул., 12.

Володимир Іванович Вернадський (1863 – 1945) – видатний учений-природознавець, філософ, біогеохімік, перший президент Всеукраїнської Академії наук, академік АН СРСР, дійсний член ряду європейських академій, проводив у 1890-1891 рр. дослідження ґрунтів в околицях села, готуючи матеріали обстежень для Полтавського губернського земства у складі ґрунтознавчої експедиції професора В.В.Докучаєва.

21 квітня 2007 р., під час проведення II-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна: Ноосферно-біосферний потенціал освіти і духовності регіону», у присутності вчених і громадськості відкрито пам'ятний знак В.І.Вернадському.

Це три брили сірого граніту, встановлені на цоколі з сірого бутового каменю (0,2 x 1,5 x 0,9 м), дві з яких знаходяться в горизонтальному, одна – у вертикальному положеннях, скріплені цементним розчином. На вертикальній «брунькоподібній» стелі (1,96 x 1,00 м), у верхній частині, закріплене барельєфне зображення обличчя вченого в фас, виконане зі сталі (0,27 x 0,23 м), та дошка з сірого граніту (0,3 x 0,4 м) з пам'ятним написом:

66. Пам'ятний знак В.І.Вернадському.

«Тут в 1890-1891 рр. проводив дослідження ґрунтів академік В.Вернадський».

Автор пам'ятного знаку – М.П.Стахів.

Література: Сергачова Е.О. Хроніка подій 2005-2007 рр. // Свічадо Подніпров'я: Краєзнавчий альманах, кн. IV. – Комсомольськ: вид. Комс. ІКМ, 2008. – С. 75.

В.В. Лямкін, О.Б. Супруненко

67. БРАТСЬКА МОГИЛА жертв фашизму (іст.).

Розташована в південно-східній частині села, на території садиби гр. Сім'яник Н.О., за адресою: Лісова вул., 52.

Поховано 5 чол. 3 вересня 1941 р. п'ятеро взятих у заручники місцевих жителів були розстріляні німецькими окупантами, що ввірвалися у село. Прізвища відомі для 3-х. Це жителі с. Дмитрівка – П.М.Прядко, С.П.Галінкін, житель с. Пришиб Л.Примістка та дві невідомі жінки «з-за Дніпра».

У 1945 р. на могилі встановлений обеліск зі сталевого листа (1,70 x 0,25 м)

67. Братська могила жертв фашизму.

із зіркою. Напис відсутній. Пагорб могили (1,8 x 0,65 м) закріпленій поряд із обеліском сталевим надгробком (1,40 x 0,48 м).

Джерела та література: Спогади жителя с. Дмитрівка Н.О.Сем'яник; ДАПО. – Ф. р-1876. – Оп.8. – Спр.62. – Арк. 18; Полтавщина. Енциклопедичний довідник. – Київ: Укр. енциклопедія, 1992. – С. 248.

М.П. Стахів

68. ПАМ'ЯТНИК – трактор «Універсал» (іст., техн.).

Розташований на майдані у центрі села, на перехресті Піонерської та Шевченка вул.

Трактор «Універсал» до Великої Вітчизняної війни використовувався у Потіській МТС, що створена 1931 р. Під час війни евакуйований до м. Сталінград. Після визволення Полтавщини

68. Пам'ятник – трактор «Універсал».

від німецько-фашистських загарбників повернутий до МТС, яку розмістили в с. Дмитрівка.

З 1954 по 1967 р. на цьому тракторі безперервно працював механізатор І.П.Жук. 1967 р., коли до Дмитрівської «Сільгосптехніки» (раніше МТС) надійшли перші трактори «Беларусь», «Універсал», в урочистій обстановці встановлений на постамент на території підприємства. Після розформування «Сільгосптехніки» трактор 2002 р. перенесений до центру села.

Встановлений на цегляному оштукатуреному постаменті (2,0 x 3,0, висота 1,6 м), із західного боку якого розміщений напис: «1931-1967» та серп і молот.

Джерела: ПА Дмитрів. сільської ради. – 2002 р.; Архів Комс. ІКМ. – Спр. 03/б. – Арк.1-3.

М.П. Стахів

Дейнівка, ур. (кол. хут.)

69. КУРГАННА ГРУПА I (археол.).

Знаходиться на південно-східній околиці села (куток Дейнівка), за 0,18 км на захід від залізниці і шосе мм. Полтава – Комсомольськ.

Обстежувалася О.Б.Супруненок у 2003 і 2008 рр.

Два кургани розташовані ланцюжком, майже у меридіональному напрямку, задерновані. Займають вододільне підвищення другої тераси лівого бере-

га р. Псел поза межами села (схема на с. 93).

Висота – 0,6 і 1,5 м, діаметри – 14 та 25 м. Насипи задерновані. Східні поли підрізані польовою дорогою, поряд розташована зникаюча лісосмуга.

На північний захід знаходяться рештки поміщицького маєтку початку ХХ ст., позначені на поверхні невеликими пагорбами підсіпок і залишків споруд заростях чагарників.

69. Дейнівка, ур. Група курганів І.
Курган № 2. Вигляд зі сходу.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 113. – № 23; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

70. КУРГАН II (археол.).

Знаходиться на південній околиці кутка Дейнівка села, за 0,35 км на захід від залізниці і шосе мм. Полтава – Комсомольськ.

Обстежувався І.М.Самойловським 1930 р., Г.О.Сидоренко у 1970-х рр., Г.М.Некрасовою 1986 р., Ю.Ю.Башкатовим 2001 р., О.Б.Супруненком 2003 р.

Розташований на вершині вододільного підвищення другої тераси лівого берега р. Псел, висотою понад 1,7 м, зайнятого діючим Дейнівським кладовищем (схема на с. 93).

Висота – 2,7 м, діаметр – 30 x 35 м, насип задернований. На вершині – сліди

70. Дейнівка, ур. Курган II.
Вигляд з південного сходу.

тригопункту. Поли зайняті похованнями кладовища, з південного заходу – заходу від насипу відкопаний новітній рів, глибиною 1,5 м. Кладовище має сліди обвалування.

Література: Самойловський І.М. Звіт за археологічні розвідки року 1930 // НА ІА НАНУ. – Ф. ВУАК. – № 327. – Арк. 2-3; Сидоренко Г.О., Махно Є.В., Телегін Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. – Київ: Наук. думка, 1982. – С. 60; Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр.15. – Арк.53. – № 26; Башкатов Ю.Ю., Ивченко А., Тараненко С.П. Отчёт об археологической разведке у с.Дмитровка (Кременчугский р-н Полтавской обл.) с 09 по 12 октября 2001 г. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 318. – Арк. 4; Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 113-114. – № 24; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

71. КУРГАН III (археол.).

Знаходиться на південній околиці села (куток Дейнівка), за 0,7 км на південний схід – південь від залізничного переїзду на шосе сс. Дмитрівка – Єристівка та в 0,25 км зліва від залізниці і шосе мм. Полтава – Комсомольськ.

Обстежувався Ю.Ю.Башкатовим 2001 р., О.Б.Супруненком 2003 і 2008 рр.

Займає вершину довгого, меридіонально орієнтованого підвищення другої тераси лівого берега р. Псел, з відсноною висотою 1,5 м (схема на с. 93).

Висота кургану – 0,35 м, діаметр – 15 м, насип задернований. На вершині є сліди тригопункту, із абсолютною позначкою висоти – 67,8 м.

На південь і південний захід від кургану розташовані чотири курганоподібні насипи, можливо, рештки хатищ XIX – початку XX ст., висотою 0,9-3,4 м і діаметром 18-25 м.

Література: Башкатов Ю.Ю., Ивченко А., Тараненко С.П. Отчёт об археологической разведке у с.Дмитровка (Кременчугский р-н Полтавской обл.) с 09 по 12 октября 2001 г. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 318.

– Арк. 4-5; Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 114. – № 25; Супруненко О.Б., Шер-

стюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

Похилівка, ур. (кол. хут.)

72. ДМИТРІВКА IV і VI – поселення багатощарове – доба бронзи, ранній залізний вік (археол.).

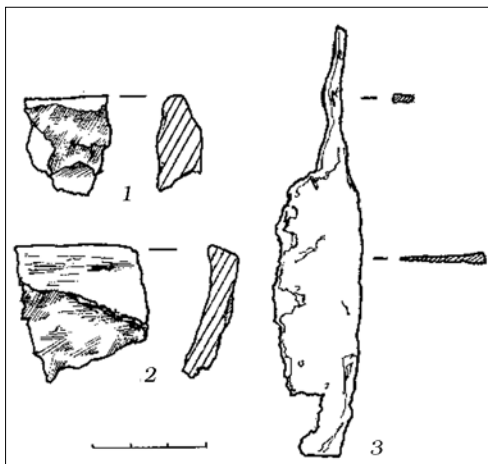
Знаходиться у південно-західній частині села (куток Похилівка), на городах садиб по Шевченка вул., 58-62 і навколо Лісової вул., 46.

Перша, північно-східна частина (пункт IV) обстежувалася С.О.Єремеевим 1993 р., друга – південно-західна (пункт VI) – В.В.Лямкіним, К.М.Мироненком і О.Б.Супруненко 2003 р. Оглядалося В.В.Лямкіним та О.Б.Супруненко 2008 р.

Розташоване на схилах мисоподібного виступу плато край вододілу другої тераси лівого берега р. Псел, що здіймається на 2,7-3,2 м над рівнем заплави, посеред та із західного і східного боків піщаної гряди, звернених до ріки та стариці Псла, в межах сільської забудови (схема на с. 93).

Пункт *Дмитрівка IV* займає площу близько 1,0 га (100 x 100 м) на вершині підвищення та східний його схил, звернений до стариці. Перетинається асфальтованим покриттям Лісової вул. Культурні залишки виявлені на городах навколо зазначеної вище садиби.

72. Поселення Дмитрівка IV. Вигляд із заходу.

72. Поселення Дмитрівка VI. Знахідки. Кераміка, залізо.

Прилеглий до першого пункт *Дмитрівка VI* розташований на площі до 1,2 га (80 x 160 м), наближеній до русла Псла. Розорюється і перекопується під городи. Потужність чорноземно-супіщаних культурних нашарувань – 0,4-0,5 м. Культурні рештки представлені фрагментами ліпної кераміки, кістками тварин, уламками печини, вугликами тощо.

Підйомні матеріали належать епохам раннього і пізнього бронзового віку. З-поміж них є уламки ліпних горщиків пізньоямної та катакомбної культур, фрагменти ліпного посуду зрубної культури, вироби з кременю та черешковий залізний ніж із горбатою спинкою і вигнутим лезом, що належить до старожитностей пізньоскіфської епохи.

Колекція знахідок зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Обидва пункти є залишками єдиного поселення, що існувало за епохи бронзового і раннього залізного віків.

Література: Шилов Ю.А., Шкляр П.Н., Еремеев С.А. Отчет о раскопках курганов и разведках поселений в Кременчугском р-не Полтавской области [1993 г.] // Архив Комс. ИКМ. – Б.н. – Арк. 21-23; Еремеев С.О. Розвідки поблизу с. Дмитрівка // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 84; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 12-13. – № 6. – Рис. 1:6; 2; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 12-13; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Лямкін, О.Б. Супруненко

73. КУРГАНОПОДІБНИХ НАСИПІВ ГРУПА ІІІ (археол., іст.).

Знаходиться на схід від села (куток Похилівка), за 0,85 та 0,95 км на південний схід від залізничного переїзду до кутка Новоселівка (схема на с. 93).

Обстежувалися К.М.Мироненком і О.Б.Супруненком у 2005 р.

Розташовані на підвищеннях першої надзаплавної тераси лівого берега Новоселівського болота (друга тераса лівого берега р. Псел), зліва від залізниці і шосе мм. Полтава – Комсомольськ. Насипи займають вищі південні краї над схилами пагорбу і мису, посеред решток колишньої забудови села початку ХХ ст., знищеного напередодні і в час голодомору. На схід від першого – залишки розібраної господарської споруди, біля другого – рештки котловану оплилого ставу.

Висота – 0,75 і 1,2 м, діаметри – 25-30 м. Поросли кущами та деревами. Можуть належати до числа насипів хатищ, які в окрузі наприкінці ХІХ ст. часом зводилися на невеликих курганах.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.ІV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 113. – № 19-20; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.В. Сидоренко, О.Б. Супруненко

74. КУРГАННА ГРУПА ІV (археол.).

Знаходиться у південно-східній частині села, за 0,5 км на захід від за-

лізничного переїзду на шосе сс. Дмитрівка – Єристівка, справа від залізниці та шосе мм. Полтава – Комсомольськ, на Похилівському кладовищі (схема на с. 93).

Обстежувалася О.Б.Супруненком у 2003 і 2008 рр.

Складається з двох насипів, розташованих компактно на вододільному підвищенні другої тераси лівого берега р. Псел, у межах села, на території та поряд зі старим кладовищем, що продовжує функціонувати.

Висота курганів – 0,35 і 1,3 м, діаметри – 16-25 м. Більший з насипів поріс кущами, інший – вкритий новітніми похованнями.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.ІV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 113. – № 22; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

75. КУРГАН І (археол.).

Знаходиться за 0,6 км на південний схід від кутка Похилівка с.Дмитрівка, зліва від шосе і залізниці мм. Полтава-Комсомольськ (схема на с. 93).

Обстежувався О.Б.Супруненком у 2003 і 2008 рр.

Розташований на підвищенні другої тераси лівого берега р. Псел, з відносною висотою 1,3-1,5 м та абсолютною позначкою висоти 67,5 м. Це рештки поодинокого насипу кургану, частково розораного. Пошкоджений вибиранням ґрунту. Висота – близько 1,1 м, діаметр – 12 x 20 м.

Джерела та література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 12. – № 1. – Рис. 1:1; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 12; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

К.М. Мироненко

76. КУРГАН III (археол.).

Знаходиться на південній околиці с. Дмитрівка (куток Похилівка), в 0,2 км на захід від шосе до м. Комсомольськ.

Обстежувався О.Б.Супруненко і К.М.Мироненком у 2003 та 2008 рр.

Займає панівне підвищення другої тераси лівого берега р. Псел, оточене коліном стариці. Задернований, висота – 0,7 м, діаметр – понад 20 м. Поряд із курганом є рештки хатища початку ХХ ст.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр.15. – Арк. 53; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛІУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 12. – № 4. – Рис. 1:4; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. І. – С. 12; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

І.М. Кулатова

77. КУРГАН IV (археол.).

Знаходиться у центральній-східній частині села, за 0,45 км на південний схід від залізничного переїзду до кутка Новоселівка (схема на с. 93).

Обстежувався К.М.Мироненком і О.Б.Супруненко у 2005 та 2008 рр.

Розташований на краю підвищення мису першої надзаплавної тераси лівого берега Новоселівського болота (друга тераса лівого берега р. Псел), зліва від

залізниці та шосе мм. Полтава – Комсомольськ.

Висота – 0,45 м, діаметр – близько 18 м, абсолютна висота насипу – 68,0 м. Розорюється під городи, незначно розтягнутий.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканічі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 112. – № 17; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

78. КУРГАН V (археол.).

Знаходиться за селом, в 0,65 км на південний схід – південь від залізничного переїзду до кутка Новоселівка.

Обстежувався К.М.Мироненком і О.Б.Супруненко у 2005 та 2008 рр.

Розташований на пануючому підвищенні мису висотою 2,5 м першої надзаплавної тераси лівого берега Новоселівського болота (друга тераса лівого берега р. Псел, зліва від залізниці та шосе мм. Полтава – Комсомольськ, посеред лук (схема на с. 93).

Висота – 1,2 м, діаметр – близько 30 м, абсолютна висота насипу – 68,0 м. Насип пологий, задернований, зі слідами розорювання, в центрі – вкритий кущами.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканічі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 112-113. – № 18; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

К.М. Мироненко

Новоселівка, ур. (кол. хут.).

79. КУРГАННА ГРУПА I (археол.).

Знаходиться за 0,2 км на північний схід від околиці села (вул. Степова), поблизу кутка Новоселівка та в 1,0 км на південь від силової підстанції електромереж ПС 330 кВ «Кременчук» (схема на с. 100).

Обстежувалася О.Б.Супруненко і К.М.Мироненком 2005 та 2008 рр.

Розташована на відрозі вузького підвищення мису першої тераси, утвореного злиттям Чирвинської стариці і Новоселівського болота. Займає стрілку мису, висотою 2,5-3,2 м над рівнем заплави, орієнтовану у меридіональному напрямку.

Складається із ланцюжка частково пошкоджених господарською діяльніс-

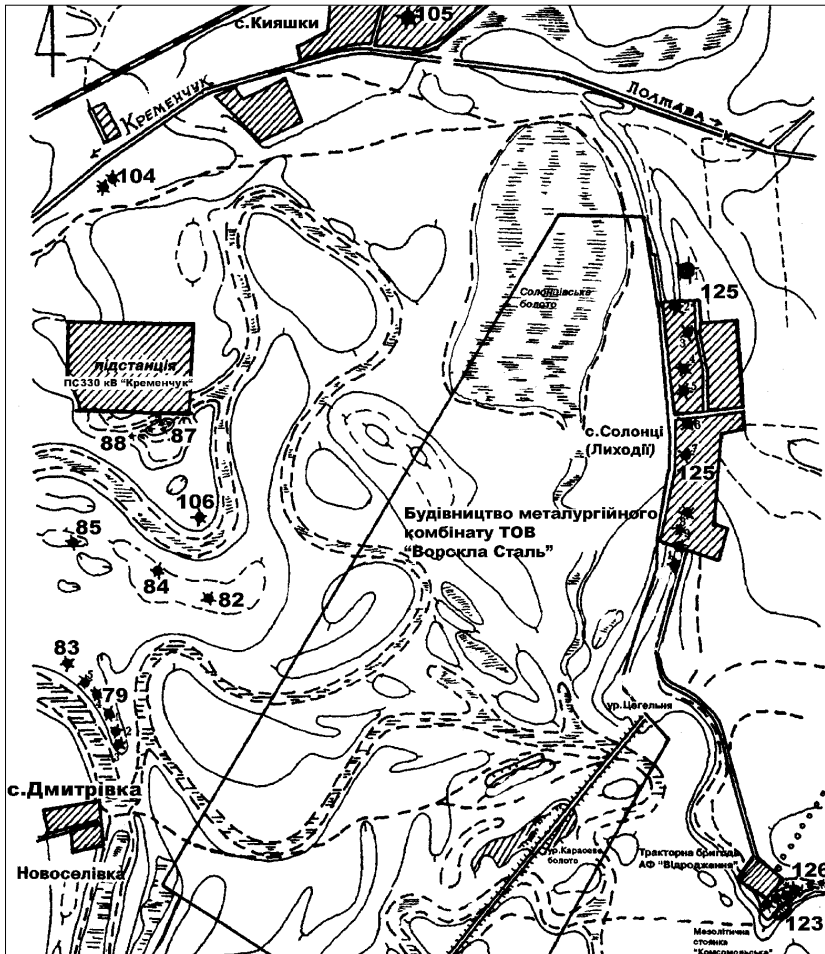
79. Новоселівка, ур. Група курганів I.
Кургани №№ 1-2. Вигляд з північного заходу.

тю насипів, вишикуваних вздовж схилу правого берега стариці, на відстань 0,25 км. Орієнтація ряду курганів – північний захід – південний схід.

У групі – п'ять насипів, висотою 0,5-1,6 м та діаметром 12-28 м, два з яких розорюються, інші – задерновані або поросли деревами і кущами. Насип найбільшого кургану зберігає сліди спорудження бліндажу в роки Другої Світової війни.

Література: Супруненко О.Б., Гавриленко І.М., Кулатова І.М. Розвідки на території будівництва металургійного комбінату «Ворскла-Сталь» у низині Пела // АДУ 2004-2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Вип. 8. – С. 347; Супруненко О.Б. Кургани між сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пелі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 109-110. – Рис. 100:19; 106; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

**79, 82-85,
87-88,
104-106,
123, 125-126.**
Дмитрівка,
Кияшки,
Солонці, сс.
Схема розташування
курганів
та стоянки.

80. КУРГАННА ГРУПА II (археол.).

Знаходиться за 1,3 км на північ від кутка Новоселівка, зліва від шосе мм. Полтава – Кременчук та підйому мосту авторозв'язки на м. Комсомольськ, в 0,6 км на схід від автозупинки «с. Дмитрівка» (схема на с. 93).

Обстежувалася О.Б.Супруненко у 2005 і 2008 рр.

Розташована компактним скупченням на мису підвищення першої надзаплавної тераси Чирвинської стариці (друга тераса лівого берега р. Псел), з абсолютною висотою 72,0 м.

Висота першого кургану – 1,3 м, діаметр – близько 30 м; другого, – відповідно, – 0,8 і 24 м. Насипи розорюються, добре помітні з шосе та мосту, на меншому є сліди знищеного тригопункту.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 111. – № 12; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

81. КУРГАН I (археол.).

Знаходиться за 0,8 км на північний схід – північ від кутка Новоселівка села, в 0,7 км на південний захід від силової підстанції ПС 330 кВ «Кременчук» (схема на с. 93).

Обстежувався О.Б.Супруненко у 2005 і 2008 рр.

Розташований на підвищенні плато мису правого берега Чирвинської стариці (останець другої тераси лівого берега р. Псел), з абсолютною висотою 69,1 м.

Висота насипу – 0,6 м, діаметр – 25 м. Знаходиться в лісосмузі, поли оборюються.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 109. – № 5; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Лямкін, О.Б. Супруненко

82. КУРГАН II (археол.).

Знаходиться за 0,7 км на північний схід від кутка Новоселівка села, в 0,8 км на південний схід – південь від силової підстанції ПС 330 кВ «Кременчук».

Обстежувався О.Б.Супруненко у 2005 і 2008 рр. (схема на с. 100).

Розташований на вершині пануючого надзаплавного підвищення правого берега Чирвинської стариці, висотою близько 2,5 м над рівнем заплави (останець другої тераси лівого берега р. Псел), між опорами ліній високовольтних електропередач (абсолютна висота – 69,0 м).

Висота кургану – 0,25 м, діаметр – 12 м. Насип дуже розораний, проте, добре помітний із заплави.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 109. – № 6; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Лямкін, О.Б. Супруненко

83. КУРГАН III (археол.).

Знаходиться за 0,8 км на північ від східної частини кутка Новоселівка села, в 0,4 км на південний захід – південь від силової підстанції ПС 330 кВ «Кременчук» (схема на с. 100).

Обстежувався О.Б.Супруненко у 2005 і 2008 рр.

Розташований на вершині вододільного підвищення правого берега Чирвинської стариці (останець другої тераси лівого берега р. Псел), з абсолютною висотою 69,1 м.

Висота – 0,6 м, діаметр – 18 м. Дуже розораний, прилягає зі сходу до лісосмуги. На вершині є сліди знищеного тригопункту.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 109. – № 7; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

К.М. Мироненко

84. КУРГАН IV (археол.).

Знаходиться за 0,45 км на північ від східної частини вул. Степової.

Обстежувався О.Б.Супруненко у 2005 і 2008 рр.

Розташований на підвищенні краю першої тераси правого берега Чирвинської стариці, позначеному овальним за формою пагорбом, висотою 0,6 м, над Новоселівським болотом (друга тераса лівого берега р. Псел), з абсолютною висотою 68,9 м (схема на с. 100).

Висота – 1,1 м, діаметр – 16 x 20 м. Насип розораний з широтних боків, центральна частина розташована в лісосмузі. На вершині є сліди тригопункту та рештки розібраної новітньої споруди.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 109. – № 8; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Лямкін

85. КУРГАН VI (археол.).

Знаходиться за 0,75 км на північ від кутка Новоселівка та в 1,3 км на північний схід від залізничного переїзду, зліва від залізниці мм. Полтава – Комсомольськ.

Обстежувався О.Б.Супруненко у 2005 і 2008 рр.

Розташований на краю надзаплавного пагорба-мису другої тераси Чирвинської стариці і Новоселівського болота (друга тераса лівого берега р. Псел), з абсолютною висотою 68,4 м (схема на с. 100).

Висота – 0,6 м, діаметр – близько 18 м. Насип розорюється, на вершині помітні залишки тригопункту.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 111. – № 13; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Лямкін

86. КУРГАН VII (археол.).

Знаходиться за 0,25 км на південний захід від залізничного переїзду до кутка Новоселівка, справа від шосе і залізниці мм. Полтава – Комсомольськ.

Обстежувався О.Б.Супруненко у 2003 та 2008 рр.

Розташований на помітному підвищенні мису першої надзаплавної тераси правого берега Новоселівського болота (друга тераса лівого берега р. Псел), з абсолютною висотою 68,9 м (схема на с. 93).

Висота – 0,55 м, діаметр – 20 м. Насип розорюється, на вершині є залишки тригопункту, пошкоджений спорудженням насипу полотна залізниці.

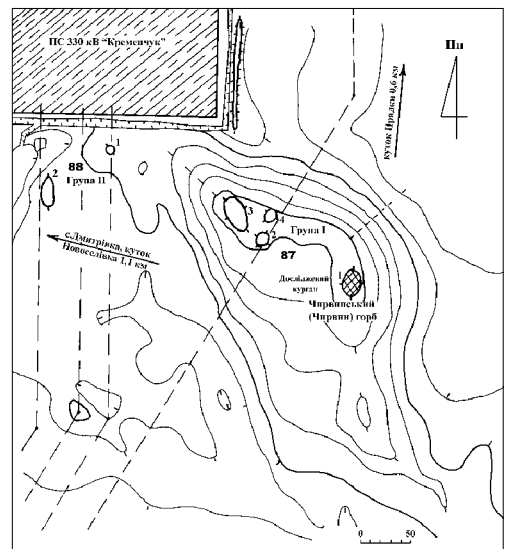
Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 112. – № 16.

В.В. Лямкін

87. КУРГАННА ГРУПА I (Перша Чирвинська) – енеоліт-бронза, ранній залізний вік, кочівники (кін. IX ст.) (археол.).

Знаходиться за 1,1 км на південь від околиці кутка Прядки сучасного с. Кияшки, за 0,2-0,3 км на південний схід від

87-88. Чирвинський горб, ур. План груп курганів I та II.

87. Чирвинський горб, ур., з групою курганів II. Видляд з північного сходу.

силової підстанції ліній електропередач ПС 330 кВ «Кременчук» (схема на с. 100).

Обстежувалася О.Б.Супруненко 2006 р., ним же більший з курганів групи (№ 1) досліджений 2007 р.

Перша Чирвинська група курганів розташована на вершині задернованого останця другої надзаплавної тераси лівого берега Чирвинської стариці (ур. Чирвинський горб), що прилягає до масиву підвищення другої надзаплавної тераси (абсолютна висота 70,43 м) лівого берега р. Псел і має висоту 3,4 м над рівнем заплави.

Складається з трьох розораних насипів, висотою 0,35 – 0,70 м і діаметром 12-35 м, які пошкоджені «вирівнюванням» бульдозером у 1960-х рр. Розміщувалася компактно, широтно видовженим скупченням. Найпівденніший курган (№ 1) досліджений під час спорудження водовідвідного каналу майданчика металургійного комбінату ТОВ «Ворскла Сталь» навесні 2007 р.

У зруйнованому насипу кургана виявлено 25 поховань, у т.ч.: 3 – ранньонеолітичні, 5 – доби пізнього неоліту, 2 – ямного часу, 5 – катакомбних, 1 – культури багатоваликової кераміки, 4 – зрубної культури, 1 – початку раннього залізного віку, 1 – скіфського часу, 3 – давньоугорські, а також 3 ями катакомбної культури і скіфського часу.

Заслужують на увагу кілька з виявлених у кургані поховальних комплексів. Насамперед, це – пізньоямне поховання 8, здійснене у глибокій прямокутній, розширеній донизу, поховальній ямі, перекритій дерев'яними

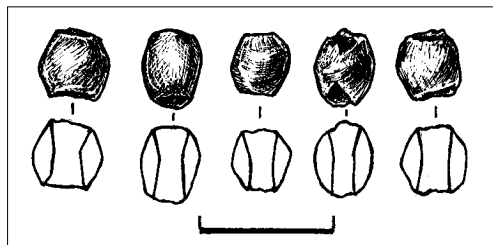
плахами. Похована, дівчинка віком 5-6 років, була зорієнтована на схід головою, викладена на спину, з підігнутими вправо ногами. На лівій руці дитина мала рідкісну для території Полтавщини прикрасу – рештки браслету з разка бронзових пустотілих намистин північнокавказького походження початку II тис. н.е.

У східній полі виявлений унікальний для території Лівобережжя Дніпра дитячий некрополь давньоугорського населення кінця IX ст. у складі трьох могил (поховання 2, 14 і 15), що належали до числа найпізніших в межах України поховальних старожитностей угрів. Він супроводжувався виразним інвентарем, більш характерним для території переселенців-мадьяр у Придунайських степах X ст. Серед знахідок – золоті сережки, накладки на обличчя до посмертної маски, плаковані сріблом бронзові браслет і перстень, срібні бляшки та наконечники ременів – деталі поясного набору, залізни пряжки, наконечники стріл, ножі в піхвах, частина плоду каштану кінського звичайного, срібні деталі прикрас взуття, фрагменти шовкових та ін. тканин тощо. Поховання здійснені у підпрямокутних ямах зі скругленими кутами. Поховані діти вміщувалися випростано на спині горілиць, головою на північний захід. Біля їх голів, під рештками подушечок, знаходилися залишки м'ясної їжі – стегові кістки коня і бичка.

Колекція знахідок з розкопок зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому та Полтавському краєзнавчому музеях.

Література: Супруненко О.Б., Маєвська С.В. Давньоугорське поховання в кургані у пониззі Псла // АЛЛУ. – Полтава: Археологія,

87. Чирвинський горб, ур. Група I, курган № 1. Намисто з ямного поховання 8. Бронза. ПКМ.

87. Чирвинський горб, ур. Група курганів II. Курган № 1. Давньоугорські бляшки – прикраси поясу. Срібло, бронза. ПКСМ.

2007. – № 1-2 (21-22). – С. 32-45: 2 кол. вкл.; Супруненко О.Б., за участю Кулатової І.М., Маєвської С.В., Шерстюка В.В. Курган з угорським некрополем у пониззі Псла / Старожитності околиць Комсомольська, ч. VI. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – 110 с.: 6 кол. вкл.; Супруненко О.Б. З історії археологічних досліджень на Полтавщині: Короткий нарис. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – С. 89.

О.Б. Супруненко

88. КУРГАННА ГРУПА II (Друга Чирвинська) (археол.).

Знаходиться за 0,6 км на південний захід – південь від околиці кутка Прядки сучасного села, за 20-30 м на південь від силової підстанції лінії електропередач ПС 330 кВ «Кременчук» (схема на с. 100, 102).

Виявлена О.Б.Супруненком 2006 р.

Друга Чирвинська група курганів розташована на нижній прилеглий частині задернованого останця другої надзаплавної тераси лівого берега Чирвинської стариці (ур. Чирвинський горб), на лівому березі р. Псел, що примикає до масиву підвищення з південного заходу і має висоту 1,6 м над рівнем заплави.

Складається з двох розораних, на сьогодні задернованих, насипів курганів, висотою 0,5-0,6 м і діаметром 12-28 м, які пошкоджені встановленням поряд опор ліній електропередач.

Кургани – частина значно більшої групи поховальних пам'яток, знищених будівництвом силової підстанції електромереж у 1970-х рр.

Література: Супруненко О.Б., за участю Кулатової І.М., Маєвської С.В., Шерстюка В.В. Курган з угорським некрополем у пониззі Псла / Старожитності околиць Комсомольська, ч. VI. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – С. 8-9. – Рис. 2.

О.Б. Супруненко

Суки, ур. (кол. хут.)

89. ДМИТРІВКА II – поселення багатопарове – неоліт (V тис. до н.е.), доба бронзи (II – поч. I тис. до н.е.), ранній залізний вік (кін. I – II ст. н.е.) (археол.).

Знаходиться за 0,6-0,7 км на південний захід від сучасної околиці села та в 0,6 км на захід від колишнього хут. Суки (схема на с. 69).

Відкрите І.М.Самойловським 1930 р. Повторно виявлене С.О.Єремєєвим 1993 р., з обстежень якого до Комсомольського історико-краєзнавчого музею надійшла колекція знахідок. Шурфувалося

Ю.Ю.Башкатовим 2001 р., обстежувалося О.Б.Супруненком і К.М.Мироненком 2003 та 2008 рр.

Займає підокруглий розораний мис першої тераси лівого берега р. Псел, що огинається старицею і має висоту над рівнем заплави 1,8-2,4 м. Товщина культурних нашарувань, за даними обстежень 2001 р., не перевищує 0,2-0,6 м.

Культурні залишки виявлені у західній, зверненій до ріки, частині розораного мису, на площі 2,1 га (110 x 220 м). Вони представлені уламками стінок ліпного посуду з домішками жорстви і товченого шамоту, неохайно заглаженою поверх-

90. Дмитрівка III. Розкопки Ю.Ю.Башкатова, 2006 р.

нею та слідами розчосів тріскою. Кераміка має найближчі паралелі серед комплексів пізньозарубинецьких поселень типу Картамишевого 2 або Йосипівки.

Край шхилу мису траплялися окремі, подрібнені оранкою, кістки людини, в т.ч. обвуглені. У збірці Комсомольського музею з поселення є й досить виразні уламки ліпних горщиків черкаського варіанту киево-черкаської культури дніпродонецької пізньонеолітичної спільноти, фрагменти кераміки епохи бронзи та початку раннього залізного віку.

Колекція знахідок зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Джерела та література: Телегін Д.Я., Махно Е.В., Шарафутдинова И.Н. Отчёт о разведке в зоне Днепродзержинского водохранилища в 1960-61 гг. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1960-61/4. – Арк. 79-81; Сидоренко Г.О., Махно Є.В., Телегін Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. – Київ: Наук. думка, 1982. – С. 59-60; Шилов Ю.А., Шкляр П.Н., Еремеев С.А. Отчет о раскопках курганов и разведках поселений в Кременчугском р-не Полтавской области [1993 г.] // Архів Комс. ІКМ. – Б.н. – Арк. 27-28; Еремеев С.О. Розвідки поблизу с.Дмитрівка // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 84; Башкатов Ю.Ю., Івченко А., Тараненко С.П. Отчет об археологической разведке у с. Дмитровка (Кременчугский р-н Полтавской обл.) с 9 по 12 октября 2001 года // НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 318. – Арк. 2; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Кракало І.В., Тітков О.В. Старожитності Кременчука. – Полтава-Кременчук: Археологія, 2004. – С.98; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 14-15. – № 26; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. І. – С. 14-25; Кулатова І.М., Супруненко О.Б., Терпиловський Р.В. Пізньоскіфські та пізньозарубинецькі старожитності Полтавщини. – Київ-Полтава: Археологія, 2005. – С. 43-44. – № 9.

О.Б. Супруненко

90. ДМИТРІВКА III – багатопарове поселення – неоліт (V тис. до н.е.), епоха бронзи (II тис. до н.е.), пізньоскіфський час (IV-III ст. до н.е.), черняхівська культура (IV – поч. V ст. н.е.), Київська Русь (XII – поч. XIII ст.), 2 пол. XIII – XIV ст. (археол.).

Знаходиться за 0,9-1,2 км на південний захід від сучасної околиці села та за 0,8 км на захід – південний захід від решток колишнього хут. Сукуї (схема на с. 69).

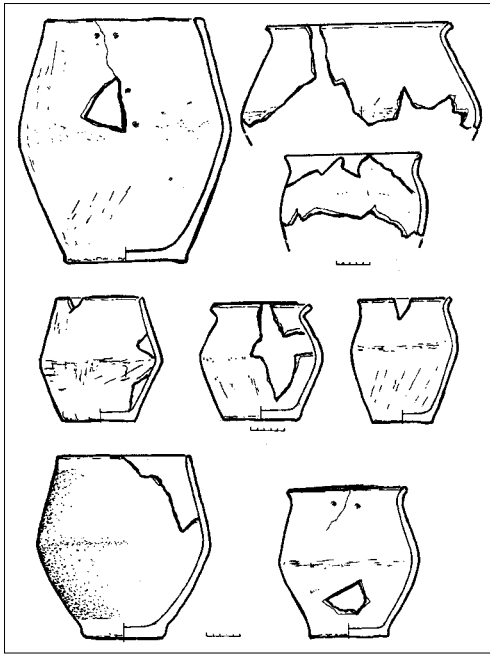
Відоме за обстеженнями І.М.Самойловського 1930р., розвідками С.О.Єремеева 1993 р. і шурфуванням Ю.Ю.Башкатова 2001 р. Обстежувалося О.Б.Супруненком, І.М.Кулатовою та О.В.Сидоренком у 2003, 2007 рр. У 2003-2004 і 2007-2008 рр. Ю.Ю.Башкатовим проведені розкопки північно-західної і центральної частин поселення кількома розкопками на загальній площі близько 500 кв. м.

Займає два виступи розлогого розлогого мису першої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел, обмеженого із заходу старицею, висотою 1,8-2,4 м над рівнем заплави. Поселення переділене на дві нерівні частини рядом курганів групи «Три брати», культурні залишки трапляються і на полах насипів №№ 2 і 3.

Площа пам'ятки – 5,2 га (150 x 350 м); південніше, вздовж мису – на 150-200 м – виявлені лише поодинокі уламки гончарного посуду черняхівської культури, пов'язані з господарською діяльністю населення селища, та гончарна кераміка післямонгольського часу (друга половина XIII – XIV ст.). З півночі і півдня селище перетиналося у широтному напрямку вибалками – долинами пересохлих струмків. Потужність культурних нашарувань – 0,3-0,5 м, ближче до краю мису – 0,6 м.

90. Дмитрівка III. Серп. Зрубна культура. Бронза. Комс. ІКМ.

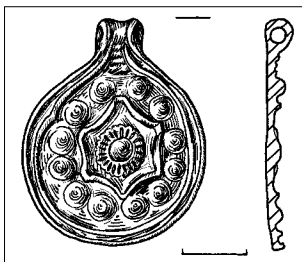

90. Дмитрівка III. Кераміка київської культури. Розкопки Ю.Ю.Башкатова, 2007 р. Комс. ІЖМ.

Культурні рештки у вигляді уламків ліпного і гончарного посуду, подрібнених оранкою кісток тварин, амфорного бою тощо виявлені рівномірно майже по всій площі. В центральній частині, ближче до насипу кургана № 3 групи «Три брати» (№ 91), концентрується переважно ліпна кераміка культури багатоваликової кераміки та зрубної культури бронзового віку.

Зібрані на поверхні матеріали належать до кількох культурно-хронологічних комплексів, які представлені керамікою доби ранньої (пізньоямна культура) і пізньої бронзи (культура багатоваликової кераміки, зрубна та сабатинівська культури), численними знахідками черняхівської культури. Попередніми об-

90. Дмитрівка III. Монетопо-
дібна підвіска.
Давньоруський
час. Бронза, по-
сріблення, по-
золота. ПКМ.

стеженнями та в результаті розкопок на пам'ятці виявлені також й окремі уламки ліпного посуду дніпро-донецького неоліту (черкаська культура), ранньочорноліської культури, скіфського і пізньоскіфського часу, а також гончарної давньоруської (XII – початок XIII ст.) та післямонгольської епох (друга половина XIII – XIV ст.).

З поселення походять і кілька індивідуальних знахідок: бронзові бритва і серп зрубної культури (останній виготовлений у Лобойківській майстерні в Пооріллі), кругла бронзова, вкрита сріблом і позолотою, монетоподібна привіска – давньоруська нагрудна прикраса з вушком (XII-XIII ст.), римські срібні денарії тощо.

У ході розкопок на поселенні відкриті два будівельні шари пізньоримського часу. До верхнього належать рештки трьох наземних споруд, парне кам'яне вогнище і залишки зернової ями. Нижній горизонт представлений рештками трьох заглиблених будівель, одна з яких мала піч-комин, третій зі всіх відомих в ареалі поширення старожитностей черняхівської культури, та дві зернові ями грушоподібного перетину.

Цікавими є залишки наземних споруд I та VII з верхнього шару. Перша – представляла собою завал горілої глини, розміром 2,3 x 3,2 м. Під завалом, біля південно-східного кута, виявлений скелет дитини, що загинула внаслідок руйнування стіни. У південній частині знаходилося вогнище, викладене винятково камінням. Інша, споруда VII, мала щось на зразок кам'яного фундаменту з дрібних та середнього розміру шматків місцевого рваного граніту, без скріплюючих розчинів. Цей фундамент простежений на довжину 2,6 м, до нього примикала кам'яна викладка довжиною 2,2 м.

Рештки подібних житлових споруд зустрічаються на Півдні України, в межах пам'яток, пов'язаних із пізньоскіфською будівельною традицією. Фундаменти могли належати частині будинку, орієнтованого кутами за сторонами світу.

У східній частині поселення відкриті два скупчення розвалів ліпного посуду, що перекривали невелику господарську будівлю першого, нижнього прошарку існування поселення пізньоримського

часу. Виявлені тут зразки ліпного посуду мають аналогії серед кераміки фіналу кийвської культури Подесення, що походить з пам'яток типу Хлопків. На разі – це найбільш південний пункт знахідок матеріалів передслов'янського часу на Лівобережжі Дніпра. Кілька керамічних форм мають аналогії і серед старожитностей вельбарської культури.

Верхній будівельний шар Дмитрівського поселення пізньоримського часу датується за амфорними матеріалами, фібулами та уламком дзеркала типу Карпівка – серединою – третьою чвертю IV – початком V ст. н.е. Загибель селища пов'язується з подіями гунської навали і засвідчена знахідкою залізного наконечника стріли гунського часу. Датування нижнього горизонту, за амфорною тарою, вкладається у межі IV ст. н.е.

Колекція знахідок з розвідок та розкопок зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому, кілька знахідок – у Полтавському краєзнавчому музеях.

Дослідження поселення надають можливість обґрунтувати гіпотезу про просування носіїв черняхівської культури на Лівобережжя Дніпра через басейн Псла та про існування вздовж і по річці місцевого торгового шляху. Знахідки матеріалів післямонгольської доби початку пізнього середньовіччя позначають зону розташування поселень землеробського населення, територіально пов'язаних зі стійбищами кочівників золотоординської епохи, що контролювали важливі дніпровські переправи та броди в гирлах лівобережних річок наприкінці XIII – на початку XIV ст.

Джерела та література: Ляпушкин И.И. Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа // МИА. – Москва-Ленинград: Изд-во АН СССР, 1961. – № 104. – С. 343; Телегин Д.Я., Махно Е.В., Шарафутдинова И.Н. Отчёт о разведке в зоне Днепродзержинского водохранилища в 1960-61 гг. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1960-61/4. – Арк. 81; Сидоренко Г.О., Махно Е.В., Телегин Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. – Київ: Наук. думка, 1982. – С. 59-60; Шилов Ю.А., Шкляр П.Н., Еремеев С.А. Отчет о раскопках курганов и разведках поселений в Кременчугском р-не Полтавской области [1993 г.] // Архив Комс. ІКМ. – Б.н. – Арк. 29-30; Еремеев С.О. Розвідки поблизу с.Дмитрівка // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2001. – № 2 (10). – С. 84; Башкатов Ю.Ю., Івченко А., Тараненко С.П. Отчет об археологической разведке у с. Дмитровка (Кременчугский р-н Полтавской обл.)

с 9 по 12 октября 2001 года // НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 318. – Арк. 2-3, 6; Супруненко О.Б., Приймак В.В., Мироненко К.М. Старожитності золотоординського часу Дніпровського лісостепового Лівобережжя. – Київ-Полтава: Археологія, 2004. – С. 11-12, 76-77; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 15-17. – № 17; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. І. – С. 15-17; Башкатов Ю.Ю. Дослідження Комсомольської ранньослов'янської археологічної експедиції // Свічадо Подніпря: Краєзнавчий альманах. – Комсомольськ: вид. Комс. ІКМ, 2005. – Кн. 1. – С. 63-65; Башкатов Ю.Ю. Матеріали пізньоримського часу півдня Полтавської області // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2008. – № 1-2 (23-24). – С. 45-49.

Ю.Ю. Башкатов, О.Б. Супруненко

91. КУРГАННА ГРУПА «Три брати» (археол.).

Знаходиться за 0,9-1,1 км на південний захід від околиці села та в 1,3 км на захід від залізниці мм. Полтава – Комсомольськ, неподалік від колишнього хут. Суки (схема на с. 69).

Обстежувалася Г.М.Некрасовою 1986 р., Ю.О.Шиловим та С.О.Єремеевим 1993 р., Ю.Ю.Башкатовим 2001 р., О.Б.Супруненком, І.М.Кулатовою і К.М.Мироненком у 2003-2008 рр.

Займає розоране підвищення мису першої тераси лівого берега р. Псел, що здіймається на 2,0 м над рівнем прилеглої стариці, з абсолютною відміткою у Балтійській системі висот 67,1 м. Кургани витягнуті широтним ланцюжком на 0,22 км вздовж південного краю підвищення.

91. Суки, ур. Кургани групи «Три брати». Видгляд з північного заходу.

91. Суки, ур. Курган № 2 групи «Три брати». Вигляд із заходу.

Складається з трьох найпомітніших в околицях Комсомольська курганів, високою 3,5-6,5 м та діаметром 52-72 м. Перший із насипів – найвищий, задернований, зі слідами тригопункту на вершині, знищеного шукачами металу. Його поли оборані, поверхня місцями горбкувата від численних нір землеривів і хижаків. Другий – також задернований, із західного боку поріс деревами й обкопаний ровом у першій половині ХХ ст. Східна половина насипу на чверть вибрана на початку 1990-х рр., на вершині є сліди тригопункту. Третій курган розорюється, проте ще зберіг круті схили.

Кургани є одним з найвиразніших комплексів археологічних пам'яток доби енеоліту, бронзового і раннього залізного віку в окрузі Комсомольська та виразним елементом історичного ландшафту пониззя Псла. На більших насипах збереглися зникаючі види степової і лучної рослинності, в т.ч. ковила волосиста.

Джерела та література: Шилов Ю.А., Шкляр П.Н., Еремеев С.А. Отчет о раскопках курганов и разведках поселений в Кременчугском р-не Полтавской области [1993 г.] // Архив Комс. ИКМ. – Б.н. – Арк. 29; Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – Арк. 53. – Рис. 197, 198; Башкатов Ю.Ю., Івченко А., Тараненко С.П. Отчет об археологической разведке у с. Дмитровка (Кременчугский р-н Полтавской обл.) с 9 по 12 октября 2001 года // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 318. – Арк. 3; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 14, 23, 40. – № 14. – Табл. 4. – Рис. 1:13; 11-12; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч.

І. – С. 14, 40; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

І.М. Кулатова, О.Б. Супруненко

92. КУРГАН І (археол.).

Знаходиться за 0,5 км на південний захід від решток хут. Суки, позначеного підвищеннями насипів хатищ, у 0,65 км в тому ж напрямку від межі житлової забудови сучасного с. Дмитрівка (схема на с. 69).

Обстежувався О.Б.Супруненком у 2003 і 2008 рр.

Поодинокий насип кургану займає незначне розоране підвищення першої тераси (абсолютна висота – 67,5 м). Висота – 0,5 м, діаметр – близько 18 м; розорювався, на сьогодні – задернований.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 14. – № 13. – Рис. 1:13; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. І. – С. 14; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

93. КУРГАН ІІ (археол.).

Знаходиться в 1,2 км на південь від околиці сучасного села, за 1,1 км на захід від шосе і залізниці до м. Комсомольськ.

Обстежувався Г.М.Некрасово 1986 р., О.Б.Супруненком 2003 р.

Розташований за 0,19 км південніше від насипу № 2 групи курганів «Три брати», на сусідньому мису підвищення першої надзаплавної тераси лівого берега р.Псел, зверненого до вибалку із болітцем (схема на с. 69).

Насип дуже розораний. Висота – 0,45 м, діаметр – 15 м.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – Арк. 53; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності

околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 14. – № 15. – Рис. 1:15; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 14; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

І.М. Кулатова

94. КУРГАН (археол.).

Знаходиться за 1,8 км на південний захід – південь від околиці с. Дмитрівка, посеред невеличкого гаю, за 1,0 км на північний схід від решток хут. Терещенки і в 0,5 км у тому ж напрямку від масиву дач садовничого товариства «Кременчуцьке», справа від шосе мв. Полтава-Комсомольськ (схема на с. 69).

Обстежувався О.Б.Супруненком 2003 і 2008 рр.

Насип поодинокого, вкритого лісо-насадженнями, кургану розташований на пануючому піщаному підви-

щенні плато другої тераси лівого берега р. Псел, що здіймається над околom на 0,8-1,0 м.

Висота кургану – 2,1 м, діаметр – 29 x 32 м, абсолютна позначка на вершині у Балтійській системі висот – 69,1 м. Поверхня поросла кущами і деревами, серед яких помітні сліди обваловки кладовища XIX – початку XX ст. На вершині насипу є залишки бліндажу часу Другої Світової війни. За переказами місцевих жителів, на кладовищі посеред кургану восени 1943 р. поховано кілька радянських воїнів.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 17. – № 18. – Рис. 1:18; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 17; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

І.М. Кулатова, О.Б. Супруненко

Базалуки (Базавлуки), с.

95. КУРГАННА ГРУПА I (археол., іст.).

Знаходиться за 0,52 км на захід від околиці північної частини села (кутка Новоселівка) та за 0,20 км на південь від залізничної платформи «Білани».

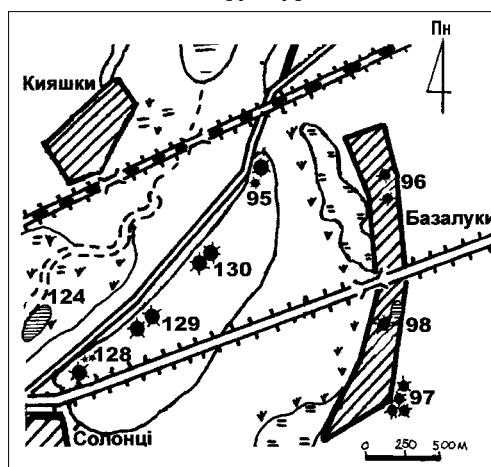
Обстежувалася 2006 р. О.Б.Супруненком.

Група у складі двох насипів розміщена на краю схилу другої тераси лівого берега старого русла р. Рудька. Кургани дуже розорані, розташовані компактно, можливо, це рештки колись єдиного великого насипу. Висота 0,40-0,50 м, діаметри – 25-30 м. Абсолютна висота підвищення одного з насипів – 70,4 м.

Поряд із курганами розташовані залишки кладовища (30 x 100 м) полонених німецьких, італійських та румунських військовослужбовців, що померли від ран і захворювань у польовому госпіталі неподалік кол. с. Білани наприкінці 1943 р.

Література та джерела: Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів

95-98, 124, 128-130. Базалуки, Солонці, сс.
Схема розташування груп курганів і поселення.

на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 67. – Рис. 4-6:68; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 65-66. – Рис. 1:68; 3:68; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Шерстюк

96. КУРГАННА ГРУПА II (археол., іст.).

Знаходиться у центральній частині північної половини села, посеред кутка, що носить назву Новоселівка, по Береговій вул., на городах садиб №№ 30, 32.

Найбільший курган групи оглянутий 1986 р. Г.М.Некрасовою, 2004 р. К.М.Мироненком, група обстежувалася 2006 та 2008 рр. О.Б.Супруненко і В.В.Шерстюком (схема на с. 109).

Складається з двох насипів. Перший, висотою 2,6 м та діаметром 35 м, з абсолютною висотою 71,6 м. Він вкритий сучасним кладовищем, з похованнями ХІХ-ХХ ст., на полах та вершині поріс кущами бузку, поодинокими деревами. На кладовищі, біля вершини кургану, є два гранітні обеліски над похованнями ХІХ ст., на одному з яких читається напис:

«Жена поручик.
Тымченка Надежда
родил. 1850 г. сеньт.
22 скончал. 1875 г.
сеньт. 27 вь 4 час.
утра».

Надгробки у вигляді масивних гранітних плит, поверх яких витесані зви-

96. Базалуки, с. Група курганів II. Насип № 1. Вигляд зі сходу.

чайні чотирикінцеві хрести. В основі плити – постамент, що оформлений у вигляді ромбічного орнаментального врізного фризу.

Менший курган – № 2 знаходиться на сусідніх городах, за 60 м північніше, розорюється. Його висота 0,5 м, діаметр 10-12 м.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 51-52; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залістистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 67-68. – Рис. 4-6:69; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 66. – Рис. 1:69; 3:69; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Шерстюк

97. КУРГАННА ГРУПА III (археол.).

Знаходиться на південно-східній околиці південної, старої частини села, неподалік від крайніх садиб.

Найбільший курган відкритий 1986 р. Г.М.Некрасовою, оглядався К.М.Мироненком 2004 р., група обстежувалася 2006 і 2008 рр. О.Б.Супруненко та В.В.Шерстюком.

Чотири насипи групи витягнуті ланцюжком, з північного сходу на південний захід на 130 м, вздовж дороги та смуги забудови села (схема на с. 109).

Курган № 1 зайнятий кладовищем, задернований. Поховання на ньому, переважно, післявоєнні (друга половина ХХ ст.), проте є й новітні. Більше половини похованих на цьому кладовищі людей носили прізвище Базалук. Могили оточені із заходу деревами у два ряди. Висота кургану – 2,1 м, діаметр – 28 м. На західній полі – сліди заглибини, розміром 4 х 5 м, можливо, від просідання камери значного поховання доби раннього залізного віку. Поли на

97. Базалуки, с. Група курганів III. Насип № 1. Видгляд з північного заходу.

сході і заході оборані. Абсолютна висота – 71,8 м.

Інші насипи групи розорюються, мають висоту 0,25-0,55 м та діаметр – 10-18 м.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 52. – Рис. 93; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 70-71; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 69. – Рис. 1:73; 89; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Шерстюк

Волошине, с.

99. КУРГАННА ГРУПА II (археол.).

Знаходиться за 0,35 км на захід – південний захід від частини села, відомої як Дуканичі (зняте з обліку, приєднане до Волошиного), в 0,8-1,1 км на схід – південний схід від с. Колгоспна Гора, зліва від шосе сс. Дмитрівка – Єриствітка та гідрозахисного каналу Горішне-Плавнівського і Лавриківського кар'єрів ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат».

Обстежувалася О.Б.Супруненком і В.В.Шерстюком у 2003, 2008 рр.

98. КУРГАН I (археол.).

Знаходиться на сучасній північній околиці старого села – південній частині с. Базалуки, за 0,22 км на південь від автотраси мм. Кременчук – Полтава (схема на с. 109).

Виявлений 2006 р. О.Б.Супруненком і В.В.Шерстюком.

Розташований біля краю тераси лівого корінного берега стариці р. Рудька, сучасного Базавлуцького (Солоницького) озера-болота, поблизу крайніх садиб. Розорювався під городи, в останні роки отримав новітнє задернування. Висота – 0,7 м, діаметр – 30 м. Центральна частина насипу знаходиться на межі дворищ, позначених насадженнями кущів. На захід від кургану, поруч – місцезнаходження Базалуки I з матеріалами доби раннього залізного віку.

Джерела та література: Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 68-69; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 66, 69. – Рис. 1:70-71; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

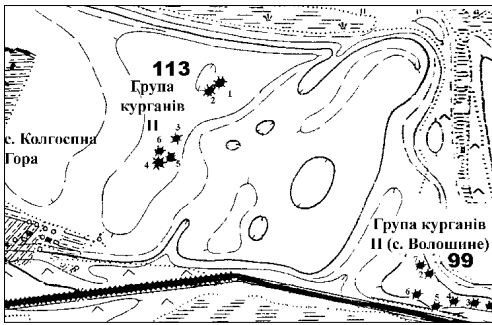
В.В. Шерстюк

Займає східний мис-відріг вододільного останця третьої тераси лівого берега р. Псел, що здіймається над заплавами стариць на 5-7 м (схема на с. 112).

Групу утворюють сім невеликих курганів висотою 0,3-1,0 м і діаметром 15-25 м, розташованих компактним «ланцюжком» у широтному напрямку, на відстані в 0,18 км.

Південна половина насипу № 2 знищена внаслідок прокладання шосе. У складі групи був ще один курган, що

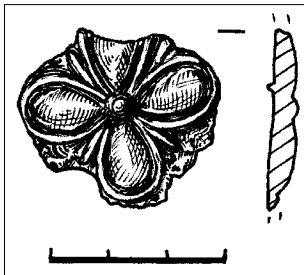

99, 113. Волошине, Колгоспна Гора, сс.
Схема розташування груп курганів.

знаходився на невеликому підвищенні, висотою 2,5-3,0 м, за 70 м на північний схід у заплаві. Він мав висоту 0,8 м, при діаметрі близько 20 м. Його насип знищений внаслідок влаштування свиноферми та під час зведення полотна шосе у 1970-х рр. На поверхні згладженого бульдозером останця основи кургану виявлені уламки ліпного посуду ямного і зрубного часу, а також бронзова бляшка – прикраса вузди пізньосарматської епохи, що зберігається у Полтавському краєзнавчому музеї.

На 2009 р. заплановані археологічні дослідження курганів у зв'язку з розміщенням на їх місці промислового майданчика Єриств'ського кар'єру ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат».

Джерела та література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Звіт про археологічне обстеження ділянки землевідводу Єриств'ського родовища залізистих кварцитів та під розширення Західних відвалів Дніпровського рудоуправління ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», на землях Дмитрівської і Пришибської сільських рад Кременчуцького району та Комсомольської міської ради Полтавської області, у липні 2002 і квітні 2003 рр. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 2003/2; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 424. – Арк. 15-18; Супруненко О.Б.,

99. Дуканичі, ур. Група курганів II, рештки кургану № 5. Бляшка, бронза. ПКМ.

Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська / Старожитності околиць Комсомольська, ч.І. – Київ-Полтава: Археологія, 2005. – С. 36. – № 58; Супруненко О.Б. Кургани між сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пелі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.ІV. – Київ-Полтава: вид ЦП НАНУ і УТОПІК, 2006. – С. 6. – Рис. 2; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Фірма «Техсервіс», 2006. – С. 116. – Рис. 142:31:5; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічне обстеження ділянки під розміщення промайданчика Єриств'ського кар'єру ВАТ «Полтавський ГЗК» на території Дмитрівської сільради Комсомольської міської ради Полтавської обл. у 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр.530. – Арк.21-23.

О.Б. Супруненко

100. КУРГАННА ГРУПА IV (археол.).

Знаходиться за 0,7-0,8 км на північ – північний схід від села, в 1,5 км на південний схід від с. Солонці.

Обстежувалася О.Б.Супруненком у 2003 та 2005 рр. Ним же, разом зі С.А.Скорим і В.В.Шерстюком, у 2005-2006 рр. проведені розкопки п'яти курганів і двох курганоподібних насипів.

Розташована на мису третьої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел – першій терасі лівого берега Ємцівського болота, за 0,6 км від тракторної бригади колишньої агрофірми «Відродження».

Складалася з семи невеликих розораних курганів, з яких на разі виявилися не дослідженими лише два насипи (№№ 4 і 6).

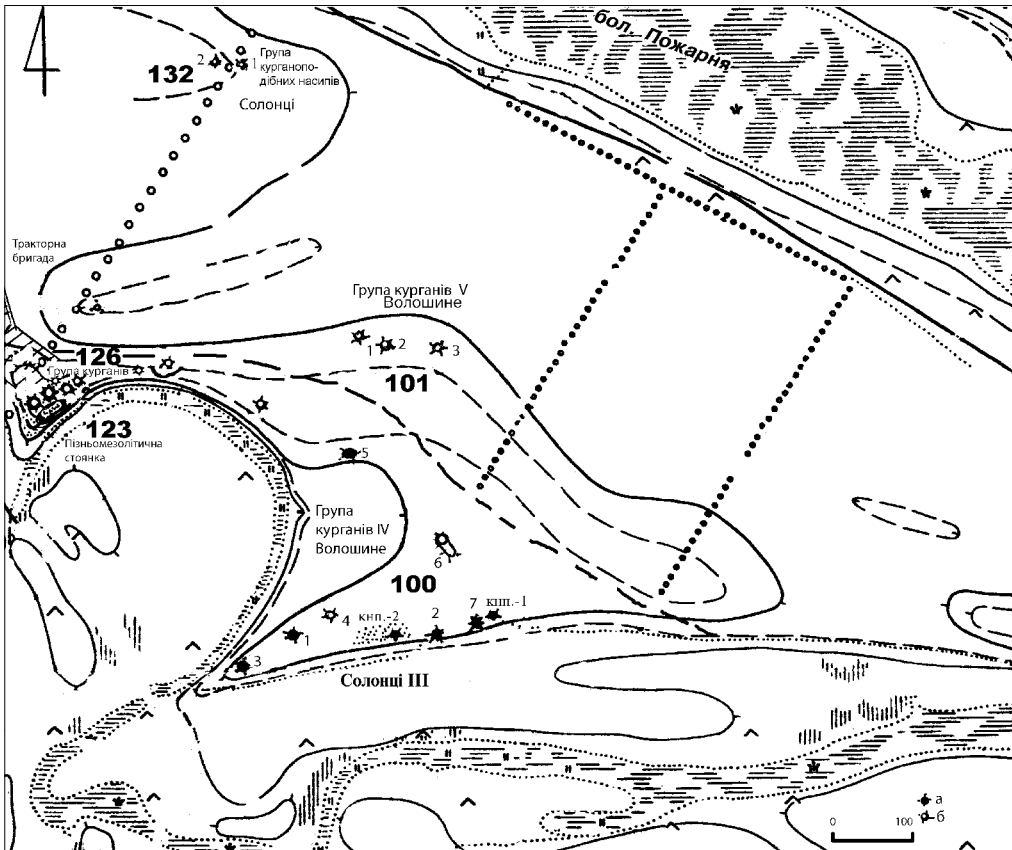
Кургани дуже розорані, зі слідами нівелювання бульдозером у 1960-х рр. Їх висота – 0,5-0,7 м, діаметр – 12-20 м.

У досліджених насипах, в ході науково-рятивних археологічних робіт в зоні спорудження Єриств'ського кар'єру залізистих кварцитів, виявлено 15 поховань епохи пізнього енеоліту, раннього, середнього і пізнього бронзового віку, скіфського часу, залишки господарських і житлових споруд хутора кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Колекція знахідок з розкопок зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому

100-101, 123, 126, 132. Волошине, Солонці, сс. Схема розташування курганів і стоянки. а – досліджені кургани; б – недосліджені кургани.

Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 75-97; Супруненко О.Б. Кургани поблизу с.Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.V. – Київ-Полтава: Вид-во «Друкарня «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – С. 90-116; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

І.М. Кулатова

101. КУРГАННА ГРУПА V (археол.).

Знаходиться за 1,0 км на північ – північний схід від села, за 0,6 км на схід – північний схід від тракторної бригади колишньої агрофірми «Відродження» поблизу с. Солонці.

Обстежувалася О.Б.Супруненком у 2005 і 2006 рр.

Розташована край схилу підвищення вододілу над мисом третьої надзаплавної тераси лівого берега р. Пслі, висотою 2,1 м над рівнем болота, біля підніжжя.

Складається з трьох невеликих, дуже розораних курганів. Всі вони – зі слідами нівелювання бульдозером у 1960-х рр. Їх висота – 0,3-0,5 м, діаметр – 14-18 м.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 76, 77; Супруненко О.Б. Кургани поблизу с.Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.V. – Київ-Полтава: Вид-во «Друкарня «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – С. 92. – Рис. 91.

В.В. Лямкін

Кияшки, с.

102. «ЗАПЛАВА ПСЛА» – ландшафтний заказник місцевого значення (природа).

Розташований в околицях сіл Кузьменки і Кияшки, на території Комсомольського лісництва (кв. 20-22, 24, 27-29, 58-60, 67-69).

Знаходиться у віданні ДП «Кременчуцький лісгосп».

Площа – 885 га. Охороняється згідно із рішенням Полтавської обласної ради від 04.09.1995 р. Зміна меж здійснена згідно з рішенням обласної ради від 06.09.2007 р.

Заказник є природним комплексом лісових ділянок, лук, водойм на лівому березі в нижній частині заплави р. Псел.

Найбільшу площу займають прибережно-водні та водні екосистеми, в яких зустрічаються наступні червонокнижні види: водяний горіх дніпровський, сальвінія плаваюча; з регіонально рідкісних – латаття біле. На мілководдях переважають угруповання рогозу вузьколистого, очерету звичайного, лепешняка великого, осоки загостреної, рідше – куги озерної, підмаренника болотяного, частухи подорожникової, м'яти водяної та ін.

У травостой лісових ділянок зрідка трапляється рястка Буше, занесена до Червоної книги України, з регіонально рідкісних – проліска сибірська, конвалія звичайна.

Найбільш флористично багатими є лучно-болотні ділянки, з домінуванням костриці лучної, лисохвосту тростинного, тонконогу болотяного, рутвиці

102. «Заплава Псла» – ландшафтний заказник.

блискучої, вероніки довголистої. Зустрічається пальчатокорінник м'ясо-червоний, занесений до Червоної книги України; валеріана висока, родовик лікарський – регіонально рідкісні види.

Фауна наземних хребетних тварин налічує близько 200 видів.

Орнітофауна заказника в гніздовий період нараховує близько 90 видів птахів. У період весняної та осінньої міграції – 120-130 видів, найчисленнішими серед яких є: гуски сіра та велика білолоба, крижень, погонич, лиска, мартин сизий та ін.

Серед ссавців можна зустріти куницю лісову, ондатру, бобра, лисицю звичайну, свиню дику.

Рептилії заказника належать до лісового (ящірка живородяча) та водноболотного (черепаха болотна, вуж звичайний і водяний) фауністичних комплексів.

Джерела та література: НА ПКМ. – Спр. П. 01-116. – Арк. 92, 118; Андрієнко Т.Л., Байрак О.М., Залудяк М.І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА «Астрєя», 1996. – С 45, 163, 177; Заповідні території околиць Комсомольська. – Полтава: Верстка, 2004; Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. – Полтава: Верстка, 2005. – С. 27, 31, 86, 97, 104, 162, 169, 170, 172, 181, 186, 212.

В.В. Бережна

103. КУРГАННА ГРУПА І (археол.).

Знаходиться за 1,05 км на південний захід від залізничної станції Потоки та 0,4 км на північ від пришосейної частини с. Дмитрівка, безпосередньо справа від шосе мм. Полтава – Кременчук та мосту авторозв'язки на м. Комсомольськ.

Найбільший курган оглядався І.М.Самойловським 1930 р., Г.О.Сидоренко 1972 р., Г.М.Некрасовою 1986 р., група обстежувалася К.М.Мироненком і О.Б.Супруненок у 2003 та 2008 рр.

Займає підвищення на мису першої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел, висотою 1,5 м над сучасним рівнем ріки (схема на с. 93).

Висота великого кургану – 3,4 м, діаметр – 67 x 70 м. Висота меншого – 0,5 м,

103. Кияшки, с., Потоки, ст. Група курганів І. Курган № 1. Вигляд із заходу.

при діаметрі – 16 м. Обидва задерновані. На великому – ростуть дерева і кущі, встановлено більше 80 огорож могил ХХ – початку ХХІ ст.

Більший курган – ландшафтна домінанта округи, добре помітний з шосе і мосту, щільно вкритий сучасними похованнями Потоківського кладовища. Менший – ще не зайнятий могилами.

Література: Самойловський І.М. Звіт за археологічні розвідки року 1930 // НА ІА НАНУ. – Ф. ВУАК. – № 327. – Арк. 2-3; Сидоренко Г.О., Махно Є.В., Телегін Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. – Київ: Наук. думка, 1982. – С. 60; Луговая Л.Н., Мельникова І.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – Арк. 52-53; Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.ІV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 111. – № 11; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

104. КУРГАНОПОДІБНИХ НАСИПІВ ГРУПА ІІ (археол.).

Знаходиться за 0,4 км на південний захід від кутка Прядки, зліва від шосе мм. Полтава – Кременчук, навпроти двох автозаправних станцій (схема на с. 100).

Обстежувалася О.Б.Супруненко і К.М.Мироненком у 2005 та 2008 рр.

Розташована на пануючому підвищенні плато другої тераси лівого берега р. Псел, висотою 2,8-3,1 м над рівнем заплави. Відділена від шосе з північного сходу лісосмугою. Насипи розміщені компактно, ланцюжком північний схід – південний захід. Висота – 0,5 та 0,8 м, діаметр – 15 та 20 м. Розорюються.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.ІV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 108. – № 2; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Лямкін, О.Б. Супруненко

105. КУРГАН І (археол.).

Знаходиться у східній частині кутка Прядки, справа від шосе мм. Полтава – Кременчук (сієма на с. 100).

Обстежувався О.Б.Супруненко у 2005 та 2008 рр.

Розташований на вершині помітного останцеподібного підвищення посеред забудови села, з абсолютною висотою 70,0 м, розміщеного з боку Прядківського болота – правого берега старого русла р. Рудька.

Розміщується між садибами мешканців села, оточений городами і парканами. На ділянці край підніжжя насипу, його схилах з півдня і сходу, на сплюсненій внаслідок влаштування тригопункту вершині знаходиться діюче сільське кладовище.

Курган належить до числа досить значних насипів округи. Його висота –

105. Кияшки, с., Прядки, куток. Курган І. Вигляд з північного сходу.

4,2 м, діаметр – 60 x 65 м, абсолютна висота – 74,0 м. Задернований, поли поросли деревами.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 108. – Рис. 107; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

106. КУРГАН IV (археол.).

Знаходиться за 1,1 км на південь від кутка Прядки, зліва від шосе мм. Полтава – Кременчук, в 0,5 км на південь від силової підстанції ПС 330 кВ «Кременчук» (схема на с. 100).

Обстежувався О.Б.Супруненком і В.В.Приймаком у 2005 р., оглянутий 2008 р.

Розташований на мису першої тераси лівого берега Чирвинської стариці (останець другої тераси лівого берега р. Псел), висотою 0,6 м над рівнем заплави.

Висота – 0,3 м, діаметр – 15 м. Розорювався, на разі – задернований, пошкоджений спорудженням опори лінії високовольтних передач на початку 1970-х рр.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 108. – № 4; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

107. КУРГАН V (археол.).

Знаходиться за 0,2 км на північ від околиці села, зліва від шосе м. Комсомольськ – с-ще Решетилівка.

Виявлений О.Б.Супруненком у 2005 р., оглянутий 2008 р.

Розташований над заплавою р. Псел, на лівому її березі. Висота – більше 2 м, діаметр – 35 м. Поріс чагарниками, задернований.

Джерела: Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської

області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В. Шерстюк

108. БРАТСЬКА МОГИЛА партизанів громадянської війни, військовополонених, радянських воїнів, **пам'ятник** землякам (іст.).

Розташована у південній частині села, за 100 м на південь від залізничної станції Потоки.

Поховано 86 чол. Серед них: 18 невідомих партизанів, які загинули на ст. Потоки у нерівному бою з німецькими інтервентами 1918 р., 68 воїнів із підрозділів 297-ї, 300-ї стрілецьких дивізій, які загинули в оборонних боях з німецько-фашистськими загарбниками 3 вересня 1941 р. за сс. Дмитрівка, Кияшки, Кузьменки і ст. Потоки, розстріляних 1941 р. 5 військовополонених моряків, яких зняли з поїзду на ст. Потоки фашисти, та воїни 84-ї, 116-ї, 299-ї, 233-ї стрілецьких дивізій, які загинули під час звільнення села

108. Братська могила партизанів громадянської війни, військовополонених, радянських воїнів, пам'ятник землякам.

27 вересня 1943 р. і в ході боїв за Дніпровський плацдарм. Прізвища відомі 19.

Спочатку в цій могилі були поховані військовополонені моряки, а потім – у 1957 р. останки загиблих воїнів з різних місць села були перенесені до однієї братської могили. У період з 1957 по 1976 рр. проводилися дозахоронення останків воїнів з сс. Базавлуки, Дмитрівка, Кияшки, Кузьменки, ст. Потоки. Прізвища їх невідомі. До речі, 1932 р. в с. Підлужжя новостворений колгосп був названий іменем «18 красних партизан».

У 1957 р. на могилі встановлено залізобетонну скульптуру воїна (висота 2,5 м) на цегляному оштукатуреному постаменті. Біля підніжжя постаменту – 2 плити з пам'ятним написом і прізвищами 19 полеглих воїнів: «Вечная память и слава воинам, погибшим на фронтах Великой Отечественной войны 1941-1945» та «Куда б ни шел, ни ехал ты, / Но здесь остановись. / Могила этой дорогой / Всем сердцем поклонись»,

«Ст. сержант Шамало Г.А. 1943

Русаков М.С. 1943

сержант Баранов Н.А. 1943

ефрейторы Сергеев И.Н. 1943

Кодаркин П.А. 1943

Рядовые:

Борзяк А.Н. 1943

Креймер Н.М. 1943

Яичков Л.П. -«-

Яншин И.Я. -«-

Филатов М.А. -«-

Семейкин В.И. -«-

Полотенцев Н.З. -«-

Пануга М.Я. -«-

Лукьянчук И.Г. -«-

Козлов А.В. -«-

Зайцев И.А. -«-

Калушин А.П. -«-».

У 1975 р. перед пам'ятником встановлено 3 плити з чорного каменю (1,2 x 0,8 м) з пам'ятним написом і прізвищами 206 полеглих воїнів-земляків.

У 2005 р. відбулася реконструкція братської могили. Залізобетонна скульптура воїна (вис. 3,0 м) встановлена на двоступінчатому цегляному постаменті (0,86 x 3,5 м і 2,0 x 1,6 x 1,6 м), обкладеному художньою цеглою. В центрі постаменту розміщені дві дошки з лабрадориту (1,0 x 0,45 м) з пам'ятним написом і прізвищами 20 загиблих воїнів.

Перед пам'ятником встановлено горизонтальну стелу (0,75 x 0,40 x 1,22 x 2,40 м), на якій розміщені три дошки з

сірого граніту (0,60 x 0,85 м) з пам'ятним текстом («Вечная память и слава воинам-односельчанам с. Дмитровки, павшим смертью храбрых в боях за Родину в период Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.») і прізвищами 207 воїнів-земляків із сіл Дмитрівської сільської ради – Базавлуки, Романи, Зубри, Кириленки, Кузьменки, Крамаренки, Кияшки, Підлужжя, Дмитрівка.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 646. – Оп. 7857. – Спр. 1. – Арк. 8; Ф. 1318. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 128; Спр. 89. – Арк. 178; Ф. 1512. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 218; Ф. 1604. – Оп. 1. – Спр. 97. – Арк. 23; ДАПО. – Ф. р-1876. – Оп. 8. – Спр. 62. – Арк. 18; Полтавщина. Енциклопедичний довідник. – Київ: Укр. енциклопедія, 1992. – С. 248.

М.П. Стахів, В.А. Андрієць

109. ПАМ'ЯТНИЙ ЗНАК жертвам голодомору (іст.).

Розташований у східній частині сільського кладовища.

Встановлений у листопаді 2007 р. в пам'ять односельчан, які померли від голодомору 1932-1933 рр.

Хрест з чорного полірованого габро (1,20 x 0,28 м) вміщений на цегляному постаменті (0,86 x 0,98 x 0,98 м), обкладеному плитами сірого граніту. В центрі хреста пам'ятний напис:

«Ще й досі блукають
їх душі, мов тіні,
і хліба шукають
по всій Україні.
Землякам нашим старим, молодим
і ненародженим.
Жертвам голодомору 1932-1933 рр.»

109. Пам'ятний знак жертвам голодомору.

Біля пам'ятного знака покладена земля зі всіх сіл Дмитрівської сільської ради, жителі яких постраждали під час голодомору.

Джерела: НА ПКМ. – Спр.09-954. – Арк.2-3.
В.А. Андрієць

110. БРАТСЬКА МОГИЛА добровольців-ополченців (іст.).

Розташована на північно-західній околиці села (кол. с.Підлужжя), за 15 м від колії залізниці мм. Кременчук – Полтава.

Поховано 5 добровольців-ополченців бронепоезда «Маршал Буденный», сформованого з робітників Полтавського паровозоремонтного заводу та Полтавського депо, які загинули в оборонних боях з німецько-фашистськими загарбниками за станцію Потоки і с. Підлужжя 4 вересня 1941 р.

Прізвища відомі 5 чол.

Напочатку липня 1941 р. Полтавський паровозоремонтний завод отримав завдання від командування Південно-Західного напрямку терміново побудувати бронепоезд. У перших числах серпня його будівництво було завершено.

18 серпня бронепоезд «Маршал Буденный» вийшов на бойове завдання з охорони і прикриття від ворожої авіації залізничного полотна на ділянці м. Кобеляки – ст. Ганнівка – Галещина – Потоки. Вночі бронепоезд охороняв станцію Галещина, а вдень патрулював залізницю.

Вночі 21 серпня у Полтаві бронепоезд прийняв на борт командуючого війська-

ми Південно-Західного напрямку Маршала Радянського Союзу С.М.Будьонного із групою супроводжуючих його офіцерів і відбув до Новомосковська, а звідти – до лінії фронту. В цей день німецькі літаки бомбили місто, і команда бронепоезда виводила залізничні состави зі станції. 23 серпня у м. Павлоград бронепоезд знову прийняв на борт С.М.Будьонного і повернувся до Полтави. 24 серпня бронепоезд патрулював ділянку м. Кобеляки – ст. Потоки. В ніч з 30 на 31 серпня фашисти форсували Дніпро в районі с. Келеберда і повели наступ на Кременчук.

4 вересня «Маршал Буденный» прикривав зенітним вогнем відступаючі частини, які прибули на ст. Ганнівка. Бронепоезд одержав наказ доставити взвод воїнів для підсилення охорони мосту через р. Псел, взяти під контроль відрізок залізниці від мосту до ст. Потоки і у взаємодії з частинами 300-ї стрілецької дивізії захищати підступи до Полтави.

З настанням темноти бронепоезд повільно рухався на ст. Потоки. За 1 км від станції був обстріляний ворожою артилерією з боку с. Підлужжя. Зв'язок бронеплощадки з паровозом, де розміщувався командний пункт, був пошкоджений.

Біля вхідного семафора ст. Потоки бронепоезд потрапив у пастку – під ним вибухнули фугасні заряди. Передня платформа і перша бронеплощадка завалилися на бік. З Підлужжя фашисти відкрили масований вогонь. Зав'язався нерівний бій. Німці намагалися оточити бронепоезд і підпалити другу бронеплощадку, але їм це не вдалося.

Бій тривав більше чотирьох годин. Загинули помічник машиніста Я.І.Чагін, кулеметник А.А.Муха та ін. Фашисти підпалили другу площадку бронепоезда, вогонь підібрався до стелажів, де знаходилося 700 снарядів.

Під прикриттям ночі, через десантний люк ополченці покинули «Маршал Буденный» і відійшли від нього на півкілометра, після чого бронепоезд злетів у повітря.

У 1956 р. на могилі загиблих в цьому бою встановлений залізобетонний обеліск.

У 2001 р. відбулася заміна – встановлений обеліск із рожевої мармурової крихти (висота 2,5 м) на постаменті з бі-

110. Братська могила добровольців-ополченців.

ломармурової крихти (0,52 x 0,97 x 2,0 м), у центральній частині якого – дошка з сірого граніту (0,83 x 0,51 м) з пам'ятним написом і прізвищами загиблих: «Вечная слава добровольцам железнодорожного бронепоезда «Маршал Буденный», павшим в боях за Родину. 04.IX.1941 г. Сергиенко В.Н., Чагин Я.Н., Ромашов Н.А., Гнипа, Муха А.Ф.». Нижче – дошка з нержавіючої сталі (0,80 x 0,78 м) із зображенням бронепоезда і написом «Маршал Буденный», біля підніжки постаменту – гармата, довжиною 0,8 м.

Джерела та література: ЦАМО РФ. – Ф. 1247. – Оп. 1. – Спр. 159. – Арк. 101; Спогади жителів села Підлужжя Н.А.Гнойового, В.Д.Діденка; На рубежах огненных лет. – Харьков: Прапор, 1978. – С. 39-42; Полтавский тепловозремонтный завод: Очерки истории. – Харьков: Прапор, 1971. – С. 92-96.

В.А. Андриєць, М.П. Стахів

111. МОГИЛА В.О.Бутенка (іст.).

Розташована у східній частині кладовища кутка Прядки, поряд з насипом великого кургану (№ 105).

Похований Валерій Олексійович Бутенко (28.07.1966 – 07.10.1986), учасник бойових дій в Афганістані.

Народився у Кременчуці. З 1968 р. проживав у с. Підлужжя Кременчуцького р-ну Полтавської обл. До 4-го класу навчався у Підлужжанській неповній середній школі, потім до 8-го класу – у Дмитрівській школі, закінчив Потокську середню школу. Працював у м. Кременчук слюсарем-складальником на заводі дорожніх машин. Перед призовом до лав Радянської Армії, за направленням військкомату, навчався в автошколі, по закінченні якої йому присвоєна кваліфікація «Водій III класу з категорією «С».

22 квітня 1985 р. Кременчуцьким міськвійськкоматом призваний на строкову службу. Учбовий підрозділ, а по-

111. Могила В.О.Бутенка.

тім служба у Середньоазіатському військовому окрузі. Рядовий В.О.Бутенко – стрілок-водій мотоманеврової групи прикордонних військ. Брав участь у багатьох бойових операціях в Республіці Афганістан.

З жовтня 1986 р., під час обстрілу колони, був поранений в руку, однак вивів машину в безпечне місце і врятував життя товаришам. Продовжуючи бій, був смертельно поранений. Посмертно нагороджений орденом Червоної Зірки.

У 1987 р. на могилі (1,5 x 0,5 м) встановлений обеліск (висота 1,5 м) з чорного каменю і бетонна плита (1,0 x 0,7 м). На чільному боці обеліску зображена зірка, портрет воїна, пам'ятний напис і лаврова гілка: «Бутенко Валерій Олексійович. 28.07.1966 – 1986.7.10. Погиб при исполнении интернационального долга. Помним, любим, скорбим. Мама, бабушка и родные».

Джерела та література: ПА Полтав. ОВК. – ДГШ № 315 /07/0756 від 24.05.1984 р.; Архів Комс. ІКМ. – Ф.1. – Спр. 26 (Аф); Комсомолец Полтавщини. – м.Полтава. – 1990. – 20 січня. – № 4. – С.2; «Пам'ять живе ...». – Полтава, 1999. – С.11.

М.П. Стахів

Колгоспна Гора, с.

112. КУРГАННА ГРУПА I (археол.).

Знаходиться у південно-західній частині села.

Обстежувалася О.Б.Супруненко та О.В.Сидоренком у 2003 і 2008 рр.

Розташована край схилу піщаного останця третьої тераси лівого берега р. Псел, що здіймається наднавоколишньою заплавою і болотами на 3,8-4,1 м. Група витягнута меридіональним ланцюжком вздовж південно-західної, низинної частини села на 0,25 км.

Складається з шести насипів, висотою 0,35-3,20 м та діаметром 15-60 м. Найбільший курган № 1 – із рештками кладовища кол. хут. Попова Гора XIX – початку XX ст. на вершині («Могила Попова») – пошкоджений спробою будівництва асфальтного заводу у 1980-х рр. Його вершина зрізана бульдозером, поли підгорнуті землерийною технікою. До середини 1950-х рр. на ньому знаходилися могили кладовища, в т.ч. власників заможної садиби початку XX ст. Під час руйнування насипу виявлено «кілька рядів поховань у гробах, чимало кісток», після чого земляні роботи були припинені.

Другий великий курган групи (№ 2) зайнятий кладовищем мешканців хутора 1930-х рр. і нового с. Колгоспна Гора 1960-1990-х рр., що виникло на початку 1960-х рр. внаслідок переселення вихідців з с. Жовнин Черкаської обл., під час заповнення Кременчуцького водосховища. Інші насипи (№№ 3-4), вірогідно, та-

112. Колгоспна Гора, с., група курганів I. Курган № 1 – «Попова могила». Вигляд з південного заходу.

кож вкриті похованнями XIX-XX ст. і задерновані. Лише невеликий курган (№5) край південно-західного схилу мису останця час від часу розорюється. З нього походить уламок хіоської амфори та кілька ліпних черепків скіфської доби.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 13, 23, 39. – № 7. – Рис. 1:7; 10. – Табл.2; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 12, 39; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОД-ПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

113. КУРГАННА ГРУПА II (археол.).

Знаходиться за 0,4-0,8 км на схід від села.

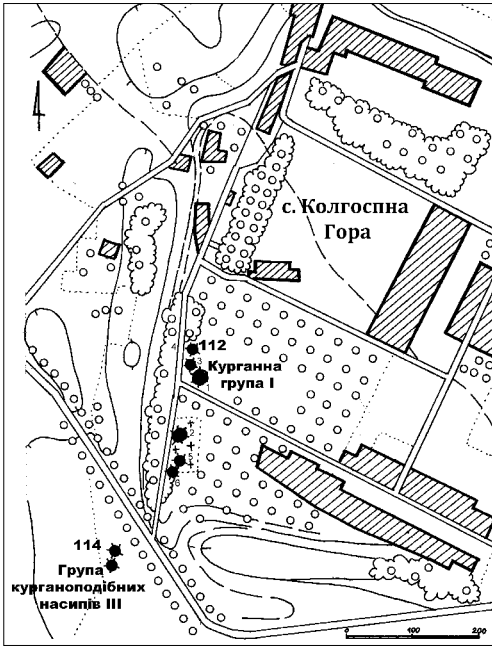
Обстежувалася Г.М.Некрасовою 1986 р., яка нарахувала у складі групи 3 насипи, у 2003 і 2007 рр. кургани картографовані й описані О.Б.Супруненко, К.М.Мироненком та В.В.Шерстюком (схема на с. 112).

Займає розоране підвищення у східній частині піщаного останця третьої тераси лівого берега р. Псел, що здіймається над заплавами навоколишніх боліт на 6,2 м (абсолютна позначка в Балтійській системі висот для найбільшого кургану № 1 – 74,90 м).

Складається з шести насипів, висотою 0,2-1,5 м і діаметром 15-30 м. Кургани вишикувані ланцюжком із північного сходу на південний захід, розділені на дві частини вибалком, шириною 0,18 км, в якому прокладений магістральний газопровід. Всі насипи розорюються.

На поверхні виявлені подрібнені оранкою уламки ліпного посуду зрубної культурно-історичної спільноти доби пізнього бронзового віку.

112, 114. Колгоспна Гора, с. Схема розташування курганів.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – Арк. 52; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 13, 40. – № 8. – Рис. 1:8. – Табл.3; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. І. – С. 13, 40; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

114. КУРГАНОПОДІБНИХ НАСИПІВ ГРУПА ІІІ (археол.).

Знаходиться за 0,2-0,3 км на південний захід – південь від села, в 0,65 км на південний схід від залізничного переїзду на шосе сс. Дмитрівка – Єристівка.

Обстежувалися О.Б.Супруненком і О.В.Сидоренком у 2004 та 2008 рр.

Розташовані на незначному підвищенні посеред заплави, над пересохлою

старицею (висота 1,0 м), неподалік повороту шосе сс. Дмитрівка – Єристівка, поряд із опорами високовольтних ліній електропередач.

Два дуже розорані, на сьогодні – задерновані, курганоподібні насипи мають висоту 0,3 і 0,5 м, діаметр 15-16 м. На них виявлені окремі уламки ліпного посуду доби раннього бронзового віку та зрубної культури, фрагменти кахлів ХІХ ст.

Знахідки зберігаються у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 14. – № 12. – Рис. 1:12; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. І. – С. 14; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б. Супруненко

115. КУРГАНОПОДІБНИХ НАСИПІВ ГРУПА ІV (археол.).

Знаходиться за 1,4 км на захід від села і в 0,1 км на північний схід від залізничного переїзду на шосе сс. Дмитрівка – Єристівка (схема на с. 93).

Обстежувалася О.Б.Супруненком у 2004 р., О.В.Сидоренком і С.А.Скорим 2008 р.

Розташована на невеликому мису над заболоченою старицею (висота 1,5 м), зліва від насипу залізниці і шосе до м. Комсомольськ, навпроти повороту асфальтованої дороги на с. Дмитрівка.

115. Колгоспна Гора, с., група курганоподібних насипів ІV. Вигляд з півдня.

Три задернованих курганоподібних насипи, висотою 0,5-1,2 м і діаметром 12-22 м, вкриті скупченнями кущів і дерев посеред лук, витягнуті ланцюжком у меридіональному напрямку. Поряд із ними виявлені рештки зруйнованих на початку ХХ ст. господарських споруд хутора, на одному – залишки пагорбів новітніх могил.

Через найбільший насип прокладений кабель лінії оптико-волоконного зв'язку. Зі знахідок, крім уламків ліпного посуду доби бронзового віку, виявлені фрагменти лицевих кахлів ХІХ ст.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 8, 14. – № 11. – Рис. 1:11; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. 1. – С. 14; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко

Кузьменки, с.

116. КУЗЬМЕНКИ I – поселення – неоліт (V тис. до н.е.), катакомбна культура (ХІХ – ХVІІІ ст. до н.е.), доба пізньої бронзи – раннього залізного віку (кін. II – поч. I тис. до н.е.) (археол.)

Знаходиться за 1,50 км на схід від окраїни села та за 0,65 км на південний захід від колишньої МТФ знятого з обліку с. Кириленки.

Виявлене В.В.Шерстюком влітку 2007 р., повторно обстежувалося О.Б.Супруненком восени того ж року.

Розташоване на північ від групи курганів III, в околицях с. Кузьменки, по схилу тераси лівого берега старого русла р. Рудька. Площа визначається за скупченнями кераміки, а здебільшого – трощених кісток. Становить вона близько 0,4 га (100 x 40 м). Територія

поселення розорюється, краї схилу задерновані.

Підйомні матеріали досить численні, особливо це стосується остеологічних решток, що свідчить про тривалість існування поселення на цьому місці.

До найдавнішого етапу заселення відносяться фрагменти горщиків киево-черкаської культури дніпро-донецької культурної спільноти доби неоліту. Найбільша кількість уламків кераміки належить катакомбній культурі, дещо менша – епосі пізньої бронзи або початку раннього залізного віку. Ближче до насипу кургану збільшується концентрація черепків ХІХ-ХХ ст., що позначають розміщення тут садиб знесеного у 1970-х рр. с. Остапці.

Шурфування і розкопок на поселенні не проводилося.

Джерела: Шерстюк В.В. Звіт про обстеження трас комунікацій ТОВ «Ворскла Сталь» на території Комсомольської міськради Полтавської області в 2007 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 506. – Арк. 16-17. – Рис. 3:11;21; 31; Супруненко О.Б. Звіт про археологічне обстеження ділянок під розташування дослідно-промислових дільниць на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Бондарівської сільської ради Кременчуцького району Полтавської обл. у 2007 р. // НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 490. – Арк. 12. – Рис.1:3; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

116. Поселення Кузьменки I. Вигляд з північного заходу.

117. КУРГАННА ГРУПА I (археол.).

Розташована за 1,8-2,0 км на північ – північний схід від північної околиці села, за 1,3 км на північний захід від колишнього с. Кириленки (його кладовища), поруч із рештками невеликого висілку-кутка цього ж села.

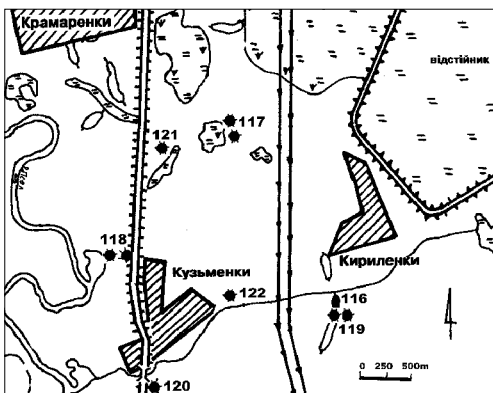
Курган № 1 групи виявлений Г.М.Некрасовою 1986 р. Оглядався 2004 р. К.М.Мироненком, група обстежувалася В.В.Шерстюком і В.В.Лямкіним 2008 р.

Група курганів у складі чотирьох насипів розташована на краю схилу тераси лівого берега стариці р. Псел. Кургани групи витягнуті ланцюжком уздовж схилу із півночі на південь. Насипи задерновані, порослі чагарниками, зі сходу краї їх піл розорюються. Насип № 1 має найбільші розміри та чіткі збережені обриси, висоту 2,4 м, діаметр 22 м. На вершині нещодавно встановлений бетонний стовпчик тригопункту. Інші насипи мають висоту 0,50-0,80 м та діаметри 13-20 м. Курган № 4 – зі слідами руйнування поверхні насипу.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 51; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

116-122. Кузьменки, с. Схема розташування курганів і поселень.

117. Кузьменки, с., група курганів I, курган № 1. Вигляд з півдня.

118. КУРГАННА ГРУПА II (археол.).

Знаходиться на північній околиці села (куток Варварівка, кол. село, приєднане до с. Кузьменки), за 0,2 км на північний захід від сучасних останніх садіб села, та за 0,1 км на південний схід від його північно-західного висілку.

Найбільший курган описаний Г.М.Некрасовою 1986 р., оглядався К.М.Мироненком у 2004 р., О.Б.Супруненкою у 2006 р., група обстежувалася О.Б.Супруненкою у 2007 р.

Група розташована неподалік прирічкового масиву нової забудови, поблизу бази відпочинку «Левада», безпосередньо поруч із шосе м. Комсомольськ – с-ще Решетилівка, на західному його узбіччі. Складається з великого та зовсім розораного насипів курганів, що займають мисоподібне підвищення другої надзаплавної тераси (висота 1,5-2,0 м) лівого берега р. Псел та правого берега його допливу – р. Рудька. Перший з курганів, оточений деревами і кущами, зайнятий сучасним кладовищем, відділений від шосе рядом дерев. Висота насипу – 5,2 м, діаметр – 43 x 45 м. Абсолютна висота – 74,3 м. Поверхня вкрита могилами кладовища XIX-XX ст., що продовжує функціонувати. Є поховання літньої людини, здійснене 1943 р. На вершині наявні сліди обваловки знищеного тригопункту, окремі дерева і кущі. Неподалік знайдений завалений, зрушений зі свого місця, призматичний гранітний надгробок XIX ст., із ромбоподібними орна-

118. Кузьменки, с., група курганів II, курган № 1. Вигляд з північного заходу.

ментальними фризами. З боку дороги пола кургану частково підрізана.

За 60 м на захід – південний захід від великого насипу, на поверхні підвищення – розораний насип другого кургану, що, вірогідно, був розгорнутий землерийною технікою. Висота збереженої частини насипу – 0,5 м, його діаметр – понад 28 м.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 51. – Рис. 192; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м.Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 64-65. – Рис. 4:64; 5:64; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчущині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 62, 65; Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Сидоренко О.В. Звіт про археологічні обстеження у пониззі Псла та в гирлі р. Сухий Кобелячок на території Кременчуцького району Полтавської області у вересні 2007 р. (розвідки по «Зводу пам'яток історії та культури»). // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 496. – Арк. 7-9. – Рис. 2:1; 3-6; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

119. КУРГАННА ГРУПА III (археол.).

Знаходиться за 1,50 км на схід від села та за 0,75 км на південний захід від

колишньої МТФ знесеного с. Кириленки, в ур. Остапці (схема на с. 123).

Оглядався Г.М.Некрасовою 1986 р., К.М.Мироненком 2004 р., В.В.Шерстюком 2007 р., група обстежувалася О.Б.Супруненком восени 2007 р.

Розміщена на краю схилу тераси лівого берега старого русла, сучасної стариці, р. Рудька, на південь від різночасового поселення Кузьменки I. Ур. Остапці носить назву від найменування села, що розташовувалося на північ від кургану до 1960-х рр.

Висота кургану № 1 становить 4,5 м, діаметр – 40 x 30 м, насип дещо витягнутий із заходу на схід. Вершина сплюснена, на кургані розміщене кладовище колишнього с. Остапці, про що свідчить і значна кількість могил з прізвищами померлих – Остапець. Поруч розміщена металева триногоа – геодезичний знак «Остапці». Абсолютна висота вершини насипу – 74,2 м.

На схід від кургану № 1 розташований розораний насип № 2, висотою 0,50 м та діаметром 16 x 18 м.

Джерела: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 51. – Рис. 190; Шерстюк В.В. Звіт про обстеження трас комунікацій ТОВ «Ворскла Сталь» на території Комсомольської міськради Полтавської області в 2007 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 506. – Арк. 18. – Рис. 3:12; 25-30; Супруненко О.Б. Звіт про археологічне обстеження ділянок під розташування дослідно-промислових дільниць на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Бондарівської сільської ради Кременчуцького району Полтавської обл. у 2007 р. // НА ЦОДПА.

119. Кузьменки, с., група курганів III, курган № 1. Вигляд з півночі.

– Ф.е. – Спр. 490. – Арк. 12. – Рис. 1:3; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

120. КУРГАН II (археол.).

Знаходиться на південь від села, за 0,35 км від його околиці, біля мосту через сучасне, взяте у бетон, русло р. Рудька, на її лівому березі, безпосередньо праворуч із шосе м. Комсомольськ – с-ще Решетилівка (схема на с. 123).

Обстежувався Г.М.Некрасовою 1986 р., неодноразово оглядався: Ю.О.Шиловим 1993 р., К.М.Мироненком 2004 рр., В.В.Шерстюком 2006 р., О.Б.Супруненкою у 2007 р.

Висота – 7,3 м, діаметр – 35-36 м. Пропорції насипу «струнки», схиля круті (так звана «гостра» могила), поли підорані, середня частина «сплощена» внаслідок розміщення на ній могил кладовища, які вкривають насип. На кладовищі відзначені датовані поховання не раніше 1964 р., але, безсумнівно, є і більш давні, від яких збереглися лише невеликі пагорби могил. Абсолютна позначка вершини насипу над рівнем моря – 75,4 м.

Пам'ятка є одним з найбільших курганів території Дмитрівської сільської ради, виразною домінантою історичного ландшафту пониззя Псла і входить в перший десяток найзначніших курганів Полтавської обл.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 51; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 65-66. – Рис. 4:65; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», Археологія, 2006. – С. 65. – Рис.: на обл.; 85; Супруненко О.Б., Мироненко К.М., Сидоренко О.В. Звіт про археологічні обстеження у пониззі Псла та в гірлі р. Сухий Кобелячок на території Кременчуцького району Полтавської області у вересні 2007 р. (розвідки по «Зводу пам'яток історії та

120. Кузьменки, с., курган II.
Вигляд із заходу.

культури) // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 496. – Арк. 9-10; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко, В.В.Шерстюк

121. КУРГАН III (археол.).

Знаходиться за 1,0 км на північ від околиці села, за 0,15 км на схід від шосе м. Комсомольськ – с-ще Решетилівка.

Обстежувався Г.М.Некрасовою у 1986 р.

Певний час розорювався, по насипу проходить польова ґрунтова дорога. Висота – 1,0 м, діаметр – 20 м (схема на с. 123).

Джерела: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 51.

Г.М.Некрасова

122. КУРГАН IV (археол.).

Знаходиться за 0,43 км на схід від центральної частини села, зліва від дороги до місця розташування знятого з обліку с. Кириленки (схема на с. 123).

Виявлений В.В.Шерстюком у 2008 р. Задернований, поли розорюються, на вершині розміщене невелике новітнє кладовище у складі більше 10 могил. Висота – 0,8 м, діаметр – до 20-22 м.

Джерела: Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

Солонці, с.

123. СТОЯНКА «Комсомольська» – пізній мезоліт (кін. VI – поч. V тис. до н.е.) (археол.).

Знаходиться за 0,8 км на південний схід від села, поряд із групою курганів II, на схід від тракторної бригади колишньої агрофірми «Відродження», на схилі розораного мису третьої тераси лівого берега р. Псел, із абсолютною висотою 72,2 м, що здіймається над заплавою на 5,0-5,5 м (схема на с. 100).

Відкрита В.В.Лямкіним і О.Б.Супруненко навесні 2003 р., обстежувалася у 2005-2006 рр. ними та І.М.Кулатовою, К.М.Мироненком, О.В.Сидоренком.

Культурні залишки у вигляді уламків та цілих виробів з кременю, фрагментів кісток тварин займають схилу частину мису, переважно звернену до південно-східного його боку, захищеного від переважаючих узимку північно-західних холодних вітрів. Більшість виробів із кременю, виявлених на схилі, починаючи від південної поли найбільшого кургану групи II, зібрані на розорюваній поверхні, на рівнях від 1,2 до 3,5 м вище заплави. Знахідки траплялися на площі близько 0,8 га (70 x 150 м). Шурфуванням встановлене залягання культурних нашарувань у похованому ґрунті – сіро-жовтому супіску, з рештками життєдіяльності дрібних тварин, що лежить на глибині 0,7-0,9 м.

Всього виявлено понад 130 виробів із кременю, більшість з яких складають однорідний комплекс, а також кілька уламків обрубаних чи потрощених кісток тварин, шматки вапняку, що розтріскався від перебування у вогні.

123. Пізньомезолітична стоянка «Комсомольська». Вигляд з півдня.

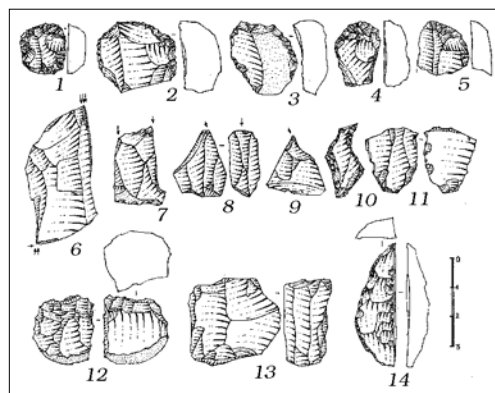

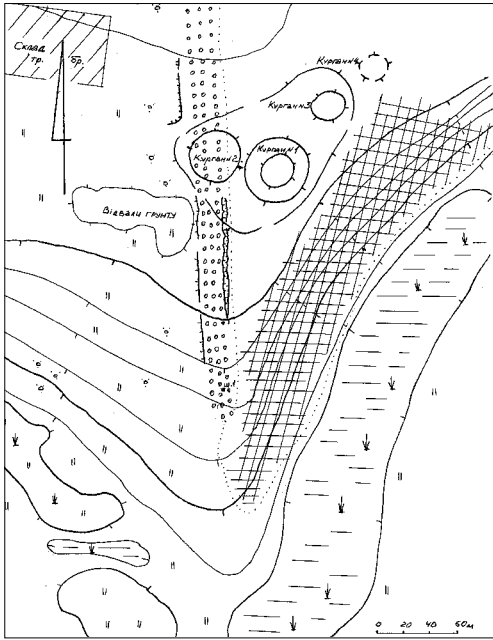
На стоянці розщеплювався світло-сірий напівпрозорий та темно-сірий плямистий кремій жовняного походження, характерний для Трахтемирівського під Каневом родовища. Ступінь його патинізації різний: окремі предмети зовсім не патиновані, інші – вкриває легка блакитна чи блакитнувато-біла плямиста патина. Незначна частина виробів має змінену від перебування у полум'ї структуру.

Типологічний набір виробів з кременю репрезентують спрацьовані двоплощадкові з прямими площадками нуклеуси і нуклеоподібні уламки, відщепи, уламки та лусочки, широкі, середньо-широкі і мікролітичні платівки, сколи та знаряддя. Серед останніх – порівняно високі округлі відщепові, підокруглі та кінцевобічні на уламках скребачки, кутові подвійні різці на відщепках, ретушовані відщепи, в т.ч. зі скобелеподібними виятками, ретушовані платівки, вкладень кукрецького типу, сегментодіний мікролітичний виріб з підструганою спинкою.

Хронологічна позиція комплексу виробів з кременю визначається в межах пізнього мезоліту – початку неоліту. Стоянка належить до кола пізньомезолітичних старожитностей кукрецького мисливсько-скотарського населення, рештки недовготривалих стійбищ якого відомі на передстепових ділянках межиріччя Ворскли і Псла.

123. Пізньомезолітична стоянка «Комсомольська». Вироби з кременю. Колс. ІКМ.

123, 126. Солонці, с. Пізньомезолітична стоянка «Комсомольська» та частина курганів групи II. План.

Колекції знахідок з розвідок зберігаються у Комсомольському історико-краєзнавчому та Полтавському краєзнавчому музеях.

Джерела та література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Звіт про археологічні обстеження ділянки землевідводу Єристівського родовища залізистих кварцитів та під розширення Західних відвалів Дніпровського рудоуправління ВАТ «Полтавський Гірничо-збагачувальний комбінат», на землях Дмитрівської і Пришибської сільських рад Кременчуцького району та Комсомольської міської ради Полтавської області, у липні 2002 і квітні 2003 рр. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 2003/2; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 424. – Арк. 15-18; Супруненко О.Б., Гавриленко І.М., Кулатова І.М., Лямкін В.В., Мироненко К.М. Мезолітична стоянка «Комсомольська» поблизу с.Підлужжя на Кременчуччині // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2003. – № 2/2002 – 1/2003. – С. 43-45; Білоусько О.А., Супруненко О.Б. Давня історія Полтавщини (XX тисячоліття до н.е. – V століття); Підручник. – Полтава: Оріяна, 2004. – С. 44, 45. – Рис.; Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Полтавщина за первісної доби // Полтавщина: Історичний нарис. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – С. 3-4; Супруненко О.Б., Гавриленко І.М., Кулатова І.М. Розвідки на території будівництва металургійного комбінату «Ворскла Сталь» у пониззі Псла // АДУ 2004-2005 рр. – Київ-Запоріжжя: Дике поле, 2006. – Вип. 8. – С. 346-348; Супруненко О.Б. Кургани між сс. Дуканичі та Солонці

на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: Видво «Друкарня «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 106-107. – Рис. 113. – Табл.; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко, І.М.Гавриленко, В.В.Лямкін

124. СОЛОНЦІ I – поселення – доба бронзи, ранній залізний вік, новітня доба (археол.).

Знаходиться за 0,4-0,6 км на північ-північний схід від села (куток Лиходії) та за 0,42 км на схід від окраїни с. Кияшки (куток Прядки) (схема на с. 109).

Відкрите О.Б.Супруненком і В.В.Шерстюком 2006 р., обстежувалося В.В.Шерстюком у 2007 р.

Розташоване на невисокому підвищенні останця лівого берега стариці р. Рудька, площею близько 1,0 га (200-180 x 60-50 м), витягнутого з півдня – південного заходу на північ – північний схід уздовж болота. Висота підвищення коливається від 0,5 м на периферії до 1,2 м у центральній, найвищій частині. Межі поселення повністю співпадають з краями підвищення.

Цей і навколишні пагорби долини стариці вкриті невеликими задернованими підвищеннями різної висоти штучного походження (від 0,5 до 1,0 м), які є залишками хатищ кол. села. По краю схилу, на місці розташування поселення, розміщений цілий ряд таких решток садиб, розташованих уздовж берега. Шурфуванням встановлена потужність нашарувань – близько 0,55 м, у верхній частині яких залягають напастування новітнього часу. У північній частині підвищення культурний шар знищений.

Керамічні матеріали належить до кількох культурно-хронологічних груп. Першу – складають уламки ліпного посуду епохи ранньої бронзи. Північно-східна частина поселення позначена скупченнями фрагментів ліпного посуду культури багатоваликової кераміки і новітнього часу. Ліпна кераміка початку раннього залізного віку, менш численна, переважає в центральній та південній частинах підвищення. У верхньому горизонті всюди трапляється гончарна кераміка,

124. Поселення Солонці І. Вигляд з півночі.

уламки скла та ін. матеріали від життєдіяльності села XIX – початку XX ст.

Колекція знахідок зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Література та джерела: Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м.Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 71-73. – Рис. 4-6:75; 183.; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 69-70. – Рис. 92; Шерстюк В.В. Звіт про обстеження трас комунікацій ТОВ «Ворскла Сталь» на території Комсомольської міськради Полтавської області в 2007 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 506. – Арк. 18-19. – Рис. 3; 21; 34; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

125. КУРГАНІЙ МОГИЛЬНИК І – доба енеоліту-бронзи, ранній залізний вік (археол., іст.).

Знаходиться в межах села, вздовж правобіччя вул. Щорса і в південно-західній частині населеного пункту (схема на с. 100).

Обстежувався: найбільший курган – Г.М.Некрасовою 1986 р., окремі насипи – Ю.О.Шиловим 1992 р., всі кургани – О.Б.Супруненкою і Ю.О.Пуголовком у 2006 і 2008 рр. Насип № 12 у складі могильника досліджений восени 2007 р. О.Б.Супруненкою.

Розташований на лівому березі Великого Солонцівського болота – колишньої стариці р. Рудька, на краю третьої тера-

си лівого берега р. Псел, за 10-25 м на схід від її краю. Висота тераси над рівнем заплави – 3-5 м, абсолютні найвищі її позначки не перевищують 70,1-71,6 м. Могильник витягнутий з півночі на південь вздовж асфальтного покриття головної вулиці села і майданчика будівництва 1-ї черги металургійного комбінату ТОВ «Ворскла Сталь».

Кургани вишикувані своєрідним ланцюжком, вірогідно, вздовж давнього шляху по лівобічній надзаплаві Псла, на відстані 35-100 м один від одного. Складається з одинадцяти насипів висотою 0,3-2,7 м, діаметром 8-44 м, які, переважно, розміщені на присадибних ділянках. Найбільший курган № 1 знаходиться поряд із господарським двором і ваговою колишньої агрофірми «Відродження».

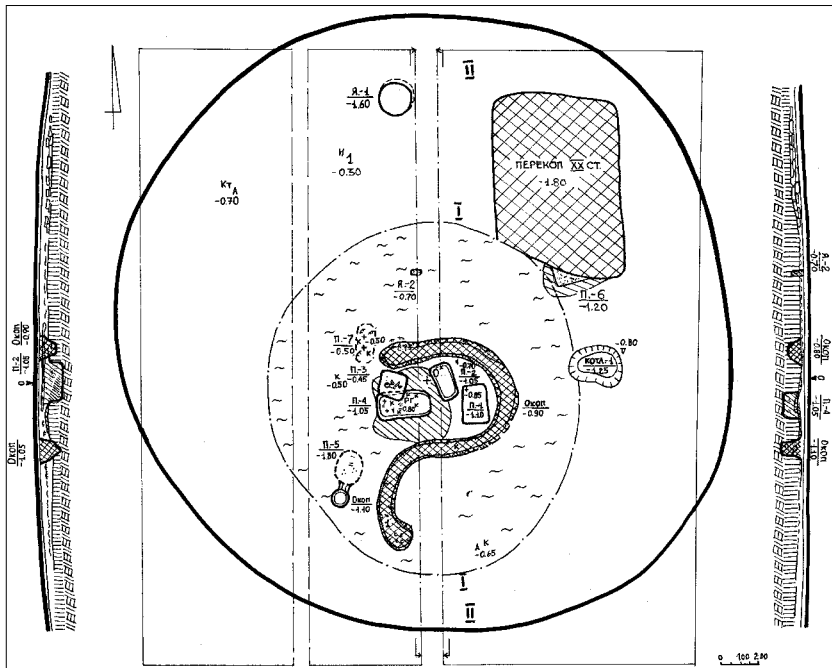
Більшість насипів невеликих курганів мають сліди розорювання чи використовуються під городи і садки. Найбільший курган групи № 1 – задернований. Його північно-західна пола пошкоджена влаштуванням ґрунтової дороги. На разі смуга пошкоджень огорожується захисним парканом. На північно-східному схилі лежить частина сірогранітного надгробку призматичної форми із зображенням витесаного прямого хреста, текстом затертого епітафії з ім'ям похованої – «Ф.М.Лиходей» (стара назва села – Лиходії), скинутого з вершини кургану. Поруч із надгробком знаходяться і дві частини жорнового поставу від вітряка кінця XIX ст. Діаметри масивних кварцитових жорен – 0,92 та 0,95 м.

У дослідженому кургані № 12 виявлено 7 поховань: 3 – епохи енеоліту, 1 – ямного часу, 1 – катакомбне, 1 – культури багатоваликів, 1 зруйноване

125. Солонці, с. Курганний могильник І. Курган № 1. Вигляд з півдня.

125. Солонці,
с. Курганний
могильник I.
План
дослідженого
кургану № 12.
Розкопки
О.Б.Супру-
ненка,
2007 р.

– скіфського часу, 2 ями доби бронзового і початку раннього залізного віку та «змієподібною» в плані форми німецький окоп, споруджений восени 1943 р. Зі знахідок у кургані вирізняється поховальний комплекс фінально-енеолітичної епохи, влаштований у неглибокій підпрямокутній, із розширенням у західний бік, ямі, що віддалено нагадує контури стопи, зорієнтованій довгою віссю у широтному напрямку. Серед знахідок – скупчення яскраво-червоної вохри, розвал нижньої частини гостродонного ліпного горщика, частина абразиву, вироби з кременю, кістки тварин. З насипу кургана походить бронзовий втульчастий дволопатевиий наконечник стріли типу Енджа-Жаботин останньої третини VIII – першої половини VII ст. до н.е.

Колекція знахідок з розкопок зберігається у Полтавському краєзнавчому музеї.

Джерела та література: Сидоренко Г.О., Махно Є.В., Телегін Д.Я. Довідник з археології України. Полтавська область. – Київ: Наук. думка, 1982. – С. 60; Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НАІАНАНУ. – Ф.е. – 1986/306.

– № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – Арк. 52-54; Супруненко О.Б., Пуголюк Ю.О., Тимошук А.І. Звіт про археологічні розвідки у Полтавській області у 2005-2006 рр. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 457. – Арк. 20-21. – Рис. 60-62; Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 114. – Рис. 100:23; Шилів Ю.А. Курганні древності окрестностей Комсомольська. – Киев-Полтава: ВЦ «Археологія», 2007. – С. 9-25; Супруненко О.Б. Кургани поблизу с.Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.V. – Київ-Полтава: Вид-во «Друкарня «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – С. 117-119. – Рис. 124-129; Супруненко О.Б., Мироненко К.М. Курган зі «змієподібним» рівчаком у пониззі Псла // АЛІЛУ. – Полтава: Археологія, 2008. – № 1-2 (23-24). – С. 151-162; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко

126. КУРГАННА ГРУПА II (археол.).

Знаходиться за 0,8 км на південний схід від сучасного села, безпосередньо на схід від тракторної бригади колишньої агрофірми «Відродження», на місці знесеного хутора (схема на с. 100).

126. Солонці, с. Група курганів II. Вигляд з півдня.

Обстежувалася О.Б.Супруненко у 2003, 2006 і 2008 рр.

Розташована на розораному мису третьої тераси лівого берега р. Псел, з абсолютною висотою 72,2 м, що здіймається над заплавою на 5,0-5,5 м і позначений незначним підвищенням. Мис із заходу пошкоджений будівництвом ангару тракторної бригади і траншеями, які знищили кілька курганів, а також перетинається майже у широтному напрямку лісосмугою. Підніжжя мису розорюється, огинається старицею, із заходу має незначні обриви, висотою 0,4-0,5 м. Поряд є невеликі підвищення серед заплави, вкритої солонцем.

Група складається з восьми збережених на сьогодні насипів, висотою 0,3-1,1 м та діаметром 10-28 м, тягнє до східної та північно-східної частини мису. Найбільший курган і шість маленьких (№ 1 та №№ 3-8) – розорюються (рис.2), середній за розмірами (№2) – знаходиться у лісосмузі, а західна його пола – знищена траншеєю (схема на с. 113).

На поверхні насипу кургану № 1 знайдені уламки товстостінного горщика зі слідами гребінцевого загладжування поверхні та товченою черепашкою в тісті, фрагменти стінок ліпних пізньоямних посудин, а також – пісковиковий точильний камінь прямокутної форми, кілька скребачок з кременю доби бронзового віку.

З рештками розораного насипу № 4 пов'язані знахідки фрагментів античної самоської амфори, більшість з яких виявлена край південно-східного схилу мису, на площі близько 10 x 25 м. Вони переміщені сюди внаслідок розгортання кургану бульдозером вздовж схилу у 1960-х рр.

Знахідки зберігається у Комсомольському історико-краєзнавчому музеї.

Література: Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 29-30. – № 42. – Рис. 18; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. I. – С. 29-30, 42. – Табл. 11; Супруненко О.Б. Кургани поблизу с.Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.V. – Київ-Полтава: Археологія, 2007. – С. 92. – Рис. 91; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

О.Б.Супруненко

127. КУРГАННА ГРУПА III – доба бронзи, ранній залізний вік (археол.).

Знаходиться за 0,5 км на схід від села та в 1,0 км на південь – південний захід від с.Базалуки (Базавлуки).

Найбільший курган обстежувався Г.М.Некрасовою 1986 р., інші – в результаті розвідок І.М.Кулатової та О.Б.Супруненка 2003 р.

Займає підвищення мису лівого берега оз. Пожарня-Сиваш – правого берега Базавлуцького болота, що врізається у заплаву обох озер, висотою близько 3,5 м, і належить до масиву третьої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел.

Скупчена навколо значного задернованого, вкритого деревами та кущами кургану, відомого як «Могила» на землях колишнього колгоспу «Червоний партизан».

Група складається з великого кургану (№ 1) висотою 2,5 м і діаметром близько 40 м, оточеного кільцем оборювання і густим чагарником з деревами, та п'яти ледь помітних розораних насипів, висотою 0,20-0,25 м, розташованих навкру-

127. Солонці, с. Група курганів III. Курган № 1. Вигляд зі сходу.

ги. Один з них знаходиться за 0,15 км на південний захід від найбільшого і займає край мису. Малі кургани дуже розорані, мають діаметр 10-13 м.

Курган № 1 пограбований 2002 р. шляхом закладання прямокутного шурфу (2,5 x 3,0 м) на вершині, доведеного до глибини 3,5 м. Грабіжники знищили впускне поховання доби раннього залізного віку, вибране на південь у масиві насипу з дна шурфу.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.М. Отчёт об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 г. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306. – № 24801; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15. – Арк. 51; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М. Старожитності околиць Комсомольська // АЛЛУ. – Полтава: Археологія, 2005. – № 1-2 (15-16). – С. 25. – № 30; Супруненко О.Б., Кулатова І.М., Мироненко К.М., Артем'єв А.В., Маєвська С.В. Старожитності околиць Комсомольська. – Вид. 2-е, доп. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», 2005. – Ч. 1. – С. 25. 41. – Табл. 8; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

І.М.Кулатова, О.Б.Супруненко

128. КУРГАННА ГРУПА IV (археол.).

Знаходиться за 0,35-0,45 км на північний схід від МТФ у селі (куток Лиходії) та за 1,00 км на південний схід від окраїни с. Кияшки (куток Прядки) (схема на с. 109).

Найбільший курган № 1 групи обстежувався Г.М.Некрасовою 1986 р. (курган № 11 поблизу с. Базалуки), К.М.Мироненком 2004 р., неодноразово у 2006-2008 рр. О.Б.Супруненкою і В.В.Шерстюком.

Група, у складі трьох насипів, розміщена на краю схилу тераси лівого берега старого русла р. Рудька. Задернований курган № 1, висотою понад 3,2 м, має діаметр 40 x 42 м. Насип оборюється, на південній полі уступ в 0,5-0,7 м. З південного боку є сліди напівовальної у плані вибірки насипу з метою влаштування бліндажа або артилерійської позиції часу Другої Світової війни. Розміри цієї заглибини – 14x12 м, глибина – до рівня

128. Солонці, с. Група курганів IV. Насип № 1. Вигляд з півдня.

денної поверхні. Абсолютна висота підвищення насипу – 73,8 м.

На вершині кургану – залишки тригопункту (геодезичний знак «Підлужжя») з обваловкою. Виїмка поросла деревами і кущами, на південній полі – кілька кущів. Навкруги насипу простежуються сліди вибирання дерну для зведення кургану.

Дуже розорані насипи №№ 2-3, висотою 0,30-0,40 м і діаметром 12-15 м, розташовані за 70-90 м на північ-північний схід від насипу № 1.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 52; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залізистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м.Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 73-74. – Рис. 179-182; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчуччині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 70-71. – Рис. 1:76; 18:1; 91; Шерстюк В.В. Звіт про обстеження трас комунікацій ТОВ «Ворскла Сталь» на території Комсомольської міськради Полтавської області в 2007 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 506. – Арк. 20. – Рис. 3; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

129. КУРГАННА ГРУПА V (археол.).

Знаходиться за 0,88 км на північний схід від МТФ у селі та за 1,40 км на схід від окраїни с. Кияшки (куток Прядки) (схема на с. 109).

Курган № 1 обстежувався Г.М.Некрасовою 1986 р., К.М.Мироненком у 2004 р., група обстежувалася 2006 р. О.Б.Супруненьком.

Складається з двох насипів. Розміщена на краю схилу тераси лівого берега старого русла р. Рудька, за 0,57 км на північний схід від групи курганів IV біля того ж села. Насипи дуже розорані. Курган № 1 має висоту 0,7 м, діаметр – 28 м. На південній його полі знайдено комбіноване знаряддя з кременю доби бронзового віку, що поєднує в собі скібель, різак та різець. Дуже розораний менший насип № 2 – розташований ближче до схилу, за 60 м південніше від насипу № 1. Висота його – 0,3 м, діаметр – 10 x 12 м.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 52; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залістистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 75-74; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчущині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 70-71. – Рис. 1:77; 3:77; 18:7; 29:15; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

130. КУРГАННА ГРУПА VI (археол.).

Знаходиться за 1,78 км на північний схід від МТФ у с. Солонці та за 1,00 км на захід від центральної частини кутка Новоселівка с. Базалуки (схема на с. 109).

Курган № 1 групи відкритий Г.М.Некрасовою 1986 р., оглядався К.М.Мироненком 2004 р., група обстежувалася у 2006 р. О.Б.Супруненьком.

Складається з двох дуже розораних насипів, розміщена на краю схилу тераси лівого берега старого русла р. Рудька.

Курган № 1 має висоту 0,5 м, діаметр – 24 м, абсолютну висоту – 72,9 м. Менший

– насип № 2, розміщений за 40 м південніше від першого. Висота його – 0,35 м, діаметр – 14 м.

Джерела та література: Луговая Л.Н., Мельникова И.С., Некрасова А.Н. Отчет об археологических исследованиях разведотряда Полтавского краеведческого музея в составе ЛСРЭ ИА АН УССР на территории Полтавской области в 1986 году // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – 1986/306; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 15-15а. – Арк. 52; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження території та округи Біланівського родовища залістистих кварцитів на території Дмитрівської сільської ради м. Комсомольськ та Кременчуцького району Полтавської області у 2006 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 439. – Арк. 74; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Нові археологічні дослідження на Кременчущині. – Київ-Полтава: Вид-во «Техсервіс», ВЦ «Археологія», 2006. – С. 71. – Рис. 1:78; 3:78; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про археологічні обстеження на території Комсомольської міської ради Полтавської області в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Шерстюк

131. КУРГАН I (археол.).

Знаходиться в 0,6 км на схід – південний схід від будинку правління агрофірми «Відродження», край молочно-товарної ферми, на сільському кладовищі.

Обстежувався В.В.Лямкіним і О.В.Сидоренком 2007 р.

Розташований на підвищенні третьої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел, у південно-західному кутку кладовища.

Насип невеликого кургана задернований, має висоту – 0,5 м, діаметр – 20 м.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу с.Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.В. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – С. 118; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Лямкін

132. КУРГАНПОДІБНИХ НАСИПІВ ГРУПА (археол.).

Знаходиться за 0,75 км на південний схід від села, в 0,65 км на північний схід – північ від тракторної бригади колишньої агрофірми «Відродження» (схема на с. 113).

Обстежувалася О.Б.Супруненокм у 2005 рр.

Розташована на краю вододільного підвищення третьої надзаплавної тераси лівого берега р. Псел, зверненого схилом до болота Пожарня (Сиваш), висотою 2,4 м над рівнем заплави.

Складається з трьох невеликих розораних насипів. Їх висота – 0,4-0,5 м, діаметр – 15-17 м.

Література: Супруненко О.Б. Кургани поблизу сс. Дуканичі та Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.IV. – Київ-Полтава: ВЦ «Археологія», 2006. – С. 76, 77-78; Супруненко О.Б. Кургани поблизу с.Солонці на Нижньому Пслі / Старожитності околиць Комсомольська, ч.V. – Київ-Полтава: Вид-во «Гротеск», ВЦ «Археологія», 2007. – С. 92. – Рис. 91; Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Звіт про розвідки на території Комсомольської міської ради Полтавської обл. в 2008 р. // НА ІА НАНУ; НА ЦОДПА. – Ф.е. – Спр. 540.

В.В.Лямкін

133. БРАТСЬКА МОГИЛА жертв голодомору (іст.).

Розташована у східній частині сільського кладовища, неподалік кургану I (№ 131).

Поховані односельчани, які померли від голоду 1932-1933 рр., та жителі навколишніх сіл і хуторів: Солонці, Верхні Лиходії, Нижні Лиходії, Прядки, Бужинські, Качалів. Поховання займає площу 10,0 x 6,0 м. Люди захоронені в траншеях.

На початку 1990-х рр. на місці поховання встановлений дерев'яний хрест (висота 1,0 м), на кладовищі відбулася панахида по померлих від голоду 1932-1933 рр.

2007 р. встановлений бетонний хрест (1,22 x 0,6 м), в центрі якого – керамічна дошка (0,17 x 0,24 м) з пам'ятним написом: «Вічна пам'ять жертвам голодомору 1933 р.».

Джерела: Спогади жителів села Солонці: О.В.Зубаря, за переказами; Й.Т.Лиходія, А.П.Животецького, М.Я.Прядки.

В.А.Андрієць, М.П.Стахів

133. Братська могила жертв голодомору.

ПОКАЖЧИК
пам'яток історії та культури на території
Комсомольської міської ради

№№ п/п	Населений пункт	Назва об'єкта	Сторінка
1	2	3	4
1	Комсомольськ, м., пн.-зах. околиця	«Лісові озера» – ландшафтний заказник місцевого значення (природа).	41
2	Комсомольськ, м., Барбара ур.	Барбара I – багаточислове поселення – неоліт (V-IV тис. до н.е.), енеоліт (IV тис. до н.е.), доба бронзи (XX-XIX, XVII-XII ст. до н.е.), черняхівська культура (руб. III-IV – 2 пол. IV ст.), Київська Русь (XII – 1 пол. XIII ст.), 2 пол. XIII – XIV ст., пізнь середньовіччя (XVII-XVIII ст.) (археол.).	42
3	Комсомольськ, м., Барбара ур.	Барбара II – багаточислове поселення – неоліт (V-IV тис. до н.е.), доба бронзи (II – поч. I тис. до н.е.), ранній залізний вік (IX – VII ст. до н.е.), Київська Русь (XII – 1 пол. XIII ст.), 2 пол. XIII – XIV ст. (археол.).	45
4	Комсомольськ, м., р-г Леніна і Гірників вул.	Пам'ятний знак на честь першопрохідників – «палатка» (іст.).	48
5	Комсомольськ, м., Козацької слави парк	Козацькі могили (іст.)	49
6	Комсомольськ, м., Миру вул., 12	Братська могила радянських воїнів, пам'ятний знак учасникам бойових дій в Афганістані (іст.).	50
7	Комсомольськ, м., Придніпровський парк	Пам'ятний знак на честь воїнів, які обороняли Дніпровські рубежі в 1941 р. та форсували Дніпро у вересні-жовтні 1943 р. (іст.).	51
8	Комсомольськ, м., Придніпровський парк	Пам'ятний знак ветеранам Великої Вітчизняної війни (іст.).	51
9	Комсомольськ, м., Придніпровський парк	Пам'ятний знак воїнам, учасникам бойових дій в Афганістані (іст.).	52
10	Комсомольськ, м., кол. Крячек о-в	Пам'ятне місце форсування ріки Дніпро (іст.).	52
11	Комсомольськ, м., Смерті о-в	Братська могила радянських воїнів (іст.).	53
12	Комсомольськ, м., Барбара ур.	Пам'ятне місце форсування р. Дніпро у 1943 р. (іст.).	54
13	Комсомольськ, м., Миру вул., 6	Пам'ятник-погруддя Ю.В.Кондратюку (іст.).	54
14	Комсомольськ, м., Миру вул., 6	Приміщення гірничо-металургійного технікуму, в якому навчалися учасники бойових дій в Афганістані О.М.Ложко, М.А.Петренко, І.І.Федюра (сучасний Політехнічний технікум) (іст.).	55
15	Комсомольськ, м., Строни вул., 21	Приміщення професійно-технічного училища № 18, в якому навчалися В.М.Титов і С.Д.Капітей (сучасний Будівельний лицей) (іст.).	56
16	Комсомольськ, м., Леніна і Миру вул.	Пам'ятний знак на честь ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС (іст.).	58
17	Комсомольськ, м., Придніпровський парк	Пам'ятний знак загиблим на виробництві (іст.).	58
18	Комсомольськ, м., Леніна вул., 3	Приміщення санітарно-епідеміологічної станції, в якій працював Валерій Іванович Бугаєвський (іст.).	59
19	Комсомольськ, м., Леніна вул., 65	Пам'ятник-погруддя Т.Г.Шевченку (мист.).	59
20	Комсомольськ, м., Миру вул., 24	Пам'ятник В.І.Леніну (мист.).	60

1	2	3	4
21	Комсомольськ, м., перехрестя Строни, Космонавтів і Молодіжної вул.	Скульптура «Гірник» (мист.).	60
22	Комсомольськ, м., Добровольського вул.	Пам'ятник Святителю Миколаю (мист.).	61
23	Комсомольськ, м., ріг Строни і Миру вул.	Стела «Любіть своє місто, бережіть його красу!» (мист.).	61
24	Комсомольськ, м., Космонавтів вул., 4	Пам'ятний знак на честь археолога Ю.О.Шилова (іст.).	62
25	Комсомольськ, м., Космонавтів вул., 4	Скансен Комсомольського історико-краєзнавчого музею «Святині» (арх., іст.).	62
26	Золотнишине, мікрорайон, зах. частина	Золотнишине I – багаточарове поселення – неоліт, доба бронзи, скіфський час, Київська Русь, пізні середньовіччя (археол.).	64
27	Золотнишине, мікрорайон, зах. – пн.-зах. околиця	Золотнишине II – багаточарове поселення – доба бронзи, Київська Русь, пізні середньовіччя (археол.).	65
28	Золотнишине, мікрорайон, пн.-зах. околиця	Золотнишине III – поселення – доба бронзи, Київська Русь, пізні середньовіччя (археол.).	66
29	Золотнишине, мікрорайон, кладовище	Могила радянського воїна (іст.).	66
30	Золотнишине, мікрорайон, Гагаріна вул., 20	Будинок, в якому проживав В.П.Мартиненко (іст.).	67
31	Піддубне, мікрорайон, на пн. зах. від складів	Курганна група I (археол.).	68
32	Піддубне, мікрорайон, на пн. сх. від складів	Курганна група II (археол.).	69
33	Піддубне, мікрорайон, на пд. зах. від складів	Курганна група III (археол.).	70
34	Піддубне, мікрорайон, поряд із стрільбищем	Курганна група IV (археол.).	70
35	Піддубне, мікрорайон	Курган I (археол.).	71
36	Піддубне, мікрорайон	Курган II (археол.).	71
37	Піддубне, мікрорайон, пн. околиця	Курган III (археол.).	71
38	Піддубне, мікрорайон, старе кладовище	Братська могила радянських воїнів (іст.).	72
39	Піддубне, мікрорайон, міське кладовище	Братська могила радянських воїнів (іст.).	72
40	Піддубне, мікрорайон, міське кладовище	Братська могила радянських воїнів (іст.).	72
41	Піддубне, мікрорайон, міське кладовище	Могила М.С.Лебедева (іст.).	73
42	Піддубне, мікрорайон, міське кладовище	Могила Д.М.Тихоненка (іст.).	73
43	Піддубне, мікрорайон, міське кладовище	Могила О.П.Черкашина (іст.).	74
44	Піддубне, мікрорайон, міське кладовище	Могила С.Д.Капітея (іст.).	75
45	Піддубне, мікрорайон, міське кладовище	Могила О.М.Ложка (іст.).	75
46	Піддубне, мікрорайон, міське кладовище	Могила В.М.Титова (іст.).	75
47	Піддубне, мікрорайон, біля стрільбища	Піддубне I – місцезнаходження – епоха бронзи (археол.).	76
48	Низи, мікрорайон, пд. околиця	Низи I – поселення – доба бронзи (археол.).	76
49	Низи, мікрорайон, пн.-зах. околиця	Низи II – поселення – доба ранньої бронзи, сабатинівська культура, Київська Русь, пізні середньовіччя (археол.).	77

1	2	3	4
50	Низи, мікрорайон, пд.-зах. околиця	Низи III – поселення, рештки кургану – доба ранньої бронзи, ранній залізний вік, пізніє середньовіччя (археол.).	78
51	Низи, мікрорайон, пд.-зах. околиця	Низи IV – місцезнаходження – доба бронзи, ранніє середньовіччя (археол.).	79
52	Низи, мікрорайон, пд.-зах. околиця	Низи V – поселення – доба бронзи (археол.).	79
53	Низи, мікрорайон, навпроти школи	Братська могила радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).	80
54	Низи, мікрорайон, зах. частина кладовища	Могила жертви фашизму А.П.Доці (іст.).	80
55	Комсомольськ, м., пн.-зах. околиця	Редуги I – поселення – доба бронзи, пізніє середньовіччя (археол.).	81
56	Комсомольськ, м., пн.-зах. околиця	Редуги II – селище – ранній залізний вік (XI-IX, VII- VI ст. до н.е.) (археол.).	82
57	Комсомольськ, м., залізничний роз'їзд «Шлюзи»	Курганна група I (археол.).	83
58	Комсомольськ, м., пн. околиця	Курган II (археол.).	83
59	Комсомольськ, м., Мервівка ур., пн.-зах. околиця	Курган I («Чирвівська могила») (археол.).	83
60	Комсомольськ, м., пн.-сх. околиця	Курганна група II (археол.).	84
61	Комсомольськ, м., пд.-сх. околиця міста, з-д силікатної цегли	Місцезнаходження – рештки поселення – енеоліт, доба ранньої і пізньої бронзи, скіфський час, черняхівська культура (археол.).	84
62	Комсомольськ, м., Шведівка, ур., пд.-сх. околиця	Курган (археол.).	85
63	Дмитрівка, с., Фіалкова вул.	Дмитрівка I – поселення – неоліт, доба бронзи (археол.).	92
64	Дмитрівка, с., Комсомольська вул. – Щорса пров.	Курган I (археол.).	92
65	Дмитрівка, с., Шевченка і Піонерська вул.	Курган II (археол.).	93
66	Дмитрівка, с., Шевченка вул., 12	Пам'ятний знак В.І.Вернадському (іст.).	94
67	Дмитрівка, с., Лісова вул., 52	Братська могила жертв фашизму (іст.).	94
68	Дмитрівка, с., ріг Шевченка і Піонерської вул.	Пам'ятник – трактор «Універсал» (іст., техн.).	95
69	Дмитрівка, с., Дейнівка, ур.	Курганна група I (археол.).	95
70	Дмитрівка, с., Дейнівка, ур.	Курган II (археол.).	96
71	Дмитрівка, с., Дейнівка, ур.	Курган III (археол.).	96
72	Дмитрівка, с., Похилівка ур., Шевченка вул., 58-62, Лісова вул., 46	Дмитрівка IV і VI – поселення багатощарове – доба бронзи, ранній залізний вік (археол.).	97
73	Дмитрівка, с., Похилівка, ур.	Курганоподібних насипів група III (археол., іст.).	98
74	Дмитрівка, с., Похилівка, ур.	Курганна група IV (археол.).	98
75	Дмитрівка, с., Похилівка, ур.	Курган I (археол.).	98
76	Дмитрівка, с., Похилівка, ур.	Курган III (археол.).	99
77	Дмитрівка, с., Похилівка, ур.	Курган IV (археол.).	99
78	Дмитрівка, с., Похилівка, ур.	Курган V (археол.).	99
79	Дмитрівка, с., Новоселівка, ур., Степова вул.	Курганна група I (археол.).	99
80	Дмитрівка, с., Новоселівка, ур.	Курганна група II (археол.).	101
81	Дмитрівка, с., Новоселівка, ур.	Курган I (археол.).	101
82	Дмитрівка, с., Новоселівка, ур.	Курган II (археол.).	101
83	Дмитрівка, с., Новоселівка, ур.	Курган III (археол.).	101
84	Дмитрівка, с., Новоселівка, ур., Степова вул.	Курган IV (археол.).	102

1	2	3	4
85	Дмитрівка, с., Новоселівка, ур.	Курган VI (археол.).	102
86	Дмитрівка, с., Новоселівка, ур.	Курган VII (археол.).	102
87	Дмитрівка, с., Чирвинський горб, ур.	Курганна група I – енеоліт-бронза (кін. IV-II тис. до н.е.), ранній залізний вік (IX-VIII, V-IV ст. до н.е.), кочівники (кін. IX ст.) (археол.).	102
88	Дмитрівка, с., Чирвинський горб, ур.	Курганна група II (Друга Чирвинська) (археол.).	104
89	Дмитрівка, с., Сукі, ур.	Дмитрівка II – поселення багат шарове – неоліт (V тис. до н.е.), доба бронзи (II тис. до н.е.), ранній залізний вік (кін. I – II ст. н.е.) (археол.).	104
90	Дмитрівка, с., Сукі, ур.	Дмитрівка III – багат шарове поселення – неоліт (V тис. до н.е.), епоха бронзи (II тис. до н.е.), пізньоскіфський час (IV-III ст. до н.е.), черняхівська культура (IV – поч. V ст. н.е.), Київська Русь (XII – поч. XIII ст.), 2 пол. XIII – XIV ст. (археол.).	105
91	Дмитрівка, с., Сукі, ур.	Курганна група «Три брати» (археол.).	107
92	Дмитрівка, с., Сукі, ур.	Курган I (археол.).	108
93	Дмитрівка, с., Сукі, ур.	Курган II (археол.).	108
94	Дмитрівка, с., Терещенки, ур.	Курган (археол.).	109
95	Базалуки с., на пд. від пл. «Білани»	Курганна група I (арх., іст.).	109
96	Базалуки с., Берегова вул., 30-32	Курганна група II (арх., іст.).	110
97	Базалуки с., пд.-сх. околиця	Курганна група III (археол.).	110
98	Базалуки с., центральна частина	Курган I (археол.).	111
99	Волошине, с., пд.-зах. околиця	Курганна група II (археол.).	111
100	Волошине, с., на пн. сх. від села	Курганна група IV (археол.).	112
101	Волошине, с., на пн. сх. від села	Курганна група V (археол.).	113
102	Кияшки, с., Комсомольське лісництво	«Заплава Псла» – ландшафтний заказник місцевого значення (природа).	114
103	Кияшки, с., кладовище	Курганна група I (археол.).	114
104	Кияшки, с., Прядки ур.	Курганоподібних насипів група II (археол.).	115
105	Кияшки, с., Прядки ур.	Курган I (археол.).	115
106	Кияшки, с., Прядки ур.	Курган IV (археол.).	116
107	Кияшки, с., пн. околиця	Курган V (археол.).	116
108	Кияшки, с., «Потоки», ст.	Братська могила партизанів громадянської війни, військовополонених, радянських воїнів, пам'ятник землякам (іст.).	116
109	Кияшки, с., кладовище	Пам'ятний знак жертвам голодомору (іст.).	117
110	Кияшки, с., пн.-зах. околиця	Братська могила добровольців-ополченців (іст.).	118
111	Кияшки с., кладовище	Могила В.О.Бутенка (іст.).	119
112	Колгоспна Гора, с., пд.-зах. частина	Курганна група I (археол.).	120
113	Колгоспна Гора, с., на сх. від села	Курганна група II (археол.).	120
114	Колгоспна Гора, с., на пд. зах. від села	Курганоподібних насипів група III (археол.).	121
115	Колгоспна Гора, с., на зах. від села	Курганоподібних насипів група IV (археол.).	121

1	2	3	4
116	Кузьменки, с., Остапці ур.	Кузьменки I – поселення – неоліт (V тис. до н.е.), катакомбна культура (XIX – XVIII ст. до н.е.), доба пізньої бронзи – раннього залізного віку (кін. II – поч. I тис. до н.е.) (археол.)	122
117	Кузьменки, с., на пн. від села	Курганна група I (археол.)	123
118	Кузьменки, с., пн. околиця, Варварівка ур.	Курганна група II (археол.)	123
119	Кузьменки, с., Остапці ур.	Курганна група III (археол.)	124
120	Кузьменки, с., пд. околиця	Курган II (археол.)	125
121	Кузьменки, с., на пн. від села	Курган III (археол.)	125
122	Кузьменки, с., на сх. від села	Курган IV (археол.)	125
123	Солонці, с., на сх. від трактор. бригади	Стоянка «Комсомольська» – пізній мезоліт (кін. VI – поч. V тис. до н.е.) (археол.)	126
124	Солонці, с., на пн. від села	Солонці I – поселення – доба бронзи, ранній залізний вік, новітня доба (археол.)	127
125	Солонці, с., Щорса вул.	Курганий могильник I – доба енеоліту-бронзи, ранній залізний вік (археол., іст.)	128
126	Солонці, с., на пд. сх. від села	Курганна група II (археол.)	129
127	Солонці, с., на сх. від села	Курганна група III – доба бронзи, ранній залізний вік (археол.)	130
128	Солонці, с., на пн. сх. від села	Курганна група IV (археол.)	131
129	Солонці, с., на пн. сх. від села	Курганна група V (археол.)	131
130	Солонці, с., на пн. сх. від села	Курганна група VI (археол.)	132
131	Солонці, с., на пд. сх. від села	Курган I (археол.)	132
132	Солонці, с., на пн. сх. від села	Курганоподібних насипів група (археол.)	132
133	Солонці, с., кладовище, сх. частина	Братська могила жертв голодомору (іст.)	133

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

- Австрія – 9
Айбак – 56
Амур, р. – 7
Андріївка, кол. с., суч. с. Вересень, Іванківський р-н, Київська обл. – 73
Афганістан – 12, 50, 52, 55, 56, 57, 58, 75, 76, 119, 134
Ашхабад, м. – 57
Баглан, м. – 56
Базавлуки (Базалуки), с. – 86, 87, 109, 110, 111, 117, 130, 131, 132, 137
Базавлуцьке (Солоницьке), болото – 111, 130
Балі, кол. хут. – 87
Балкани – 9
Балтія – 9
Барбара, зат., кол. оз., ур. – 5, 10, 11, 12, 16, 18, 19, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 35, 38, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 50, 54, 66, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 134
Берегова, вул., с. Базалуки – 110, 137
Білани, залізн. платф. – 109, 137
Білани, кол. с., суч. куток с. Бондарі – 109
Біланівське, родовище – 9, 37, 40, 109, 110, 111, 124, 125, 128, 131, 132
Бокове, с., Петрівський р-н Кіровоградської обл. – 57, 75
Бондарі, с. – 122, 124
Бужинські, кол. хут. – 133
Булахи, кол. хут. – 88
Бурдеї, кол. хут. – 5
Варварівка, кол. с., суч. куток с. Кузьменки – 123, 138
Ватутіне, м., Черкаська обл. – 73
Велика Кормилиця, ур. – див. Кормилиця
Велике Солонцівське, болото – 128
Верхні Лиходії, кол. хут. 133
Вісла, р. – 73
Волошине, с. – 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 49, 63, 84, 86, 87, 111, 137
Ворскла, р. – 6, 27, 38, 126
Гагаріна, вул., м. Комсомольськ – 67, 135
Гажали, кол. хут. – 88
Галещина, залізн. ст. – 118
Галещинське, родовище – 9
Ганнівка, залізн. ст. – 118
Гірників, вул., м. Комсомольськ – 48, 134
Горішне-Плавнівський (-е), кар'єр, родовище – 7, 17, 36, 84, 111
Горішні Плавні, кол. с., хут. – 5, 13, 16, 32, 39, 50
Градизьк, смт., Глобинський р-н – 34
Григоро-Бригадирівка, с., Кобеляцький р-н – 34
Дейнівка, ур., кол. с., суч. куток с. Дмитрівка – 87, 88, 95, 96, 136
Дзержинськ, м., Донецька обл. – 74
Дмитрівка, с. – 6, 13, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 38, 83, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 104, 105, 107, 108, 109, 111, 114, 116, 117, 121, 136, 137
Дмитрівська, сіль. рада – 4, 16, 18, 20, 21, 22, 25, 37, 49, 62, 63, 67, 86, 89, 91, 92, 93, 94, 110, 111, 112, 117, 118, 122, 124, 125, 127, 128, 131, 132
Дніпро, р. – 5, 6, 7, 8, 10, 12, 16, 21, 22, 27, 31, 32, 33, 34, 39, 40, 42, 43, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 61, 64, 65, 66, 72, 84, 86, 91, 94, 103, 107, 118, 134
Дніпровське Лівобережжя, Лівобережжя Дніпра – 21, 23, 27, 29, 32, 39, 40, 45, 48, 65, 66, 91, 103, 107
Дніпродзержинське вдсх. – 16, 84
Добровольського, вул., м. Комсомольськ – 61, 135
Долина Смерті, ур. – 12, 53, 54
Донбас – 74
Донецька, обл. – 74
Дуканичі, кол. с., суч. куток с. Волошине – 20, 21, 23, 24, 27, 28, 35, 36, 37, 39, 63, 64, 84, 87, 88, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 111, 112, 113, 115, 116, 127, 129, 133
Європа – 9
Ємцівське, болото – 112
Єристівка, с., Кременчуцький р-н – 6, 27, 36, 62, 83, 96, 98, 111, 121
Єристівське, родовище, кар'єр – 9, 20, 21, 37, 38, 89, 112, 127
Жовнин, с., суч. Черкаська обл. – 88, 120
Золотнишине, м-н, м. Комсомольськ – 12, 29, 45, 64, 66, 67, 135
Золотнишине, залізн. ст. – 5, 61
Золотнишинський, кол. хут., суч. с. Золотнишине – 17
Золотнишинський, струмок – 34
Золотнишине, ур. – 12, 25, 27, 28, 29, 34, 64, 65, 66, 135
Зубрі (Зубри), кол. с. – 87, 117
Індія 9
Іскра, кол. хут. – 50
Кандагар, м. – 52, 57
Канів, м., Черкаська обл. – 126
Карпівка, с., Кременчуцький р-н – 63
Катеринослав, м. суч. м. Дніпропетровськ – 59
Качалів, кол. хут. – 133
Келеберда, с., Кременчуцький р-н – 6, 13, 33, 34, 36, 39, 59, 85, 118
Київ, м. – 3, 4, 5, 13, 38, 39, 40, 45, 48, 51, 55, 60, 62, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 74, 77, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 120, 121, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133
Кириленки, кол. с. – 18, 39, 87, 117, 122, 123, 124, 125
Китай – 9
Кишим, нас. пункт – 56
Кияшки, с. – 20, 21, 86, 87, 88, 89, 91, 102, 114, 116, 117, 127, 131, 137
Кобеляки, м., Полтавська обл. – 118
Кобеляцький, р-н, пов., Полтавський р-н – 35, 39, 45, 48, 56
Козацької слави, парк, м. Комсомольськ – 49, 134

Колгоспна Гора, с. – 20, 21, 31, 37, 63, 86, 87, 88, 89, 111, 120, 137

Компанійці, кол. с. – 5, 27, 34, 39

Комсомольськ, м. – 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 41, 45, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 88, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136

Комсомольська, вул., м. Полтава – див. вул. Стрігенська

Комсомольська, вул., с. Дмитрівка – 92, 136

Комсомольська, міська рада – 3, 4, 7, 10, 11, 16, 19, 21, 27, 34, 37, 38, 41, 48, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 76, 77, 79, 80, 83, 84, 85, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134

Комсомольськ-на-Дніпрі, м. – див. м. Комсомольськ

Коноплянка, ур., кол. с. – 36

Конституції вул., м. Комсомольськ – 45

Кормилиця, Велика Кормилиця, ур., кол. хут. – 19, 28, 35, 36, 37, 49, 62, 63

Космонавтів, вул., м. Комсомольськ – 60, 62, 135

Крамаренки, с., Кременчуцький р-н – 117

Кременчук, м., Полтавська обл. – 6, 13, 38, 40, 45, 48, 51, 52, 60, 66, 68, 72, 77, 79, 80, 81, 82, 86, 87, 101, 105, 111, 114, 115, 116, 118, 119

Кременчуцьке, вдсх. – 88, 120

Кременчуцький, повіт, кол. Полтавської губ. – 16, 39, 45, 48, 86

Кременчуцький, р-н, Полтавська обл., Кременчуччина – 6, 27, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 45, 54, 62, 63, 66, 72, 77, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 92, 96, 98, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 119, 122, 124, 125, 127, 128, 131, 132

Кременчуччина – див. Кременчуцький р-н

Кривий Ріг, м., Дніпропетровська обл. – 5, 55, 75

Крячок, Крячек, Мужності, Слави, о-в – 7, 12, 52, 134

Кузьменки, с. – 18, 21, 86, 87, 89, 91, 114, 116, 117, 122, 123, 138

Кундуз, нас. пункт – 56

Курськ, м. – 5

Лавриківка, кол. с. – 37, 63

Лавриківське, родовище – 7, 9, 19, 28, 36, 63, 111

Леніна, вул., м. Комсомольськ – 48, 58, 59, 74, 134

Лиходії, кол. с., суч. куток с. Солонці – 87, 127, 128, 131

Лівобережжя Дніпра – див. Дніпровське Лівобережжя

Лісова, вул., с. Дмитрівка – 94, 136

Лісові Озера, ур., заказник – 41, 42, 66, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 134

Луцьківщина, кол. хут. – 87

Махаджари, нас. пункт – 57

Махнівка, с., Кременчуцький р-н – 63

Мервівка, ур. – 83, 136

Миргородський, полк – 86

Миру, вул., м. Комсомольськ – 50, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 134, 135

Молодіжна, вул., м. Комсомольськ – 60, 135

Мужності, о-в – див. о-в Крячок

Мурашки, кол. с. – 87

Надпоріжжя, Дніпровське Надпоріжжя – 29

Нижнє Припсілля – 16, 22, 30, 86

Нижні Лиходії, кол. хут. – 133

Нижній Тагіл, м., Росія – 57, 76

Низи, м-н, м. Комсомольськ – 12, 28, 76, 81, 135, 136

Новомосковськ, м. – 118

Новоселівка, кол. с., суч. куток с. Базавлуки – 23, 88, 91, 98, 99, 101, 102, 109, 110, 132, 136, 137

Новоселівське, болото – 92, 98, 99, 102

Новосибірськ, м., Росія – 55

Обиточне, с., Приморський р-н, Запорізька обл. – 62

Облеконь, нас. пункт, Польща – 73

Озерна, вул., м. Комсомольськ – 64

Остапці, ур., кол. с. – 122, 124, 138

Павлівка, кол. с. – 34

Павлоград, м., Дніпропетровська обл. – 118

Пашки, кол. хут. – 5

Першопрохідників, вул., м. Комсомольськ – 45

Першопрохідників, сквер, м. Комсомольськ – 48

Петрашівка, с., Кременчуцький р-н – 63

Петроград, кол. м., суч. м. Санкт-Петербург – 54

Піддубне, м-н, м. Комсомольськ – 11, 12, 68, 72, 81, 135

Підлужжя, кол. с., суч. с. Солонці – 18, 39, 49, 87, 88, 117, 118, 119, 127

Піонерська, вул., с. Дмитрівка – 93, 95, 136

Плескачівка, кол. хут. – 87, 88

Плоске, оз. – 66, 82

Подніпров'я – 31, 34, 38, 39, 45, 48, 65, 82, 94, 107

Пожарня, Сиваш, Пожарня-Сиваш, оз., болото – 130, 133

Полтава, м. – 3, 4, 5, 13, 38, 39, 40, 42, 45, 48, 55, 56, 58, 61, 62, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133

Полтавська, обл., Полтавщина – 3, 4, 5, 7, 9, 10, 13, 16, 17, 30, 37, 38, 39, 40, 42, 45, 48, 49, 51, 52, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 83, 84, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 133

Полтавський, полк – 6

Полтавщина – див. Полтавська обл.

Польща – 9, 73

- Поорілля – 26, 27, 106
 Попова Гора, кол. хут., суч. с. Колгоспна Гора – 86, 87, 88, 120
 Посьолок, ур. – 69
 Потоки, зал. ст. – 86, 114, 116, 117, 118, 137
 Потоки, с., Кременчуцький р-н – 16, 34
 Потоцька, сотня, Миргородський полк – 86
 Потоцький, р-н, кол. Кременчуцька округа – 86, 87
 Похилівка, ур., кол. с., суч. куток с. Дмитрівка – 83, 88, 97, 98, 99, 136
 Правобережжя Дніпра – 45, 86
 Придніпровська, низ. – 5
 Придніпровський, парк, м. Комсомольськ – 11, 51, 58, 134
 Пришиб, с., Кременчуцький р-н – 6, 16, 94
 Просняківка, с., Кобеляцький р-н – 56
 Прядки, ур. кол. с., суч. куток с. Кияшки – 87, 102, 104, 115, 116, 119, 127, 131, 133, 137
 Прядківське, болото – 115
 Псел, р. – 5, 6, 7, 13, 16, 17, 18, 19, 21, 25, 27, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 64, 68, 70, 71, 76, 79, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 120, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 137
 Радьківське, оз. – 76, 77, 79
 Редути, ур., кол. с. – 12, 16, 28, 29, 36, 81, 82, 136
 Редутський, гран. кар'єр – 68, 71, 81, 83, 87
 Решетилівка, с-ще, Полтавська обл. – 116, 123, 125
 Рижі, ур., кол. хут. – 79
 Рижівський, гран. кар'єр – 79
 Роботівка, с., Кременчуцький р-н – 63
 Романи, кол. с. – 117
 Романюхи, кол. с. – 87
 Рудики, кол. хут. – 87
 Рудька, р., ліва прит. р. Псел – 109, 111, 115, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 131, 132
 Румунія – 9
 Салівка, с., Кременчуцький р-н – 6, 63, 85
 Світлогірське, с., Кобеляцький р-н – 56
 Сербія – 9
 Сиваш, оз. – див. Пожарня
 Слави, о-в – див. о-в Крячок
 Словаччина – 9
 Смерті, о-в – 12, 53, 134
 Сольони, кол. хут. – 87, 88
 Солоницьке, болото – див. Базавлуцьке
 Солонці, с. – 18, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 28, 31, 35, 36, 37, 39, 49, 62, 63, 64, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 112, 113, 115, 116, 126, 127, 129, 130, 132, 133, 138
 Сполучені Штати Америки – 9
 СРСР – 7, 57, 67, 73, 74, 87, 94
 Сталінград, м. – 95
 Стара Чирівка, кол. с., ур. – 19, 36, 37, 49, 83, 84
 Сташув, с., Польща – 73
 Степова, вул., с. Дмитрівка – 99, 136
 Стрітенська, кол. вул., суч. вул. Комсомольська, м. Полтава – 54
 Строни, вул., м. Комсомольськ – 56, 60, 61, 134, 135
 Суки, ур., кол. с. – 16, 19, 87, 91, 104, 105, 107, 108, 137
 Сула, р. – 27, 33, 34, 88
 Сухий Кобелячок, р., лів. прит. р. Дніпро – 5, 13, 17, 27, 34, 36, 37, 40, 63, 64, 83, 84, 85, 124, 125
 Східна Європа – 9
 Терещенки, кол. хут., ур. – 83, 109, 137
 Тищенки, кол. хут. – 5
 Толчкан, нас. пункт – 56
 Трахтемирівське, родовище – 126
 Україна – 3, 4, 9, 10, 12, 13, 17, 19, 20, 25, 29, 32, 37, 38, 39, 48, 49, 52, 58, 62, 65, 67, 68, 79, 80, 91, 96, 103, 105, 106, 107, 115, 117, 129
 Файзабад, м. – 56
 Фіалкова, вул., с. Дмитрівка – 92, 136
 Ханабад, м. – 56
 Цегельня, ур. – 18, 22, 23, 35, 36, 40, 49, 62, 63, 64
 Центральна Європа – 9
 Чикалівка, с., Кременчуцький р-н – 54
 Чирвинська стариця, болото – 99, 101, 102, 103, 104, 116
 Чирвинський горб, ур. – 21, 23, 25, 26, 28, 30, 32, 91, 103, 104, 137
 Чирівка, кол. с. – 49
 Чирвівське, болото – 68
 Шамури, кол. хут. – 72
 Шведівка, кол. хут., ур. – 85, 136
 Шевченка, вул., с. Дмитрівка – 93, 94, 95, 97, 136
 Шлюзи, залізн. роз'їзд – 83, 136
 Шматківський, гран. кар'єр – 6
 Щорса, вул., с. Солонці – 128, 138
 Щорса, пров., с. Дмитрівка – 92, 136
 Якутія – 87

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Андрієць В.А. – 4, 51, 60, 61, 67, 68, 72, 73, 80, 117, 118, 119, 133
Армашевський П.Я. – 6
Байрак О.М. – 41, 42, 114
Баранов Н.А. – 117
Башкатов Ю.Ю. – 4, 19, 37, 38, 42, 45, 48, 96, 104, 105, 107, 108
Бережна В.В. – 4, 42, 114
Білоус Г.П. – 4
Білоусько О.А. – 4
Близнюк І.Ф. – 4
Борзяк А.Н. – 117
Борисенко М.І. – 53
Бугаєвський В.І. – 12, 59, 134
Будьонний С.М. – 118
Бутенко В.О. (В.А.) – 50, 119, 137
Буц Г.П. – 53
Василевський І.В. – 86
Вернадський В.І. – 6, 91, 94, 136
Волкова В.Г. – 52
Ворона П.В. – 4
Гавриленко І.М. – 39, 100, 127
Гаврилук Н.О. – 4
Галінкін С.П. – 94
Гнипа – 119
Годзенко В.Д. – 4
Грифен Л.О. – 4
Денисенко О.І. – 92
Доброхотов М.Н. – 7
Докучаєв В.В. – 94
Доця А.П. – 80, 136
Єремєєв С.О. – 13, 18, 19, 38, 39, 45, 46, 64, 65, 81, 92, 97, 98, 104, 105, 107
Животецький А.П. – 133
Жук І.П. – 95
Жуков Ю.С. – 38, 81
Журавльов О.П. – 20
Зайцев І.А. – 117
Зубарь О.В. – 133
Калушин А.П. – 117
Капітей С.Д. – 12, 56, 57, 75, 134, 135
Каргаполова Н.М. – 48
Каркач Г.І. – 4, 49, 52, 54, 58, 61
Катунін М.П. – 48
Кириченко В.Я. – 4, 59
Ковальова І.Ф. – 16
Кодаркин П.А. – 117
Козлов А.В. – 117
Кондратюк Ю.В. (Шаргей О.Г.) – 13, 54, 55, 134
Котляр А.А. – 52
Креймер Н.М. – 117
Кулатова І.М. – 4, 20, 37, 38, 39, 40, 42, 45, 48, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 82, 83, 84, 98, 99, 100, 104, 105, 107, 108, 109, 112, 113, 120, 121, 122, 126, 127, 130, 131
Курчакова О.М. – 4
Кучера М.П. 33, 38
Лебедев М.С. (Н.С.) – 12, 73, 135
Ленін В.І. – 13, 60, 73, 134
Лисенко Б.М. – 60
Лиходей Ф.Н. – 128
Лиходій Й.Т. – 133
Лісняк В.М. – 4, 61, 74
Ложко О.М. (А.Н.) – 12, 50, 55, 56, 75, 134, 135
Лугова Л.М. – 13, 17, 18, 37, 38, 45, 46, 48, 68, 70, 71, 85, 96, 99, 108, 110, 111, 115, 121, 123, 124, 125, 129, 131, 132
Лукаш А. – 87
Лукаш К.М. – 88
Лукаш П. – 88
Лукаш С.С. – 88
Лукьянчук Й.Г. – 117
Лямкін В.В. – 4, 18, 20, 38, 39, 40, 42, 45, 46, 50, 58, 61, 62, 64, 65, 66, 70, 71, 72, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 84, 92, 94, 97, 98, 101, 102, 113, 115, 123, 126, 127, 132, 133
Ляпушкін І.І. – 16, 38, 107
Ляскоронський В.Г. – 16, 33
Маєвська С.В. – 34, 39, 40, 45, 48, 65, 66, 68, 70, 71, 83, 84, 98, 99, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 112, 120, 121, 122, 130, 131
Мартиненко В.П. – 12, 67, 68, 89, 135
Махно Є.В. – 16, 17, 38, 39, 45, 48, 65, 79, 96, 105, 107, 115, 129
Мельникова І.С. – 17, 18, 37, 39, 68, 70, 71, 85, 96, 99, 108, 110, 111, 115, 121, 123, 124, 125, 129, 131, 132
Микола-Чудотворець, святий – 13, 61
Мироненко К.М. – 4, 13, 20, 37, 38, 39, 40, 42, 45, 46, 48, 63, 64, 65, 66, 68, 70, 71, 82, 83, 84, 85, 93, 97, 98, 99, 101, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 114, 115, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132
Мирошниченко В.І. – 4
Митрофанова В.І. – 16, 39
Мокляк В.О. – 4, 74
Муравйова О.І. – 59
Муха А.А. – 118
Муха А.Ф. – 119
Некрасова Г.М. – 4, 17, 37, 68, 70, 71, 85, 96, 99, 107, 108, 110, 111, 114, 115, 120, 121, 123, 124, 125, 128, 129, 130, 131, 132
Нестуля О.О. – 4
Олексієнко М.І. – 60
Пануга М.Я. – 117
Пашенко В.О. – 4
Петренко М.А. – 12, 55, 56, 134
Петрук Ю.О. – 4
Поддоскін В.Т. – 51, 55, 58, 60, 62, 63
Полотенцев Н.З. – 117
Поляков В.М. – 4, 61
Попельнюх В.В. – 41, 42
Порфир'єв В.П. – 50, 58
Пошивайло О.М. – 4
Прибутко О.Є. – 4, 91
Приймак В.В. – 39, 40, 45, 48, 65, 66, 107, 116
Примістка Л. – 94
Прядко А.І. – 4, 91
Прядко П.М. – 94
Прядко М.Я. – 133
Пуголовков Ю.О. – 4, 20, 37, 39, 76, 128, 129
Пустовгар О.М. – 4
Ромашов Н.А. – 119
Рудинський М.Я. – 16, 39, 42, 45, 48
Русаків М.С. – 117
Русін О.М. – 4
Рябо О.Ю. – 55, 60
Савченко Г.В. – 50, 58, 64
Самойловський І.М. – 16, 37, 96, 104, 105, 114, 115
Семейкин В.И. – 117
Сергеев И.Н. – 117
Сергиенко В.Н. – 119
Сидоренко Г.О. – 17, 39, 48, 65, 79, 96, 105, 107, 114, 115, 129

Сидоренко О.В. – 4, 20, 37, 40, 64, 85, 98, 105, 120, 121, 124, 125, 126, 132
 Сім'яник Н.О. – 94
 Січна Д. – 88
 Січний В.М. – 87
 Січний І.М. – 87
 Скоморох Ю.Д. – 88
 Скорий С.А. – 20, 38, 112, 121
 Стахів М.П. – 4, 13, 18, 38, 39, 42, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 61, 62, 63, 67, 68, 72, 73, 74, 75, 76, 80, 81, 82, 94, 95, 117, 119, 133
 Стахів Т.А. – 4
 Стецюк Н.О. – 41, 42, 114
 Строна А.О. – 6
 Супруненко О.Б. – 4, 17, 20, 37, 38, 39, 40, 42, 45, 46, 48, 49, 55, 58, 60, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133
 Телегін (Телегін) Д.Я. – 16, 17, 38, 39, 40, 45, 48, 64, 65, 79, 96, 105, 107, 115, 129
 Терпиловський Р.В. – 4, 38, 39, 40, 105
 Титов В.М. – 12, 50, 56, 57, 58, 75, 76, 134, 135
 Титова О.М. – 4, 40
 Тихоненко Д.М. – 12, 73, 135
 Ткаченко О.М. – 38, 48
 Травников Н.Г. – 54
 Федюра І.І. – 12, 55, 56, 134
 Фесик К.Б. – 4
 Филатов М.А. – 117
 Ханко В.М. – 4
 Царгородський Л.Д. – 53, 61
 Чагин Я.Н. – 119
 Чагін Я.І. – 118
 Черкашин О.П. (А.П.) – 12, 74, 135
 Чечель В.А. – 54
 Шамало Г.А. – 117
 Шаповал Г.П. – 88
 Шаповал П.П. – 88
 Шарафутдінова І.М. – 16, 38, 39, 40, 45, 48, 64, 65, 79, 105, 107
 Шевченко Н. – 54
 Шевченко Т.Г. – 13, 59, 60, 134
 Шерстюк В.В. – 4, 20, 37, 38, 40, 48, 63, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133
 Шилов Ю.О. – 13, 18, 19, 22, 38, 40, 49, 50, 62, 63, 64, 83, 84, 92, 98, 105, 107, 108, 125, 128, 129, 135
 Ширай Є.В. – 60
 Щербаківський В.М. – 16, 40
 Юрченко В. – 88
 Яичков Л.П. – 117
 Якименко М.А. – 4
 Яновський Ю. – 59, 60
 Яншин І.Я. – 117

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АВУ	– Археологічні відкриття в Україні, Київ
АДУ	– Археологічні дослідження на Україні, Київ
АЗ ПКМ	– Археологічний збірник Полтавського краєзнавчого музею, Київ
АИП	– Археологические исследования на Полтавщине, Полтава
АИУ	– Археологические исследования на Украине, Киев
АЛЛУ	– Археологічний літопис Лівобережної України, Полтава
АС	– Археологический съезд
ВАТ	– Відкрите акціонерне товариство
ВУАК	– Всеукраїнський археологічний комітет, Київ
ВЦ	– Видавничий центр
ДАПО	– Державний архів Полтавської області, Полтава
ДГУ	– Днепропетровский государственный университет, Днепропетровск
ДПУ	– Державний педагогічний університет
ЗДУ	– Запорізький державний університет
ИА АН УССР	– Институт археологии Академии Наук Украинской ССР, Киев
ИА РАН	– Институт археологии Российской Академии наук, Москва
ІА НАНУ	– Інститут археології НАН України, Київ
ІА Н УРСР	– Інститут історії АН УРСР, Київ
ІКЗ	– Історико-культурний заповідник
ІКМ	– Історико-краєзнавчий музей
Кр. КМ	– Кременчуцький краєзнавчий музей, Кременчук
Комс. ІКМ	– Комсомольський історико-краєзнавчий музей, Комсомольськ
КСИА АН УССР	– Краткие сообщения Института археологии Академии наук Украинской ССР, Киев
ЛСРЭ	– Левобережная славяно-русская экспедиция
МАО	– Московское археологическое общество
МИА	– Материалы и исследования по археологии СССР, Москва-Ленинград
МТС	– Машинно-тракторная станция
МТФ	– Молочно-товарна ферма
НА ІА НАНУ	– Науковий архів Інституту археології НАН України, Київ
НА ПКМ	– Науковий архів Полтавського краєзнавчого музею, Полтава
НА ЦОДПА	– Науковий архів Центру охорони та досліджень пам'яток археології, Полтава
ОВК	– Обласний військовий комісаріат
ПА	– Поточний архів
ПАЗ	– Полтавський археологічний збірник, Полтава
ПГПУ	– Полтавский государственный педагогический университет им. В.Г.Короленко, Полтава
ПДМ	– Полтавський державний музей ім. В.Г.Короленка, Полтава
ПДПУ	– Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка, Полтава
ПКМ	– Полтавський краєзнавчий музей, Полтава
ПУАК	– Полтавская учёная архивная комиссия, Полтава
РАН	– Российская Академия наук, Москва
ТД	– Тезисы докладов
ТДС	– Тезисы докладов и сообщений
ТОВ	– Товариство з обмеженою відповідальністю
УООПИК	– Украинское Общество охраны памятников истории и культуры, Киев
УТОПИК	– Українське Товариство охорони пам'яток історії та культури, Київ
УРЕ	– Українська радянська енциклопедія, Київ
ЦАМО РФ	– Центральный архив Министерства обороны Российской Федерации, Подольск
ЦОДПА	– Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації, Полтава
ЦП НАНУ	– Центр пам'ятокознавства Національної Академії наук України і Українського Товариства охорони пам'яток історії та культури, Київ

ПІСЛЯСЛОВО

Пропоноване читачеві видання окремої частини майбутнього тому «Зводу пам'яток історії та культури України. Полтавська область» здійснене з метою ознайомлення широкого загалу вчених і громадськості з наявними на щільно забудованій території Комсомольської міської ради пам'ятками археології, історії, монументального мистецтва, техніки та природоохоронними об'єктами, частина з яких, фактично, маловідома або зовсім невідома не тільки фахівцям, а й членам територіальної громади міста. Метою підготовки видання є не тільки його суто пам'яткоохоронне призначення, спрямоване на збереження об'єктів, а й їх наступне вивчення, в т.ч. пам'яток, виявлених або споруджених у наші дні, для їх включення до остаточної редакції обласного тому «Зводу». В будь-якому разі, поява такого видання стимулюватиме бережне відношення до об'єктів культурної спадщини мікрорегіону.

Разом із тим, навряд чи повне видання тому «Зводу» зможе дійти до місцевого читача та масових бібліотек. Тому видана його частина якраз і стане у нагоді в якості робочого посібника працівникам місцевих органів влади, архітекторам, землевпорядникам, проєктантам, підприємцям, співробітникам туристичних агенцій, музейним працівникам, викладачам вищої та середньої школи, краєзнавцям. Отже, видання — лише перший крок у розширенні переліку об'єктів культурної спадщини в адміністративних межах Комсомольської міської ради Полтавської області, число яких обмежене в опублікованому реєстрі кількісно не тільки критеріями методичних вимог Головної редколегії «Зводу», а й раціональними засадами. Адже, до видання не ввійшли суто інформативні пам'ятні знаки про закладання парків у Комсомольську, кілька мозаїчних творів, об'єктів історії техніки, що вимагають проведення серйозних реставраційних робіт, витвори садово-паркової скульптури і новітньої архітектурної спадщини, визначення яких в якості пам'яток, зі всіма економічними наслідками такого рішення, належить до пріоритетів міської територіальної громади. Тому, при бажанні, всі зазначені вище об'єкти можуть ввійти до тому «Зводу» по Полтавській області, після організації вивчення та написання відповідних статей про них.

У пропонованому виданні тексти статей подані з мінімальними скороченнями, повними списками джерел та літератури, які на час написання були доступні авторам. За кількома винятками, всі фотознімки об'єктів виконані під час їх обстеження *de visu* у 2008 р. Особливо детально і неодноразово обстежувалися пам'ятки археології, що пов'язане з проведенням на території міської ради масштабних будівельних та гірничо-видобувних робіт. До речі, наявність археологічних об'єктів на разі обов'язково враховується під час погодження проєктів будь-яких містобудівних, гірничо-видобувних, меліоративних, земляних та ін. робіт і перетворень. Тому саме в цьому, під час вибору ділянок під забудову й промислові об'єкти, а також на початковій стадії підготовки проєктної документації в нагоді стане видання випуску матеріалів «Зводу». Для пам'яток археології запропонована редакція реєстру старожитностей Комсомольської міської ради ще не є остаточною. Та навряд чи можна на сьогодні провести детальне обстеження заплави Псла, порослих рослинністю дніпровських островів і лісових масивів вздовж рік. Відкриття на цих ділянках пам'яток — справа майбутнього.

У виданні прийнята суцільна нумерація для всіх об'єктів культурної спадщини і природи — від 1 до 133. Вона відповідає номерам на схемах і текстах до ілюстрацій, покажчику пам'яток. Опис пам'яток здійснений спочатку за територією, адміністративно підпорядкованою Комсомольській міській раді (центральна частина міста, мікрорайони, околиці), а потім — за територією, підпорядкованою

Дмитрівській сільській раді, що входить до Комсомольської міськради. Порядок опису наступний: природоохоронні об'єкти, пам'ятки археології, історії, техніки, монументального мистецтва. Як виняток, до числа пам'яток у м. Комсомольськ долучений комплекс скансену Комсомольського історико-краєзнавчого музею, в якому зібрані численні об'єкти стародавньої монументальної скульптури та конструктивні елементи гробниць археологічного походження, окремі історичні рухомі пам'ятки значних розмірів.

Датування в заголовках статей для пам'яток археології подається лише у випадках проведення на них археологічних досліджень. Поселення та кургани, виявлені в ході науково-вишукувальних розвідкових робіт, забезпечені відомостями щодо їх хронології лише частково, тому останні дані наводяться лише у текстах відповідних статей. Для кількох пам'ятних знаків, споруджених міськими будівельними організаціями у 1970-х рр. і виготовлених у цехах гірничо-збагачувального комбінату, автори не встановлені. Це стосується й авторів їх проєктів, адже останні були наслідком колективної ініціативи членів територіальної громади.

У списках джерел та літератури до статей прийнятий усталений для подібних видань порядок: першими наводяться архівні джерела, після них — літературні. Виняток зроблений для бібліографічних описів археологічних пам'яток, де окремі наукові звіти останнього десятиліття подані за хронологією їх появи в світ, тобто, після літературних джерел попередніх десятиліть. Список допущених скорочень поданий в кінці видання, яке доповнене списком описаних пам'яток, географічним та іменним покажчиками.

І, насамкінець, варто зазначити, що статті цієї частини «Зводу» підготовлені колективом наукових співробітників Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації, Полтавського краєзнавчого музею, Комсомольського історико-краєзнавчого музею та ветеранами-комсомольчанами.

О.Б.Супруненко

ЗМІСТ

Місто Комсомольськ.....	5
Археологічні пам'ятки на території Комсомольської міської ради	16
З історії вивчення археологічних пам'яток	16
Пам'ятки археології пониззя Псла та лівобережжя Дніпра.....	21
Комсомольська міська рада	41
Комсомольськ, м.	41
Центральна частина міста	42
Золотнишине, мікрорайон	64
Піддубне, мікрорайон	68
Піддубне, мікрорайон, міське кладовище.....	72
Низи, мікрорайон.....	76
Околиці міста.....	81
Село Дмитрівка	86
Дмитрівська сільська рада.....	92
Дмитрівка, с.	92
Дейнівка, ур. (кол. хут.).....	95
Похилівка, ур. (кол. хут.).....	97
Новоселівка, ур. (кол. хут.).....	99
Сукі, ур. (кол. хут.)	104
Базалуки (Базавлуки), с.....	109
Волошине, с.....	111
Кияшки, с.....	114
Колгоспна Гора, с.	120
Кузьменки, с.	122
Солонці, с.	126
Показчик пам'яток історії та культури.....	134
Географічний показчик.....	139
Іменний показчик.....	142
Список скорочень.....	144
Післяслово.....	145

На обкладинці видання вміщені наступні фотознімки пам'яток:

перша сторінка обкладинки:

Комсомольськ, м. Пам'ятний знак на честь воїнів, які обороняли Дніпровські рубежі в 1941 р. та форсували Дніпро у вересні-жовтні 1943 р. (№ 7). Архітектор В.Т.Поддоскін. 1977 р. Фото М.П.Стахіва, 2008.

четверта сторінка обкладинки:

Комсомольськ, м. Пам'ятник-погруддя Ю.В.Кондратюку (№ 13). Скульптор О.Ю.Рябо, архітектор В.Т.Поддоскін. 1996 р. Фото М.П.Стахіва, 2007; **Пам'ятник Святителю Миколаю** (№ 22) — небесному покровителю міста. Скульптори Д.О.Коршунов і В.П.Голуб. 2007 р. Фото О.Б.Супруненко, 2008; **Козацькі могили** (№ 5) — місце перепоховання останків козаків і селян з кладовищ на курганах «Цегельня», «Кормилиця», «Стовбувата Могила». 1992-2004 рр. Фото М.П.Стахіва, 2007; **Пам'ятник-погруддя Т.Г.Шевченку** (№ 19). Скульптор О.Ю.Рябо, архітектор Є.В.Ширай. 2006 р. Фото М.П.Стахіва, 2008; **Кузьменки, с. Курган II** (№ 120) — один з найвищих курганів Прип'їлля. Фото О.Б.Супруненко, 2007.

Наукове видання

**ЗВІД ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ:
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ
Комсомольська міська рада**

Мова українська

Відповідальна за випуск – **І.М. Кулатова.**

Науковий редактор – **О.Б. Супруненко.**

Технічний редактор – **С.В. Хорев.**

Коректор – **Л.К. Філоненко.**

Сканування і підготовка ілюстрацій – **К.М. Мироненко,**

А.І. Тимошук, О.В. Тітков.

Комп'ютерна верстка – **С.В. Хорев.**

Фото – **В.В. Лямкін, М.О. Радченко, М.П. Стахів,**

О.Б. Супруненко, О.В. Тітков, В.В. Шерстюк.

Рисунки – **Ю.Ю. Башкатов, Т.В. Менчинська, Г.В. Коваленко.**

Кресленики – **Т.В. Менчинська, О.Б. Супруненко, В.В. Шерстюк.**

Відповідальність за достовірність матеріалів, наведених фактів,
правильність цитувань і посилань несуть автори статей.

При передруку чи іншому використанні матеріалів випуску
частини «Зводу» посилання на джерело обов'язкове.

Підписано до друку 12.12.2008. Формат 70x100/16.

Папір офсетний, на вкл. крейдяний. Гарнітура BookmanС. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 11,41. Обл.-вид. арк. 11,96.

Тираж 310 прим. Вид. №

Видавець і виготівник: Видавництво «Полтавський літератор»

36014, м.Полтава-14, вул. Пушкіна, 115, тел. (0532) 56-29-83.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру

серія ДК, № 1319 від 02.04.2003 р.

1

2

3

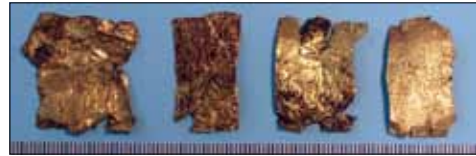
Солонці, с., група I, курган № 1. Ріпоподібний горщик. До-нецька катакомбна культура. *Комс. ІКМ* (1). **Волошине, с.,** «Стовбувата могила». Кам'яний заклад зі стелою над ямним похованням (2). Деталі упряжі, візка та частина колеса у пізньо-ямному похованні (3). Кам'яна гробниця-скриня пізньо-ямного часу (5). Вигляд кургану з півночі (8). **Волошине, с.,** група II, курган № 1. Деталь шпильки. Ранньоскіфський час. *ПКМ* (4). **Дмитрівка, с.,** Чирвинський горб. Курган № 1. Накладки від посмертної маски (6) та сережка з дитячих давньо-горських поховальних комплексів. *ПКМ* (7).

4

5

6

7 8

Комсомольськ, м. Монумент на місці форсування р.Дніпро (№ 10). Авт. Л.Д.Царгородський, М.І.Борисенко, Г.П.Буц. 1974 р. (1). **Братська могила** радянських воїнів 1941 і 1943 рр. (№ 6). Дизайн. В.П.Порфiр'єв, Г.В.Савченко. 1995-2005 рр. (2). **Пам'ятник воїнам-землякам** у Нizzaх (№ 53). 2000 р. (3). **Мозаїчне панно** на стелі «Любіть своє місто...» (№ 23). Авт. Л.Д.Царгородський. 1976 р. (4). **Пам'ятний знак** на честь першопрохідців — «палатка» (№ 4). 1980 р. (5). **Приміщення офісу** ТОВ «Славутич-Руда-Україна». 2006 р. (6). **Пам'ятний знак на честь ліквідаторів** аварії на Чорнобильській АЕС (№ 16). Дизайн. В.П.Порфiр'єв, Г.В.Савченко, арх. В.Т.Поддоскін. 1996 р. (7). **Палац культури і творчості**. Арх. В.А.Бавіловський. 1982, добуд. і фасад 2008 рр. (8).

1

2

3

4

5

Комсомольськ, м. Пам'ятник Святителю Миколаю (№ 22). Ск. Д.О.Коршунов, В.П.Голуб. 2007 р. (1). Паркове озеро і Свято-Миколаївський собор. 1994 р. (2). Барбара I (№ 2) — залишки поселення доби неоліту-бронзи, черняхівської культури, давньоруського та післямонгольського часу (3). У заказнику «Лісові озеро» (4). Іконостас Свято-Миколаївського собору. 1994 р. (5).

1

2

3 5

4

6

Кияшки, с. Пам'ятний знак жертвам голодомору (№ 109). 2007 р. (1). **Солонці, с. Хрест на братській могилі жертв голодомору.** Фрагмент (№ 133). 2007 р. (2). **Навершя булави** катакомбної культури з кургану № 1 групи I поблизу села (мармур). Кін. XIX - I пол. XVIII ст. до н.е. Розкопки О.Б.Супруненка, В.В.Шерстюка, 2006 р. *Комс. ІКМ* (4). **Дмитрівка, с. Трактор «Універсал»,** 1931 р. (№ 68). 2002 р. (3). **Волошине, с. Початок розкопок значного кургану.** Дослідження О.Б.Супруненка, 2004 р. (5). **Під час розкопок** кургану № 3 групи I. 2004 р. (6).

